

פרק ראשון סוכה

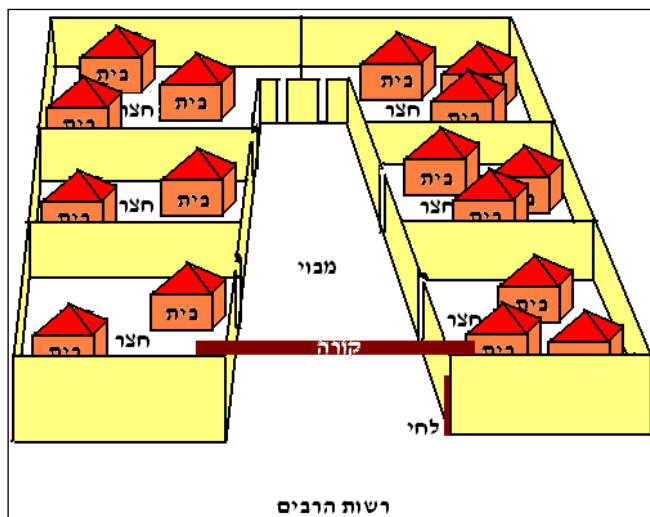
דף ב'

הכשר מבוי על ידי קורה

מבוי שהוא פתוח לרשות הרבים מצד אחד, וסתום משלושת הצדדים האחרים, וחצירות פתוחות לו, ובני חצירות יוצאים דרכו לרשות הרבים, מדין תורה מאחר שהוא מוקף שלוש מחיצות, כולו רשות היחיד, ומותר לבני החצירות לטלטל בכולו.

אולם חכמים אסרו לטלטל מרשות יחיד של זה לרשות יחיד של זה בלא עירוב, ומאחר שהחצירות כל אחת רשות של בני אותה חצר, והמבוי רשות של כל בני החצירות, נחשבים החצירות והמבוי כרשויות יחיד חלוקות, וצריכים כל בני החצירות להשתתף במבוי, [בפת או בייך, ולהניח השיתוף באחת מן החצירות, שהשיתוף במבוי הוא כעירוב בחצירות].

ומאחר שאין למבוי מחיצה רביעית, וקרוב הוא להיות דומה לרשות הרבים, הצריכו היכר בראשו הפתוח לרשות הרבים, [או לחי זקוף, שמעמיד סמוך לאחד מהכתלים דבר גבוה עשרה טפחים, או] קורה מכותל לכותל.

לדעת חכמים – יש לתת את הקורה בתוך גובה עשרים אמה, ואם היתה גבוהה מעשרים אמה, אינה מכשירה את המבוי, ויש למעט את גובהה.

ולדעת רבי יהודה – הקורה מכשירה את המבוי גם כשהיא למעלה מעשרים אמה, ולפיכך אין צריך למעט את גובהה.

חילוק הלשון בין דין מבוי גבוה לבין דין סוכה גבוהה

להלן יתבאר בעזה"י, שדין סכך של סוכה שווה לדין קורת מבוי, שלדעת חכמים יש להניחם בתוך גובה עשרים אמה, ואם היו גבוהים למעלה מעשרים אמה, הקורה אינה מתירה את הטלטול במבוי, והסוכה אינה כשרה.

אמנם כשנשנו שני הדינים הללו, שינו ביניהם בלשון^א. לעניין מבוי שנו [במסכת עירובין], "מבוי שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה ימעט", כלומר לא אמרו שבמצבו הוא פסול, אלא אמרו מה יש לעשות כדי לתקן את הדבר שיהיה כשר. ולעניין סוכה שנו [במשנתנו], "סוכה שהיא גבוה למעלה מעשרים אמה פסולה", כלומר, אמרו שבמצבה כעת היא פסולה, ולא אמרו מה יש לעשות לתקן את הדבר להכשירה.

- י"א שעדיף לומר תמיד מה הדין כפי המצב עתה. ולכן לעניין סוכה, מאחר שכבר קודם תקנת חכמים כן הוא דינה מהתורה, שכשהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה היא פסולה, כשבאו חכמים לשנות את הדין במשנה, שנו בה את דינה שהיא פסולה^ב. אבל לעניין מבוי, מאחר שקודם תקנת חכמים לאסור את הטלטול במבוי, היה מותר לטלטל בו בלא שום תיקון של קורה, כשבאו חכמים להתקין שלא יטלטלו במבוי בלא תיקון קורה, אין ראוי לשנות "קורה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה", שהרי עדיין לא ידענו כלל שצריך לתת קורה, וכשבאים ללמד דין זה, ראוי לומר כיצד יש לתת את הקורה, ולא כיצד היא פסולה, ולכן שנו שיש לתת אותה למטה מעשרים אמה, ולא שנו שכשהיא למעלה מעשרים אמה היא פסולה.

^א והא דלא פריך מאי שנא גבי הדס דתני פסולה ותקנתא, דתנן בפרק לולב הגזול, או שהיו ענביו מרובין מעליו פסול, ואם מיעטן כשר. (א) דלא פריך אלא מסוכה ומבוי, שדינם שוה לענין גבוה, ושינה לשון משנתו. (ב) ועוד דגבי הדס אצטריך למיתני תקנתא, דסלקא דעתך אמינא, כיון דגדולו בפסול, תו לית ליה תקנתא. [תוס'].

^ב דאי הוה תני ימעט, חיישין דילמא טעי איניש לומר ימעט לכתחילה, ודיעבד כשרה, ודקדק בלשונו, דלמא אתי לידי איסורא דאורייתא, ותני פסולה, אף על גב דלא הוי לישנא מעליא כמו ימעט, אבל במבוי דרבנן, לא חייש, ותנא ימעט, שהוא לישנא מעליא ... אי נמי יש לומר דלשון ימעט משמע חומרא דרבנן בעלמא, ופסולה משמע דאורייתא. [תוס'].

- וי"א שעדיף לומר תמיד כיצד יש לעשות ויהיה כשר, ולא לשנות את הדבר הפסול. ולכן לעניין מבוי שנו, שכשהוא גבוה מעשרים אמה, יש למעטו. אבל לעניין סוכה, אם היו מבארים כיצד יש לעשות, היה הדבר גורם לאריכות לשון, כי לעניין סוכה נשנו כמה דינים יחד, [כמה מידת גובהה המרובה, וכמה מידת גובהה הפחותה, וכמה מחיצות היא צריכה, וכמה סכך היא צריכה], ואם היו שונים בכל אחד את תיקונו, היו צריכים להאריך לפרט את תיקונו של כל דבר באופן אחר, [בגבוהה, ימעט. וכשאינה גבוהה, יגביה. ושאין לה שלש דפנות, יעשה לה. ושחמתה מרובה, יוסיף סכך], אבל עתה כשאמרו על הכל יחד שהסוכה פסולה, קיצרו בלשון, וקיצור הלשון לעולם עדיף, כמו שאמרו חכמים במסכת פסחים, לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה.

גובה הסוכה

נחלקו חכמים ורבי יהודה במשנתנו וכן בברייתא, עד כמה יכול להגביה את סכך הסוכה, ותהא כשירה.

- לדעת חכמים, רשאי להגביה את הסכך רק עד עשרים אמה, אבל אם הגביה למעלה מעשרים אמה הסוכה פסולה.

- ולדעת רבי יהודה, גם כשהסכך גבוה למעלה מעשרים אמה, הסוכה כשירה. במשנתנו לא פורש עד כמה הכשיר רבי יהודה ולכאורה הכשיר אף גבוה הרבה ללא הגבלה. ובברייתא מבואר, שהכשיר עד ארבעים וחמישים אמה, וכתבו התוס' שלא דווקא ארבעים וחמישים אמה, אלא אפילו יותר.

ולהלן יתבארו בעזה"י טעמיהם, וכן אם נחלקו בכל אופן, או שיש אופנים שבהם הכל מודים, שהסוכה כשרה גם כשהגביה את הסכך למעלה מעשרים אמה.

סברת חכמים לפסול סוכה גבוהה מעשרים אמה

סברא א. צריך שיהא ניכר לו שיושב בסוכה.

לדברי רבה [ורבי יאשיה אמר רב], הסיבה שלדעת חכמים, כשהסכך גבוה למעלה מעשרים אמה הסוכה פסולה, כי נאמר בענין מצוותה, "למען ידעו דרתיכם פי בשכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני ה' אלקיכם" (ויקרא כ"ג מ"ג), ולדעת חכמים, כוונת הכתוב לצוות על כך, שיעשו סוכה כזו, שכשישבו בה, יהא ניכר להם

שהם יושבים בסוכה^א [כלומר תחת סכך, שהסוכה היא הסכך], וכלל בידינו, שאין העין שולטת בדבר הגבוה מעליה יותר מעשרים אמה, ואם כן, רק כשהסכך גבוה עד עשרים אמה, ניכר ליושב בסוכה שהוא יושב תחת סכך, אבל כשהסכך למעלה מעשרים אמה, לא ניכר ליושב בסוכה שהוא יושב תחת סכך, והסוכה פסולה^ב.

ואמר רבי יאשיה אמר רב, מאחר שזו סברת חכמים, שסוכה הגבוה למעלה מעשרים אמה פסולה, כי אין ניכר ליושב בה שהוא יושב בסוכה, כל זה כשאין הדפנות מגיעות עד הסכך, אבל כשהדפנות מגיעות עד הסכך, על ידי גובה הדפנות ניכר ליושב בסוכה שהוא יושב בסוכה, גם כשהסכך גבוה למעלה מעשרים אמה^ג, ומודים חכמים לרבי יהודה שהסוכה כשירה.

אמנם רבי זירא ורבא לא הסכימו עם הסברא הזו, שהכתוב "למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי" בא ללמד על כך שיש לעשות סוכה כזו, שיהא ניכר ליושב בה שהוא בסוכה. כי כשאמר הכתוב "למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים", אין הכוונה לכך שבשעת הישיבה בסוכה יהא ניכר להם שהם יושבים בה, אלא שהישיבה בסוכה תהא לזכרון הישיבה בסוכת ענני כבוד שישבו בהם ביציאתם ממצרים^ד.

סברא ב. צריך להיות יושב בצל הסוכה.

לדברי רבי זירא [ורב הונא אמר רב^ה], הסיבה שלדעת חכמים, כשהסכך גבוה למעלה מעשרים אמה הסוכה פסולה, כי נאמר, "וסכה תהיה לצל יומם מחרב ולמקסה ולמסתור

^א ואף על גב דאין יוצא מידי פשוט, "למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים", כלומר שהסוכה היא לזכרון היקף ענני כבוד שישבו בהם ביציאתם ממצרים, מיהו דרשין ליה לדרשה, שכוונת הכתוב גם לכך שבזמן הישיבה בסוכה, ידעו שהם יושבים בסוכה. [ע"פ רש"י].

^ב קצת קשה ללישנא קמא דברישי עירובין גבי מקצת סוכה בתוך עשרים, דאמר רבה, הסוכה פסולה, הא שלטה בה עינא, כיון דאין חללה עשרים, ורבה גרס התם, כי הכא, דהא רבא פליג התם, ואמר זה וזה כשר, חלל סוכה תנן, חלל מבוי תנן. ויש לומר, דהא מפרש התם טעמא משום דסוכה דביחיד קא הויה, לא קא מדכר, וזימנין דמשתקיל מלתחת עובי הסכך הנכנס לתוך עשרים, וקיימא כולה למעלה מעשרים. ורבינא נמי דמשני סוכה דאורייתא אחמירו בה רבנן מכל מקום משמע דמדאורייתא כשרה. [תוס'].]

^ג ולא דמי לנר חנוכה וקורת מבוי דלא חשיב היכר למעלה מעשרים אף על פי שהקורה על גבי כתלים, דהתם קורה טפח, לא שליט בה עינא כמו בסוכה דרחבה טובא. [תוס'].]

^ד ויל"ע בדבר, הלא אף אם זו כוונת הכתוב, לכאורה יש ללמוד ממנו שיש לעשות סוכה באופן כזה, שיהא ניכר ליושב בה שהוא יושב בה, שכן אם אין הדבר ניכר לו, לא יהיה לו בישיבה בה שום סימן לזכרון סוכת ענני כבוד.

^ה ואם תאמר, קשיא דרב אדרב, אמוראי ניהו ואליבא דרב. [רש"י].]

מִזְרָם וּמִמְקוֹר" (ישעיהו ד' ו'), מבואר בכתוב הזה, שסוכה היא דבר הנעשה לצל. **וכלל בידינו**, שכהסכך גבוה עד עשרים אמה, צילו מגיע לקרקע שתחתיו, והיושב בסוכה יושב בצל הסכך. אבל **כהסכך גבוה** למעלה מעשרים אמה, צילו אינו מגיע תחתיו אלא לצדדים, והיושב בסוכה אינו יושב בצל הסכך, אלא בצל הדפנות^א, ולכן הסוכה פסולה.

ואמר רבי הונא אמר רב, מאחר שזו סברת חכמים^ב, שסוכה הגבוה למעלה מעשרים אמה פסולה כי אין צל הסוכה תחתיה, כל זה בסוכה שגודלה עד ארבע אמות על ארבע אמות, אבל סוכה שהיא גדולה יותר מארבע אמות על ארבע אמות, גם כשהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה, צילה תחתיה, ומוזים חכמים לרבי יהודה שהסוכה כשירה, אף על פי שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה^ג.

ורבה ורבה לא הסכימו עם הסברא הזו, ללמוד מהכתוב "וְסִכָּה תִּהְיֶה לְצֶל יוֹמָם מִתְחָבֵר", שגם סוכת מצווה אינה כשירה אלא כשהיושב בה יושב בצלה, כל הכתוב הזה מדבר בסוכות שיעשו לימות המשיח, שהן יהיו לצל ומסתור, אבל סוכת מצווה אינה נעשית לצל.

אך רבי זירא אמר, שלכן קרא הכתוב לאותם סוכות בשם סוכה, ולא בשם אחר, כגון חופה, לומר, שכל הנקרא בשם סוכה, דינו כן, להיות נעשה לצל, והוא הדין לסוכת מצווה.

סברא ג. הסוכה צריכה להיות דירת עראי.

לדברי רבא, הסיבה שלדעת חכמים כשהסכך גבוה למעלה מעשרים אמה הסוכה פסולה, כי נאמר, "בִּסְכָּת תֵּשְׁבוּ שְׂבָעַת יָמִים כָּל הָאָזְרַח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשֵׁבוּ בִּסְכָּת" (ויקרא כ"ג מ"ב), ללמד שתהא הסוכה דירה לשבעה ימים בלבד, כלומר, שיצאו הכל מדירות קבע שלהם, לשבת בדירות עראי. **וכלל בידינו**, שעד עשרים אמה אדם עושה דירת עראי,

^א שהצללין מגיעין זה לזה מתוך גובהן של דפנות, ואין צריך סכך. [רש"י].

^ב אבל כרבה, דאמר משום מישלט עינא, לא, דאפילו רחבה טובא, לא שלטא בה עינא. [תוס'].

^ג ותימה, וכי נכשיר ברחבה משהו יתר מארבע אמות, אם היתה גבוהה מעשרים אפילו טובא, הא ודאי אין כאן צל סוכה. ויש לומר דלעולם צריך הרוחב לפי הגובה לפי חשבון ארבע אמות לעשרים. אי נמי קים להו לרבנן דאפילו בגובה אלף אי אפשר שלא יהא כאן צל סכך פורתא, אם היתה רחבה יותר מארבע אמות, כדאשכחן בפרק יום הכפורים גבי כותבת הגסה, דמייבא דעתא, דאמרינן כולי עלמא טובא, עוג מלך הבשן פורתא. [תוס'].

^ד הא דלא קאמר משום קושיא דאבאי, כדקאמר על רבא, משום דרבי זירא שני לאבאי שפיר. [תוס'].

אבל למעלה מעשרים אמה, צריך לעשות יסודות ומחיצות קבועים, שלא תיפול, ואם כן אין זו דירת עראי, אלא דירת קבע.

ולדעה זו, סברת חכמים מתקיימת תמיד, ובכל האופנים סוכה גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה, [גם כשהדפנות מגיעות לסכך, וגם כשהיא גדולה מארבע אמות על ארבע אמות].

ורבה ורבי זירא לא הסכימו עם רבא, כי אם בא הכתוב ללמד שתהא הסוכה דירת עראי, בכל דבר יש לה להיות עראי, כקושיית אבאי [המבוארת להלן], ולא יעשה לה מחיצות ברזל. [ודין פשוט בגמרא שסוכה כשירה גם כשמחיצותיה ברזל].

העושה סוכתו בעשרות קרנים

נתבאר, שלדעת רבי זירא, אין הסוכה כשרה אלא כשהיושב בה יושב בצל הסכך, [ולא בצל דפנות].

והקשה אבאי, האם לפי סברת רבי זירא, סוכה פסולה כשהיא נתונה בעשרות קרנים, כלומר בין שני הרים גבוהים המסתירים את החמה מהסוכה, והיושב בה אינו יושב בצלה, אלא בצל ההרים הללו^א.

והשיב רבי זירא, שוודאי גם לפי דעתו, סוכה זו כשירה היא, כי אין צריך שפועל ישב בצל הסוכה, אלא שתהא סוכה הראויה להצל על היושב בה, אם היתה חמה זורחת שם, וסוכה זו ראויה לכך, שאם לא היו שם הרים, והיתה חמה זורחת שם, היה היושב בסוכה יושב בצל סוכה. [מה שאין כן כשהסכך למעלה מעשרים אמה, שאז אין היושב בסוכה יושב בצילה, אלא בצל הדפנות, ואם לא היו דפנות, היה יושב בחמה].

העושה לסוכה מחיצות של ברזל

נתבאר, שלדעת רבא, אין הסוכה כשרה אלא כשהיא דירת עראי ולא דירת קבע.

והקשה אבאי, האם לפי סברת רבא, סוכה פסולה כשהדפנותיה הן מחיצות ברזל, שהן מחיצות קבע.

^א יל"ע למה לא הקשה שיהיו כל הסוכות פסולות ביום מעונן, או בשעת ליקוי חמה, או בלילה, שאין הסוכה מצילה אז מהשמש.

והשיב רבא, שוודאי גם לפי דעתו, סוכה שמחיצותיה מחיצות ברזל **כשירה**, שכשאמרה תורה שתהא הסוכה דירת עראי, לא הקפידה על כך שתהא סוכה רעועה, אלא שתהא עשויה במידות ובשיעור של דירת עראי^א, כלומר שלא תהא גבוהה למעלה מעשרים אמה, כדי שתהא יכולה לעמוד על יתדות עראי. אבל כשיעשה אותה במידות של דירת עראי, רשאי לעשותה גם חזקה כדירת קבע. [וכמו כן אם יעשה אותה במידות של דירת קבע, כלומר למעלה מעשרים אמה, אף אם תהא רעועה היא פסולה].

סוכה שחכמים מכשירים למעלה מעשרים אמה

כבר נתבאר, **שלדברי רבא, חכמים פוסלים סוכה שסככה גבוה למעלה מעשרים אמה בכל אופן.**

וכמו כן נתבאר, **שלדעת רב, יש אופן שחכמים מודים לרבי יהודה, שהסוכה כשרה אף על פי שסככה גבוה למעלה מעשרים אמה. ונחלקו אמוראים באיזה אופן דיבר רב, דברי שני אמוראים כבר נתבארו לעיל. ונחזור ונכתוב את דבריהם עם דברי השלישי, שעדיין לא נתבארו.**

א. לדברי רבי יאשיה אמר רב – חכמים ורבי יהודה נחלקו בסוכה שסככה גבוה למעלה מעשרים אמה, ואין הדפנות מגיעות לסכך, [שבאופן הזה חכמים פוסלים, כי אין ניכר ליושב בה שהוא יושב בסוכה], אבל כשהדפנות מגיעות לסכך, מודים חכמים לרבי יהודה, שהסוכה כשרה, אף על פי שהסכך למעלה מעשרים אמה.

ב. לדברי רבי הונא אמר רב – חכמים ורבי יהודה נחלקו בסוכה שסככה גבוה למעלה מעשרים אמה, ואינה גדולה מארבע אמות על ארבע אמות, [שבאופן הזה היושב בסוכה אינו יושב בצל סוכה], אבל כשסוכה גדולה יותר מארבע אמות על ארבע אמות, מודים חכמים לרבי יהודה, שהסוכה כשרה, אף על פי שהסכך למעלה מעשרים אמה.

^א דאף על גב דיש לפרש קרא, בדירה שאינה ראויה אלא לשבעה, למעוטי קבע, משמע ליה קרא דאתא לשיעורא, לאורויי לך מדת גובהה כלומר בסוכה שאפשר לעשות עראי. ואם תאמר וכיון דלא חיישינן אלא שתהא ראויה לעשותה עראי, ואף על פי שעושה אותה קבע אם כן אמאי אמר גשמים סימן קללה בחג, והלא יכול לקבוע הנסרים במסמרים, שלא ירדו גשמים בסוכה. ואפילו תימצי לומר דאסור משום גזרת תקרה ... מכל מקום כיון דלא אסור אלא מדרבנן, לא שייכא למימר שהגשמים סימן קללה. ויש לומר דנחיה דלא חיישינן בדפנות אי עביד להו קבע מכל מקום בסככה, שעיקר הסוכה על שם הסכך, לא מיתכשרה עד דעביד לה עראי. ומהאי טעמא נמי ניחא לרבי זירא, דדריש מדכתיב וסוכה תהיה לצל, הא כתיב נמי מזרם וממטר, וניבעי נמי שלא ירדו גשמים לתוכה, אלא ודאי משום דבעינן סככה עראי, ואם כן הוה ליה קבע. [תוס']

ג. **לדברי רב חנן בר רבה אמר רב** – חכמים ורבי יהודה נחלקו בסוכה שסככה גבוה למעלה מעשרים אמה, והיא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו^א ותו לא, נולא נתבאר בגמרא מדוע הסוכה הזו פסולה, רק נתבאר, שהטעם לכך שונה מהטעמים הנזכרים לעיל. ומתוך פירוש רש"י מתחילה, משמע קצת, שגם לדעה זו, הטעם הוא משום שהיושב בסוכה אינו יושב בצל סוכה, אולם לפי המסקנה כתב שלא נודע הטעם. ותוסי' כתבו, שהטעם לכך שהסוכה פסולה, כי כשיש בה הכשר סוכה בלבד, והיא גבוהה הרבה, היא נחשבת כלול של תרנגולים, ולא כדירת בני אדם], אבל **כשסוכה מחזקת יותר מכדי ראשו ורובו ושלחנו^ב**, מודים חכמים לרבי יהודה, שהסוכה כשרה, אף על פי שהסכך למעלה מעשרים אמה.

-

מתחילה רצו לומר, שרב הונא ורב חנן בר רבה מסכימים, שלדברי רב, מחלוקת חכמים ורבי יהודה היא בסוכה שיש בה הכשר סוכה בלבד, שאותה לבדה חכמים פוסלים כשהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה, ורבי יהודה מכשיר. אבל כשיש בה יותר מהכשר סוכה, הכל מודים שהיא כשירה אף על פי שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה. **ומחלוקת רב הונא ורב חנן בר רבה היא כמה הכשר סוכה**.

לדעת רב הונא – הכשר סוכה בארבע אמות על ארבע אמות [כדעת רבי בדף ג'], ובסוכה זו לבדה נחלקו חכמים ורבי יהודה כשהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה, אבל בגדולה ממנה הכל מכשירים.

ולדעת רב חנן בר רבה – הכשר סוכה בכדי להחזיק ראשו ורובו ושלחנו, ובסוכה זו לבדה נחלקו חכמים ורבי יהודה כשהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה, אבל בגדולה ממנה הכל מכשירים.

אולם דחו זאת, ואמרו, שאפשר שרב הונא ורב חנן בר רבה מסכימים, שהכשר סוכה, כדי שתהא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו, ונחלקו במה העמיד רב את מחלוקת חכמים ורבי יהודה.

לדעת רב הונא – חכמים ורבי יהודה נחלקו בסוכה גבוהה למעלה מעשרים אמה, לא רק כשיש בה הכשר סוכה בצמצום, אלא אף בגדולה ממנה, עד ארבעה אמות על ארבע

^א דרך סעודתן בהסיבה היתה, על מטות, ומסובין על צד שמאלם, ואין אוכלין זקופין ויושבין כמונו, לפיכך הוצרך לומר ראשו ורובו. להוציא סוכה קטנה, שראשו נכנס בה ושלחנו ולא רובו, או ראשו ורובו ולא שלחנו. [רש"י].

^ב מתוך פירוש רש"י משמע שדי בכך שהאורך יהיה יותר משבעה טפחים כדי שיוודו חכמים שהסוכה כשירה ומתוך פירוש תוסי' משמע שכל זמן שהרוחב הוא שבעה טפחים אף על פי שארוכה הרבה עדיין פוסלים אותה חכמים.

אמות, ורק בגדולה יותר הכל מכשירים.

ולדעת רב חנן בר רבה – חכמים ורבי יהודה נחלקו בסוכה גבוהה למעלה מעשרים אמה, רק כשיש בה הכשר סוכה בצמצום, אבל כשיש בה יותר מהכשר סוכה של ראשו ורובו ושלחנו, הכל מכשירים.

הראיה ממעשה בהילני המלכה

נתבאר, שנחלקו חכמים ורבי יהודה, בסוכה שסככה גבוהה למעלה מעשרים, שחכמים פוסלים, ורבי יהודה מכשיר.

ומבואר בברייתא, שאמר רבי יהודה להביא ראיה לדבריו, ממעשה שהיה בהילני המלכה, שהיתה סוכתה גבוהה מעשרים אמה, והיו זקנים נכנסים ויוצאים לשם, ולא אמרו לה דבר, [כלומר לא אמרו לה שסוכתה פסולה], הרי שהיתה סוכתה כשירה, אף על פי שהיה סככה גבוהה למעלה מעשרים אמה.

וכשהשיבו לו חכמים, שאין להביא ראיה מאותו מעשה, משום שהילני המלכה אשה היתה, ופטורה מהסוכה, ענה להם כך :

א. הלא שבעה בנים היו לה, ומן הסתם מקצת מהם גדולים היו, וחייבים בסוכה מהתורה, ואם סוכתה פסולה, היה לזקנים להורות לבניה שהסוכה פסולה.

ב. אף אם תאמרו שכל אותם בנים היו קטנים, ופטורים ממצוות סוכה מהתורה, הלא מאחר שהיו שבעה, ודאי הוא, שהגדול שבהם כבר הגיע לגיל חנוך של מצות סוכה, [שהוא משעה שאינו צריך לאמו, כפי שיתבאר בעזה"י בדף כ"ח], וכל שהגיע לגיל חנוך מצוות, חייב בהם מדברי חכמים^א, ואם כן, אם סוכתה היתה פסולה, היה לזקנים להורות כן בשביל אותו קטן שהגיע לחינוך, ומחויב במצוות סוכה מדרבנן. ואין לומר שלא היתה משגחת בחיובים דרבנן, שהיה דבר ידוע הוא, שכל מעשה היתה עושה על פי חכמים.

באיזו סוכה ישבו הילני המלכה ובניה

נתבאר שרבי יהודה הביא ראיה לדבריו מסוכת הלני המלכה, שהיתה גבוהה למעלה

^א שהזקיקו להרגיל את הקטן למצוה שהוא ראוי לה, כדי שיהא מחונך ורגיל למצות. [רש"י].

מעשרים אמה, והכשירוה זקנים, ואם כן סוכה זו היתה עשויה באופן שנחלקו עליו חכמים לפוסלה.

לדברי רבא, בכל אופן שהיתה הסוכה, נחלקו עליו חכמים, כי לדברי רבא, בכל אופן חכמים פוסלים סוכה גבוהה למעלה מעשרים אמה, כפי שנתבאר לעיל.

אבל לדעת רב, יש אופנים שחכמים מודים לרבי יהודה שהסוכה כשרה, אף על פי שסוכה גבוהה למעלה מעשרים אמה, ומאחר שכן על כרחך אותה סוכה של הילני המלכה היתה באופן מסוים שבו נחלקו חכמים על רבי יהודה.

והנה **לדברי רבי יאשיה**, האומר שמחלוקת חכמים ורבי יהודה היא **בסוכה שאין הדפנות מגיעות לסכך**, אין מכאן קושיה, כי אפשר שכך היתה אותה סוכה, שכן דרך מלכים לשבת בסוכות מאווררות שאין הדפנות מגיעות לסכך ונכנס בהם האויר.

דף ג'

אבל **לדברי רב הונא**, האומר, שמחלוקת חכמים ורבי יהודה היא בסוכה קטנה מארבע אמות, לא מסתבר שסוכת הילני המלכה היתה סוכה קטנה כזו, שכן אין דרך מלכים לשבת בסוכות קטנות, משום נעריהם ומשרתיהם מסובים עימם.

ויישבו את דברי רב הונא, ואמרו, שבאמת **היתה סוכתה גדולה, אבל היו בה גם קיטוניות, כלומר חדרים קטנים**. ורבי יהודה היה סבור, שבניה היו יושבים באותם חדרים^א, [שרצו לשבת במ משום צניעות, שלא לאכול עם הכל], ומאחר שישבו שם, ולא אמרו להם זקנים דבר, למד רבי יהודה, שגם סוכה קטנה כשרה כשהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה. [וחכמים חולקים עליו, כי לדעתם, הבנים ישבו בסוכה הגדולה, שהיא כשרה, ורק היא יושבה בחדר הקטן, שהוא פסול, ולא אמרו לה דבר, כי אשה פטורה מהסוכה].

^א ואם תאמר, לרב חנן דמוקי פלוגתא בשאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו ושולחנו, הכא כיון דבניה גבה, [כלומר בתוך הקיטון], הוא לא גדולה, ומודו בה רבנן, ומאי ראייה של רבי יהודה. יש לומר, דשולחנה בתוך הסוכה הגדולה היתה, ובניה על השולחן היו יושבין ראשן ורובן, ולא כמסובין הן ולא כזקופין. ולי נראה, דודאי לרב חנן קשיא, והאי תירוץא לרב הונא הוא, וכן עיקר, דשיעור ראשו ורובו אמרינן לקמן דאינו אלא שבעה טפחים, ואי אפשר לשבעה בנים בשבעה טפחים. [רש"י]. מה שדחק בקונטרס לרב חנן בר רבה מה ראייה לרבי יהודה, הא אי אפשר לשבעה בנים בשבעה טפחים, לאו פירכא היא, דדילמא ארוכה טובא, אבל לא היתה רחבה שבעה טפחים, ובניה באותו אורך הוו יתבי. [תוס']

הכשר סוכה

לדעת בית הלל – שיעור הכשר סוכה הוא **שתהא מחזקת ראשו ורובו** של אדם, אף על פי שאינה מחזקת את שלחנו.

ולדעת בית שמאי – שיעור הכשר סוכה הוא **שתהא מחזקת ראשו ורובו** ושלחנו [=שבעה טפחים על שבעה טפחים^א]. **ואמר רב שמואל בר יצחק שכן ההלכה.**

ולדעת רבי – שיעור הכשר סוכה הוא שתהא **ארבע אמות על ארבע אמות**.

הוא בסוכה ושלחנו בתוך הבית

נחלקו בית שמאי ובית הלל בדין מי שהיה יושב בסוכה גדולה וכשרה [אף לכל הדעות], ושלחנו חוץ לסוכה, האם נידון כיושב בסוכה, ורשאי לאכול כך, או לא.

לדעת בית הלל – מאחר שהוא עצמו יושב בסוכה כשרה, אף על פי ששלחנו חוצה לה, **רשאי ליטול מאכלים מהשלחן, ולאכול** ואין לחוש שיאכלם חוץ לסוכה.

ולדעת בית שמאי – מאחר ששלחנו חוץ לסוכה, חששו חכמים, שמא ימשך אחר מאכלו שחוץ לסוכה, ויצא חוץ לסוכה, וימשיך לאכול, ולכן אסור לו לאכול מעל שלחן שחוץ לסוכה^ב.

דברים שהלכה כבית שמאי

בסדר רב עמרם פסק בששה מקומות הלכה כבית שמאי, ואלו הם:

א. בשיעור הכשר סוכה, הלכה כבית שמאי, וצריך שתהא **מחזקת ראשו ורובו** ושלחנו. [אבל כשהסוכה גדולה, וראשו ורובו בסוכה, ושלחנו בתוך הבית, פסק רב עמרם כבית הלל].

ב. במסכת מנחות בענין **סדין בציצית**, **שבית שמאי פוטרים**, ובית הלל מחייבים.

ג. עוד שם במנחות, **כמה חוטים הוא נותן, בית שמאי אומרים ארבעה**, ובית הלל אומרים

^א כן מבואר בדף זה. וכן מבואר בגמרא בסוף דף ט"ז. ולהלן בדף ד' פירש רש"י שבעה טפחים ומשהו.

^ב במקום שהלכה כבית הלל בדבר שהם מחמירים מדרבנן, ובית שמאי מוקמי לה אדאורייתא, ולא גזרינן, אם עשה כדברי בית שמאי לא יצא ידי חובתו אפילו אדאורייתא, כדאשכחן לבית שמאי היכא דיתבי אפיתחא דמטללתא, דגורי שמא ימשך אחר שולחנו, וקאמרי, לא קיימת מצות סוכה מימך, דאפילו מדאורייתא לא קיים, ומדבית שמאי נשמע לבית הלל. [תוס']

שלושה.

ד. עוד שם במנחות, **כמה תהא משולשלת**, [כלומר כמה יהא אורך הענף, הוא החלק שאחר הקשירה^א], **בית שמאי אומרים ארבע אצבעות**, ובית הלל אמרי שלוש.

ה. במסכת ברכות פרק אלו דברים, **בית שמאי אומרים מכבדים את הבית ואחר כך נוטלים לידים**, ואמרו שם, שבכל שאר מחלוקות שבפרק הלכה כבית הלל, חוץ מזו, שבה הלכה כבית שמאי.

ו. עוד שם בסוף הפרק, בענין **מי שאכל ושתה והלך ממקומו ולא בירך**, **שאמרו בית שמאי, יחזור למקומו ויברך**, והביאו שם מעשה ברבה בר בר חנה, שחזר למקומו, ומצא יונה מזהב. ותלמיד אחד גם כן עשה כבית שמאי, וחזר, ומצא ארנק. ותלמיד אחר שעשה כבית הלל, ואכלו אריה^ב.

לשאר דברים אין בית אלא כשיש בו ארבע אמות

נתבאר, שנחלקו חכמים ורבי בדין סוכה שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות, שרבי פוסל אותה, וחכמים מכשירים אותה. [לדעת בית הלל, די שתהא מחזקת ראשו ורובו. ולדעת בית שמאי, צריך שתהא מחזקת ראשו ורובו ושלחנן].

ואמרו, **שדווקא לעניין סוכה, שהיא דירת עראי, הכשירו חכמים גם בפחות מארבע אמות על ארבע אמות, אבל לשאר דברים, הכל מודים, שאין נידון כבית אלא בית שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות**, כי אין אדם דר בפחות מארבע אמות על ארבע אמות. ולהלן יתבארו בעזה"י דינים הרבה שנמנו בברייתא, הנוהגים רק בדבר הנידון כבית.

דברים הנוהגים רק בדבר הנידון כבית

א. **מזוזה**. בענין חיוב מזוזה נאמר, **"וְכָתְבְתֶּם עַל מְזוֹזֹת בְּיִרְיָדָה וּבְשַׁעְרֶיהָ"** (דברים ו' ט'),

^א כן פירש שם רש"י, שהאורך המוזכר, הוא אורך הענף, ולפי זה לדעת בית שמאי שאורך הענף הוא ארבע אצבעות, אורך הגדיל הוא שתי אצבעות, [שכן מבואר שם, שלכתחילה יש לעשות שליש גדיל, ושני שליש ענף], סך הכל שש. ורבינו תם פירש, שהאורך המוזכר הוא אורך הגדיל, ולפי זה הענף הוא שמונה, סך הכל שנים עשר. וכתבו שם תוס' שכן אנו נוהגים. וכן משמע בספרי.

^ב וקצת קשה הא דקאמר התם בכוליה פירקין הלכה כבית הלל בר מהך. ושם משום דבית הלל נמי מודו דלכתחילה מיהא עבדינן כבית שמאי, נחשב דין זה גם כבית הלל. [תוס'].

ומכאן שאין חיוב מזוזה אלא במזוזות בתים ושערים שלפניהם. וכבר נתבאר, שאין נחשב בית, אלא כשיש בו ארבע אמות על ארבע אמות.

ב. מעקה. בענין חיוב מעקה נאמר, "כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֹדֶשׁ וְעֵשִׂיתָ מַעְקָה לְגִגֶּד וְלֹא תֵשִׂים דְּמִים בְּבִיתְךָ כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ" (דברים כ"ב ח'), ומכאן שאין חיוב מעקה אלא בבתים. וכבר נתבאר, שאין נחשב בית, אלא כשיש בו ארבע אמות על ארבע אמות.

ג. נגעי בתים. בענין נגעי בתים נאמר, "וְכֹא אֲשֶׁר לוֹ הַבֵּית וְהִגִּיד לַכֹּהֵן לְאֹמֹר כָּנָעָה נִרְאָה לִי בַּבַּיִת" (ויקרא י"ד ל"ה), ומכאן שאין טומאת נגעי בתים נוהגת אלא בבתים. וכבר נתבאר, שאין נחשב בית, אלא כשיש בו ארבע אמות על ארבע אמות.

ד. בתי ערי חומה. המוכר בית בעיר מוקפת חומה, יכול לפדותו במשך שנה אחת, ואם לא פדה אותו, הבית נחלט לקונה לעולם, ואינו חוזר למוכר ביובל, שנאמר, "וְאִישׁ כִּי יִמְכֹּר בַּיִת מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה וְהִיטָה גְּאֻלָּתוֹ עַד תֵּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלָּתוֹ" (ויקרא כ"ה כ"ט). ומתוך כך שנאמר בענין "בית", למדנו, שדין זה נוהג רק בבתים, וכבר נתבאר, שאין נחשב בית אלא כשיש בו ארבע אמות על ארבע אמות, אבל אם אין בו כשיעור הזה, הוא נחשב כשאר קרקע שאינו בנוי, שהמוכר יכול לפדותו בלא הגבלת זמן, ואם לא פדה, ביובל חוזר אליו מעצמו.

ה. חזרה מערכי המלחמה. כשהיו יוצאים למלחמה, היו מחזירים את כל מי שבנה בית חדש ולא חנכו, שנאמר, "וְיִדְבְּרוּ הַשְּׂטָרִים אֶל הָעָם לֵאמֹר מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בַּיִת חֹדֶשׁ וְלֹא חָנְכוּ יִלְדוּ וַיָּשֻׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בְּמִלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִחַנְקֶנּוּ" (דברים כ' ה'). ומתוך כך שנאמר בענין "בית", למדנו, שדין זה נוהג רק במי שבנה בית ממש, וכבר נתבאר, שאין נחשב בית אלא כשיש בו ארבע אמות על ארבע אמות.

ו. טעון עירוב. מדין תורה מותר לטלטל בשבת מרשות יחיד של זה לרשות יחיד של זה, אולם חכמים אסרו לעשות כן עד שיערבו את שתי רשויות היחיד הללו להיחשב כרשות יחיד אחת, [כפי שכבר נתבאר בתחילת המסכת].

ולכן, כשיש בחצר אחת שני בתים או יותר, מאחר שכל בית מיוחד לבעליו, והחצר רשות אחת לכולם, אין לטלטל מהבתים לחצר עד שיערבו את כל הרשויות הללו להיות כרשות אחת, על ידי שיתנו כל בית שבחצר פת לסל אחד, ויניחו את הסל באחד מהבתים, ועל ידי זה נעשים כולם כאילו דרים באותו בית, וכל הבתים דירה אחת, והרי כאן בית אחד וחצר אחד לבית, והכל רשות היחיד שווה של אותם בעלים.

וכל זה בבתים שיש בהם ארבע אמות על ארבע אמות, אבל בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, אינו נחשב בית, ואינו זקוק לעירוב כדי שיהיה מותר לטלטל ממנו

לחצר^א.

ז. טעון שיתוף. כדרך שתקנו חכמים עירוב לבני חצר, שיהיו מותרים לטלטל מבתיהם לחצר שלפני הבתים, כך תיקנו שיתוף לפני מבוי, שיהיו מותרים לטלטל מהחצירות למבוי שלפני החצירות, [כפי שנתבאר בתחילת הפרק].

וכל זה כשיש בחצר בתים של ארבע אמות על ארבע אמות, אבל חצר שיש בה בתים שאין בהם ארבע אמות על ארבע אמות, אינה זקוקה לשיתוף כדי שיהיה מותר לטלטל ממנה למבוי.

ח. מניחים בו עירוב. כבר נתבאר, שכשבני חצר מערבים על ידי שכל אחד מבני חצר נותן פת לסל, יש להניח את הסל באחד מהבתים שבחצר, ועל ידי זה נחשבים כולם כדורים באותו בית.

ומאחר שהעירוב מועיל להתיר את הטלטול על ידי שנחשבים כולם כדורים בבית שהוא ניתן בו, יש לתת אותו בבית שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות, שהוא ראוי לדירה. אבל אם נתנו אותו בבית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, מאחר שאינו ראוי לדירה, אין כאן עירוב^ב.

ודווקא עירוב אין נותנים בבית כזה, כי עירוב צריך להינתן בבית דירה, אבל שיתוף נותנים בבית כזה, כי השיתוף ניתן בכל מקום משתמר שבחלל החצר, ובית זה נחשב כשאר חלל החצר, שאינו בית, וראוי לתת בו את השיתוף.

ט. עיבור בין שתי עיירות. כל אדם רשאי ללכת בשבת במקום שבו קנה שביתה בערב שבת, ואלפיים אמה נוספות לכל רוח. אם שבת חוץ לעיר, מקומו הם ארבע אמותיו, ורשאי ללכת אותם ואלפיים אמה חוצה להם. ואם שבת בעיר, כל העיר נחשבת מקומו, ורשאי ללכת את כולה, ואלפיים אמה חוצה לה.

ומבואר במסכת עירובין, שאם היה בית בין שתי עיירות, והוא בתוך שבעים אמה ומעט לזו ולזו, הוא מחברן, [ונעשה אותו בית כעיבור להן], ושתייהן נחשבות כעיר אחת ללכת את שתייהן וחוצה להן אלפיים אמה.

וכל זה כשיש באותו בית ארבע אמות על ארבע אמות, [ובכלל זה בורגנין, הוא צריך של

^א כיון דלא מיקרי דירה אין הדר בו אוסר על בני חצר, שאין רשותו כלום. [רש"י].

^ב ואפילו לשמואל דאמר פרק מי שהוציאווהו, עירוב משום קנין, לא מיקנו רשותייהו בשביל בית דלא חזי לדירה. [תוס'].
[תוס']

צידי עופות שלנים בו באופן עראי, מאחר שראוי לדירת הציידים, מחבר את שתי העיירות]. אבל בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, מאחר שאינו ראוי לדירת קבע כדרך הבתים, אינו נחשב בית, ואינו מצרף את שתי העיירות^א.

י. חלוקת אחים ושותפים. בהמשך יתבאר בעזה"י, שכשאחים או שותפים חולקים את החצר, יש לכל אחד חלק בחצר לכל אחד מהפתחים שיש לו מביתו לחצר.

וכל זה בבתי שיש בהם ארבע אמות על ארבע אמות, שהם נחשבים בתים. אבל בתים שאין בהם ארבע אמות על ארבע אמות, אינם נחשבים בתים, אלא כשאר חלל החצר.

ובירושלמי מנו דברים נוספים, הנוהגים רק בבית שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות הנידון כבית, אבל בבית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות אינם נוהגים.

(א) הפירות נעשים טבל, להיות אסורים באכילה קודם שיעשרום, רק בכניסתם לבית שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות.

(ב) הנודר מן הבית, אסור להיכנס רק לבית שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות.

(ג) נערה המאורסה מוציאים אותה דווקא בפתח בית אביה שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות.

חצר שיש בה דין חלוקה

במסכת בבא בתרא מבואר, שחצר של שני שותפים או שני יורשים, אין אחד מהם יכול לכפות את חבירו לפרק את השותפות ולחלקה, אלא אם כן יש בה כשיעור הראוי להיחלק. ושיעור זה מורכב משני עניינים:

א. צריך שיהיו בחצר ארבע אמות כנגד רוחב הפתחים².

ב. צריך שיהיו בחצר עוד ארבע אמות על ארבע אמות לצורך תשמישו של זה, ועוד ארבע אמות על ארבע אמות לצורך תשמישו של זה.

^א תימה, האי בית מאי עבידתיה לרבי מאיר דאמר ... נותנין קרפף לזו וקרפף לזו, בלא בית כך היא. וכן לרבנן אליבא דרב הונא ... ולחייא בר רב דאמר קרפף אחד לשתייהן, אותו קרפף אינו צריך בית ... ואומר רשב"ם, דגרסינן הכא ואין עושין עיבור לעיר, וכן משמע בירושלמי ... ורבינו תם מקיים גירסת הספרים, ומפרש דאין נותנין לזה הבית דין עיבור שבין שתי עיירות ... דעל כרחך לאו דוקא נקטי רבנן שתי עיירות, דהוא הדין עיר ובית ... ומיהו אין נראה ... [תוס'].

² שסתם בית אי אפשר להכניס חמור לתוכו, לפרק משאו, אלא מפרקים אותו חוץ לבית, וצריך לשם כך ארבע אמות אחרות מלבד אלו שנתנו לתשמישי החצר. וכשהפתח רחב ארבע אמות, יהיו לפניו ארבע אמות על ארבע אמות לצורך הפתח. וכשהפתח רחב שמונה אמות, יהיו לפניו שמונה אמות על ארבע אמות לצורך הפתח.

חלוקת חצר כשיש לזה יותר פתחים מזה

חצר שהיו בתים פתוחים לה, וחלקוה שני אחים ביניהם, זה נטל שלשה בתים קטנים, וזה נטל כנגדם בית גדול, אם באו לחלק אוירה של חצר, נחלקו חכמים כיצד הם חולקים.

לדעת רב הונא – חצר לפי פתחיה מתחלקת, כלומר זה שנטל שלשה בתים קטנים, נוטל שלשה חלקים בחצר, כמנין שלשה פתחים, וזה נוטל רביע, לפי שהחצר עשוי ליציאה וביאה, שדרך החצר נכנסים ויוצאים מן הבתים לרשות הרבים, ומכניסים משאותיהם ופורקים לפני פתחיהם, לפיכך חצר מתחלקת לפי הפתחים.

ולדעת רב חסדא – אין צריך לתת לכל פתח אלא ארבע אמות כנגדו מן הפתח והלאה, ורחבן כרוחב הפתח, [ואפילו הוא רחב עשר אמות, נוטל ארבע אמות במשך וכנגד כל רחבו לפרק משאו], **אבל כל שאר החצר**, שלא בארבע אמות שכנגד הפתחים, **חולקים הכל בשווה**.

וכבר נתבאר שכל זה בפתחים של בתים, שיש בהם ארבע אמות על ארבע אמות, שהם עומדים להתקיים וצריך ליטול בחצר בשבילם, אבל בתים שאין בהם ארבע אמות על ארבע אמות עומדים להיסתר ולכן לדעת רב הונא אינו מקבל בחצר חלק כנגדם, ולדעת רב חסדא אינו מקבל ארבע אמות כנגד פתחם.

היתה סוכה גבוהה מעשרים אמה ובא למעטה

נתבאר, שסוכה שהסכך שלה מונח למעלה מעשרים אמה, פסולה, והתקנה להכשירה, למעט את גובה החלל עד הסכך.

והנה, כשממעט את הגובה על ידי שמנמיך את הסכך עצמו, דין פשוט הוא שהסוכה כשרה, שהרי עתה עושה סוכה שהסכך שלה אינו גבוה למעלה מעשרים אמה.

ולהלן יתבאר בעז"ה, מה הדין כשממעט את גובה החלל על ידי שמגביה את קרקעית הסוכה^א.

א. בכרים וכסתות.

הבא למעט את חלל גובה הסוכה על ידי נתינת כרים וכסתות בקרקע, **אינו מועיל**

^א פיסקי שמועות הן של כל בני הישיבה, שהיו במדרשו של רב אשי, שסידרו הנמרא. [רש"י].

להכשירה, כי כרים וכסתות, מאחר שאדם חס עליהם^א, אינו מבטלם להיות שם כקרקע כל שבעה ימים, ובוודאי עתיד לטלם משם, ומאחר שאינם בטלים שם, אינם נעשים כקרקע הסוכה, למדוד מהם ולמעלה עשרים אמה, אלא מהקרקע ממש מודדים, והרי הסכך גבוה מהקרקע למעלה מעשרים אמה, והסוכה פסולה.

דף ד'

ואף אם יתכוון זה לבטל שם את הכרים והכסתות כל שבעה ימים, מאחר שאין דרך בני אדם לעשות כן, בטלה דעתו אצל כל אדם, ואין ביטולו ביטול.

ב. בתבן.

הבא למעט את חלל גובה הסוכה על ידי נתינת תבן בקרקע, יש חילוק בדבר.

- אם נתנו שם, **ובטלו בפיו בפירוש**, להיות שם כל שבעה ימים, הכל מודים שהוא בטל שם, ונעשה כקרקע, **וממעט** את החלל, למדוד ממנו ולמעלה עשרים אמה, **והסוכה כשרה**^ב.

- ואם נתנו שם **סתם**, **בלא לפרש שמבטלו**, אבל **ידוע שלא יצטרך לו כל שבעה**. בזה נחלקו רבי יוסי וחכמים אם הוא בטל שם או לא. **לדעת רבי יוסי, גם זה בטל**, ונעשה כקרקע, **וממעט** את החלל, למדוד ממנו ולמעלה עשרים אמה, **והסוכה כשרה. ולדעת חכמים זה אינו בטל להיות כקרקע**, למדוד ממנו ולמעלה עשרים אמה, אלא מהקרקע ממש מודדים, והרי הסכך גבוה מהקרקע למעלה מעשרים אמה, **והסוכה פסולה**.

- ואם נתנו שם **סתם בלא לפרש שמבטלו**, ואין **ידוע אם יצטרך לו במשך ימי החג, בזה הכל מודים שאינו בטל שם**, כי מן הסתם, כל שלא פירש ולא נודע שדעתו לבטלו, מן הסתם אין דעתו לבטלו, וכוונתו, שאם יצטרך לו לבהמתו או להסקה יטלנו לכך,

^א שאין שום אדם מפסיד ממונו, ומניח כריו בעפר ואבנים ומבטלן. [מ"ב סימן תרל"ג ס"ק ט']. ומשמע שכל זה בקרקע של עפר ואבנים, אבל אם היתה קרקע מרוצפת, אין כאן הפסד ממונו כשמניח בה כרים וכסתות, ואפשר שהם בטלים והסוכה כשרה. ויל"ע בדבר.

^ב ואין צריך לנענע הסכך מחדש, אף על גב דפסולה היתה קודם שמיעט גובהה, וכדמוכח לעיל בסימן תרכ"ו ס"ב בהג"ה עיי"ש. [מ"ב סימן תרל"ג ס"ק י"ב]. וז"ל הג"ה שם "ולא מקרי תעשה ולא מן העשוי, הואיל ואין הפסול בסכך עצמו". ולכאורה אם זה הטעם, לכאורה דווקא לפי סברת רבא, שהפסול הוא משום שכשהסכך גבוה צריך לעשות דפנות קבע, אכן הפסול הוא בדפנות, אבל לסברת רבי זירא, לכאורה הפסול הוא בסכך, שכן כשהסכך גבוה, אינו יושב בצלו. ומיהו אפשר שאין זה פסול בגוף הסכך. ויל"ע בדבר.

ואינו בטל שם להיות כקרקע, למדוד ממנו ולמעלה עשרים אמה, אלא מהקרקע ממש מודדים, והרי הסכך גבוה מהקרקע למעלה מעשרים אמה, **והסוכה פסולה**.

תבן	בטלו בפירוש	נתנו סתם וידוע שלא יצטרך לו	נתנו סתם ואין ידוע אם יצטרך לו
רבי יוסי	ממעט	ממעט	אינו ממעט
חכמים	ממעט	אינו ממעט	אינו ממעט

ג. בעפר.

הבא למעט את חלל גובה הסוכה על ידי נתינת עפר וצרורות בקרקע, יש חילוק בדבר.

- אם נתנו שם, **ובטלו בפיו בפירוש**, להיות שם כל שבעה ימים, הכל מודים שהוא בטל שם, ונעשה כקרקע, **וממעט** את החלל, למדוד ממנו ולמעלה עשרים אמה, **והסוכה כשרה**.

- ואם נתנו שם סתם, **בלא לפרש שמבטלו, בין ידוע שלא יצטרך לו כל שבעה, בין אין ידוע אם יצטרך לו במשך ימי החג**, נחלקו רבי יוסי וחכמים אם הוא בטל שם או לא. **לדעת רבי יוסי, גם בשני האופנים הללו הוא בטל**, ונעשה כקרקע, **וממעט** את החלל, למדוד ממנו ולמעלה עשרים אמה, **והסוכה כשרה**. **ולדעת חכמים בשני האופנים הללו אינו בטל** להיות כקרקע, למדוד ממנו ולמעלה עשרים אמה, אלא מהקרקע ממש מודדים, והרי הסכך גבוה מהקרקע למעלה מעשרים אמה, **והסוכה פסולה**.

עפר	בטלו בפירוש	נתנו סתם וידוע שלא יצטרך לו	נתנו סתם ואין ידוע אם יצטרך לו
רבי יוסי	ממעט	ממעט	ממעט
חכמים	ממעט	אינו ממעט	אינו ממעט

בית שהמת בתוכו ומילא אותו

בית שהמת [או כזית מהמת] בתוכו, ויש מעל הטומאה חלל טפח, אין הטומאה בוקעת מעל הגג, אלא הגג חוצץ בפניה. ואם לא היה בתוך הבית גובה טפח מעל הטומאה, אין הבית נחשב כאוהל לחוצץ בפני הטומאה, והטומאה בוקעת ועולה מעל המת אף למעלה מהגג עד הרקיע.

לדעת המשנה במסכת אהלות, אם מילאו את הבית, בין בתבן ובין בעפר וצרורות, מן הסתם לא בטלו אותם בתוך הבית, להיחשב כבית סתום, שאין בו אוהל טפח, אלא הבית נחשב כבית שעתידיים לפנות ממנו את המלוי, שהוא נידון כבית שאין בו מילוי, ויש בו אהל על המת, ולכן גגו חוצץ מפני הטומאה מלטמא מעליו.

ורק אם אמרו בפירוש, שמבטלים את התבן והעפר והצורות בתוך הבית, הבית נחשב כסתום, והטומאה בוקעת ועולה.

ולדעת רבי יוסי, גם כשלא ביטלו אותם בפירוש, יש אופנים שהם בטלים שם, והבית נחשב כסתום.

תבן שנתנוהו שם בלא לבטלו בפירוש, בטל שם **כשידוע שאין עתידים לטלו משם**. [ורק כשאין ידוע אם עתידים לטלו או ידוע שעתידים לטלו אינו בטל].

ועפר שנתנוהו שם בלא לבטלו בפירוש, בטל שם **אף כשאין ידוע אם עתידים לטלו משם או לא**. [ורק כשידוע שעתידים לטלו אינו בטל].

היתה גבוהה מעשרים אמה

והוצין יורדין בתוך עשרים אמה

נתבאר שסוכה שהסכך שלה למעלה מעשרים אמה, פסולה, ולכן יש לתת את הסכך בתוך עשרים אמה.

ואין הכוונה לכך שיש להניח את כל הסכך בתוך עשרים אמה, אלא הכוונה לכך, שתחתית הסכך תהא בתוך עשרים אמה, באופן שהחלל שבין קרקעית הסוכה לבין תחתית הסכך לא יהיה יותר מעשרים אמה.

ומבואר, שלענין זה, תחתית הסכך הוא המקום שבו יש בסכך שיעור שהצל מרובה מהחמה, שהוא סכך בשיעור הראוי להכשיר את הסוכה.

ולפיכך, אם נכנס חלק מהסכך לתוך עשרים אמה, ואותו חלק הנכנס לתוך עשרים אמה **אין צלו מרובה מחמתו, הסוכה פסולה**, כי חלק זה אינו מכשיר סוכה, והחלק הראוי להכשיר את הסוכה גבוה למעלה מעשרים אמה.

אבל כשאותו חלק הנכנס לתוך עשרים אמה **צלו מרובה מחמתו**, אף על פי שהרבה מהסכך למעלה מעשרים אמה, **הסוכה כשרה**, כי החלק הנכנס לתוך עשרים אמה ראוי להכשיר את הסוכה, והוא בתוך עשרים אמה^א.

^א ואם תאמר, כשצלתו מרובה מחמתו אמאי כשרה, הא אי קלשת, היו הוצין נופלין ... ויש לומר, דהכא יש לנו להכשיר יותר, שיש רוב הוצין, וראויין הן להתקיים בקל כד, אם היה שם דבר הסומכת. [תוס']

היתה גבוהה עשרה טפחים

והוצין יורדין לתוך עשרה

בהמשך יתבאר בעזה"י, שכשם שסוכה שסככה גבוה למעלה מעשרים אמה פסולה, כך סוכה שסככה בתוך עשרה טפחים פסולה.

ואביי היה סבור, שכשם שכשהסכך גבוה הרבה, אנו מודדים את החלל מקרקעית הסוכה עד המקום שבו צל הסכך מרובה מהחמה, כך כשהסכך נמוך, אנו מודדים את החלל מקרקעית הסוכה עד המקום שבו צל הסכך מרובה מהחמה.

ולפיכך, כשהיה הסכך בגובה עשרה טפחים, ומעט ממנו נכנס לתוך עשרה טפחים, **אם בנכנס לתוך עשרה טפחים הצל מרובה מהחמה, יש כאן סכך הנכנס לתוך עשרה טפחים, והסוכה פסולה. ואם בנכנס לתוך עשרה טפחים החמה מרובה מהצל, אין כאן סכך הנכנס לתוך עשרה טפחים, והסוכה כשרה.**

אולם רבא אמר לו, שכשמעט מהסכך נכנס לתוך עשרה טפחים, אף על פי שאין בו שיעור הראוי להכשיר סוכה, הסוכה פסולה, **כי כל שנכנס מעט מהסכך לתוך עשרה טפחים, ואין גובה עשרה טפחים בכל שטח הכשר סוכה, נחשבת היא כדירה סרוחה, ואין אדם דר בדירה סרוחה.**

דופן עקומה

הלכה למשה מסיני, שאם היה הסכך הכשר רחוק מהדופן עד ארבע אמות ונלא עד בכלל, ויש שם סיכוך פסול כגון תקרה, אותו הסיכוך הפסול נידון כדופן, והרי זה כאילו יש כאן דופן עקומה המגיעה עד הסכך הכשר, והסוכה כשרה.

ולכן, בית שנפתח גגו באמצעו, ואין בין הפתח שבגג לדפנות ארבע אמות, מסככים על הפתח הזה, והרי זו סוכה כשרה, שדופני הבית עם התקרה שעד הפתח נעשים דפנות עקומות, עד הסכך הכשר שבאמצע.

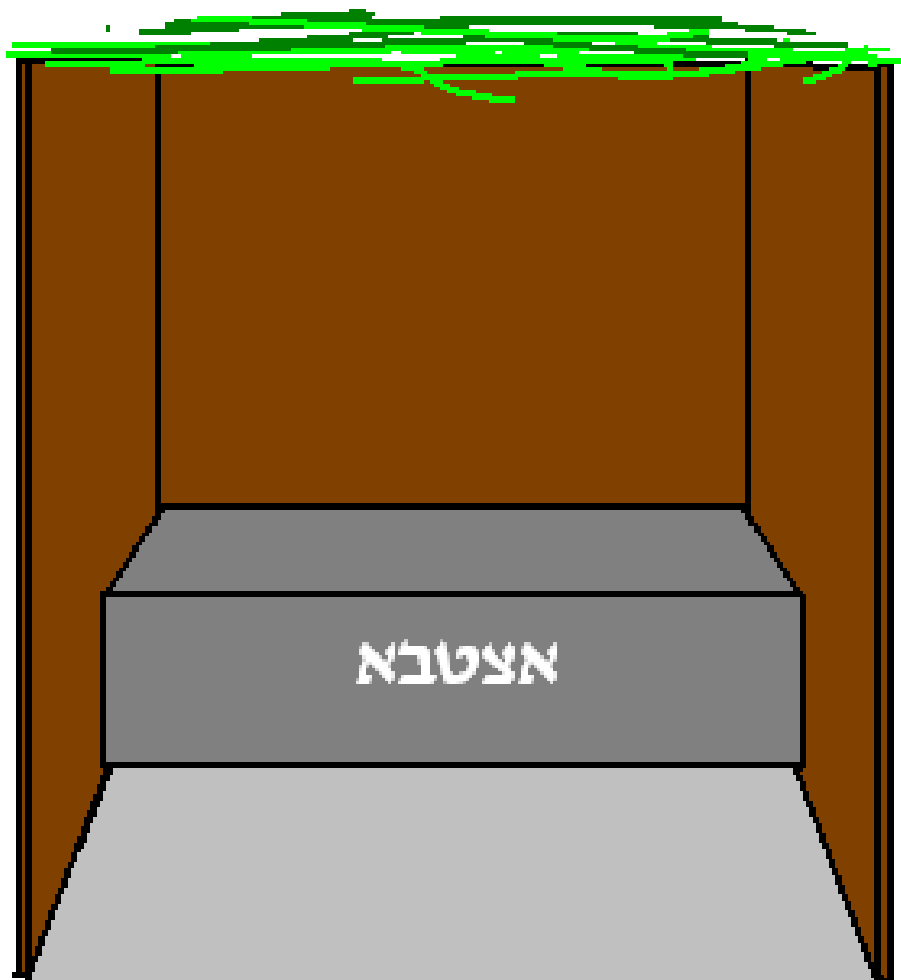
היתה גבוהה מעשרים אמה

די למעט בה שיעור הכשר סוכה

נתבאר, שסוכה שסככה גבוה למעלה מעשרים אמה פסולה, ותקנתה, למעט את חללה מעשרים אמה, כגון על ידי הגבהת הקרקע, עד שלא יהיה החלל שבינו לבין הסכך יותר מעשרים אמה.

ומבואר, שאין צריך להגביה את כל קרקע הסוכה, ודי בכך שמגביה בסוכה קרקע שיש בו הכשר סוכה, ועל ידו כל הסוכה כשירה.

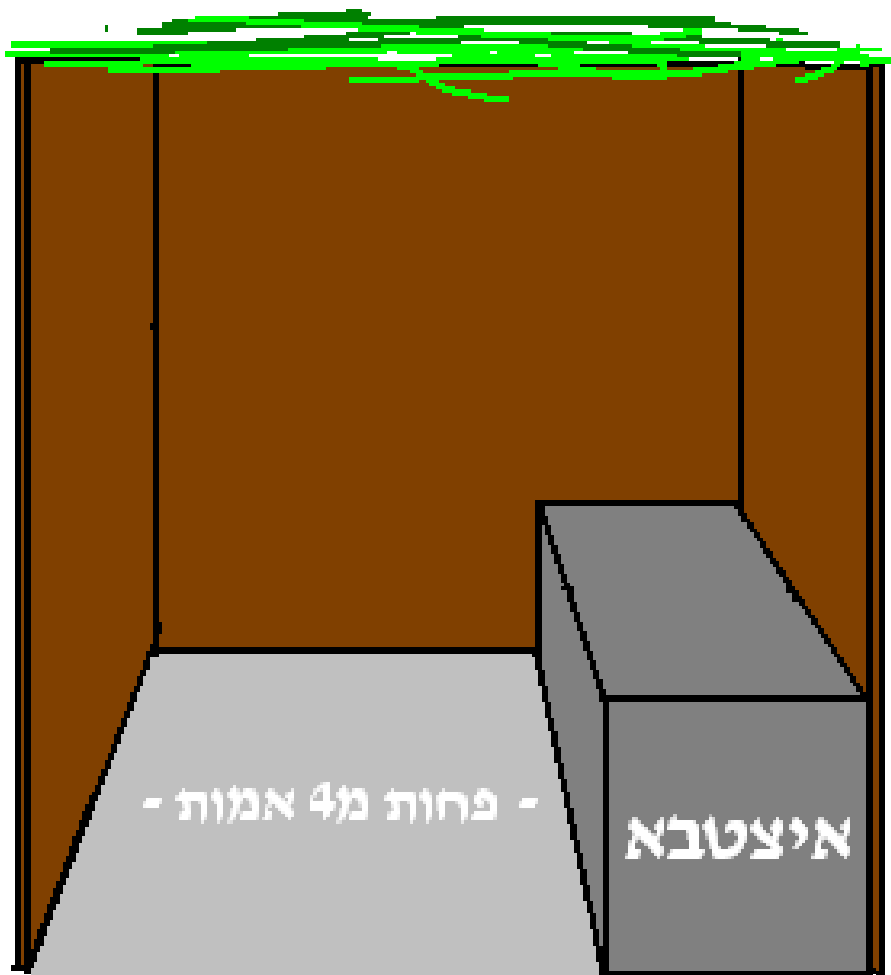
ולכן כשהיתה סוכה של שלוש דפנות גבוהה מעשרים אמה, והגביה בה רוחב שבעה טפחים ומשהו כנגד כל הדופן האמצעי, [כגון על ידי שבנה בו איצטבא מאבנים וטיט], נמצאת אותה הגבהה מוקפת שלוש דפנות, ומסוככת בתוך עשרים אמה, והרי היא סוכה כשרה.

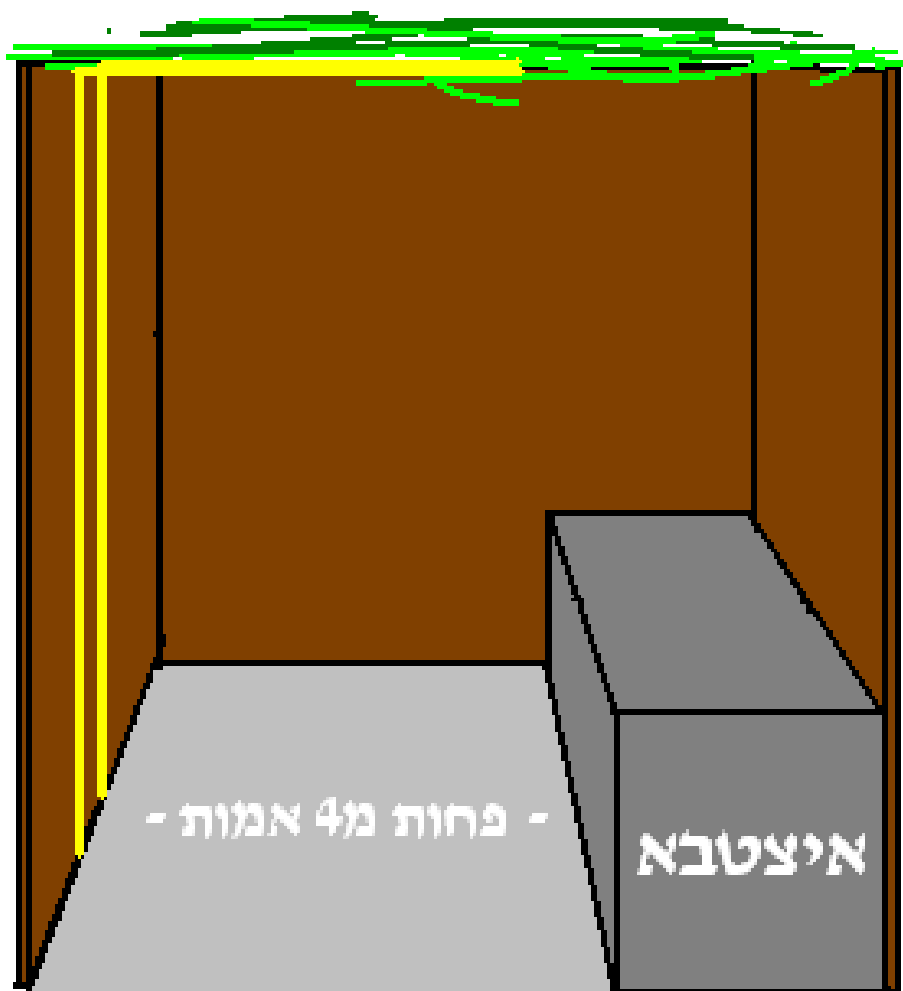
ומאחר שיש כאן הכשר סוכה, גם מה שלא הגביה מוכשר, שכן מבואר בדף י"ט, שפסל [=סכך] היוצא מן הסוכה, נידון כסוכה, כלומר כשיש סוכה כשרה, ונמשך ממנה סכך כשר בלא הכשר דפנות, תחת כל הסכך הכשר נחשב כסוכה. והוא הדין בזה, מאחר שבמקום ההגבהה יש סוכה כשרה, כל הסכך הנמשך חוצה לה, אף על פי שאין לו הכשר דפנות, כי הסכך גבוה בו למעלה מעשרים אמה, נידון כסוכה כשרה^א.

^א לכאורה יש לחלק, שכן פסל היוצא חוץ לסוכה, הוא סכך כשר בלא דפנות, אבל בנידון דידן, מאחר שחוץ לאיצטבא הסכך למעלה מעשרים אמה, יש להחשיב זאת כאין סכך, וגרוע הוא מסכך בלא דפנות. ויל"ע בדבר.

וכן הדין אם בנה אצטבא לאורך אחת מהדפנות שמן הצד, ויש בה הכשר סוכה על ידי דופן עקומה, כגון ששפת האיצטבא אינה רחוקה ארבע אמות מהדופן שכנגדה, הרי על האצטבא סוכה כשרה, מוקפת שלוש מחיצות.

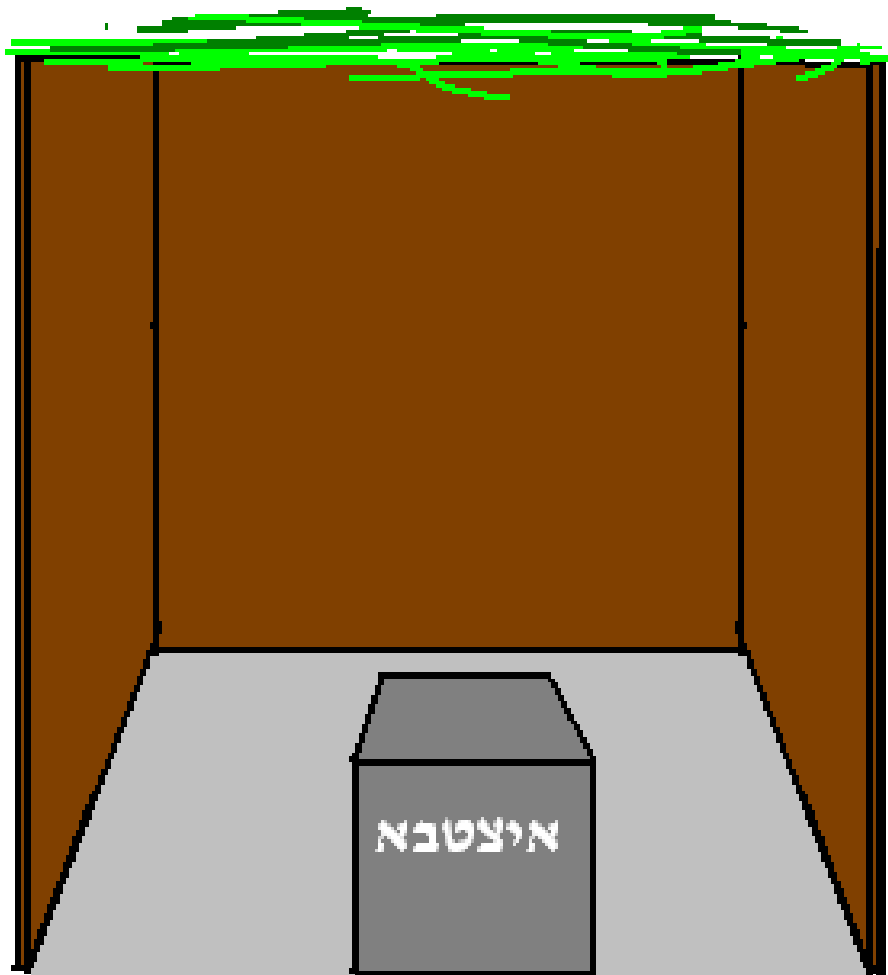
שתים סמוכות לה, והאחת הרחוקה נחשבת דופן עקומה, שאנו רואים את הסכך העליון שבין הדופן הרחוק לבין האצטבא כאילו הוא ההמשך של הדופן, ומתעקס עד כנגד שפת האצטבא, ואף שתחתיו הוא מתרחק, מאחר שבראשו הוא סמוך לשפת האצטבא, הוא נחשב כדופן סמוך, ומכשיר את האצטבא.

ואף שכבר נתבאר, שסוכה מוכשרת על ידי דופן עקומה, הוצרכו ללמד שגם באופן הזה היא כשרה. כי היה מקום לומר, שרק במקום שהדופן בפני עצמה כשרה, והחסרון היחידי היא ריחוקה מהסכך, אנו מכשירים את הסכך על ידי עקימת הדופן, אבל בנידון זה, שהדופן במקומה פסולה, שכן במקומה הסכך גבוה למעלה מעשרים אמה, בזה לא נכשיר אותה על ידי עקימה להגיע לאיצטבא. ולכן הוצרכו לומר, שגם באופן הזה אנו מכשירים על ידי עקימת הדופן.

ומאחר שהוכשר הסוכה שעל האצטבא, הוכשר כל המקום שתחת הסכך שלפני האצטבא, כי הוא נמשך מהכשר סוכה שעל האיצטבא.

וכן הדין אם בנה אצטבא באמצע הסוכה, ואינה סמוכה לשום דופן, אבל יש בה הכשר סוכה על ידי דופן עקומה לכל שלוש הרוחות, כגון ששפת האצטבא אינה רחוקה ארבע אמות מכל דופן, הרי על האצטבא סוכה כשרה, מוקפת שלוש מחיצות [כולן על ידי דופן עקומה].

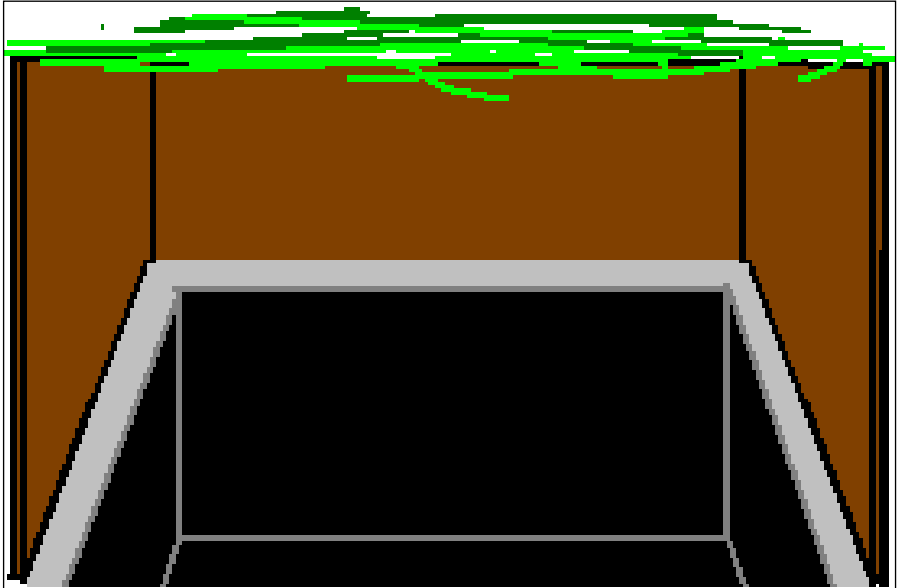
ואף שכבר נתבאר, שסוכה מוכשרת על ידי דופן עקומה, הוצרכו ללמד שגם באופן הזה היא כשרה. כי היה מקום לומר, שרק דופן אחת מוכשרת על ידי עקימה אבל כשאנו צריכים להכשיר את כל הדפנות על ידי עקימה לא יוכשרו. ולכן הוצרכו לומר, שגם באופן הזה אנו מכשירים על ידי עקימת הדופן.

ומאחר שהוכשר הסוכה שעל האצטבא, הוכשר כל המקום שתחת הסכך, כי הוא נמשך מהכשר סוכה שעל האצטבא.

היתה פחותה מעשרה טפחים ובא להכשירה בחקיקה

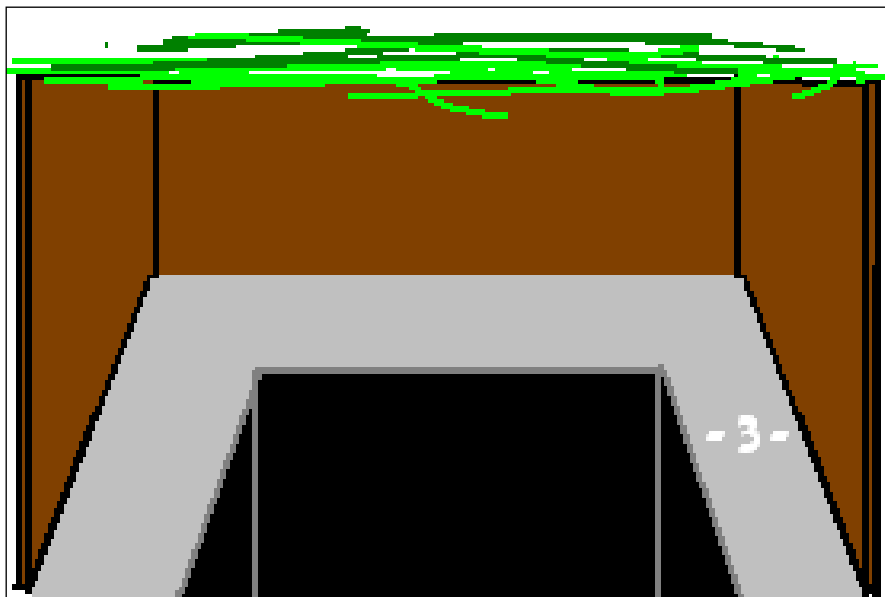
נתבאר, שסוכה שסככה אינו גבוה עשרה טפחים פסולה, ותקנתה, להרבות את חללה על ידי הגבהת הסכך, או הנמכת הקרקע, עד שיהיה בה חלל עשרה טפחים בין קרקעיתה לבין הסכך.

ואמרו שאם בה לחקוק [=לחפור] בסוכה ולהעמיקה, באופן שתהא החפירה משלימה את גובה הסוכה שמעל הקרקע לעשרה טפחים, **צריך שיהיו כותלי החפירה סמוכים לכותלי הסוכה** שלמעלה מן הקרקע, **בתוך שלושה טפחים, כדי שיצטרפו** הכתלים של החפירה עם הכתלים שמעל הקרקע. שכן הלכה למשה מסיני, שכל פחות משלושה טפחים הרי הוא כלבוד, כלומר נמשך ומתחבר, והרי כל כותל סוכה מתחבר עם כותל החפירה שתחתיו להיות כותל אחד של עשרה טפחים, ויש לסוכה דפנות כשרות.

אבל אם יהיו הכתלים שלמעלה רחוקים מהכתלים שלמטה שלושה טפחים או יותר,

אינם מצטרפים, ואין לסוכה שום מחיצות^א.

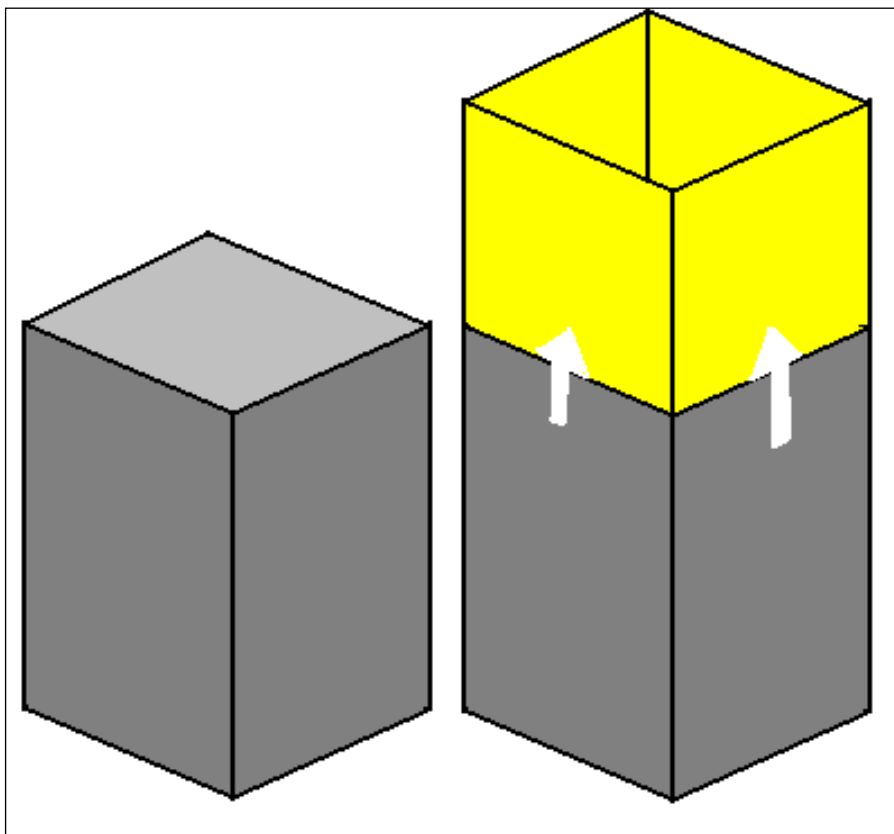
ואף שעל ידי דופן עקומה אנו מכשירים עד מרחק ארבע אמות, אין זה אלא כשכבר היא דופן, אלא שהיא רחוקה, אבל פחות מגובה עשרה טפחים, אינו נחשב דופן כלל.

מחיצות שאינן ניכרות

במסכת שבת מבואר, שעמוד גבוה עשרה טפחים ברשות הרבים, הרי הוא רשות היחיד.

והסיבה לכך, כי מאחר שהוא מוקף מחיצות גבוהות עשרה טפחים [הן ארבע צלעותיו], הלכה למשה מסיני, גוד אסיק מחיצות, כלומר המשך והגבה את המחיצות, והרי העמוד נחשב כמוקף בראשו בארבע מחיצות.

^א ואם תאמר בפרק קמא דשבת, גבי בית שאין תוכו עשרה חקק בו להשלימו לעשרה, אמאי לא מחלק כי האי גוונא, אם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים. ויש לומר דלא דמי רשות שבת שהוא למנוע רגל רבים, לסוכה, דבעינן מחיצות סמוכות לסכך. [תוס']. ומכל מקום מסתבר דדינא דידן הוא בחוקק להשלים לגובה עשרה, אבל אם היה בחקיקה עצמה עשרה טפחים, יש כאן מחיצות שלימות, וסכך על גבן, והסוכה כשרה.

ואבני היה סבור, שמחמת הדין הזה, אם היתה סוכה גדולה, שסככה גבוה למעלה מעשרים אמה, ובנה בה עמוד גבוה עשרה טפחים, שיש בו הכשר סוכה שבעה טפחים ומשהו על שבעה טפחים ומשהו, ואין בינו לסכך שלמעלה יותר מעשרים אמה, אף על פי שהוא מרוחק מהדפנות של הסוכה הגדולה ארבע אמות או יותר, על גביו סוכה כשרה, כי העמוד הזה נחשב מוקף מחיצות, ויש על גביו סכך כשר בתוך עשרים אמה.

אולם רבא אמר לו, שסוכה זו פסולה, כי לענין סוכה לא די בכך שיהיו לו מחיצות בדין, אלא צריך שיהיו לה מחיצות הניכרות, ועמוד זה אין המחיצות ניכרות על גביו^א.

^א ולא דמי לסיכך על גבי אכסדרה שאין לה פצימין דשילחי פירקין, דפי תקרה חשיב שפיר מחיצות הניכרות. [תוס'].

נעץ ארבעה קונדיסין וסיכך על גבן

במספר ברייתות הובאה **מחלוקת** בין **רבי יעקב וחכמים** בדין סכך הנתון על ארבעה קונדיסים [עמודים], שלדעת רבי יעקב סוכה כשרה היא, ולדעת חכמים סוכה פסולה.

בברייתות האחרונות נתבארו טעמי מחלוקתם, כפי הביאור השני להלן, אולם בברייתא הראשונה לא נתבארו טעמיהם, ולפיכך נחלקו רב הונא ורב נחמן במה נחלקו החכמים הללו.

א. נחלקו כשהקונדיסין על שפת גג אם גוד אסיק מחיצות.

לדברי רב הונא, הכל מודים שכשהסכך נתון על קונדיסין העומדים בקרקע או באמצע הגג, אין כאן סוכה כשרה, כי הקונדיסין אינם נידונים כמחיצות, והרי זה סכך בלא מחיצות.

ומחלוקתם היא, כשהקונדיסין עומדים על גבי הגג בארבע פינותיו.

לדעת רבי יעקב - הסוכה מוכשרת על ידי מחיצות הבית, שאנו אומרים בהן גוד אסיק, והרי הם כעולות ומקיפות את הגג, ונמצא הגג מוקף מחיצות, ומסוכך, ולכן סוכה כשרה עליו^א.

ולדעת חכמים - אין אומרים גוד אסיק מחיצות, ואם כן, מאחר שאין על הגג שום מחיצות, אלא סכך בלבד, אין זו סוכה כשרה, כי סכך בלא מחיצות, סוכה פסולה היא.

ב. נחלקו בקונדיסין רחבים שיש בהם כדי חקיקה וחלוקה להיות דיומדין.

לדברי רב נחמן, מחלוקת החכמים הנ"ל היא כשהקונדיסין עומדים בקרקע או באמצע הגג, ובאופן שהם רחבים עד שיש בהם טפח לכל צד.

ולדעת רבי יעקב - סוכה שיש לה מכל רוח שתי דפנות של טפח, בשתי צידי הרוח,

^א רש"י פירש, דהכא לא אמרינן דבעינן מחיצות ניכרות. ויל"ע אם כוונתו לומר, שלדברי רב הונא, רבי יעקב סובר שלא בעינן מחיצות הנכרות, או שרק באופן הזה לא בעינן מחיצות הנכרות. ותוסי' נתנו טעם, מדוע אין כאן חסרון מחיצות שאינן נכרות כמו בעמוד הנזכר לעיל, שכן בעמוד, מחיצותיו אינן נכרות כלל, אבל מחיצות הבית נכרות בבית, ומתוך שנכרות בבית, מועילות גם על הגג. [עיי' רש"י ותוס'].

סוכה כשרה היא^א.

ובמסקנה מבואר שלדעתו, אין צריך שיהיה בה דופן טפח ממש מכל צד, אלא כל שראוי להיות לה דופן כזה, סוכה כשרה היא, ולכן אם היו לה ארבע קונדסים עבים ועגולים, שניתן לחקוק בהם, ולחלק אותם, באופן שבכל פינה יהיה טפח לכל צד, גם כן סוכה כשרה היא.

ולדעת חכמים - לעולם אין הסוכה כשרה, עד שיהיו לה שתי מחיצות שלימות של

^א כדן שאמרו חכמים לענין פסי ביראות בעירובין, שניתרין בארבעה דיומדין, ועל שם שיש לכל אחד שתי מחיצות קרי להו דיומדין, דיו עמודין, שני עמודין ... ולא כשל פסי ביראות, שהצריכום אמה לכאן ואמה לכאן אלא די בטפח לכאן וטפח לכאן. [רש"י]. והא דבעינן אמה גבי פסי ביראות ... גבי מחיצות שבת החמירו. [תוס'].

הכשר סוכה, [שבעה טפחים ומשהו], **ומחיצה שלישית טפח**, [כפי שיתבאר בעזה"י בדף ו'].

ומסקנת הסוגיה כפי הביאור האחרון, שמחלוקתם היא כשהיו הקונדסין בארץ או באמצע הגג, שכן מבואר בברייתות האחרונות.

אכן בדבר זה נסתפקו בגמרא, מה דעת חכמים כשהיו הקונדסים נעוצים בשפת הגג, האם באופן הזה מודים חכמים שהסוכה כשרה, משום גוד אסיק מחיצות, או שגם באופן הזה הם פוסלים, ואין אומרים גוד אסיק מחיצות.

בכולה סדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ומעיילי רבי יונתן

בכל מקום שנאמרו בסדר מועד דברים בשם רב ורבי חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא, יש שאומרים, שלא רבי יוחנן נזכר בין החכמים הללו, אלא רבי יונתן.

מנין שאין רשות פחות מעשרה

כבר נתבאר, שסוכה שסככה אינו גבוה עשרה טפחים, סוכה פסולה היא, והסיבה לכך, כי כל פחות מגובה עשרה טפחים אינו נחשב כרשות שלימה, וסוכה צריכה להיות רשות לעצמה, שכן היא נעשית כדי לדור בה, וכל שאינה רשות שלימה אינה סוכה כשרה^א. ולהלן יתבאר בעזה"י מהיכן למדו חכמים שרשות שלמה גבוהה עשרה

א. מירידת הקב"ה על הכפורת.

לדברי רב ורבי חנינא ורבי יוחנן [או רבי יונתן] ורב חביבא, עניין זה שגובהה של רשות שלמה עשרה טפחים, למד מירידת הקב"ה לדבר עם משה מעל הכפורת.

שכן **הארון גובהו תשעה טפחים**, שנאמר, "וַעֲשׂוּ אֹרֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים וְחָצִי אֶרְכוֹ וְאָמָה וְחָצִי רָחְבוֹ וְאָמָה וְחָצִי קָמָתוֹ" (שמות כ"ה י), וכל אמה ששה טפחים, נמצא הארון תשעה טפחים. **והכפורת** שעל הארון עוביה **טפח**, [כפי שיתבאר בעזה"י בסמוך]. נמצא שהכפורת מגיעה לגובה עשרה טפחים.

^א והא דבענין נמי גבי שבת מחיצה עשרה מהכא ילפינן. [תוס']. ואפשר שלמדו זאת, משום שנתבאר בסוגיתנו שמקום הוא גובה עשרה, ואם כן, כדי שתהא מחיצה מפרידה בין מקום למקום, צריכה המחיצה להיות גובה עשרה טפחים.

ונאמר, "וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדַבַּרְתִּי אֵתְךָ מֵעַל הַכְּפֹרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֹבִים אֲשֶׁר עַל אֶרֶץ הַעֲדָת אֶת כָּל אֲשֶׁר אֲצַוָּה אוֹתְךָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות כ"ה ב'), **הרי שכשהקב"ה ירד לדבר עם משה, ירד עד מעל הכפורת, ונמצא שירד עד שהיה מעל גובה עשרה טפחים.**

ולדעת רבי יוסי בברייתא, מעולם לא ירדה שכינה למטה, ולא עלו משה ואליהו למרום, שנאמר, "הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַה' וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם" (תהלים קט"ו ט"ז), אלא שכינה לעולם ברשות עליונה, ומשה ואליהו לעולם ברשות תחתונה.

ומאחר שמצינו שירדה שכינה עד מעל גובה עשרה טפחים, **משמע שעד שם רשות עליונה, ובתוך עשרה טפחים רשות תחתונה, ומכאן שרשות שלמה היא עד גובה עשרה טפחים.**

דף ה'

והקשו על הדברים הללו, שכן אין ללמוד מכאן אלא שרשות שלימה היא עשרה טפחים כגובה ארון וכפורת, אבל אין מכאן ראייה שהכוונה לחלל עשרה בלא הסכך, ואם כן מניין שהסכך צריך להיות למעלה מחלל עשרה, שמא הסכך עצמו הוא בכלל עשרה טפחים, ורשות שלימה היא עשרה טפחים הכוללים את החלל והסכך כמו ארון וכפורת.^א

ב. מפריסת כנפי הכרובים על הכפורת.

שוב אמרו, שעניין זה, שגובהו של סכך עשרה טפחים, למד מסיכוך הכרובים על הכפורת.

שכן כרובים שעשה שלמה בבית המקדש הגיעה קומתם עד שליש גובה הבית, שהבית גובהו שלושים אמה, כמו שנאמר^ב, "וַהֲבִיֹת אֲשֶׁר בִּנְהוּ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַה' שְׁשִׁים אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ" (מלכים א' ו' ב'), והכרובים גובהם עשר

^א כן פירש רש"י את קושיית הגמרא. ולא זכיתי להבין קושיה זו, שכן אם הלימוד היה מכך שנקראת הכפורת כיסוי, היה מקום להקשות שהכיסוי עצמו בתוך עשרה, אבל הלימוד אינו מהכפורת, אלא מירידת הקב"ה על הכפורת, והוא כשירד היה על הכפורת ולא בתוכה, ואם כן לא נכנס לתוך עשרה טפחים תחתונים, וכולם ברשות תחתונה, ואם כן רשות תחתונה היא עשרה טפחים, ואם צריך שתהא סוכה רשות שלימה, צריך שיהיה בה חלל עשרה טפחים. וי"ל.

^ב והא דכתיב "ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רוחב ועשרים אמה קומתו", היינו משפת הכרובים ולמעלה, כדאיתא בפרק המוכר פירות. ולא כמו שפירש בקונטרס בפירוש מלכים דעליית בית קדשי הקדשים נמוכה משל היכל. [תוס'].

אמות, כמו שנאמר, "קומת הכרוב האחד עשר באמה וכן הכרוב השני" (מלכים א' ו' כ"ו).

ומבואר בברייתא, שכשם שבבית עולמים הגיעו הכרובים עד שליש גובה הבית, כך במשכן הגיעו הכרובים עד שליש גובה הבית.

וגובה המשכן היה עשר אמות כמידת הקרשים, שנאמר בהם, "עשר אמות ארך הקרש ואמה וחצי האמה רחב הקרש האחד" (שמות כ"ו ט"ז), נמצא גובה הבית עשר אמות שהם ששים טפחים, ושליש גובהו עשרים טפחים.

וכבר נתבאר, שארון וכפורת גובהם עשרה טפחים, ואם כן, הכרובים שרגליהם על הכפורת בגובה עשרה טפחים, וראשם בשליש הבית בגובה עשרים טפחים, נמצא אורכם מרגליהם עד ראשם עשרה טפחים.

ונאמר בכרובים, "והיו הכרובים פְּרָשִׁי כְנָפִים לְמַעַלָּה סָכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַכְּפֹרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו אֶל הַכְּפֹרֶת וְהָיוּ פְנֵי הַכְּרֻבִּים" (שמות כ"ה כ'), כלומר כנפיהם שהיו פרוסות למעלה מראשיהם, היו סוככות על הכפורת, ונמצא שדבר הפרוס מעל גובה עשרה טפחים, נחשב סוכך עליו, ומכאן שסוכה היא דבר הפרוס מעל גובה עשרה טפחים.

ואין לומר שכנפי הכרובים היו בגובה ראשיהם ולא למעלה ממנו, שהרי נאמר "לְמַעַלָּה". וכמו כן אין לומר שהיו כנפיהם גבוהים הרבה מעל ראשיהם, כי לא נאמר "למעלה למעלה" רק "לְמַעַלָּה", לומר, שהיו מעל ראשי הכרובים סמוך להם, כלומר מעל עשרה טפחים.

ואמרו, שדברים אלו מתיישבים רק כפי דעת רבי מאיר, האומר, שכל אמות הנזכרות במשכן של ששה טפחים, ואם כן אמה ומחצה של גובה הארון הם תשעה טפחים, ועם כפורת עשרה טפחים, כמבואר לעיל, ונמצא גובה הכרובים גם כן עשרה טפחים.

אבל לדעת רבי יהודה, אמות של כלים בנות חמישה טפחים, ואם כן, אמה ומחצה של גובה הארון הם שבעה טפחים ומחצה, ועם כפורת שמונה טפחים ומחצה, ונמצא גובה הכרובים משם ועד שליש הבית אחד עשר טפחים ומחצה, ואם כן, אם אנו באים ללמוד גובה סיכוך באופן הנ"ל, יש לנו ללמוד, שגובה סוכה הוא אחד עשר טפחים ומחצה, ואין מי שאומר כן.

ג. מהלכה למשה מסיני.

ואמרו, שלדעת רבי יהודה, עניין זה שגובהו של סכך מעל עשרה טפחים, אינו למד

מהכתובים, אלא נתקבל בעל פה הלכה למשה מסיני, ככל שיעורי מחיצות הלמדים כן. וכך נתקבל בהלכה למשה מסיני, ששיעור גובה הסוכה הוא עשרה טפחים חוץ מהסכך, כי רק מחיצות שלמות של עשרה טפחים, נחשבות מחיצות. [ובהמשך יתבאר בעזה"י דברים נוספים שנתקבלו בהלכה למשה מסיני].

ירידות שכינה

נתבאר לעיל, שלדעת רבי יוסי, מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה טפחים, ואם כן, לדעתו, כל הכתובים בהם מבואר שירדה שכינה לארץ, הכוונה שירדה **עד מעל גובה עשרה טפחים**, ובכלל הכתובים שיש לפרשם כן, הכתובים הבאים:

- א. **"וַיֵּרֶד ה' עַל הַר סִינִי** אֶל רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא ה' לְמֹשֶׁה אֶל רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה" (שמות י"ט כ')
- ב. **"וַעֲמָדוֹ רָגְלָיו בַּיּוֹם הַהוּא עַל הַר הַזֹּתִים** אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרוּשָׁלַם מִקְדָּם וַנִּבְקַע הַר הַזֹּתִים מִחֲצִי מִזְרָחָה וְנִמָּה גֵיא גְדוֹלָה מֵאֵד וּמִשׁ חֲצִי הָהָר צָפוֹנָה וְחֲצִי נֶגְבָּה" (זכריה י"ד ד')

עליות משה ואליהו

עוד נתבאר לעיל, שלדעת רבי יוסי, מעולם לא עלו משה ואליהו למרום, ואם כן, לדעתו, כל הכתובים בהם מבואר שעלו למעלה, הכוונה שעלו **עד גובה עשרה טפחים**, ובכלל הכתובים שיש לפרשם כן, הכתובים הבאים:

- א. **"וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹקִים** וַיִּקְרָא אֵלָיו ה' מִן הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יִעֲקֹב וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות י"ט ג')
- ב. **"וַיְהִי הַמָּחָ הַלַּיְלָה הַלּוֹךְ וַדָּבָר וְהַנָּה רָכַב אֵשׁ וְסוּסֵי אֵשׁ וַיִּפְרְדּוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם וַיַּעַל אֵלֵיהֶם בְּסַעֲרָה הַשָּׁמַיִם" (מלכים ב' ב' י"א)**
- ג. **"מֵאַחַז פָּנֵי כֶסֶה" פְּרָשׁוֹ עָלָיו עֲנִנּוֹ** (איוב כ"ו ט'), ואמר רבי תנחום, מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו, ועננו עליו.

ומה שנאמר בכתוב הזה, **"מֵאַחַז פָּנֵי כֶסֶה"**, שמשמע שאחז משה בכסא הכבוד, לא משום שעלה למרום, אלא הכסא ירד עד גובה עשרה, ותפס בו משה מתוך גובה עשרה.

^א בגמרא הגרסא "כסא".

עובי הכפורת טפח

נתבאר לעיל, שהכפורת עוביה טפח, ולהלן יתבאר בעזה"י, מהיכן למדו ענין זה.

א. ממסגרת של שלחן.

תני רבי חנינא, כל הכלים שעשה משה, נתנה בהן תורה מדת ארכם ומדת רחבם ומדת קומתם. כפרת [שהיתה לארון ככיסוי], מדת ארכה ומדת רחבה נתנה, שנאמר "וְעָשִׂיתָ כְּפֹרֶת זָהָב טְהוֹר אֲמֹתֶיךָ וְחֻצֵי אֶרְכָּהּ וְאֶמָּה וְחֻצֵי רָחְבָּהּ" (שמות כ"ה י"ז), ומדת קומתה [=עוביה] לא נתנה. **צא ולמד מפחות שבכלים**, שנאמר בענין מסגרת^א השלחן, "וְעָשִׂיתָ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זֶרֶזָה לְמִסְגֶּרֶתוֹ סָבִיב" (שמות כ"ה כ"ה), **מה להלן טפח, אף כפורת טפח.**

- **ואין לומר**, תהא מידת הכפורת **כמידת כלים עצמם**, ותהא כפחות שבכלים, שהוא יותר מטפח, ולא כמסגרת שאינה כלי שלם.

והסיבה שאין לומר כן, **כי כלל בידינו**, תפסת מועט תפסת, **תפסת מרובה לא תפסת**^ב.

- **ואין לומר**, תהא מידת הכפורת **כמידת הציץ**, ותהא רחבה שתי אצבעות כמו הציץ.

והסיבה שאין לומר כן, **כי ראוי ללמוד** מידת הכפורת שהוא **כלי**, ממידת המסגרת שהיא **כלי**, ולא ממידת הציץ שהוא **תכשיט**, לאדם ואינו כלי.

- **ואין לומר**, תהא מידת הכפורת **כמידת זר זהב**, שהיה לארון או למזבח שהיו פחות מטפח.

והסיבה שאין לומר כן, **כי ראוי ללמוד** מידת הכפורת שהיא **כלי**, ממסגרת שלחן שהיא

^א שפה כעין לבזבזין סביב השלחן. [רש"י].

^ב כל דבר שמשמעו מרובה ומועט, אם תפסת את המועט, יפה תפסת, שכן פחות מזה לא משמע, ואם ימצא שהיה לך לתפוס המרובה, הרי הוסיפו לך, ולא נטלו ממה שבידך כלום, ואם תפסת המרובה, לא תפסת, שאתה נראה כשקרן בדברך, ושלא המועט יש לך לתפוס ואתה הרבית לתפוס, חסרו לך ממה שבידך, והיינו לא תפסת, אבל כשתתפוש המועט, אם יוסיפו, טוב, ואם לאו, מה שתפסת תפסת, ומשל הוא. [רש"י]. יש מפרשים, לפי שמדה מרובה אין לה סוף. וכאן אי אפשר לומר כן, דעל כרחיק לא אפשר ללמוד אלא מפנים שיכולין ליכנס במשכן ... וזהו פירושו של תפסת מרובה, דאם אתה תופש את המועט, אין מוציאין אותו מידך, שהמועט בכלל המרובה, אבל באת לתפוש המרובה, אומר לך הבא ראיה וטול ... [תוס'].

כלי, ולא מזר של ארון או מזבח, שהיו הכשר כלי, לקשטו ולא תשמיש כלי.

וסיבה זו מתקבלת לדעת האומרים שמסגרת של שלחן היתה בין רגל לרגל למטה, ומדף השלחן נתון עליה, והרי היא תשמיש כלי.

אבל לדעת האומרים, שמסגרת השלחן היתה למעלה מהמדף, לקישוט, הרי היא כזר של ארון ומזבח. ואם כן צריכים אנו לטעם אחר, מדוע למדו את מידת הכפורת ממסגרת השלחן, ולא משאר דברים.

והטעם הוא, משום שיש ללמוד מידת כפורת, שנאמרו בה מידות בתורה [לאורכה ורחבה], ממידת מסגרת, שנאמר בה מידה בתורה, ולא משאר דברים, שלא נאמר בהם בתורה מידה כלל^א.

ב. אין פנים פחות מטפח.

לדברי רב הונא, עניין זה שעובי הכפורת טפח, למד מהכתוב, "וְלָקַח מִדָּם הַפָּר וְהָזָה בְּאַצְבָּעוֹ עַל פְּנֵי הַכִּפֹּרֶת קִדְמָה וְלִפְנֵי הַכִּפֹּרֶת זָזָה שִׁבְעַת פַּעֲמִים מִן הַדָּם בְּאַצְבָּעוֹ" (ויקרא ט"ז י"ד), מבואר שיש לכפורת פנים, וכלל בידינו, שאין פנים פחות מטפח.

מתחילה הבינו, שרב הונא למד זאת ממה שמצינו בבני האדם, שאין פנים של אדם פחות מטפח, ואם כן, מאחר שנאמר שיש לכפורת פנים, על כרחך עוביה לכל הפחות טפח.

ואין להקשות ממה שמצינו פנים גדולות מטפח, כגון של עוף הנקרא בר יוכני, שהוא גדול מאוד, ופניו יותר מטפח. והסיבה שאין להקשות כן, כי כלל בידינו, תפסת מועט תפסת, תפסת מרובה לא תפסת.

אבל יש להקשות ממה שמצינו פנים פחות מטפח, כגון של ציפור, שהוא מועט ביותר.

^א והא דאמר לעיל, דציץ רחב שתי אצבעות, אין זה אלא מדרבנן, משום דכתיב "על מצחו" שיעור מצחו, וסתם מצח רוחב שתי אצבעות. ומיהו ריב"א מפרש, הציץ היה מונח בראש, משום דקשיא ליה, מאי שנא גבי כהן גדול דקראה מצנפת ... ובכהן הדיוט קראה מגבעות ... אלא ודאי משונות היו זו מזו, דשל כהן הדיוט גדולה משל כהן גדול, שהציץ היה דוחה אותה, וכן התפלין, כדאמרין ... שערו היה נראה בין ציץ למצנפת, ששם מניח תפלין. וכהן הדיוט, אף על גב דהוה ליה נמי תפלין, היה יכול להניחם במקום שכהן גדול מניח את הציץ, דיש מקום בראש שראוי להניח בו שני תפלין ... ומיהו אינו מתישב כל כך ... ומכל מקום אפילו היה ציץ על המצח ממש ... היה צריך לקשור הציץ והתפלין מאחורי ראשו והיו שניהם דוחין שם את המצנפת ... [תוס'].

ולפיכך אמר רב אחא בר יעקב, שכשאמר רב הונא שאין פנים פחות מטפח, כוונתו לומר, **שכן יש ללמוד בגזרה שווה, שכשנאמר בכתוב לשון "פנים", אינו פחות מטפח.**

שכן בכתוב לא מצינו לשון פנים אלא על בני אדם או על אלקים, בבני אדם נאמר, "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּלַח יִצְחָק לְבָרֶךְ אֶת יַעֲקֹב וַיְהִי אֵדָּה יָצָא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יִצְחָק אָבִיו וַעֲשׂוּ אָחִיו בָּא מִצִּידוֹ" (בראשית כ"ז ל'), ובאלקים נאמר "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל נָא אִם נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְלִקְחָתָהּ מִנִּחְתִּי מִיָּדִי כִּי עַל כֵּן רָאִיתִי פָנֶיךָ כְּרֹאת פְּנֵי אֱלֹקִים וְתִרְצָנִי" (בראשית ל"ג י').

ומאחר שכלל בדינו, תפסת מועט תפסת, תפסת מרובה לא תפסת, יש לנו לומר, שכל מקום שנאמר פנים, הכוונה כשיעור פני אדם שהוא טפח.

ואף שמצינו כתוב נוסף שנאמר בו פנים, שנאמר, "וַיְהִי הַכְּרֹבִים פֶּרְשֵׁי כְנָפִים לְמַעַלָּה סָבְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַכְּפֹרֶת וּפְנִיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו אֶל הַכְּפֹרֶת יְהִיו פְּנֵי הַכְּרֹבִים" (שמות כ"ה כ'), קבלה בדינו, שפני הכרובים היו טפח, שהיו פניהם כפני אדם, ונקראו "כרובים" מלשון "כמו רובים", כלומר "כמו נערים", שכן בבל קוראים לילד רביא, וגם מפנים של כרובים שהיו טפח, למד רב הונא בגזרה שווה, שפנים של כפורת טפח.

אפי רברבי אפי זוטרי

נתבאר, שפני הכרובים הם פני אדם, ומה שחילק הכתוב בין פני כרוב לבין פני אדם, כמו שנאמר, "וַאֲרָבֶעָה פָּנִים לְאֶחָד פְּנֵי הָאֶחָד פְּנֵי הַכְּרֹב וּפְנֵי הַשָּׁנִי פְּנֵי אָדָם וְהַשְּׁלִישִׁי פְּנֵי אֲרִיָּה וְהָרְבִיעִי פְּנֵי נָשֹׁר" (יחזקאל י" י"ד), כי יש ביניהם חילוק, פני אדם הם פנים של אדם גדול [=אפי רברבי], ופני כרוב הם פנים של ילד [=אפי זוטרי].

ציץ של כהן גדול

הציץ, כמין טס [=חתיכה דקה] של זהב, רוחב שתי אצבעות, ומוקף מאוזן לאוזן, וכתוב עליו "קודש לה". שנאמר "וַיַּעֲשׂוּ אֶת צִיץ נֶזֶר הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פְּתוּחֵי חֻתָּם קֹדֶשׁ לַיהוָה" (שמות ל"ט ל'). ונחלקו חכמים כיצד היה הכתב הזה.

לדברי תנא קמא – השם היה כתוב למעלה מהמילה קודש, וכדי שיהיה נקרא "קודש לה", נכתב הדבר בשתי שורות, בשורה העליונה בסופה היה כתוב את השם^א, ובשורה

^א אף על פי שיו"ד ה"א שם גמור, אין זה הוגה שם באותיותיו אם מזכיר שתי אותיות, כיון דאינו מזכירם לשם שם שלם. ועוד ההוגה שם באותיותיו פירש בקונטרס שדורש אותיות של שם בן ארבעים ושתים. ואף על פי כן נזהרין בכל השמות. [תוס']

שניה בתחילה היה כתוב "קודש ל"^א.

קודש ל ידוד

אולם רבי אליעזר ברבי יוסי אמר – אני ראיתיו בעיר רומי, [כשכנס לאוצר המלך ליטול מה שירצה, במעשה בן תלמיון], וכתוב בו "קדש לה" בשיתה אחת.

קודש ל ידוד

אמר רבי חייא בר אשי אמר רב, שיעורין [של איסורים, כגון כזית לכל אכילת איסור, וככותבת ליום הכפורים], **חציצין** [=דיני חציצה שהיא פוסלת בטבילה], **ומחיצין** [=הלכות מחיצה], **הלכה למשה מסיני**. ולהלן יתבאר בעזה"י לאלו הלכות נתכוון, שהן הלכה למשה מסיני.

מקור שיעורי תורה

לדברי רב חנין, הכתוב המשבח את ארץ ישראל, בכך שגדלים בה שבעה מיני פירות, "אֶרֶץ חֹטֶה וְשֹׁעֵרָה וְגִפְן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וְדִבְשָׁ" (דברים ח' ח'), בא ללמד על כך, שאפילו דברי תורה צריכים לפירות הארץ לשער בהם איסורי תורה. ואלו הם השיעורים התלויים בפירות אלו:

א. "חֹטֶה" לבית המנוגע.

בעניין הנכנס לבית מנוגע נאמר, **"וְהָבֵא אֶל הַפֶּיֶת כָּל יְמֵי הַסִּגִּיר אֹתוֹ טָמֵא עַד הָעֶרֶב"** (ויקרא י"ד מ"ו), ומכאן, שהבא אל הבית המנוגע, טמא מיד, ובכלל זה, דברים שמכניס בידו, או על כתפיו, כי גם הם בכלל הכתוב **"וְהָבֵא אֶל הַפֶּיֶת"**.

דף ו'

אבל בגדים שהוא מלובש בהם, וסנדלים שברגליו וטבעות שבאצבעותיו, שהם טפלים לו, אינם טמאים מיד, שנאמר, **"וְהִשָּׁכַב בְּבֵית יָכֶסֶת אֶת בִּגְדָיו וְהֵאֱכַל בְּבֵית יָכֶסֶת אֶת בִּגְדָיו"** (ויקרא י"ז מ"ז), כלומר, רק אם שהה בבית זמן של אכילה, גם בגדיו שעליו

^א י"מ למטה ממש, זה למעלה מזה. ולא מיסתבר, דאין זה כדרך קריאתו. אלא יש לפרש זה שלא כנגד זה, קדש למי"ד בתחילת שיטה התחתונה, ושם בסוף שיטה עליונה. [תוס'].

טמאים^א.

ושיעור אכילה זה, הוא שיעור זמן שיאכל אדם חצי [כלומר פרוסה] של ככר, שיש באותו חצי ככר, כמות של סעודה אחת, [והוא ככר ששיעורו ארבעה ביצים].

ואכילה זו, משערים אותה באכילת פת של חיטים [שהוא נאכל מהר יותר מפת שעורים], וכשהאכילה היא בהסבה [שאוכל מהר בלא לפנות הנה והנה], וכשהאכילה של הפת היא בלפתו, [הנותן טעם לפת, וכך ממחר האכילה].

ב. "שְׁעֵרָה" שיעור לטומאת מגע ומשא של עצם מן המת.

עצם מן המת בגודל שעורה, מטמאה במגע ובמשא, [אבל אינה מטמאה באוהל, אלא אם כן היתה שם שדרה שלמה, או גולגולת שלמה, או רוב בנין, כלומר שתי שוקיים וירך אחת, או רוב מניין העצמות, כלומר מאה עשרים וחמש עצמות].

ג. "גִּפְן" כדי רביעית יין לנזיר.

עניין זה בא ללמד על נזיר שאכל חרצנים וזגים ולולבים של גפנים, שהוא מתחייב, אם אוכל מהם כשיעור רביעית יין^ב. ומשער זאת על ידי שנותן אותם לכוס מלא יין, שעל ידי נתינתם בו יוצא יין כנגדם, ואם יצא מהכוס רביעית יין, הרי הם כשיעור רביעית יין. ושיעור רביעית יין אינו כשיעור רביעית מים, משום שהיין סמיך יותר מן המים, ואינו ממחר לצאת אלא נגדש על שפת הכוס, ולפיכך ברביעית יין יש יותר ממה שיש ברביעית מים^ג.

ד. "תֵּאֲנָה" שיעור להוצאת אוכלים בשבת.

המוציא אוכלים בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים, או מכניס מרשות הרבים לרשות

^א דכתיב "והשכב בבית יכבס בגדיו והאכל בבית יכבס בגדיו", ודרשינן בתורת כהנים, אין לי אלא אוכל ושוכב, אוכל בלא שוכב, שוכב בלא אוכל, לא אוכל ולא שוכב מניין, תלמוד לומר "יכבס בגדיו" ריבה, שתי פעמים כתיב "יכבס בגדיו", ואם הוסיפו לרבות הכל, מה תלמוד לומר "והאוכל", ליתן שיעור לשוכב כדי אכילה, שאין טעון כיבוס בגדים עד שישחה כדי אכילה. וגופו טמא מיד, דהכי כתיב "והבא אל הבית יטמא" ולא כתיב כיבוס בגדים, "והאוכל בבית" דהיינו שוהה כדי אכילה "יכבס בגדיו". [רש"י].

^ב וכדעת האומרים, ששיעור אכילה ושתיה של נזיר ברביעית, ולא כדעת האומרים שהשיעור הוא בכזית.

^ג כן פירש רש"י. ובריש עירובין פירש, גפן כדי רביעית יין לנזיר לחייבו מלקות, משמע שרוצה לומר אם שתה רביעית יין. ואין זה מענין האחרים, דמשערינן בהו מילתא אחריתי. וכמו שפירש כאן עיקר. [תוס'].

היחיד, אם הם גדולים כגרוגרת [=תאנה יבשה], הרי זה חייב.

ה. "רמון" שיעור נקב לבטל כלי בעלי בתים מהיות כלי לטומאה.

כלי שניקב בו נקב הפוסל אותו מתשמיש, בטל מהיות כלי, ולפיכך אינו מקבל טומאה, ואם כבר היה טמא, נטהר.

ובעלי בתים חסים על כליהם, ואם נקבו נקב שקטניות יוצאות דרכו, עדיין משתמשים בהם לזיתים. ואם נקבו נקב שגם זיתים יוצאים דרכו, משתמשים בהם לאגוזים. ואם נקבו נקב שגם אגוזים יוצאים דרכו, משתמשים בהם לרימונים. אבל אם נקבו נקב שרימונים יוצאו דרכו^א, בטלו מהיות כלי^ב. [אבל כלי אומן העומד למכירה בטל מהיות כלי בנקב כל שהוא].

ו. "אָרֶץ זֵית שֶׁמֶן" ארץ שרוב שיעוריה כזיתים.

הרבה דברים אסורים, כגון חלב, ודם, ופיגול, ונותר, וטמא, וגיד הנשה, שיעור האכילה האסורה הוא כזית. וכן בשר המת המטמא באוהל, ובשר נבילה המטמא במגע ומשא, שיעורם בכזית.

ז. "דָּבֶשׁ" שיעור לעינוי יום הכיפורים.

האוכל ביום הכיפורים מאכל, כשיעור כותבת [תמרה] הגסה חייב, [ודבש האמור בתורה הוא דבש תמרים].

ומסקנת הסוגיה, בישוב דברי רבי חייא בר אשי משמו של רב, שכל השיעורים הנ"ל אינם למדים מהכתוב, אלא כולם למדים מהלכה למשה מסיני, והכתוב הנ"ל אינו אלא אסמכתא בעלמא.

^א במסכת כלים פרק י"ז, הרמונים שאמרו שלשה אחוזים זה בזה, ולא שיהא צריך נקב גדול כל כך כדי שיצאו שלשן בבת אחת, אלא אחד לבד ... ונראה לפרש דהא דנקט שלשה רמונים אחוזים דאף על פי שמוציאם זה אחר זה, אין נוחין לצאת דרך נקב צר כמו שהיה יוצא זה אחר זה בפני עצמו. עוד יש לפרש דנקט שלשה אחוזים זה בזה, משום דרמון דגדל יחידי בפני עצמו או שנים, גדולים יותר מדאי, והגדלים ארבעה אחוזים, קטנים יותר מדאי, אבל הגדלים שלשה, בינונים, ומשערים בהן. [תוס'].

^ב גבי כלי עץ מיתניא פרק י"ז דכלים, אבל בכלי חרס תנן פרק שלישי דכלים, העשוי לאוכלין, שיעורן כזיתים, העשוי למשקים ... והא דאמר בסוף המצניע, חמש מדות בכלי חרס, ניקב כמוציא זית טהור מלקבל זיתים ועדיין כלי הוא לקבל רמונים, היינו אם יחדו לרמונים, אבל סתמו כמוציא זית. [תוס'].

דיני חציצה בטבילה

בענין טהרת המצורע נאמר, "וְרָחַץ אֶת בְּשָׁרוֹ בַּמַּיִם וְטָהַר" (ויקרא י"ד ט"ז). ומתוך כך שנאמר "בְּשָׁרוֹ בַּמַּיִם", למדנו, שצריך שיהא בשרו נוגע במים, ולא יהא דבר חוצץ ביניהם.

וכשם שחציצה בין בשרו למים מעכבת את הטהרה, כך חציצה בין שערו למים מעכבת את הטהרה.

וכן מבואר מדברי רבה בר בר חנא, שאמר, שכששערה אחת קשורה, הקשר הדוק היטב, ואין המים נכנסים בה, ולפיכך יש בכך חציצה בטבילה, [כשמקפיד על כך, כפי שיתבאר בעזה"י להלן]. אבל כששלוש שערות קשורות יחד, מאחר ששער דבר קשה הוא, אינן מהודקות היטב, והמים נכנסים ביניהן, ואין בכך חציצה. וכששתי שערות קשורות יחד לא ידע אם יש בכך חציצה או לא.

- מתחילה אמרו שדין זה, שגם חציצה בשער מעכבת את הטהרה, למד בהלכה למשה מסיני.

- אולם מסקנת הסוגיה, שגם דין זה למד **מהכתוב**, שנאמר "וְרָחַץ אֶת בְּשָׁרוֹ בַּמַּיִם", "**אֶת בְּשָׁרוֹ**" לרבות את הטפל לבשרו, והוא השער, שגם הוא יהיה במים בלא חציצה.

אכן לדברי רבי יצחק, מעיקר הדין כך נאמרה הלכה למשה מסיני בתורה שבעל פה, שאין חציצה בשער מעכבת את הטבילה, אלא כשמתקיימים בה שני התנאים הבאים. (א) החציצה היא ברובו של השער, [כגון רוב שערו מטופן בטיט, או רוב שערותיו קשורות אחת אחת]. (ב) והוא מקפיד על החציצה הזו [שמצטער על ליכלוך שבראשו וחפץ שלא יהיה בו], אבל כשאינו מקפיד על כך, נעשה הדבר כגופו, הואיל ואין סופו לטלו, ובטל אליו, ואינו חוצץ.

וכשאמר רבי חייא בר אשי אמר רב, שדיני חציצה הלכה למשה מסיני, נתכוון לדין זה של חציצה בשער.

וחכמים גזרו, שחציצה בשער מעכבת את הטבילה גם כשמתקיים בה רק אחד מהתנאים הללו, כגון (א) שהחציצה ברובו של השער, אפילו אינו מקפיד עליה. (ב) כשהוא מקפיד על החציצה, אפילו היא במיעוטו של השער. [והסיבה שגזרו על כך, כי שני אופנים אלו דומים לאופן הראשון המעכב מן התורה].

אבל כשהחציצה במיעוטו של השער, וגם אינו מקפיד עליה, אינה מעכבת את הטבילה. [ולא גזרו על כך, אף על פי שדבר זה דומה לשני האופנים האחרונים שהם מעכבים,

כי שני האופנים האחרונים אינם מעכבים אלא משום גזרה, ואין גוזרים גזרה לגזרה].

- כן פירש רש"י, שהלכה למשה מסיני נאמרה לעניין חציצה בשער, אבל בבשרו, אפילו מיעוט שאינו מקפיד עליו חוצץ.

- אולם רבינו תם מפרש, שהלכה למשה מסיני נאמרה בין בבשרו ובין בשערו, ובשניהם אין החציצה מעכבת מהתורה, אלא כשהיא ברובו ומקפיד עליה^א.

מקור דיני מחיצות

א. גובה מחיצה עשרה טפחים.

לדעת רבי מאיר – דין זה שמחיצה בין רשות לרשות היא עשרה טפחים למד **מהכתוב**, **"וְהָיוּ הַקְרָבִים פְּרָשִׁי כְנָפִים לְמַעַלָּה לְכַכֵּי־סִכָּיָהֶם עַל הַכִּפֹּת"** כפי שנתבאר בדף ה'.

ולדעת רבי יהודה – דין זה שמחיצה בין רשות לרשות היא עשרה טפחים למד **מהלכה למשה מסיני** כפי שנתבאר בדף ה'.

ב. גוד.

מבואר בכמה מקומות, שפעמים רואים את המחיצה הנתונה למטה, כאילו נמשכת ועולה גם למעלה [=גוד אסיק]. ופעמים רואים את המחיצה העומדת למעלה, כאילו נמשכת ויורדת גם למטה [=גוד אחית^ב]. ועניין זה למד **מהלכה למשה מסיני**.

ג. לבוד.

מבואר בכמה מקומות, שכל שיש במחיצה הפסק שהוא פחות משלושה טפחים, אותו הפסק נחשב כסתום, כאילו נמשכת המחיצה שסביבו, וסותמת אותו. ועניין זה למד **מהלכה למשה מסיני**.

ד. דופן עקומה.

עניין זה כבר נתבאר לעיל בדף ד'. והוא למד **מהלכה למשה מסיני**.

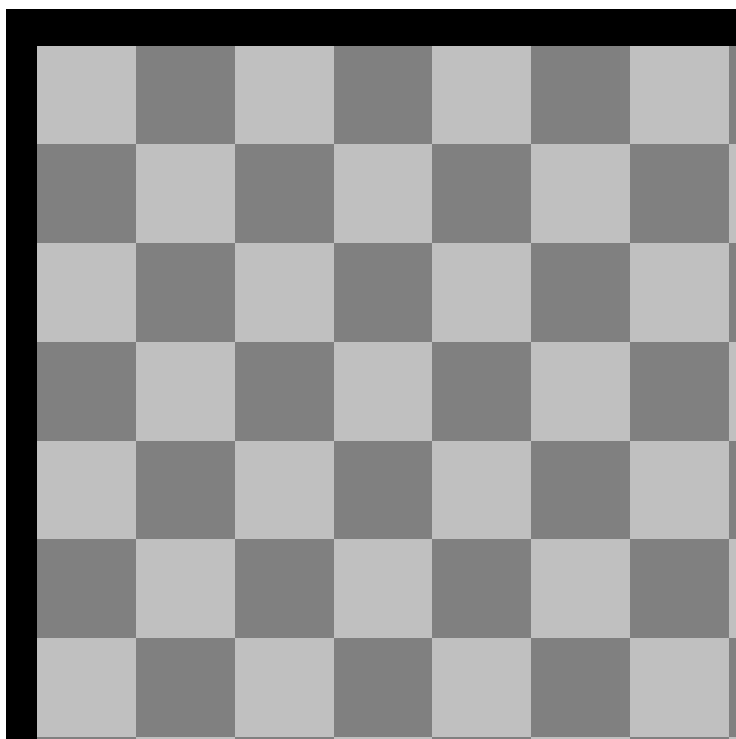
^א ואם תאמר כיון דאתא הלכתא לרובו ולא למיעוט, אם כן קרא למאי אתא, דדרשינן בשרו שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין המים. ויש לומר דאצטריך לבית הסתרים, כדאיתא בפרק קמא דקדושין. [תוס'].
^ב כגון אכסדרה בבקעה, דאמרינן בה, פי תקרה יורד וסותם. [רש"י].

וכשרב חייא בר שימי אמר משמו של רב, שהלכות מחיצות למדות מהלכה למשה מסיני, נתכוון לכל המבואר כאן שלמד מהלכה למשה מסיני, [להוציא גובה מחיצה כדעת רבי מאיר].

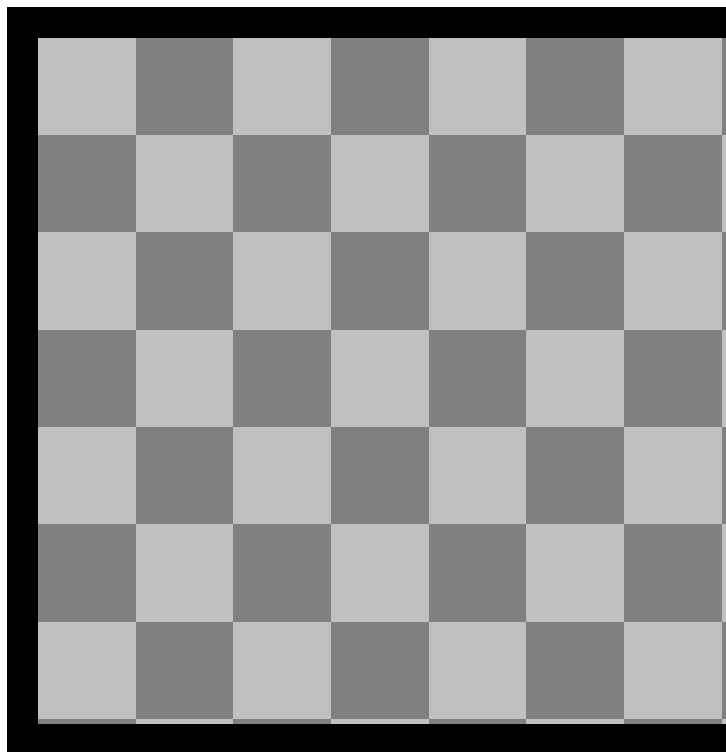
הכשר דפנות של סוכה

במשנתנו מבואר, שסוכה שאין לה שלוש דפנות פסולה, ונחלקו חכמים בדבר זה.

לדעת תנא קמא בברייתא – הכשר סוכה בדפנות הוא שיהיו לה **שתי דפנות שלמות סמוכות זו לזו בשיעור הכשר סוכה**, כלומר שבעה טפחים ומשהו על שבעה טפחים ומשהו, **ודופן שלישית אפילו טפח**, [ובהמשך יתבאר בעזה"י היכן מעמידים את הדופן השלישית של טפח].

ולדעת רבי שמעון – הכשר סוכה בדפנות הוא שיהיו לה **שלוש דפנות שלמות סמוכות זו לזו בשיעור הכשר סוכה**, **ודופן רביעית אפילו טפח**.

ונאמרו מספר ביאורים למחלוקתם.

א. נחלקו אם יש אם למקרא או אם למסורת^א.

לדעת תנא קמא – יש אם למסורת. כלומר התורה נדרשת כמו שכתבה משה ומסרה לנו, ולא כפי קריאתה, ונאמר, "בַּסֵּכֶת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרַח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֵּכֶת. לְמַעַן יֵדְעוּ דִּרְתֵּיכֶם כִּי בַּסֵּפּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (ויקרא כ"ג מ"ב-מ"ג), שתי פעמים נכתב "בסכת" חסר, ומשמע סוכה אחת, ופעם אחת נכתב "בסכות" מלא, ומשמע שתי סוכות, סה"כ ארבע. הכתוב הראשון אינו נדרש, כי אין דורשים תחילות, ונשארו **שלוש סוכות** בשני הכתובים האחרים לדרשה, **לומר לך עשה לסוכה שלוש דפנות.** ובאה הלכה למשה מסיני ללמד על אחת מהן שדיה טפח, נמצא שתיים כהלכתן ושלישית טפח.

^א כולחו מודו דדרשינן מקרא ומסורת, דלא על חנם נכתב כן, אלא במילתא דמיכחשי אהדדי פליגי, דמר סבר מקרא עיקר ומר סבר מסורת עיקר ... [תוס'].

ולדעת רבי שמעון – יש אם למקרא. כלומר התורה נדרשת כמו שהיא נקראת ולא כמו שהיא כתובה, ואנו קוראים, "בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרַח בְּיִשְׂרָאֵל יָשֹׁבוּ בַּסֶּכֶת. לְמַעַן יִדְעוּ דִּרְתִּיכֶם כִּי בַּסֶּכֶת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (ויקרא כ"ג מ"ב-מ"ג), כלומר שלוש פעמים אנו קוראים "בסוכות" וכל אחד מהם משמע שתי סוכות, סה"כ שש. הכתוב הראשון אינו נדרש, כי אין דורשים תחילות, ונשארו **ארבע סוכות** בשני הכתובים האחרים לדרשה, **לומר לך עשה לסוכה ארבע דפנות. ובאה הלכה למשה מסיני ללמד על אחת מהן שדיה טפח, נמצא שלוש כהלכתן ורביעית טפח.**

ב. נחלקו אם סככה בעי קרא.

עוד אמרו, **שלדברי הכל יש אם למקרא, ואם כן יש ארבע סוכות לדרשה, ומחלוקתם היא אם כולן לדרשת דפנות.**

לדעת תנא קמא – סככה בעי קרא. כלומר אף שיש ארבע סוכות לדרשה, אחת מהן באה ללמד על כך שתהא הסוכה מסוככת, ונותנו שלוש לדרשת דפנות לומר עשה לסוכה שלוש דפנות. ובאה הלכה למשה מסיני ללמד על אחת מהן שדיה טפח, נמצא שתים כהלכתן ושלישית טפח.

לדעת רבי שמעון – סככה לא בעי קרא. כלומר עניין זה שהסוכה תהא מסוככת למד בדרך אגב ממשמעות הכתוב סוכה, שכן אין סוכה בלא סכך, אבל מנין הסוכות כולו לדרשת דפנות, ומאחר שיש ארבע סוכות לדרשה זו, למדנו לעשות לסוכה ארבע דפנות. ובאה הלכה למשה מסיני ללמד על אחת מהן שדיה טפח, נמצא שלוש כהלכתן ורביעית טפח.

ג. נחלקו אם הלכה לגרע או להוסיף.

עוד אמרו, **שלדברי הכל יש אם למסורת, ואם כן יש שלוש סוכות לדרשה, ומחלוקתם היא מה למדנו מהלכה למשה מסיני.**

לדעת תנא קמא – הלכה לגרע, כלומר מהלכה למשה מסיני למדנו שאחת משלוש הדפנות דיה שתהא טפח, נמצא שתים כהלכתן ושלישית טפח.

ולדעת רבי שמעון – הלכה להוסיף, כלומר מהלכה למשה מסיני למדנו שיש להוסיף על שלוש הדפנות השלמות דופן רביעית של טפח, נמצא שלוש כהלכתן ורביעית טפח.

ז. נחלקו אם דורשים תחילות.

עוד אמרו, שלדברי הכל יש אם למסורת, ואם כן יש ארבע סוכות, ומחלוקתם היא אם יש לדרוש את כולן.

לדעת תנא קמא – אין דורשים תחילות, כלומר הכתוב הראשון אינו נדרש, ונשארו שלוש סוכות לדרשה, לומר לך, עשה לסוכה שלוש דפנות, ובאה הלכה למשה מסיני ללמד על אחת מהן שדיה טפח, נמצא שתיים כהלכתן ושלישית טפח.

ודעת רבי שמעון – דורשים תחילות, כלומר הכתוב הראשון נדרש גם הוא, ואם כן יש ארבע סוכות לדרשה, לומר לך, עשה לסוכה ארבע דפנות, ובאה הלכה למשה מסיני ללמד על אחת מהן שדיה טפח, נמצא שלוש כהלכתן ורביעית טפח.

ה. טעם נוסף לסברת רבי שמעון.

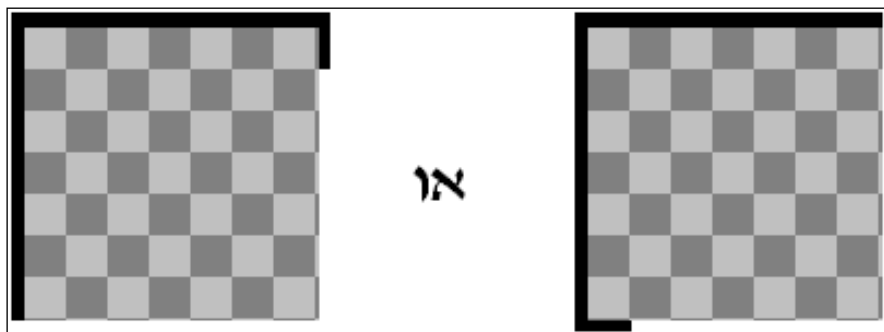
לדברי רב מתנה, טעמו של רבי שמעון, שסוכה צריכה להיות בעלת ארבע דפנות, כי נאמר, **"וְסִפָּהּ תִּהְיֶה לְצֵל יוֹמָם מִחֹרֵב וּלְמַחְסֶה וּלְמַסְתוֹר מִזֶּרֶם וּמִמְּטָר"** (ישעיהו ד' ו'), ובלא ארבע מחיצות אינה מחסה מזרם, כי הרוח מכניס הזרם מהדופן הפרוץ^א. ובאה הלכה למשה מסיני ללמד על דופן אחת שתהא אפילו טפח, נמצא שלוש כהלכתן ורביעית טפח.

היכן מעמיד את הדופן השלישית של טפח

נתבאר שלדעת תנא קמא, הכשר דפנות של סוכה שתיים סמוכות זו לזו כהלכתן, כלומר כשיעור סוכה, שהוא שבעה טפחים ומשהו, ודופן שלישית אפילו טפח. ונחלקו חכמים בגמרא, היכן מעמידים את הדופן השלישית.

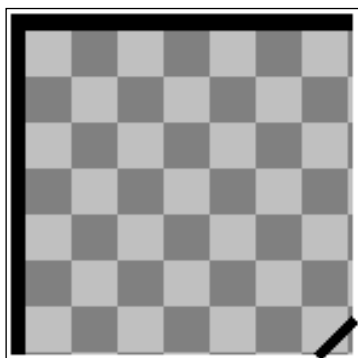
א. לדעת רב וכן לדברי שמואל משמו של לוי וכן מורין בבית המדרש – את הדופן השלישית של טפח מעמידים כנגד היוצא, כלומר בצמוד לאחת משני הדפנות השלמות.

^א כן פירש רש"י דרשה זו. ובירושלמי אמרינן, טעמא דרבי שמעון מן הדא קרייה, "וסוכה תהיה לצל יומם מחורב" הרי אחת [למעלה], "למחסה ולמסתור", הרי שנים [לדפנות], "מזרם וממטר" שנים [לדפנות], ורבנן אמרי "מזרם וממטר" אחת. [תוס':].

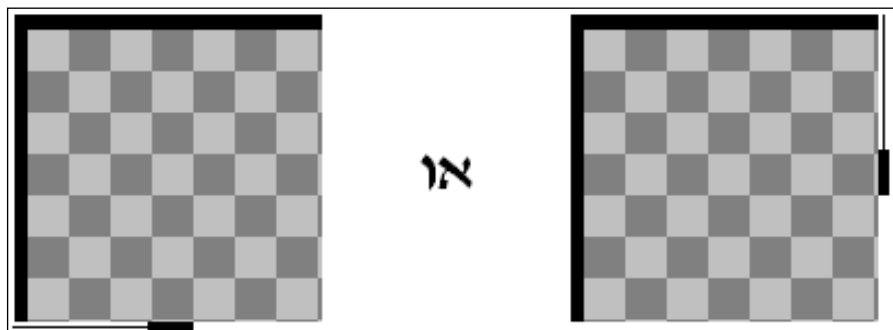
דף ז'

ב. רב כהנא ורב אסי שאלו את רב – למה לא יעמידנו כנגד ראש תור, כלומר במקצוע הפנוי באלכסון, באופן שיהא משמש כמחיצה לשתי הרוחות הפתוחות^א, ויהא הדבר דומה לארבע מחיצות. ורב שתק ולא ענה להם דבר.

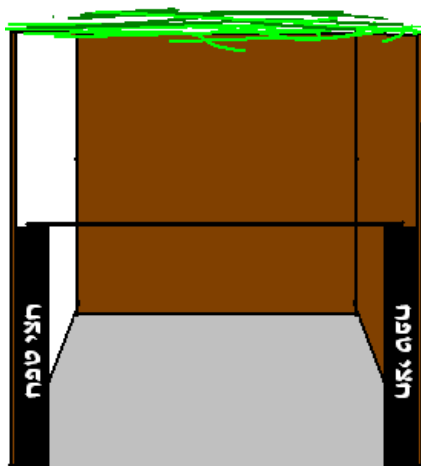
ג. לדעת רבי סימון או רבי יהושע בן לוי – דופן שלישית של טפח עושים אותה טפח שוחק, כלומר מידת ארבע אצבעות שאינן נוגעות זו בזו, שהוא מעט יותר מטפח, ומעמידו באחת מהרוחות הפתוחות, כשבינו לדופן הסמוכה לו מעט פחות משלושה טפחים, כך שאותם פחות משלושה נחשבים כסתומים מדין לבד, ונמצא דופן שלישית ארבע טפחים, רוב שיעור דופן סוכה.

^א אף על גב דאכיוצא בזה אמר פרק קמא דעירובין, אתי אוריא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה, גבי והרחב מעשר אמות, וגבי עור העסלא, הכא דטפח מחיצה דאורייתא, והלכתא גמירי לה, לא אתי אוריא ומבטל לה. [תוס'].

ד. ושלושה לשונות יש בדברי רבא.

ללשון ראשון – דעת רבא שאין הסוכה ניתרת בדופן שלישית של טפח, אלא בצורת הפתח^א, כלומר, דופן טפח שאמרו, היא דופן של טפח וצורת הפתח, שעושה חצי טפח מכאן, וחצי טפח מכאן^ב, וקנה על גביהן^ג, ורק באופן הזה הסוכה כשרה על ידי דופן טפח ברוח שלישית, שעל ידי צורת הפתח נחשבת כל הדופן כסתומה^ד.

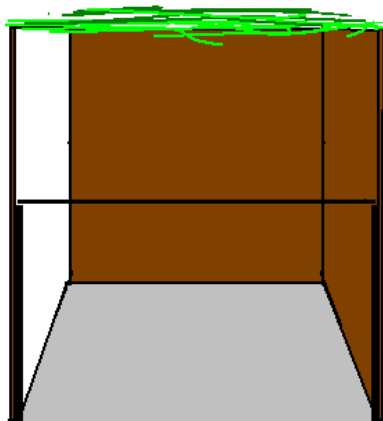
^א בעירובין אמר, היכי דמי צורת הפתח, קנה מכאן, וקנה מכאן, וקנה על גביהן. [רש"י].

^ב אף על גב דבפרק קמא דעירובין לא יחבינן שיעורא לקנה של צורת פתח, אלא אפילו קנה משהו מכאן וקנה משהו מכאן וקנה על גביהם, אלא שתהא בריאה כדי לעמוד בה דלת, ואפילו דלת של קשין, גבי סוכה החמירו, דבעינן מחיצות הניכרות. [תוס'].

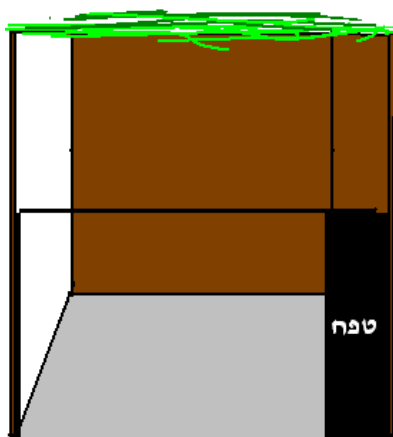
^ג בצירוק הקנה נמוך, כדי שלא יהיה מוסתר על ידי הסכך, אבל הוא יכול להיות גבוה יותר.

^ד דפתח שיש לו צורת פתח, סתימה מעלייתא היא. [רש"י].

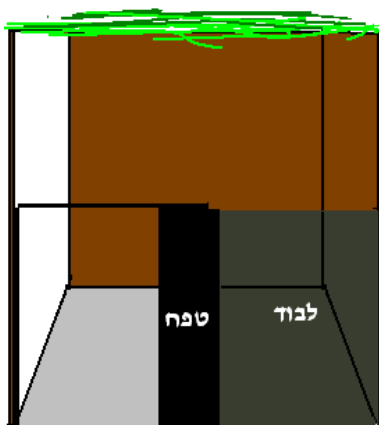
וללשון שני – דעת רבא בשני אופנים ניתן להכשיר סוכה שיש לה שתי דפנות כהלכתן. האופן האחד הוא על ידי דופן שלישית טפח, בלא צורת הפתח, כפי שנתבאר לעיל [ולפירוש רש"י ללשון זה האופן שהסוכה ניתרת בדופן שלישית טפח הוא כדעת רבי סימון כלומר טפח שוחק ולבוד שלושה סה"כ ארבעה טפחים]. והאופן השני הוא, שעושה לסוכה צורת הפתח בלבד, בלא דופן טפח, כלומר קנה כלשהו מכאן, וקנה כלשהו מכאן, וקנה על גביהם. [וכן דעת רב אשי].

וללשון שלישי – דעת רבא שסוכה שיש לה שתי דפנות כהלכתן. ובא להכשירה בדופן שלישית בטפח, צריך לעשות לה גם דופן טפח, וגם צורת הפתח, שבצד אחד עושה דופן טפח, ובצד שני מעמיד קנה, ונותן קנה על גביהם. כן נראה לכאורה דעת רבא בלשון שלישי.

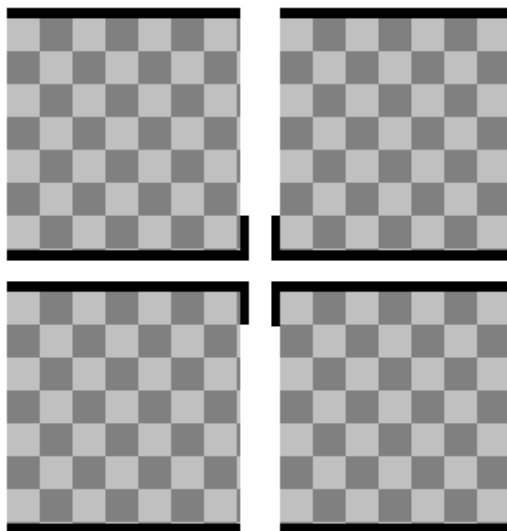

אולם, מבואר שכן עשה רב כהנא, אבל לא כפי שנכתב, אלא עשה טפח שוחק ולבוד שלושה כרבי סימון, וגם צורת הפתח, ואמר שכן היא דעת רבא בלשון שלישי.

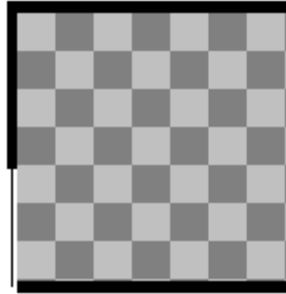

סוכה העשויה כמבוי

לדעת רב יהודה – כשם שסוכה כשרה על ידי שתי דפנות סמוכות כהלכתן ושלישית טפח, כך היא **כשרה** על ידי שתי דפנות זו כנגד זו [=כמבוי] כהלכתן ושלישית טפח, ואותו טפח מעמידו באחת מארבע הפינות היכן שירצה.

ולדעת רבי סימון או רבי יהושע בן לוי – לעולם אין הסוכה כשרה עד שיהיו לה שתי דפנות כהלכתן, כלומר של שבעה טפחים ומשהו שהן סמוכות זו לזו, ולפיכך כשהיו לסוכה שתי דפנות זה כנגד זה, עליו לעשות דופן נוספת סמוך לאחת מהדפנות, ולשם כך יכול לעשות דופן שהיא ארבעה טפחים ומשהו, ולהעמידה בפחות משלושה סמוך לאחת הדפנות, כך שאותם פחות משלושה נחשבים כסתומים מדין לבד, ונמצא דופן זו שבעה טפחים סמוכה לאחת מהדפנות הראשונות, והרי שלוש דפנות.

בשבת של סוכות סוכה של שתי דפנות

שלמות ושלישית טפח נחשבת רשות היחיד

מלאכת הוצאה האסורה בשבת היא, שיוציא אדם דבר שיש לו חשיבות מסוימת, מרשות היחיד לרשות הרבים.

וכלל בידינו, שאין רשות היחיד אלא מקום המוקף לכל הפחות שלוש מחיצות שלימות.

ואמר רבה, שכן הדין ברוב שבתות השנה, אבל בשבת של סוכות, מאחר שסוכה שיש לה שתי דפנות כהלכתן ושלישית טפח, נחשבת כסוכה שיש לה שלוש מחיצות שלימות, גם לענין הלכות שבת היא נחשבת מוקפת שלוש מחיצות, והרי היא רשות היחיד.

ולפיכך אם עשה סוכה כזו ברשות הרבים סמוך לביתו, רשאי להוציא מביתו לסוכה זו, כדין מטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד, אף על פי שבשאר ימות השנה אם היה עושה כן היה נחשב כמוציא לרשות הרבים, שמתוך כך שנאמרה הלכה למשה מסיני שדופן זו מועילה להכשיר את הסוכה, נעשית היא כמחיצה גמורה לכל דבר, אף לענין הלכות שבת.

בשבת של סוכות סוכה כשרה שבה הפרוץ

מרובה על העומד נחשבת רשות היחיד

מבואר בברייתא, שכשם שלעניין שבת, דופן של שתי בלבד או דופן של ערב בלבד נחשבות מחיצות, כך לעניין סוכה הן נחשבות מחיצות.

- דופן של שתי היא דופן הנעשית על ידי קנים הנעוצים בארץ, כשאין בין זה לזה שלושה טפחים, כך שבין קנה לקנה נחשב סתום מדין לבד.

- ודופן של ערב היא דופן הנעשית מחבלים הנתונים זה על זה, כשאין בין זה לזה שלושה טפחים, כך שביניהם נחשב סתום מדין לבד.

אמנם בדבר זה שבת חמורה מסוכה, שלעניין שבת, אין המחיצה מועילה אלא כשהעומד מרובה על הפרוץ^א, כלומר שברוב ההיקף יש מחיצה, אבל לענין סוכה, גם כשרוב ההיקף פרוץ, יש אופנים שהיא כשרה, כגון שהיו לה שתי מחיצות כהלכתן ושלישית טפח, ובאותן מחיצות כהלכתן, היו פתחים יתרים על טפח, שכשתצרף אותם אם שתי הרוחות הפרוצות פחות טפח, נמצא שהפרוץ הוא רוב ההיקף.

כל זה מבואר בברייתא, והיה אביי סבור, שכוונת הברייתא, שלעניין שבת, כשאין העומד מרובה על הפרוץ, ההיקף בטל, גם בשבת של סוכות, ובסוכה כשרה, ולפיכך הקשה מכאן על דברי רבה לעיל, שאמר, שבמקום שהכשירה תורה סוכה, נחשבת היא מוקפת גם להלכות שבת.

אולם רבה אמר לו, שכוונת הברייתא, שבשאר שבתות השנה, אם אין העומד מרובה על הפרוץ, בטל ההיקף, אבל בשבת של סוכות, בסוכה כשרה, אף על פי שרוב ההיקף פרוץ, מתוך כך שלדיני סוכה הסוכה נחשבת מוקפת מחיצות, גם לעניין שבת היא נחשבת מוקפת מחיצות, והיא רשות היחיד.

בשבת של סוכות סוכה כשרה על ידי לחי

מדין תורה, לענין שבת, לחי נחשב כמחיצה, ולכן מבוי מפולש [הפתוח משני ראשיו] שעשו לו לחי באחד מראשיו, נידון כרשות היחיד, והמוציא ממנו לרשות הרבים חייב

^א משמע, הא כפרוץ אסור, והוא מצי לאקשווי מהכא לרב פפא דאמר פרק קמא דעירובין, פרוץ כעומד מותר, ובלאו הכי איתותב התם, אף על גב דהלכתא כוותיה, כדאמרינן התם, משום דדייקינן מתניתין כוותיה, כדאמר התם, ואי גרסינן הכא שהשבת אינה ניתרת בפרוץ מרובה על העומד, אתי שפיר. [תוס']

חטאת [אמנם מאחר שהוא מפולש, החמירו בו חכמים שלא להחשיבו כרשות היחיד לטלטל ממנו לבתים, אבל מעיקר הדין הוא רשות היחיד].

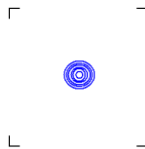
ואמר רבה, מאחר שמדין תורה לחי נחשב כמחיצה להלכות שבת, בשבת של סוכות, מתוך שהוא נחשב כמחיצה לעניין שבת, הוא נחשב כמחיצה גם לעניין סוכה, ולכן אם סיכך על גבי מבוי מפולש שיש לו לחי, בשבת של סוכות סוכה כשרה היא, אף על פי שיש לו רק שתי דפנות ולחי^א.

והסיבה שלא נתפרש דין זה בברייתא, כי לא הוצרכו לכך, שהרי כבר אמרו שמחיצה המועילה לסוכה הקלה, מועילה גם לשבת החמורה, ואם כן, כל שכן שמחיצה המועילה לשבת החמורה, תועיל לסוכה הקלה.

בשבת של סוכות סוכה כשרה על פסי ביראות

בור מים ברשות הרבים עמוק עשרה טפחים, הרי הוא רשות היחיד, ואסור להוציא ממנו מים לרשות הרבים שסביבו, עד שיעשו סביבו מחיצות, שיהא גם סביבו רשות היחיד.

ומבואר במסכת עירובין, שהקלו חכמים משום בהמות עולי רגלים, ואמרו, שאין צורך לעשות מחיצות גמורות סביבות הבור, ודי בעשיית פסים מועטים בצורת "ר" [הנקראים דיומדים] להקיפו, ועל ידם יהא כל ההיקף רשות היחיד, ומעמידים את הדיומדים הללו בפינות ההיקף, באופן שסותמות בכל רוח אמה מכאן ואמה מכאן, ועל ידי זה כל מה שביניהן נחשב גם כן סתום.

ואמר רבה, מאחר שמדין תורה פסי ביראות נחשבות היקף מחיצה להלכות שבת,

^א כן פירש רש"י. ולא יתכן דאם כן לא מישתרי בלחי וקורה אלא לרבי יהודה, וכולהו אמוראי כרבנן בפרק קמא דעירובין ... ויש לומר דלעולם מיירי במבוי סתום משלוש רוחות, ומיירי כגון שסיכך לצד הלחי, ולפנים לצד הבתים לא סיכך, דהשתא אין לזו סוכה אלא שתי מחיצות ולחי אחד. [בין למאן דאמר בפרק קמא דעירובין לחי משום היכרא, בין למאן דאמר משום מחיצה, קשה, מה ענין סוכה דבעי מחיצות דאורייתא, למבוי דרבנן, דמדאורייתא בלא לחי שרי. ויש לומר דמיירי בלחי טפח כדאמרין לעיל, דמעמידו בפחות משלושה סמוך לדופן, דהיינו מדרבנן, ובשבת שרי על ידי מיגו, ואפילו בסמוך לדופן. [תוס']].

בשבת של סוכות, מתוך שהן נחשב כמחיצה לעניין שבת, הן נחשב כמחיצה גם לעניין סוכה, ולכן אם סיכך על גבי פסי ביראות, בשבת של סוכות סוכה כשרה היא^א.

רבה הוצרך לומר את שלושת הדינים הנ"ל

נתבאר, שרבה אמר שלושה דינים, שבהם, מתוך שמחיצה מועילה לדבר זה, היא מועילה גם לזה. (א) מתוך שמחיצה טפח מועילה לסוכה, היא מועילה להחשיב את הסוכה רשות היחיד לשבת. (ב) מתוך שלחי מועיל להיות מחיצה לשבת, הוא מועיל גם להכשיר סוכה [בשבת]. (ג) מתוך שפסי ביראות מועילים לשבת, הם מועילים גם להכשיר סוכה [בשבת].

והסיבה שהוצרך רבה לומר בשני אופנים שמחיצת שבת מועילה לסוכה, כי אם היה אומר באופן אחד, היה מקום לומר שדווקא בו תועיל המחיצה לסוכה, ולא בחבירו.

שכן אם היה אומר (ב) שמבוי מפולש שיש בו לחי כשרים לסוכה בשבת, היה מקום לומר, שדווקא הם כשרים, כי יש כאן שתי מחיצות שלמות, אבל פסי בראות אינן כשרים.

ואם היה אומר (ג) שפסי ביראות כשרים לסוכה בשבת, היה מקום לומר, שדווקא הם כשרים, כי יש כאן ארבע מחיצות, אבל מבוי מפולש אינו כשר.

ואף שלימד שמחיצת שבת החמורה מועילה לסוכה הקלה, הוצרך ללמד (א) שגם מחיצת סוכה הקלה מועילה לשבת החמורה, ולכן לימד, שבשבת של סוכות, מחיצה טפח של סוכה, עושה את הסוכה רשות היחיד, גם לעניין שבת.

סוכה שחמתה מרובה מצילתה

מבואר במשנתנו, שכל סוכה שחמתה מרובה מצילתה **פסולה**, והטעם לכך, **כי תמיד המועט בטל ברוב**, והרי הוא כמי שאינו, ומאחר שצל מועט, הוא בטל, **והרי זו סוכה בלא סכך**.

לדעת תנא קמא בברייתא – אין הסוכה פסולה מחמת רוב חמה שבה, אלא **כשהחמה הבאה דרך הגג מרובה על צל הסכך**, אבל כשהחמה הבאה דרך הגג מועטת מצל הסכך,

^א ואף על גב דלא התירו אלא לעולי רגלים, ולעולי רגלים לא התירו אלא לבהמתם, אבל אדם מטפס ויורד מטפס ועולה, כדאמרינן פרק עושין פסין, מכל מקום כיון דמדאורייתא שרי בכל ענין, אמרינן מגו. ואפילו מדרבנן לא אסרי משום מצות סוכה ... [תוס']

אף על פי שיש בסוכה חמה הרבה דרך הדפנות, הסוכה כשרה.

ולדעת רבי יאשיה – אין חילוק בדבר, וכל שהחמה מרובה על הצל שבסוכה, **בין דרך הגג ובין דרך הדפנות**, הסוכה פסולה.

ואמר רב יימר בר שלמיה משמו של אביי, שטעמו של רבי יאשיה, מהכתוב, "וְשִׁמְתָּ שֵׁם אֶת אֶרֶץ הָעֵדוּת וְסִכְתָּ עַל הָאָרֶץ אֶת הַפֶּלֶאֶת" (שמות מ' ג'), בו מבואר שהפרוכת שהיא מחיצה גם כן נחשבת סכך, ומכאן, שכל דיני הסכך אמורים הן בגג והן במחיצות.^א

אולם חכמים אמרו, שהסיבה שנאמר בפרוכת לשון סיכוך, כי היו כופפים אותה מעט מלמעלה, שתהא נטויה שם כגג, אבל מחיצה מהצד בלבד, אינה נחשבת סכך.

כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן

לדברי אביי, כל המנויים להן, דעתם, שסוכה שצוותה תורה לישוב בה, צריכה להיות דירת קבע, הראויה להשתמש בה באופן קבוע כבית.^ב

א. רבי.

שכן שנינו לעיל בדף ג', שלדעת רבי, כל סוכה שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות פסולה, הרי **שצריכה להיות כבית גמור ששיעורו ארבע אמות**. [ושם נתבאר, שחכמים חולקים עליו, ואומרים, שדי שתהא מחזקת ראשו ורובו, וי"א גם שלחנו].

ב. רבי יאשיה.

שכן משמע מדבריו לעיל, שכל שתהא חמתה מרובה מצלתה, בין מחמת סכך, ובין מחמת הדפנות, היא פסולה, הרי **שצריכה להיות דירה גמורה שהצל בה מרובה**. [וכבר נתבאר, שחכמים חולקים עליו, ומכשירים, כל שצל הסכך מרובה מחמה הבא דרך הגג].

ג. רבי יהודה.

שכן שנינו בתחילת המסכת, שרבי יהודה **מכשיר סוכה גבוהה למעלה מעשרים אמה**. [ושם נתבאר, שחכמים חולקים עליו, ופוסלים סוכה גבוהה למעלה מעשרים אמה]

ד. רבי שמעון.

^א יל"ע אם מכאן למד רבי יאשיה שכל דיני הסכך אמורים גם במחיצות, או רק הדינים שמחמת הסיכוך, כלומר שיהא הצל מרובה מהחמה. ועיי' בתוס' שכתבו דכולהו מודו דלא בעינן למחיצות פסולת גורן ויקב.

^ב על כרחיך אין שוין דהא רבי בעי ארבע אמות ולבית שמאי סגי בכדי ראשו ורובו ושולחנו. [תוס'].]

שכן שנינו לעיל בדף ו', **שלדעת רבי שמעון, הכשר סוכה בארבע דפנות**, שתהא מחסה ומסתור מזרם ומטר, **כדירה גמורה**. [ושם נתבאר שחכמים חולקים עליו, ומכשירים סוכה בשלוש דפנות].

ה. רבן גמליאל.

שכן יתבאר בעזה"י בדף כ"ג **שרבן גמליאל פוסל סוכה הנעשית בראש העגלה ובראש הספינה**, משום שהן נעות, והרוח יכולה לעוקרן^א, **כי לדעתו צריך שתהא הסוכה קבועה כדירה גמורה**. [ושם יתבאר בעזה"י, שרבי עקיבא חולק עליו ומכשיר].

ו. בית שמאי.

שכן נתבאר בדף ג', שבית שמאי **פוסלים מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית**^ב.

ז. רבי אליעזר.

שכן יתבאר בעזה"י בדף י"ט, **שרבי אליעזר פוסל, סוכה העשויה כמין צריף**, [כלומר קנים נטויים סביב כלפי פנים, שהדפנות והגג אחד הם], **או הנעשית על ידי סמיכת קנים לכותל, כי לדעתו צריך שתהא הסוכה נאה לדירת קבע**. [ושם יתבאר בעזה"י שחכמים חולקים עליו ומכשירים].

ח. אחרים.

שכן מבואר בברייתא, **שאחרים פוסלים סוכה העשויה כשובך** [=עגולה] לפי שאין לה זווית, ואינה דירת קבע^ג.

סוכה העשויה ככבשן

לעיל נתבאר, שלדעת אחרים, סוכה העשויה כשובך, כלומר בעגול, פסולה.

^א טעם זה פירש רש"י רק על ספינה. ומאחר שטעם זה אינו שייך בעגלה יש שאינם גורסים כאן עגלה. כי בה לא נחלקו והכל מכשירים. וי"מ שגם בעגלה שייך טעם זה. [עיי' תוס'].
^ב רש"י פירש כאן, שטעמם של בית שמאי משום שצריך סוכה הראויה לדירה. ולכאורה לעיל נתבאר שטעמם הוא גזירה שמא ימשך אחר שלחנו. ואפשר שהגמרא כאן סמכה על מה שנתבאר לעיל בדף ג', ששתי מחלוקות הן, וכאן כוונת הגמרא למחלוקת לענין שיעור סוכה, שלדעת בית שמאי צריך שתהא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו, ובית הלל חולקים ואומרים שדי שתהא מחזקת ראשו ורובו, ולענין זה טעמם של בית שמאי משום שצריך שתהא ראויה לתשמיש, שיכנס בה גם שלחנו, ומחמת סברתם זו החשיבם כמצריכים שתהא כדירת קבע, אף שאינה קבע ממש כדעות אחרים, כפי שנתבאר בתוס'.

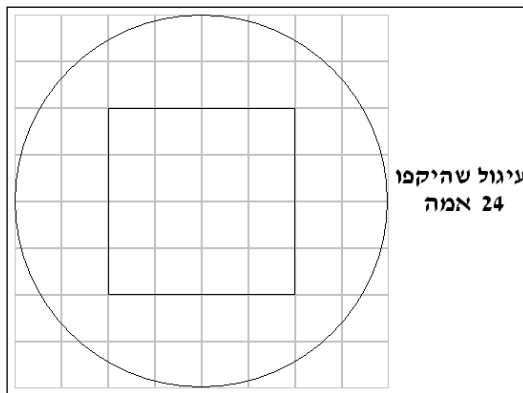
^ג ואחרים היינו רבי מאיר. והא דאמר רבי מאיר לקמן, שתי סוכות היוצרים זו לפנים מזו, החיצונה סוכה ופטורה מן המזוזה, בשאר ימות השנה קאמר, דאילו בחג, כיון דקסבר דירת קבע בעינן, חייבת במזוזה, כדמוכח פרק קמא דיומא, דמהאי טעמא מחייב רבי יהודה סוכת החג בחג במזוזה. [תוס'].
^ד רש"י פירש כאן, שטעמם של בית שמאי משום שצריך סוכה הראויה לדירה. ולכאורה לעיל נתבאר שטעמם הוא גזירה שמא ימשך אחר שלחנו. ואפשר שהגמרא כאן סמכה על מה שנתבאר לעיל בדף ג', ששתי מחלוקות הן, וכאן כוונת הגמרא למחלוקת לענין שיעור סוכה, שלדעת בית שמאי צריך שתהא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו, ובית הלל חולקים ואומרים שדי שתהא מחזקת ראשו ורובו, ולענין זה טעמם של בית שמאי משום שצריך שתהא ראויה לתשמיש, שיכנס בה גם שלחנו, ומחמת סברתם זו החשיבם כמצריכים שתהא כדירת קבע, אף שאינה קבע ממש כדעות אחרים, כפי שנתבאר בתוס'.

^ה ואחרים היינו רבי מאיר. והא דאמר רבי מאיר לקמן, שתי סוכות היוצרים זו לפנים מזו, החיצונה סוכה ופטורה מן המזוזה, בשאר ימות השנה קאמר, דאילו בחג, כיון דקסבר דירת קבע בעינן, חייבת במזוזה, כדמוכח פרק קמא דיומא, דמהאי טעמא מחייב רבי יהודה סוכת החג בחג במזוזה. [תוס'].
^ו רש"י פירש כאן, שטעמם של בית שמאי משום שצריך סוכה הראויה לדירה. ולכאורה לעיל נתבאר שטעמם הוא גזירה שמא ימשך אחר שלחנו. ואפשר שהגמרא כאן סמכה על מה שנתבאר לעיל בדף ג', ששתי מחלוקות הן, וכאן כוונת הגמרא למחלוקת לענין שיעור סוכה, שלדעת בית שמאי צריך שתהא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו, ובית הלל חולקים ואומרים שדי שתהא מחזקת ראשו ורובו, ולענין זה טעמם של בית שמאי משום שצריך שתהא ראויה לתשמיש, שיכנס בה גם שלחנו, ומחמת סברתם זו החשיבם כמצריכים שתהא כדירת קבע, אף שאינה קבע ממש כדעות אחרים, כפי שנתבאר בתוס'.

אולם **לדעת רבי יוחנן**, אין הלכה כן, והיא **כשרה**. ולדעת האומרים ששיעור סוכה, כדי שתהא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו, כן שיעור סוכה עגולה, צריך שתהא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו. אכן רבי יוחנן אמר, **שצריך שיהא בהיקפה של סוכה עגולה, כשיעור שישבו בהיקפה עשרים וארבעה בני אדם**, ומאחר שנקט שיעור גדול, על כרחך נאמר שיעור זה כדעת רבי, המחמיר בעניין שיעור סוכה, ואומר, שצריך שתהא מחזקת ארבע אמות על ארבע אמות.

והנה מתחילה אמרו, **שמקום מושבו של אדם הוא אמה שלימה**, ואם כן, סוכה עגולה שיש בהיקפה מקום מושב עשרים וארבעה בני אדם, היקפה עשרים וארבע אמות.

ולפי זה דברי רבי יוחנן מוקשים ביותר, שכן סוכה שיש בהיקפה עשרים וארבע אמות, ניתן להכניס בה ריבוע של כמעט שש אמות על שש אמות, וזה שיעור גדול יותר משיעור ארבע אמות על ארבע אמות, שהוא השיעור הגדול ביותר שמצינו בעניין הכשר סוכה, כדעת רבי המחמיר בזה.

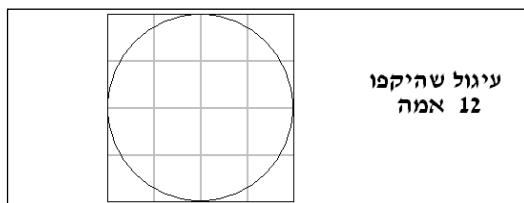

ובהמשך יתבאר בעזה"י מדוע אמר רבי יוחנן שצריך שיהא היקף הסוכה עשרים וארבע אמות.

אולם מתחילה נבאר מהו שיעור ההיקף, שניתן להכניס בו ריבוע של ארבע אמות על ארבע אמות.

מתחילה רצו לומר, שדי בכך שיהיה ההיקף שתיים עשרה אמות, שבכך רוחבו באמצעו ארבע אמות, שכן כלל בידינו, שכל שיש בהיקפו שלש אמות, יש בו ברוחבו

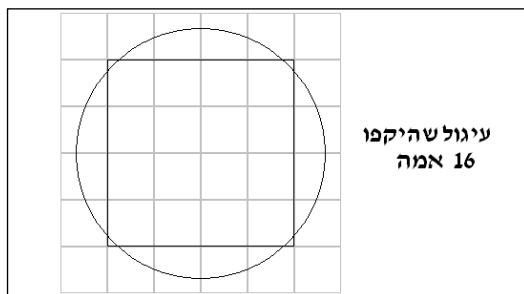
אמה^א, ואם כן, כשההיקף שתיים עשרה אמות, הרוחב ארבע אמות.

דף ח'

אולם דחו זאת, משום שאמנם בהיקף זה יש רוחב ארבע אמות, אבל הרוחב הזה הוא רק במקום הרחב, אבל אין בו ריבוע של ארבע אמות על ארבע אמות, ושיעור סוכה הוא שיהיה בה ארבע אמות על ארבע אמות.

שוב רצו לומר, שדי בכך שיהיה היקף הסוכה שש עשרה אמות, כסוכה רבועה שיש בה ארבע אמות על ארבע אמות, שהיקפה שש עשרה אמות, [שכן מרובע יתר על עיגול רביעי^ב, ומאחר שעיגול שרחבו ארבע היקפו שתיים עשרה, ריבוע שרחבו ארבע היקפו ששה עשר].

אולם דחו גם את זאת, שכן דווקא ריבוע, שהיקפו שש עשרה אמות, יש בתוכו ריבוע של ארבע אמות על ארבע אמות, אבל עגול שהיקפו שש עשרה אמות, [אף על פי ששטחו גדול משטח ריבוע שהיקפו שש עשרה מכל מקום] אין בתוכו ריבוע של ארבע אמות על ארבע אמות, כי מאחר שאתה מעגל את ההיקף של שש עשרה אמות, מצורת ריבוע לצורת עיגול, כשאתה מרחיב את ההיקף באמצע הצלעות, על כרחך אתה מקצר אותו

^א דכתיב בים שעשה שלמה "עשר באמה משפתו אל שפתו עגול סביב... וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב", לעשר אמות רוחב, שלשים אמה היקף. [רש"י]..

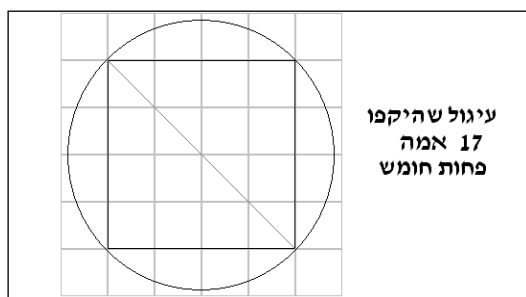
^ב מתנתיין היא בארבעים ותשע מדות, והדברים נראין לעינים, דאילו אמה עגולה חוט שלש אמות מקיפה, ואמה מרובעת, צריכה חוט ארבע לסובבה, אמה לכל רוח. [רש"י].

בקרנות, ונמצא שקרנות הריבוע יוצאות מחוץ לעיגול, ואין בתוכו ריבוע של ארבעה על ארבעה.

ומסקנת הגמרא, שהעיגול שניתן להכניס בתוכו ריבוע של ארבע אמות על ארבע אמות, הוא עיגול שרוחבו שווה לאלכסון של ריבוע ארבע אמות על ארבע אמות.

ומאחר שכלל בדינו, שאלכסון הריבוע הוא צלע אחת שלו ועוד שני חומשים שלה, אלכסון של ריבוע ארבע אמות על ארבע אמות, הוא ארבע אמות ועוד שני חומשים של ארבע אמות, שהם אמה ושלוש חומשים, ונמצא כל האלכסון חמש אמות ושלושה חומשים [=5.6].

ומאחר שכלל בדינו, שהיקף העיגול פי שלוש מרחבו, עיגול שניתן להכניס בתוכו ריבוע של ארבע אמות על ארבע אמות, הוא עיגול שהיקפו שלוש פעמים חמש אמות ושלושה חומשים, כלומר שבע עשרה אמות פחות חומש [=16.8].

ולאחר שנתבאר, שלדעת רבי, המחמיר ואומר ששיעור סוכה ארבע אמות על ארבע אמות, בסוכה עגולה צריך להיות היקף של שבע עשרה אמה פחות חומש, נחזור לעניין הראשון, לבאר מדוע אמר רבי יוחנן, שצריך שיהא בהיקפה של הסוכה מקום ישיבת עשרים וארבעה בני אדם.

א. לא דק.

מתחילה רצו לומר, שבאמת כשאמר רבי יוחנן שצריך שיהיה בהיקף הסוכה שיעור שישבו בו עשרים וארבעה בני אדם, נתכוון לומר, שצריך שיהיה בהיקפה עשרים וארבע אמות, [כי מושב אדם תופס אמה], ואף שבאמת די בפחות, כלומר בשבעה עשר

אמות פחות חומש, כפי שנתבאר, לא דקדק רבי יוחנן בדבריו, ונקט שיעור גדול יותר^א.

אולם דחו דברים אלו, כי דווקא בדבר מועט ניתן לומר שלא דקדקו חכמים בדבריהם, אבל לא יתכן שבשיעור גדול לא ידקדקו, שכשהשיעור הוא שבעה עשר פחות חומש, לא יאמר רבי יוחנן עשרים וארבעה. [=אימור דאמרינן לא דק פורתא, טובא מי אמרינן לא דק].

ב. מושב אדם שני שליש אמה.

מר קשישא בנו של רב חסדא רצה ליישב את דברי רבי יוחנן, ולומר, שבאמת מקום מושב אדם אינו אמה, אלא שני שליש אמה [=תלתא גברי בתרי אמתא יתבין], ונמצא, שמקום עשרים וארבע בני אדם הוא שש עשרה אמה^ב.

ואף שהיקף סוכה עגולה שיש בה ארבע אמות על ארבע אמות הוא יותר מכך, שש עשרה אמה וארבעה חומשים, לא דקדק רבי יוחנן להזכיר את היתר על שש עשרה אמה, שהוא פחות מאמה, והזכיר שיעור של שש עשרה אמות.

אולם דחו גם דברים אלו, כי אף שבשיעור מועט פעמים לא דקדקו חכמים בדבריהם, כל זה כשהחמירו על השיעור המדוקדק, לומר יותר ממנו, אבל לעולם לא הקלו לומר שיעור שהוא פחות מהשיעור המדוקדק. [=אימור דאמרינן לא דק לחומרא, לקולא מי אמרינן לא דק].

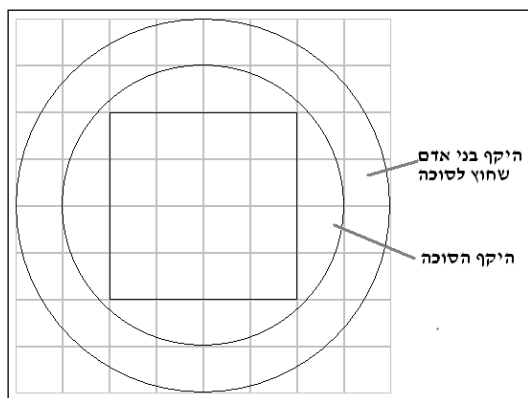
ג. נקט את ההיקף מבחוץ.

רב אסי יישב דברי רבי יוחנן ואמר, שבאמת מקום מושב אדם אמה, אלא שכשאמר רבי יוחנן שצריך שיהא היקף הסוכה מקום מושב עשרים וארבעה בני אדם, לא נתכוון שבהיקף שלה מתוכה יהיה מקום לשבת בו עשרים וארבעה בני אדם, אלא שמחוצה לה היה בהיקף שלה מקום מושב עשרים וארבעה בני אדם.

ורוחב הסוכה עצמה פחות שתי אמות מרוחב היקף היושבים חוצה לה, שכן היושבים חוצה לה מוסיפים על היקפה אמה מכל צד.

^א דכל כמה דהויא גדולה טפי עדיפא. [רש"י].

^ב על חנם דחק ליישב דברי רבי יוחנן, דעל כרחך מקום גברי קחשיב, דשמעינן ליה בהדיא בעירובין בריש חלון, דאמר, חלון עגול צריך שיהא בהקיפו עשרים וארבעה טפחים, ולא מיתרצא אלא כדייני דקיסרי וכו'. [תוס'].
לפרטים ולהזמנת ספרי "בקיצור" bekitsur@outlook.com

ומאחר שהיקף היושבים חוצה לה הוא עשרים וארבע אמות רוחב ההיקף הוא שמונה אמות [שליש של ההיקף] ומאחר שרוחב הסוכה עצמה פחות שתי אמות הרי הוא שש אמות, ונמצא היקפה של הסוכה שמונה עשרה אמות [פי שלוש מהרוחב].

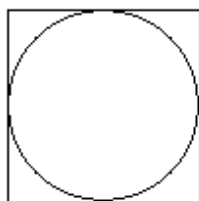
ואף שדי בהיקף של שבע עשרה אמות פחות חומש, לא דקדק רבי יוחנן, ואמר מעט יותר [=לא דק ולחומר^א].

ד. על פי סברת רבנן דקיסרי או דייני דקיסרי.

לדברי רבנן דקיסרי, כך הוא היחס בין הריבוע לבין העיגול הפנימי שבו, ובין הריבוע לבין העיגול החיצון לו.

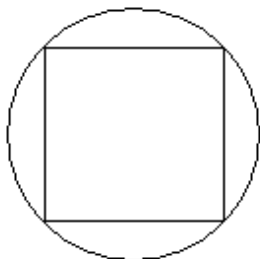
- **עיגולא מגו רבועא ריבעא.** כלומר, ההפרש בין העיגול שבתוך הריבוע לבין הריבוע הוא רבע מהריבוע, ואם כן העיגול הוא שלושה רבעים מהריבוע, [ובזה אין חולק, שכן לדברי הכל, הריבוע יתר על העיגול רביע].

^א והנה כפי שיתבאר, שני החשבונות הנזכרים בסוגיה, (א) כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשא באלכסונו. (ב) כל שיש בו רוחב טפח יש בהיקפו שלושה טפחים. שני חשבונות אלו אינם מדוקדקים, ובאמת אלכסון הריבוע מעט יותר מזה, וכן ההיקף מעט יותר מזה. ובה יובן היטב, מדוע אמר רבי יוחנן שיעור של שמונה עשרה אמות, ולא אמר שבע עשרה פחות חומש, כפי החשבון הנזכר בגמרא או שבע עשרה שהוא מספר שלם הקרוב לו, כי לפי החשבון האמיתי, השיעור הוא 17.77 אמות, ואם היה אומר את השיעור הנזכר בגמרא, שבעה עשרה פחות חומש, או שבע עשרה שלמות, היה מיקל מהאמת, ורק כשנקט שיעור של שמונה עשרה אמות, לא דק, והחמיר מעט.

עיגולא מגו ריבוע ריבעא
כלומר העיגול חסר מהריבוע רביע
והרי העגול שלושה רבעים מהריבוע

- **ריבוע מגו עיגולא פלגא**. כלומר ההפרש שבין הריבוע שבתוך העיגול, לבין העיגול, הוא חצי מהריבוע, ונמצא, שהעיגול הוא שלוש חצאים של הריבוע, והריבוע הוא שני שלישים מהעיגול. [ובזה נחלקו בחשבונם על שאר החכמים].

ריבועא מגו עיגולא פלגא
כלומר הריבוע חסר מהעיגול
חצי מהריבוע
ואם כן
הריבוע הוא שני שלישי מהעיגול

ועל פי היחס האחרון, כדי שיהיה בתוך עיגול, ריבוע פנימי של ארבע אמות על ארבע אמות, צריך שיהיה היקף העיגול עשרים וארבעה אמות, שכן הריבוע הפנימי שיעורו שני שלישי מהעיגול החיצון, וכשיהיה היקף העיגול עשרים וארבע אמות, יהיה היקף הריבוע שש עשרה אמות, וזהו היקף ריבוע של ארבע אמות על ארבע אמות.

וכשאמר רבי יוחנן שצריך שיהיה בסוכה היקף מושב עשרים וארבעה בני אדם, נתכוון להיקפה מבפנים, שכשיהיה היקפה עשרים וארבע אמות יהיה בה ריבוע של ארבע אמות על ארבע אמות.

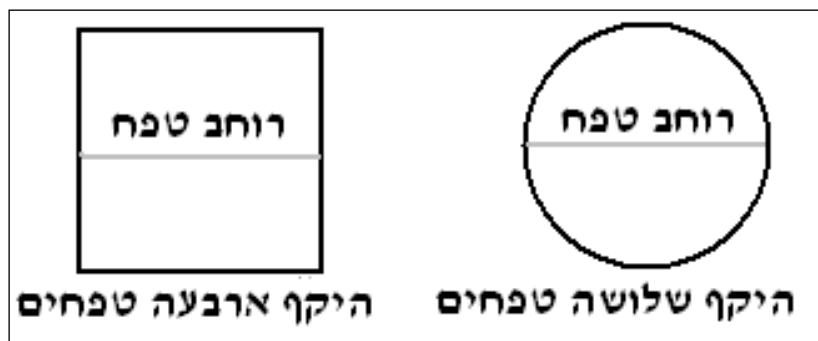
אמנם נדחו דברי דייני קיסרי, שכן לדבריהם אלכסון הריבוע, [שהוא רוחב העיגול החיצון], יהיה פי שנים מאורך צלע הריבוע, וזה לא יתכן, שכן דבר הניכר לכל הוא שלא יהיה האלכסון יהיה שווה לאורך ולרוחב יחד^א.

^א ותימה, היאך טעו במדה רבי יוחנן ודייני דקיסרי, דמאחר שלא מדדו הדבר, היאך עשו כלל על דבר שאינו. ויש לומר דקבלה בידם לשון זה של ריבוע מגו עיגולא פלגא, והוא אמת לענין המקום, ולא לענין אורך החוט המקיף והרוחב,

יחס בין עיגול לריבוע

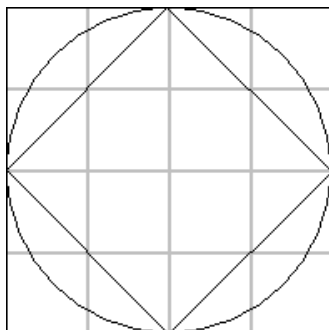
נתבאר, שעיגול וריבוע שרוחבם שווה, יש ביניהם הפרש של רביע, שהריבוע יתר על העיגול רביע, בין בשטח, ובין בהיקף.

כגון עיגול שרוחבו טפח, היקפו שלושה טפחים, וריבוע שרוחבו טפח, היקפו ארבעה טפחים.

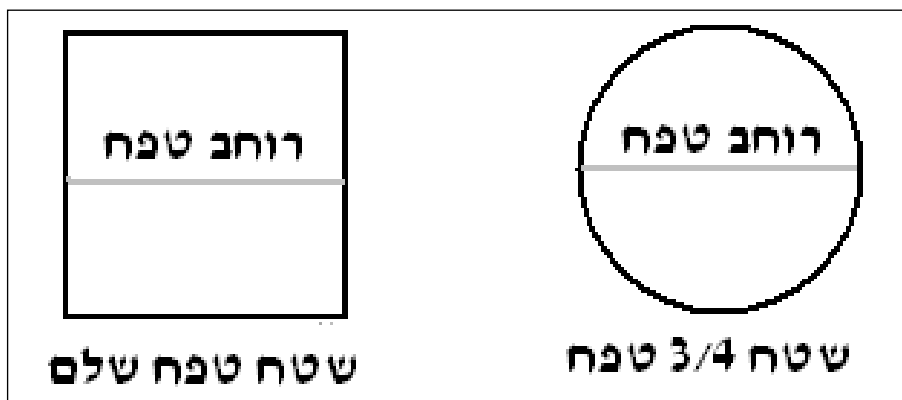

וכמו כן, עיגול שרוחבו טפח, שטחו שלושת רבעי טפח, וריבוע שרוחבו טפח, שטחו טפח שלם.

דמקום הריבוע שבתוך העיגול מתמעט חצי של ריבוע, שהוא תילתא דכולי עיגול, שכשתעשה ריבוע שתי אמות על שתי אמות, ותעשה עיגול בפנים שתיים על שתיים, ועוד ריבוע בתוך העיגול,

תמצא בריבוע החיצון ארבע חתיכות אמה על אמה, ובעיגול מתוך ריבוע, שלש חתיכות של אמה על אמה, דמריבוע יותר על העיגול רביע, ובריבוע הפנימי אין בו כי אם שתיים, שהרי הוא חציו של חיצון, דהיינו תילתא פחות מן העיגול. [ע"פ התוס']

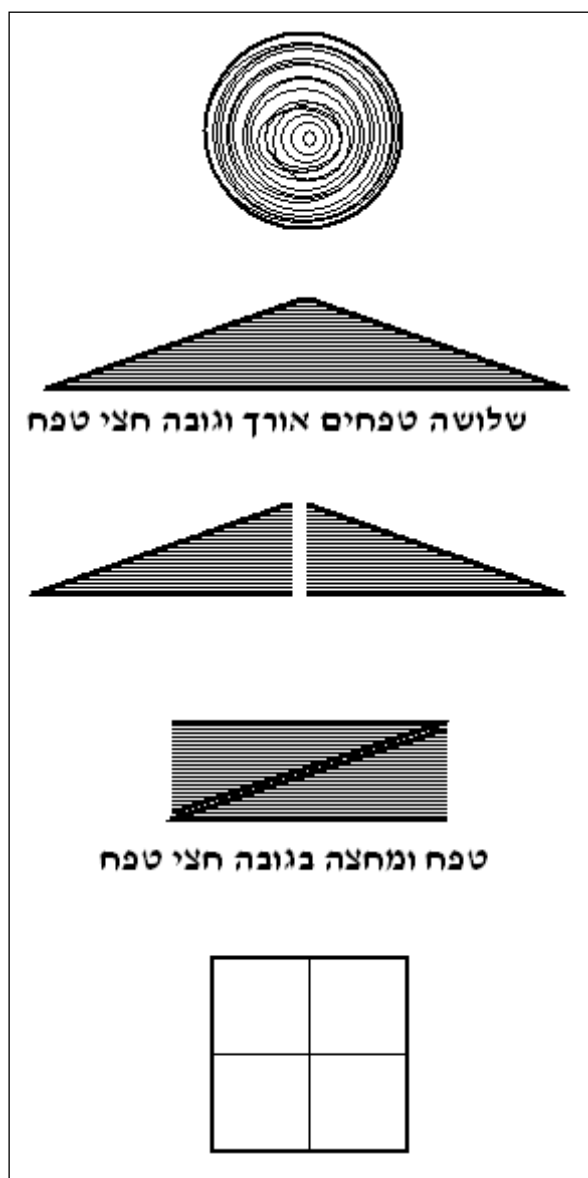
וביארנו בתוס' את ההוכחה לכך, שכן עיגול שרוחבו טפח, הרי הוא כאילו מלא חוטים עגולים סביב, שהחיצון מקיף את כולו, ואורכו שלושה טפחים, והפנימי ממנו קצר יותר, וכך החוטים מתקצרים והולכים, עד שהחוט הפנימי הוא נקודה אחת.

ומעתה אם נפרוס את כל החוטים הללו, ונניח אותם זה על זה, למטה יהיה החוט הארוך של שלושה טפחים, ולמעלה יהיה חוט נקודה, וביניהם החוטים מתקצרים והולכים, והמרחק בין החוט הגדול לחוט הקטן, הוא חצי טפח, שהרי רוחב החוטים יחד הוא חצי מרוחב העיגול, כי כל חוט מקיף את כולו, ואם כן יש בידינו משולש שאורך בסיסו שלושה טפחים וגובהו חצי טפח.

נחתוך משולש זה לשנים, וניתן שני חלקיו זה על זה, נקבל מלבן, שאורכו טפח ומחצה, וגובהו חצי טפח, הרי יש בו שלושה חלקים, שכל אחד חצי טפח על חצי טפח.

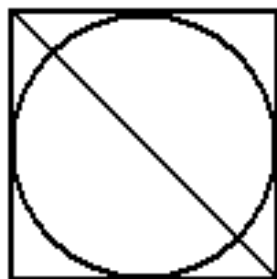
ואילו בריבוע שרוחבו טפח, יש ארבעה חלקים, שכל אחד חצי טפח על חצי טפח.

אם כן הריבוע יתר על העיגול רביע גם בשטח.

אכן כל זה בהיקף ובשטח, אבל באלכסון היחס שונה, ואלכסון של ריבוע הוא פעם

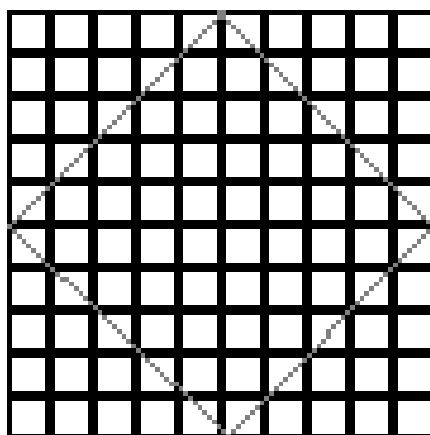
אחת ושני חומשים של רוחב הריבוע, שהוא אלכסון העיגול^א.

שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו

כך היה דרך של יוצרי כלי חרס בימיהם, עושים להם שתי סוכות זו לפנים מזו, בפנימית דרים ומצניעים קדירותיהם, ובחיצונה עושים מלאכתם ומוציאים קדירותיהם למכור. וביאר רבי לוי משום רבי מאיר, שחלוקות זו מזו לענין מצוות

^א וכתבו התוס' שאין החשבון מכוון, ולא דק, דאיכא טפי פורתא, שאם תעשה ריבוע של עשר על עשר, ותחלק אותו שתי וערב, נמצא בתוכו ארבעה ריבועים של חמשה על חמשה, חזור וחלוק אותם ריבועים לאלכסונים ההולך לצד אמצע של ריבוע גדול.

תמצא בריבוע הפנימי חמשים אמה, שהרי הוא חציו של חיצון, שהרי חלקת הריבועים של חמש על חמש כל אחד לאלכסונו, ואם לא היה בו אלא לפי חשבון אמתא ותרי חומשי דהיינו שבעה על שבעה נמצא דאין בו חציו של חיצון, דריבוע של שבעה על שבעה אין בו אלא ארבעים ותשע רצועות של אמה על אמה, וראוי להיות חמשים, דהא הוא חציו של עשרה על עשרה, דעולה למאה רצועות של אמה על אמה. [עיי"כ מהתוס'].^א

סוכה וחייב מזוזה.**א. מצוות סוכה.**

סוכה פנימית, אף אם עשויה כהכשר סוכה, ומסוככת כהלכתה, **אינו יוצא בה ידי** מצוות סוכה^א, כי אין שום היכר בישיבתו בה, שדר בה לשם מצוות סוכה, שהרי כל ימות השנה דר שם, ורוב תשמישו וסעודתו ושנתו שם.

וסוכה חיצונית, אם עשויה כהכשר סוכה, ומסוככת כהלכתה, **יוצא בישיבתו בה ידי** מצוות סוכה^ב, שכן כשיושב בה ניכר שיושב בה לשם סוכה שהרי כל השנה אינו דר בה.

ב. חייב מזוזה.

סוכה פנימית מאחר שדירתו היא לכל דבר הרי היא כשאר בתים **וחייבת** במזוזה תמיד.

וסוכה חיצונית, מאחר שאינו דר בה, אינה נחשבת כבית, ולכן מחמת עצמה **פטורה** ממזוזה. ואף שבתו שער, [הם בתים קטנים שלפני הבתים], אף כשאין דרים באותם בתי שער, חייבים הם במזוזה^ג, משום שהם כניסת הבתים החייבים, סוכה יוצרים חיצונית פטורה ממזוזה, ואינה נחשבת כבית שער לפנימית, כי רק בתים חשובים עושים להם בית שער, אבל סוכות יוצרים אינן חשובות, ואף שהפנימית נחשבת בית, מאחר שאינה חשובה, אין החיצונית נחשבת לה כבית שער, ופטורה ממזוזה.

סוכה הנעשית לצל שלא לשם מצוות סוכה

כל סוכה שנעשית כהלכתה, שצלה מרובה מחמתה, ומסוככת בסכך כשר, אף על פי שלא נעשית לשם מצוות סוכה, **כשרה** [כדעת בית הלל בדף ט"ו], **ובתנאי שנעשית להיות תשמיש של סוכה, כלומר לחסות בצלה מהחום**, שאם לא נעשית לתשמיש זה, אינה

^א ואף על גב דלא בעינן סוכה לשם חג, דהא כבית הלל קיימא לן, דמכשרי סוכה ישנה במתניתין [רש"י].

^ב ואין צריך לסותר ולעשותה לשם חג, כבית הלל. [רש"י].

^ג כדתינא בהקומץ רבה, בית שער אכסדרה ומרפסת חייבין במזוזה. ותימה דבפרק קמא דיומא אמרינן דממעטינן להו ממזוזה, מדכתיב בית, מה בית מיוחד לדירה, יצאו אלו שאין מיוחדין לדירה. ויש מחלקין בין פתוחין לבית ולפתוחין לגינה. וקשיא, דאם כן הוה ליה לשנויי הכי התם במנחות ... וצריך לומר, הא דאורייתא הא דרבנן. והא דלא משני התם במנחות, דמשמע ליה דרב חסדא פטורה לגמרי קאמר אפילו מדרבנן. [תוס'].

נחשבת סוכה כלל.

ובשתי ברייתות נמנו שני מינים של סוכות שנעשות לצל, ולא לשם מצוות סוכה, והן כשרות.

ברייתא אחת מנתה סוכות הנעשות למי שאינם מחויבים בסוכה, אבל הן סוכות קבועות שנעשות לדור בהן כל ימות החמה, וסימנן גנב"ך :

א. סוכת גוים

ב. סוכת נשים.

ג. סוכת בהמה.

ד. סוכת כותים.^א

וברייתא שניה מנתה סוכות שאינן קבועות, אבל נעשות לחייבים בסוכה, כלומר לישראלים זכרים, וסימנן רקב"ש.

א. סוכת רועים, [הנעשית לישב בה בשעה שרועים צאנם, פעם כאן ופעם כאן].

ב. סוכת קייצים, [הנעשית לשומרי קציעות השטוחות בשדה לייבשן, הנעשית לזמן קצר, עד שייבשו הקציעות].

ג. סוכת בורגנין, [היא הנעשית לשומרי העיר].

ד. סוכת שומרי פירות.

ולא נחלקו שתי הברייתות בדין, כי אלו ואלו מודים שכל הסוכות הללו כשרות, אלא שכל ברייתא פירשה את אלו שלדעתה יש בהן סברא גדולה יותר להכשיר, [לדעת זו סוכות קבועות, ולדעת זו סוכות של בני חיוב], ורמזה שגם האחרות כשרות.

^א כל הנך דקחשיב הכא, אמר בשמעתין דלאו בני חיובא נינהו, וקסבר האי תנא כותים גרי אריות הן ולאן גירי אמת. והא דאמר פרק שני דיבמות, דאחד גרי אריות ואחד גרי חלומות הלכה כולם גרים, הני מילי כשנתגיירו לגמרי, אבל גרי כותים כתיב בספר מלכים "את ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עובדים", ומאן דאמר כותים גרי אמת, קסבר דאחר כך ניתקנו. [תוס']

דף ט'

סוכה שלא נעשית לשם מצווה

לדעת בית הלל – כל סוכה הנעשית לצל, ויש בה הכשר סוכה בדפנות ובסכך, **כשרה** לקיום מצוות סוכה, אף על פי שלא נעשית לשם מצוות סוכה^א.

ולדעת בית שמאי – כל סוכה שלא נעשית לשם מצוות סוכה, **פסולה** לכך.

וכשפירש שעושה אותה לשם מצוות סוכה, אפילו עשאה מזמן הרבה, כשרה.

אבל כשלא פירש שעושה אותה לשם סוכה, **אם עשאה קודם שלושים יום שלפני החג** [=סוכה ישנה], מן הסתם לא עשה אותה לשם מצוות סוכה, **ופסולה** היא. **ואם עשאה בתוך שלושים יום שלפני החג**, מאחר ששואלים ודורשים בהלכות החג קודם לחג שלושים יום, מן הסתם כל העושה סוכה לשם חג הוא עושה, והיא **כשרה**^ב.

ומתחילה רצו לומר, שבית שמאי למדו דין זה שהסוכה צריכה להיעשות לשם מצוות החג, מהכתוב, "ידבר אל בני ישראל לאמר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לֵה' " (ויקרא כ"ג ל"ד), שמשמע ממנו, שיש לעשות סוכות לה', כלומר לשם מצוות ה'.

אולם דחו זאת, כי הכתוב הזה בא ללמד על כך שעצי סוכה אסורים, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

ולפיכך אמרו, שבית שמאי למדו דין זה, מהכתוב, "חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת יָמִים בְּאַסְפָּד מְגֻרָנְךָ וּמִיִּקְבְּךָ" (דברים ט"ז י"ג), **ודרשוהו כאילו נכתב, "סוכות תעשה לחג"** [=סרס המקרא ודרשהו], ומכאן שיש לעשות את הסוכה לשם מצוות סוכה.

^א בירושלמי תני, צריך לחדש בה דבר, חבריא אמרין טפח, רבי יוסי אמר כל שהוא. ומאן דאמר כל שהוא ובלבד שתהא על פני כולה. ובתר הכי איתא התם, מצה ישנה פלוגתא דבית שמאי ובית הלל, אמר ר' דברי הכל הוא, מכיון שלא עשאה לשם פסח, דבר ברי הוא שלא דקדק בה. [תוס']. ומתוך פירוש רש"י משמע שלדעת בית הלל כשרה בלא לחדש כלום.

^ב לבית שמאי אצטריך. [רש"י]. אפילו לבית הלל נפקא מינה, שאין צריך לחדש בה דבר. ואפילו לא נפקא מינה אלא לבית שמאי, יש לו לתנא לפרש במה נחלקו ... [תוס'].

אמנם בית הלל נחלקו על כך, כי לדעתם, הכתוב הזה בא ללמד דין אחר, והוא, שעושים סוכה גם בחולו של מועד (כפי שיתבאר בעזה"י בדף כ"ז). ודעת בית שמאי כדעת רבי אליעזר, שאין עושים סוכה בחולו של מועד, ואם כן בא הכתוב ללמד דבר אחר, והוא שיעשו סוכות לשם החג.

עצי סוכה אסורים כל שבעה

אמר רב ששת משום רבי עקיבא, מניין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה, תלמוד לומר, "חג הסוכות שבעת ימים לה" (ויקרא כ"ג ל"ד), ולכאורה משמע שלמד זאת ממשמעות הכתוב, שתהא הסוכה לה' כהקדש^א.

ורבי יהודה בן בתירא בברייתא למד זאת באופן אחר שדרש את הכתוב "חג הסוכות" להקיש את ה"חג", כלומר את קרבן חגיגה לסוכה, וללמד, שכשם שחל שם שמים על החגיגה לאוסרה להדיט עד אחר הקטרת האימורים למזבח^ב, כך חל שם שמים על הסוכה להיות עציה אסורים כל שבעה^ג.

לשמה בעשיית הציצית

לדברי רב יהודה אמר רב, **יש לתת את חוטי הציצית בבגד לשם מצוות ציצית**, ואם נתנו שם חוטים שלא לשם מצוות ציצית, ועשה בהם קשר של ציצית, הציצית פסולה, ובכלל זה כשעשה את הציצית מהקוצים [=חוטי שתי שנתקו, שקושרים והם תלויים בבגד], או כשעשה את הציצית מהנימין, [=אימרא שעשו בטלית, וראשי החוטים תלויים בבגד], או כשעשה את הציצית מהגרדין [=חוטים היוצאים מן האריג לאחר גמר האריגה] בכל האופנים הללו הציצית פסולה. **אבל אם עשה ציצית מהסיסין** [=פקעיות של חוטים], אף על פי **לא נטו החוטים לשם מצוות ציצית**, מאחר שנותן אותם בבגד לשם מצוות ציצית, **הציצית כשרה**.

^א משמע דאסירי מדאורייתא, ודרשה גמורה היא, מדפריך והא קרא להכי הוא דא. ותימה דבפרק כירה משמע שהוא מדרבנן ... ויש לומר, דהאי דאסור מדאורייתא, היינו בעודה קיימת אסור ליטול ממנה עצים, אבל משנפלה, דבטלה מצותה, לא אסירא אלא מדרבנן ... ורבינו תם מפרש, דעצים של כדי הכשר סוכה חיילא קדושה עליהו, ואסירי מדאורייתא, אבל היותר מכדי הכשר, לא מיתסרי אלא מדרבנן ... [תוס'].

^ב דזכו בהו בתר הכי משלחן גבוה, כעבד הנוטל פרס. [רש"י].

^ג קסבר רבי יהודה בן בתירא, דאי לאו משום חגיגה, מוקמינן לה לסוכה לשם חג. [תוס'].

וכשאמר רב יהודה דברים אלו לפני שמואל^א, **אמר לו שמואל, שגם טוית חוטי הציצית צריכה להיות לשמה**, ולכן, אם בא לעשות ציצית מפקעיות של חוטים [=סיסין] שלא נטוו לשם ציצית, אף על פי שנותן את החוטים בבגד לשם מצוות ציצית, הציצית כשרה.

ולענין ציצית, אף בית הלל מודים, שהיא צריכה להיעשות לשמה [הטלתה בבגד או אף טוייתה], **כי נאמר "גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ"** על ארבע כנפות פסותך אשר תכסה בה" (דברים כ"ב י"ב), **ללמד שתהא העשיה לשם המצווה**.

מצוות גזולות

סוכה גזולה פסולה, שנאמר, **"חג הסוכת תַּעֲשֶׂה לָךְ"**, לומר שתעשה משלך ולא גזולה^ב. **ציצית גזולה פסולה**, שנאמר, **"דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כְּנָפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתַנּוּ עַל צִיצִת הַכֶּנֶף פֶּתִיל תְּכֵלֶת"** (במדבר ט"ו ל"ח), לומר שיעשו משלהם ולא גזולה.

העושה סוכתו תחת האילן

שני טעמים יש, שעל ידם נפסלת סוכה הנעשית תחת האילן.

א. הטעם הראשון הוא, משום סוכה שתחת הסוכה, שכן למדו חכמים מהכתוב, שכל סוכה שיש על גביה סוכה אחרת, [בין סוכה כשרה בין תקרה בית או דבר אחר], הרי זו פסולה, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

וטעם זה מתקיים רק **כשצל האילן שעל הסוכה מרובה מחמתו**, כי רק על ידי זה יש להחשיב את ענפי האילן **כתקרה**, לפסול את הסוכה שתחתיו משום סוכה שתחת הסוכה. [נפסול זה הוא כשיש בין סכך תחתון לסכך עליון כשיעור שנחלקו בו חכמים להלן, טפח, או ארבע טפחים, או עשרה טפחים].

^א רב יהודה תלמידו של רב ושל שמואל היה, לאחר פטירתו של רב היה אומר שמועות משמו, כך אמר לי רב, וכשהרצה דברים לפני שמואל נחלק עליו. [רש"י].

^ב תימה, תיפוק ליה משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה, דמהאי טעמא פסלינן אתרוג הגזול ביום טוב שני לקמן ... ויש לומר דטעמא דמצוה הבאה בעבירה לאו דאורייתא אלא מדרבנן. [תוס'].

ב. והטעם השני הוא, משום שענפי האילן המחוברים בו סכך פסול הם^א.

וטעם זה מתקיים אף כשענפי האילן מועטים, וצל האילן מועט מחמתו, כך שאין להחשיב את ענפיו כתקרה, כי מכל מקום הם סכך פסול, ואי אפשר להכשיר את הסוכה על ידם.

ומבואר בדברי רש"י ותוס', שבאופן הזה, הסוכה נפסלת רק כשבלעדי צל האילן היה חמתה מרובה מצלתה, אבל אם יש על הסוכה סכך כשר, כדי שיהא צלתה מרובה מחמתה, ענפי האילן המועטים אינם פוסלים את הסוכה.

ואמר רבא [כפי ביאור דברי רב פפא], שגם באופן שענפי האילן המועטים ראויים לפסול את הסוכה, משום שהם סכך פסול, אינם פוסלים אותה אלא כשהם מוגבהים מעליה, ונכרים בפני עצמם, אבל כשהם מונחים על הסוכה, ומעורבים בסכך כשר שבה, הם בטלים לו, ומועילים להצטרף לו להכשיר את הסוכה^ב. ולא גזרו לפסול את הסוכה באופן הזה, שמא לא יהיו ענפי האילן מונחים בתוך הסכך.

ואף שכבר מבואר במשנה בדף י"א, שסוכה כשרה באופן הזה, הוצרך רבא ללמד, שאף לכתחילה מותר לעשות כן.

דפים ט'-י'

סוכה שתחת הסוכה

נאמר, "בַּסֶּכֶת תִּשְׁבּוּ שְׁבַעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֶּכֶת" (ויקרא כ"ג מ"ב), ומתוך כך שנכתב "בסכת" חסר^א, שמשמע סוכה אחת, למדו חכמים, שיש לשבת בסוכה אחת, ולא בסוכה שתחת סוכה אחרת, או תחת אילן, או תחת בית, וכשעשה סוכה תחת אחד מהדברים הללו, סוכה פסולה היא.

^א מחובר סכך פסול הוא, דכתיב "באספך מגרנד ומייקבד", ממה שאתה מאסף מגרנד עשה סוכתך, בפסולת גורן, כגון קשין, ובפסולת יקב, כגון אשכולות ריקניות וזמורות, אלמא, תלוש בעינו. [רש"י].

^ב אמנם כשענפי האילן מרובים מהסכך, אינם בטלים לו, ולכן אף שאין לפסול את הסוכה משום סוכה שתחת הסוכה, כי אין הפרש בין תחתונה לעליונה, מכל מקום מאחר שענפי האילן מרובים, אינם בטלים, והרי זו סוכה המסוככת בסכך פסול ופסולה.

^ג ואפילו למאן דאמר יש אם למקרא, מודה דלא לחנם נכתב המסורת. [תוס'].

ונחלקו חכמים, מהו השיעור שבו סוכה פוסלת סוכה שתחתיה, כלומר מהו המרחק בין הסכך התחתון לסכך העליון, שעל ידו הסכך העליון נחשב כסוכה בפני עצמה, לפסול את הסכך התחתון משום סוכה שתחת סוכה^א.

א. דעת רב הונא.

אם יש גובה **טפח** בין הסכך התחתון לסכך העליון, הסכך העליון נחשב כסוכה בפני עצמה, והסוכה התחתונה פסולה משום סוכה מתחת הסוכה^ב.

והטעם לכך שבשיעור טפח הסכך העליון נחשב סוכה, שכן מצינו לעניין טומאת אהל, הלכה למשה מסיני, שכשיש מעל הטומאה אוהל [טפח על טפח] בגובה טפח, הוא נחשב אוהל להביא את הטומאה תחתיו, [כשיש טומאה תחת ראשו האחד, וכלים תחת ראשו השני, הם נטמאים באוהל], ולחצוץ מפני הטומאה, [אם יש כלי על גביו, וטומאה תחתיו, הוא חוצץ בפני הטומאה. אבל בפחות מגובה טפח אינו מביא ואינו חוצץ].

ב. דעת רב חסדא ורבה בר רב הונא.

רק אם יש גובה **ארבעה טפחים** בין הסכך התחתון לסכך העליון, הסכך העליון נחשב כסוכה בפני עצמה, והסוכה התחתונה פסולה משום סוכה מתחת הסוכה.

והטעם לכך שבפחות מארבעה טפחים אין הסכך העליון נחשב כסוכה בפני עצמה, כי לא מצינו מקום חשוב, להיות רשות לעצמו, בפחות מארבעה טפחים, [כמבואר במסכת שבת, שאין רשות היחיד ולא כרמלית בפחות מארבעה טפחים^ג].

ג. דעת שמואל.

רק אם יש גובה **עשרה טפחים** בין הסכך התחתון לסכך העליון, הסכך העליון נחשב כסוכה בפני עצמה, והסוכה התחתונה פסולה משום סוכה מתחת הסוכה.

והטעם לכך, כי אין להחשיב את העליונה להיות סוכה לפסול את התחתונה, עד שתהא העליונה סוכה כשרה [=כהכשרה כך פסולה], וכבר נתבאר, שסוכה שאינה גבוה עשרה

^א ונפקא מינה ממחלוקת זו רק כשלמעלה יש סוכה בסכך כשר אבל כשלמעלה אילו או בית אף כשהם סמוכים לסכך התחתון הסוכה התחתונה פסולה משום סכך פסול.

^ב אף על גב דלקמן פרק הישן אמרינן חבוט רמי, הכא לא שייך. [תוס'].

^ג ולענין גובה נמי אשכחן בריש חלון, ליחשב כפתח. [תוס'].

טפחים פסולה, ואם כן, רק כשתהא העליונה עשרה טפחים, תיפסל התחתונה משום סוכה שתחת הסוכה.

והנה מבואר במשנתנו, שיש אופן שבו רבי יהודה מכשיר סוכה שתחת הסוכה, משום שהעליונה אינה ראויה לדירה.

ולדברי רב הונא ורב חסדא ורבה בר רב הונא, היה מקום לומר, שהאופן הזה הוא, כשאין בעליונה עשרה טפחים. שלדעת תנא קמא, גם כשיש בעליונה טפח או ארבעה טפחים, התחתונה נפסלת. ולדעת רבי יהודה, כל זמן שאין בעליונה עשרה טפחים, התחתונה כשרה.

אבל לדברי שמואל, לא בזה נחלקו, והכל מודים, שכל זמן שאין בעליונה עשרה טפחים, התחתונה כשרה.

והאופן שבו נחלקו הוא, כשסכך התחתונה אינו חזק כל כך, וניתן לדור בעליונה רק בדוחק. שלדעת חכמים, מאחר שניתן לדור בה בדוחק, נחשבת סוכה, וסוכה תחתונה פסולה. ולדעת רבי יהודה, מאחר שהעליונה אינה ראויה לתשמיש רגיל של דירה, אינה נחשבת סוכה, והתחתונה כשרה. [כן ביארו במערבא את המחלוקת הזו].

ארבעה אופנים בסוכה על גבי הסוכה

אמר רבי ירמיה: פעמים ששתיהן כשירות. פעמים ששתיהן פסולות. פעמים שתחתונה כשרה והעליונה פסולה. פעמים שתחתונה פסולה והעליונה כשרה.

א. פעמים ששתיהן כשירות.

כגון שתחתונה חמתה מרובה מצלתה, והעליונה צילתה מרובה מחמתה, וסכך העליונה בתוך עשרים אמה לקרקע.

מאחר שתחתונה צילה מועט וחמתה מרובה, הסכך המועט בטל ברוב החמה, והרי הוא כמי שאינו, ונמצא שיש כאן רק סוכה אחת, על ידי סכך העליונה, ומאחר שסכך זה בתוך עשרים אמה לקרקע, הסוכה הזו כשרה.

ב. פעמים ששתיהן פסולות.

כגון ששתיהן צלתן מרובה מחמתן, ועליונה גבוה מתחתונה יותר מעשרים אמה. תחתונה, אף שצלתה מרובה מחמתה, פסולה, משום סוכה שתחת הסוכה. ועליונה, אף

שצלתה מרובה מחמתה, פסולה, משום שסככה גבוה למעלה מעשרים אמה.

ג. פעמים שתחתונה כשרה והעליונה פסולה.

כגון שהתחתונה צלתה מרובה מחמתה, ועליונה חמתה מרובה מצלתה, ושתייהן בתוך עשרים אמה לארץ.

העליונה פסולה, משום שחמתה מרובה מצלתה. ומאחר שהעליונה פסולה, תחתונה אינה סוכה תחת סוכה, ומאחר שתחתונה צלתה מרובה מחמתה, כשרה. ודווקא כשעליונה בתוך עשרים לארץ, אבל אם העליונה גבוהה יותר, סכך שלה, שגבוה מהארץ יותר מעשרים אמה, סכך פסול הוא על התחתונה ופוסלה.

ואף שהיה מקום לפסול את התחתונה גם כשעליונה בתוך עשרים לארץ, גזרה שמא תהא גבוהה יותר, ויטעו להכשיר, משום שיאמרו, עליונה שסככה מועט כמי שאינה, ולא ידעו שסככה הפסול מצטרף לפסול את התחתונה, בכל זאת לא גזרו על כך, וכל זמן שהעליונה בתוך עשרים לארץ וסככה כשר, התחתונה כשרה^א.

ד. פעמים שהעליונה כשרה ותחתונה פסולה.

כגון ששתייהן צלתן מרובה מחמתן, ועליונה בתוך עשרים אמה של תחתונה. תחתונה, אף שצלתה מרובה מחמתה, פסולה, משום סוכה שתחת הסוכה. ועליונה, שצלתה מרובה מחמתה, וסככה בתוך עשרים אמה, כשרה.

דף י'

סוכה שסדין פרוס על סככה או תחתיו

סדין, דבר המקבל טומאה הוא, ופסול לסכך, כפי שיתבאר בעזה"י בדף י"א. וסוכה

^א ורבינו תם מפרש, דלמעלה מעשרים לא חשיב סכך פסול מאחר שאין הפסול אלא מחמת גובה ... וגריס רבינו תם, תחתונה כשרה והעליונה פסולה היכי דמי, כגון דעליונה חמתה מרובה מצלתה, ותחתונה צלתה מרובה מחמתה, וקיימא תחתונה בתוך עשרים, כלומר אבל העליונה לא חיישינן, בכל ענין דקיימא, ואפילו למעלה מעשרים לא מיפסלא התחתונה בהכי, והיינו דקאמר הש"ס, מהו דתימא ליצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר, כלומר שיחשב סכך פסול מחמת דקיימא העליונה למעלה מעשרים, קא משמע לן דכי האי גוונא לא חשיב סכך פסול. [תוס']

שסככוה בסכך כשר, ופרסו סדין בסמוך לסכך, בין מעליו ובין מתחתיו, **אם פריסת הסדין לתשמיש תקרה היא**, כגון שנפרס על גבי הסכך להגן מפני החמה, או שנפרס תחת הסכך להגן מפני הנשר, שלא יהיו עלים וקסמין נושרים מהסכך על שלחנו, מאחר שהסדין נפרס לתשמיש תקרה, **הרי הוא ניזון כסכך, ומאחר שסכך פסול הוא, הסוכה פסולה**.^א

אכן לדברי רב חסדא, אם לא נפרס הסדין לתשמיש תקרה, אלא לנוי, אין שם סכך עליו, והסוכה כשרה.

אסור להסתפק [=להשתמש] מנוי סוכה

סוכה שסככה כהלכתה, ועיטר אותה בקרמים [=בדים המצויירים בצורות מעשה אורג], או בסדינים המצויירים [בצורות מעשה רוקם], ותלה בה אגוזים, שקדים, אפרסקים, ורימונים, פרכילי ענבים, ועטרות של שבולים, יינות ושמינים [שנותנים בכוסות של זכוכית לנוי], וסלתות. אסור להסתפק מהם עד מוצאי יום טוב האחרון של חג.^ב ואם

^א כתוב בתשובת הגאונים, הא דקתני פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר פסולה, היכא דחמתה מרובה מצלתה בלא סדין, אבל אם יש צלתה מרובה מחמתה, כשרה, ואין הסדין פוסלתה, והיינו כמו שפירשתי לעיל, דאין מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר, כיון דבלא פסול צלתה מרובה. וכענין זה מפרש רבינו תם מפני החמה, שמייבשת את הסכך, ומתוך כך היה נעשה חמתה מרובה, וכן תחתיה מפני הנשר, ואם היו עליו נושרין, היה חמתו מרובה והסדין מונען מליפול, וכיון שהסדין גורם שעל ידו צלתו מרובה מחמתו, פסול. אבל לפירוש הקונטרס קשה, דלמה יפסל מפני שמגין על האדם מפני החמה ומן הקיסמין, מאי שנא מלנאותה ... [תוס']. >מתוך פירוש התוס' משמע, שכשעל ידי סכך כשר צילתה מרובה, מעתה אין סכך פסול פוסל אף כשהוא מרובה. ולכאורה למה לא נלך אחר הרוב, ואם היה הפסול מרובה על הכשר, הכשר בטל, והרי זו כסוכה שמשוככת רק בסכך פסול, ולכן כשפרס סדין, לעולם הסדין מרובה, כי הוא מסכך על הכל, וסכך כשר תמיד יהיו בו מעט רווחים. ולי"ע בדבר. ויש מפרשים טעמא דפסולה משום שני סככים, ואי אפשר, דאם כן לרב חסדא לא מפסיל אלא אם כן מופלג ארבעה, דהא איהו אמר לעיל ארבעה, וכיון דמיפלגי ארבעה, תו לא מצי למימר אבל לנאותה כשרה, דהא איהו פסיל לקמן בנוי סוכה המופלגין ארבעה מן הסכך, משום שני סככין. [רש"י].

^ב לקמן בפרק לולב וערבה מפרש, מאי שנא מאתרוג, דשרי ביום טוב האחרון, ומסיק, משום דסוכה אי אתרמי ליה סעודתא בין השמשות, בעי למיכל בסוכה, ומיגו דאיתקצאי לבין השמשות, איתקצאי לכולי יומא, אבל אתרוג, לא חזי בין השמשות, דמעיקרא קדים נפיק ביה, ואף על גב דממה נפשך מוקצה הוא בין השמשות, דשמא יום הוא, והוי שביעי של חג, לא שייך כי האי גוונא לאוסרו בשמיני, במיגו דאיתקצאי לבין השמשות, מאחר דלא נאסרה אלא מחמת יום שעבר ... ומאן דאסר התם אתרוג אפילו בשמיני, ופירש שם בקונטרס מיגו דאסור בין השמשות בשמיני משום דספק יום דשביעי הוא איתקצאי לכולי יומא, אלמא אחי מיגו דאיתקצאי משום יום שעבר לאסור בשמיני לא יתכן, דאפילו רב אסי דאסר ביצה פרק קמא דביצה, בשני ימים טובים של גליות, לא אסר אלא משום דמספקא ליה אם קדושה אחת הן או לא, אלא היינו טעמא, משום דגזר אתרוג אטו סוכה. [והיכא דמיקלע שבת במוצאי יום טוב של חג, כגון בחו"ל כשחל יום ראשון של סוכות ביום חמישי ויום תשיעי שלו ביום ששי], נוהגין איסור להסתפק מנוי סוכה עד מוצאי

התנה עליהם^א, הכל לפי תנאו.

- מתחילה רצו להביא מדין זה ראייה לדברי רב חסדא, שכל שאינו תלוי לשם סכך, אינו פוסל משום סכך פסול, ולכן יכול לתלות קרמים וסדינים לנוי.

- ודחו ראייה זו, כי אפשר שאין לתלות את הבדים תחת הסכך בתקרה, אלא על הכתלים, ולכן אינם פוסלים.

נויי סוכה אין ממעטים בגובה אבל ממעטים ברוחב

כבר נתבאר, שנויי סוכה, כגון קרמים הפרוסים תחת הסכך, אינם נחשבים כסכך, ולכן אינם פוסלים את הסוכה. ומאחר שאינם נחשבים כסכך, כשמודדים את חללה של סוכה, מודדים מהארץ ועד הסכך, ולא עד הקרמים הללו, ולכן, כשהסכך למעלה מעשרים אמה, הסוכה פסולה, אף על פי שהקרמים בתוך עשרים אמה, וכשהסכך בתוך עשרים אמה למעלה מעשרה טפחים, הסוכה כשרה, גם כשהקרמים בתוך עשרה טפחים^ב.

ואמר רב אשי, שכל זה לענין הגובה, אבל כשהנויים ממעטים את רוחב הסוכה משבעה טפחים [=מן הצד] מאחר שעל ידם מתמעט שיעורה מכדי החזקת ראשו ורובו ושלחנו, הסוכה פסולה.

פריסת סדין רטוב על הסוכה ליבשו

נתבאר שהסדין הנפרס על הסוכה אינו פוסל אותה, אלא כשנפרס עליה לתשמיש תקרה.

ולכן, אם פרסו על הסוכה סדין רטוב כדי שיתייבש, מאחר שלא נפרש לתשמיש תקרה, אינו פוסל את הסוכה.

וכן עשה מנימין עבדו של רב אשי, שנשרתה כותנתו במים, ונתנה על גבי הסוכה

שבת. ולכאורה שרי, דמאיזה טעם נאסור, [אי] משום דקדושה אחת היא שבת ויום טוב, האמר רב פרק קמא דביצה, הלכה כארבעה זקנים ואליבא דרבי אליעזר, דאמר שתי קדושות הן, ואי משום הכנה, מה הכנה יש כאן. [תוס'].

^א וכגון שאמר, איני בודל מהם כל בין השמשות של יום טוב הראשון, שלא חלה עליהם קדושה אבל תנאי אחר אינו מועיל. [עיי' רש"י].

^ב ולא דמי להוציין יורדין לתוך עשרה דפסלין משום דירה סרוחה, דשאני הכא דלנוי עשוין. [תוס'].

ליבשה, ואמר לו רב אשי, שלאחר שתיבש יטלנה משם, אבל כל זמן שהיא רטובה, וניכר שנפרסה ליבוש ולא לסיכוך, יכול להשאירה שם.

נויי סוכה המופלגים מהסכך

לדעת רב נחמן – כל הדברים הניתנים בסוכה לנוי, כגון סדינים הפרוסים תחת הסכך לנוי, בין כשהם סמוכים לסכך, ובין כשהם מופלגים ממנו הרבה, מאחר שנתנו לנוי ולא לסיכוך, **אינם נחשבים כאוהל**, ובטלים לסוכה, **והסוכה כשרה**.

ולדעת רב חסדא ורבה בר רב הונא – נויי סוכה בטלים לסוכה רק כשהם בתוך ארבעה טפחים הסמוכים לסכך, אבל **כשהם רחוקים מהסכך ארבעה טפחים או יותר, הם נחשבים כאוהל**, והיושב תחתיהם **אינו יושב בסוכה**, אלא באוהל שבתוך הסוכה.

הקבלת פני ראש הגולה מצווה היא ופוטרת מהסוכה

רב חסדא ורבה בר רב הונא נזדמנו בסוכות לביתו של ראש הגולה, להקביל פניו, לקיים מה שאמרו חכמים, חייב אדם להקביל פני רבו ברגל.

ורב נחמן, שהיה אב בית דין, ונגיד ומצווה בבית ראש הגולה, נתן להם סוכה ללון בה, והיו בה נויי סוכה מופלגים מסככה ארבעה טפחים, ולא אמרו לו דבר.

שאל אותם – האם חזרו חכמים מדבריהם, כלומר האם חזרתם בכם ממה שהייתם פוסלים סוכה שנוייה מופלגים מסככה ארבעה טפחים.

וענו לו – לא חזרנו בנו, ולדעתנו סוכה פסולה היא, והסיבה שלא אמרנו דבר, כי שלוחי מצווה אנו להקביל פני ראש הגולה, ושלוחי מצווה פטורים מהסוכה, ולכן אף שסוכה פסולה היא לדעתנו, מותרים אנו לישון בה, כמו שמותרים אנו לישון בלא סוכה כלל^א.

דברים הנתונים כאוהל על המטה בסוכה

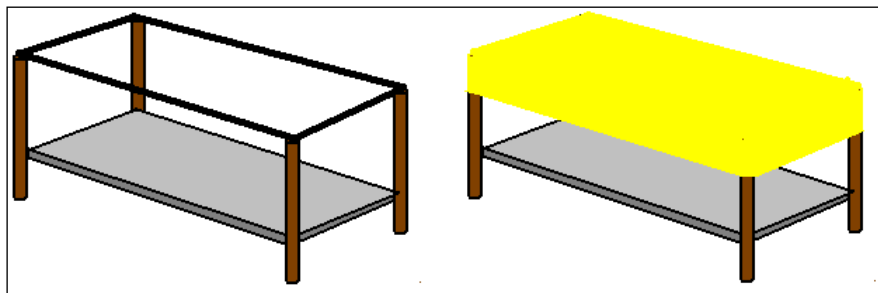
לעיל נתבאר, שסדין הפרוס סמוך לסכך, אם ניתן שם לתשמיש תקרה, הרי הוא סכך פסול, ופוסל את הסוכה תחתיו, ואם ניתן לנוי, אינו פוסל.

^א וכגון שהיו מתבטלים מן המצות, אם היו מחזירין אחר סוכה אחרת. [תוס']

ולהלך יתבאר בעזה"י, שכשהסדין נפרס כמין אוהל על המטה, גם כשהוא נעשה לנוי ולא לשם תשמיש תקרה, פעמים אין לישן תחתיו בסוכה.

א. סדין הפרוס על גבי קינוף.

קינוף הן ארבעה מוטות הנתונים בצמוד לארבע רגלי המטה [או המשך רגלי המטה עצמן], וגבוהים מהמיטה, ומניחים כלונסאות מזה לזה, ופורס עליהם סדין.

ומבואר במשנתנו, שהיושב בסוכה תחת הסדין הפרוס על גבי הקינוף, אינו נידון כמי שיושב בסוכה, כי הסדין הזה נידון כאוהל, והוא מפסיק בין היושב תחתיו, לבין הסוכה.

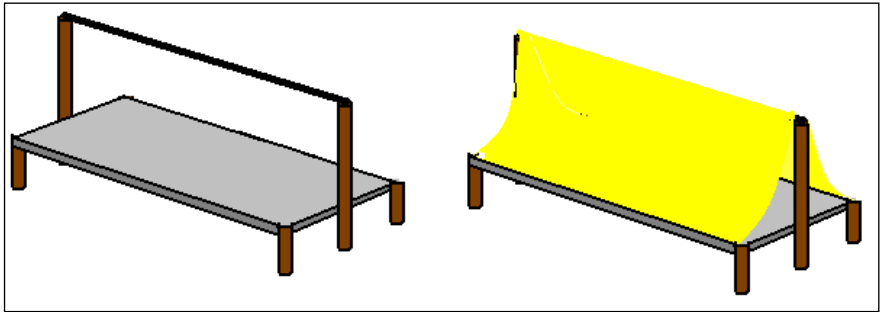
- ומתחילה אמרו שכן הדין רק כשהסדין גבוה מהמטה עשרה טפחים כדין כילה המבואר לעיל שאינה נחשבת אוהל אלא בגובה עשרה טפחים.

- אולם מהברייתא מבואר, שהסדין הפרוס על הקינוף נחשב אוהל, גם כשאינו גבוה עשרה טפחים, והסיבה לכך שקינוף חמור מכילה, כי קינוף הוא דבר קבוע, ואף בגובה מועט הוא נחשב אוהל.

ואין זה דומה לסוכה על גבי סוכה, שאף על פי שהיא קבועה, אינה נחשבת סוכה, לפסול את התחתונה, אלא כשהיא גבוהה עשרה טפחים, כי דווקא כדי להחשיבה סוכה גמורה לפסול את התחתונה, שיעורה עשרה טפחים, אבל להיחשב אוהל, שלא ישן תחתיו בסוכה, [כשהוא אוהל קבוע], גם בפחות מעשרה הוא נחשב אוהל.

ב. סדין הפרוס על גבי נקליטי המטה.

נקליטי מיטה הן שני מוטות הנתונות בשני ראשי המטה באמצעם ומניח כלונס מזה לזה, ופורס עליו סדין והוא משפע ויורד לכאן ולכאן.

ומבואר במשנתנו שמאחר שאין גג טפח, אין הדבר נחשב כאוהל, והיושב בו בסוכה, נידון כיושב בסוכה בלא הפסק אוהל.

ומכל מקום מבואר מהברייתא, שכל זה כשאין הנקליטין גבוהים עשרה טפחים, אבל כשהם גבוהים עשרה טפחים, מאחר שהם קבועים קצת, אף על פי שאין שם גג רחב טפח, הסדין נחשב אוהל, להפסיק בין היושב תחתיו לבין הסוכה^א.

ג. כילה.

כילה היא מעין חופה הפרוסה סביבות המטה, ואינה מחוברת במטה, אלא עומדת על רגלים משלה, כך שניתן להעמידה ולפרקה, בלא שיהא שינוי במטה עצמה, וסתם כילה יש לה ארבעה עמודים, וגג שלה ישר כג קינוף.

וללשון ראשון, אמר רב יהודה אמר שמואל, שכשאין הכילה גבוהה עשרה טפחים, אף על פי שיש לה גג שטוח כקינוף, מאחר שאינה קבועה, אינה נחשבת אוהל, והישן תחתיה בסוכה, נידון כישן בסוכה בלא הפסק אוהל. אבל כשהכילה גבוהה עשרה טפחים, היא נחשבת אוהל, ומפסיקה בין הישן תחתיה לבין הסוכה. [וכן מה ששינונו, שהישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו, הכוונה למטה גבוהה עשרה].

דפים י'-י"א

^א מן הדין, אפילו גבוהין עשרה, שרי, דלא חשיבי אהל להפסיק, כיון דאין בגגו טפח ... והא דאסרינן הכא גבוהין עשרה, היינו מדרבנן, ודוקא בנקליטין דקביעי, אבל כילת חתנים דלא קביעי, אפילו גבוה עשרה שריא, כי היכי דהחמירו בקיטופות לאסור אפילו אין גבוהין עשרה, משום דקביעי, ובכילת חתנים דלא קביעי, שרי אפילו ביש לה גג, וכדאמרינן לאידך לישנא, דנקליטין לגבי כילה קביעי. אי נמי בהכי פליגי הנך תרי לישני, [דללישנא קמא כילת חתנים כנקליטין, וכשגבוה עשרה לא ישן תחתיה בסוכה, ורק ללישנא בתרא כילת חתנים מותר גם ביותר מעשרה] ... [תוס'].

ולדעת רבה בר רב הונא, גם כשהכילה גבוהה עשרה טפחים, מותר לישון תחתיה בסוכה^א, כדעת רבי יהודה, האומר, שאוהל עראי אינו מבטל אוהל קבע, כמו ששנינו, אמר רבי יהודה, נוהגים היינו לישון תחת המטה בפני הזקנים, כי המטה שהיא מטלטלת, אוהל עראי היא אצל הסוכה הקבועה. וחדש רבה בר רב הונא, שלא רק במטה, שאין עיקרה להיות אוהל תחתיה, הדין כן, אלא אף בכילה, שנעשית להאחיל תחתיה, הדין כן, מאחר שהיא אוהל עראי, אינה מבטלת את אוהל הסוכה, והיושב תחת הכילה, דינו כיושב בסוכה.

ד. כילת חתנים.

כילת חתנים אינה כשאר כילות, ואינה נטויה על ארבעה עמודים, אלא **נטויה על שני עמודים בלבד, וגגה משופע** כשל נקליטין מטה. וללשון שני, אמר רב יהודה אמר שמואל, שכילה זו, **מאחר שהיא משופעת ואין לה גג, אף על פי שהיא גבוהה עשרה טפחים, אינה נחשבת אוהל, והישן תחתיה בסוכה, נידון כישן בסוכה בלא הפסק אוהל.**

קינוף	נקליטין	כילה	כילת חתנים
יש גג	אין גג	יש גג	אין גג
וקבוע	וקבוע	ולא קבוע	ולא קבוע
אוהל	אוהל	י"א אוהל	אינו אוהל ^ב
		וי"א אינו אוהל	
אוהל	אינו אוהל	אינו אוהל	אינו אוהל

קריאת שמע ערום על ידי הוצאת הראש חוצה

כלל בידינו, שערום אסור לקרוא קריאת שמע, שנאמר "כי ה' אֱלֹקֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחְנֶיךָ לְהַצִּילְךָ וְלִתֵּת אִיבֶיךָ לִפְנֶיךָ וְהָיָה מַחְנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא יִרְאֶה בְּךָ עֲרֹת דָּבָר וְשֶׁבַע מֵאַחֲרֶיךָ" (דברים כ"ג)

^א אין הלכה כן, דאמרינן בסוף פירקין, אביי אשכחיה לרב יוסף דגני בכילת חתנים בסוכה, אמר, כמאן כרבי אליעזר, משמע דלא שרי אלא בלא גג, ואמר בפרק הישן, רב שרא ליה לרב אחא ברדלא למינגי בכילת חתנים בסוכה, משום בקי, כלומר דמצטער פטור מן הסוכה, משמע דהא לאו הכי, אסור בשיש לה גג, או כאידך לישנא דשמואל בגבוה עשרה, ואף על פי שאין לה גג. [תוס'].

^ב ולפירוש שני בתוס', ללישנא קמא זה אוהל, כמבואר בהערה לעיל.

ט"ו), ללמד, שבשעה שאומר דברי תורה, לא תהא ערוותו גלויה ונראית.^א

ומבואר בסוגייתנו, שיש אופנים, שהערום מותר לקרוא קריאת שמע, על ידי הוצאת ראשו ממקום שהוא שם.

וזאת כשהמקום שהוא נמצא, אינו נחשב אוהל, כגון כילה שאינה גבוהה עשרה טפחים, מאחר שאינה נחשבת אוהל, הרי היא כבגדו, וכשמוציא ראשו, הרי הוא כמלובש על גופו, וראשו חוץ לבגדים, שמוותר לקרוא קריאת שמע.

אבל כשהמקום נחשב אוהל, כגון כילה גבוהה עשרה טפחים, הנחשבת אוהל, ואינה כבגדו, אף כשמוציא ראשו חוצה לה, אסור לקרוא קריאת שמע, כי מאחר שרובו בכילה, נחשב כאילו כולו שם, והרי הוא ערום.

ובית, אפילו אינו גבוה עשרה טפחים, מאחר שהוא קבוע, נחשב כאוהל, ולכן כשהוא ערום, לא יקרא קריאת שמע, גם כשמוציא ראשו חוץ לבית.

דף י"א

סוכה שסככה מחובר בקרקע

כבר נתבאר בדף ט', שהסכך כשר לסוכה רק אחר קציצתו ממקום גידולו, אבל כל זמן שהוא מחובר, הוא פסול, ולכן, סוכה שהדלה עליה ענפי גפן, או ענפי דלעת, או קיסוס, בעודם מחוברים בקרקע, פסולה.

וכל זה כשהם רוב הסיכוך, אבל כשהם מיעוטו, וסכך כשר מרובה מהם, הם בטלים ברוב, והסוכה כשרה אף לכתחילה.

סיכך במחובר ולאחר מכן קצצו

נתבאר, שסוכה שסככה מחובר בקרקע, פסולה, כי אין מסככים במחובר, אמנם

^א מתוך פירוש רש"י משמע, שאיסור זה הוא שלא תהא ערוותו נראית באותה רשות שראשו נמצא. ויל"ע בדבר. ותוסי' כתבו לא חייש שמואל ללבו רואה את הערוה.

במשנתנו מבואר, שעל ידי קציצת הסכך הסוכה מוכשרת, אבל נחלקו חכמים בדבר זה.

לדברי רב יוסף, דעת רב, שלא די בקציצת הסכך כדי להכשיר את הסוכה, כי כשתחילת עשיית הסוכה בפסול, לא די בהסרת הפסול להכשירה, אלא יש לעשותה מתחילתה בכשרות, שנאמר "חג הסוכות תעשה לך שבועת זמנים באספוד מגרנד ומיקנד" (דברים ט"ז י"ג) ולא מן העשוי, כלומר כשאתה עושה אותה, תהא סוכה, ולא שתעשה בפסול, ואחר כך תוכשר, **ולכן אחר קציצת הסכך, יש לנענעו,** שעל ידי נענוע הענפים, נחשב הוא כנותן אותם עתה מתחילה, וצריך שיהיה נענוע הקרוב לסתירה, שמגביה כל אחד לבדו ומניחו.

כשרב יוסף אמר דברים אלו לפני רב הונא אמר לו רב הונא שזו היא דעת שמואל השיב ממנו רב יוסף פניו כעס ואמר וכי אמרתי לך ששמואל חולק על הדברים הללו לא אמרתי לך אלא שאלו דברי רב ואפשר שגם דעת שמואל כן.

חזר רב הונא ואמר שכוונתו לומר, **שדברים אלו הם כדעת שמואל ולא כדעת רב, כי רב מכשיר את הסוכה גם בלא נענוע הסכך,** כי לדעת רב, אין להחשיב את נתינת הסכך הפסול כגמר העשיה, לומר בה נגמרה עשיית הסוכה בפסול, ובקציצה שאחר כך אנו מכשירים את העשוי בפסול, אלא הקציצה היא גמר העשיה^א, ונמצא עושה סוכה כשרה^ב. [ולהלן יתבאר בעזה"י מהיכן למד רב הונא שכן דעת רב].

אמנם מודה רב, שכל זה **כשהקציצה ניכרת,** אבל אם קצץ באופן שגם אחר הקציצה סמוכים הם בצד קציצתם למקום חיבורם הראשון, מאחר שאין הקציצה נכרת, אין זו עשיה טובה, והסוכה פסולה.

חיתוך חוטי הציצית אחר קשירתם בבגד

במסכת מנחות מבואר, שנחלקו חכמים בכתוב האמור בציצית, "וְרָאִיתֶם אֹתוֹ" (במדבר ט"ו ל"ט). י"א שבא הכתוב ללמד, שמצוות ציצית נוהגת רק בזמן ראייה, כלומר ביום

^א כולחו אמוראי וכולה שיטתא כשמואל, ולא אמר קציצתן זו עשייתן, וגבי סוכה צריך נענוע. [תוס'].
^ב והיכי דמי תעשה ולא מן העשוי, כגון החוטט בגדיש לעשות לו סוכה, שהסיכוך היה מאליו, ואינו נוגע בו לעשות שום מעשה, אלא פוחת אחת מדפנותיו ונכנס לעומקו, ונוטל העומרים ומשליך, והסוכה נעשית מאליה, דופנותיה וסככה, אבל זה שקיצצן, זהו מעשה שלה, שנגמר בהכשר. [רש"י].

ולא בלילה, ואם כן זו מצוות עשה שהזמן גרמא, ונשים פטורות ממנה. וי"א שבא הכתוב ללמד שמצוות ציצית נוהגת רק ברואים, אבל סומים [=עיוורים] פטורים ממנה, ולדעה זו החייבים בציצית חייבים בה תמיד, ואינה מצוות עשה שהזמן גרמא, ולכן גם נשים חייבות בה. ודעת **רב עמרם חסידא** כדעה אחרונה^א, ולפיכך היה מטיל ציצית בבגדי אשתו.

ופעם כשבא להטיל ציצית בבגד של אשתו, נתן תחילה בבגד חוט אחד [שהיה כפול לארבעה, ולאחר שנתן בבגד עד האמצע, ונכפל שוב משני צידי הבגד היה כפול שמונה], ועשה בו את הקשרים של הציצית, ואחר גמר הקשירה נזכר שעדיין לא חילק את החוט לשמונה, והכל חוט אחד, **והיה סבור שאם עתה יחתוך את הקצוות לעשות שמונה, יהיה פסול, משום שנאמר, "גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ עַל אַרְבַּע כְּפֹת כְּסוּתָךְ אֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ"** (דברים כ"ב י"ב), **ולא מן העשוי**^ב, כלומר כשאתה עושה אותם, יהיו גדילים, ולא שתעשה בפסול, ואחר כך יוכשרו.

אולם רב חייא בר אשי אמר לו, שלדעת רב, יחתוך עתה את ראשי החוטים, והציצית כשרה, כי לדעת רב, אין להחשיב את קשירת החוט כגמר העשיה, לומר בה נגמרה עשיית הציצית בפסול, ובחיתוך שאחר כך אנו מכשירים את העשוי בפסול, אלא החיתוך היא גמר העשיה, ונמצא עושה ציצית כשרה^ג.

ומדברי רב אלו למד רב הונא, שכמו כן לעניין סוכה שסיככה בסכך מחובר, הקציצה היא גמר העשיה בכשרות, ואין צריך לחזור ולנענע.

אמנם, לדעת שמואל, האומר, שלעניין סוכה שסיככה במחובר, הקציצה שאחרי כן נחשבת תיקון שאחר גמר העשיה בפסול, ואינה מכשרת, הוא הדין לעניין חיתוך חוטי ציצית אחר קשירתם, נחשב הדבר כתיקון אחר גמר העשיה בפסול, ואינו מכשיר. וכן דעת לוי וכן אמר רב מתנה משמו של שמואל וי"א שכך הורה שמואל לרב מתנה על ידי מעשה.

^א וכן רב יהודה פרק התכלת, דקסברי לילה זמן ציצית, ולא מצות עשה שהזמן גרמא הוא, ונשים חייבות, כרבנן דפרק התכלת, דאמרי, הכל חייבין בציצית, נשים ועבדים. ורבי שמעון פוטר בנשים, וכוותיה קיימא לן ... [תוס'].

^ב הבאתי את הפסוק הזה כי בו נאמר לשון "תעשה", כמו בסוכה, אכן יתכן שלעניין ציצית למדו זאת מכתובים אחרים, כגון מהכתוב "והיה לכם לציצית", המלמד שכשהוא נהיה, יהיה ציצית.

^ג עשאה מן הקוצים ומן הגרדין דלעיל גרע, דאף על פי שעושין אחרי כן הציצית לגמרי, לא חשבינן ליה עשייתן, משום דבעינן תלייה לשם מצוה. [תוס'].

ומצינו ברייתא, שלא כדברי רב, בה מפורש, שאם תחילה נתן את החוטים בבגד, ואחר כך חתכם, הציצית פסולה.

הטיל לשני קרנות בבת אחת

אף על פי שנאמר, "וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף פֶּתִיל תְּכֵלֶת" (במדבר ט"ו ל"ח), שמשמע, שיש לתת כל ציצת על כנף בפני עצמו, לדעת שמואל, אין ללמוד מכאן, שבשעה שנותן את הציצית בטלית יתן בכל פעם בכנף אחד בפני עצמו, אלא **רשאי** לתת בשני כנפות יחד, כגון שעושה ארבע כפלים ארוכים, כשיעור שתי ציציות, ותוחב ראשם האחד בכנף זה, וראשם האחר בכנף זה, ואחר כך חותך אותם באמצע לשנים, [וכן חותך בשני ראשיהם להפריד כל חוט לעצמו, ואחר כך יקשור. אבל אם יקשור קודם החיתוך, לדעת שמואל הציצית פסולה].

הממעט ענבי הדס ביום טוב

בדף ל"ג יתבאר בעזה"י, שאם היו ענבי^א ההדס מרובות מעליו, ההדס פסול לארבע מינים, משום שהוא מנומר. ותקנתו בחול, למעט את ענביו. אבל ביום טוב לא ימעט את ענביו, משום שבכך הוא מתקנו להכשיר פסולו, ואסרו חז"ל לתקן דברים מעין אלו ביום טוב. ונחלקו חכמים, מה הדין אם עבר אדם על האיסור הזה, ולקט את ענבי ההדס ביום טוב^ב.

לדעת רבי שמעון בן יהוידק^ג – ההדס הזה פסול.

ולדעת חכמים – ההדס הזה כשר.

^א פרי שבו, שדומה לענב. [רש"י בדף ל"ב].

^ב לכל הביאורים, טעמו של רבי שמעון בן יהוידק אינו משום שעשה זאת ביום טוב, אלא מטעמים אחרים. והא דאיפלגו בעבר וליקטן ביום טוב, ולא איפלגו בליקטן מערב יום טוב, (א) דבעי לאשמועינן, אין דיחוי אצל מצות, כדאיתא בפרק לולב הגזול. (ב) א"י משום דמערב יום טוב היה יכול לתקן לכתחילה, להתיר אוגדו ולחזור ולאוגדו. (ג) אי נמי כדפירש בקונטרס לקמן, דנקט פלוגתייהו ביום טוב, למימר, דבתר אוגדיה פליגי, דהא ביום טוב לא אגיד ליה. [תוס']

^ג תנא היה, ואפשר שזה הוא הנוכח בכמה מקומות בש"ס, אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידק. ואין זה הוא דפרק זה בורר דקרנאו ריש לקיש רועי בקר, ואמר להו רבי יוחנן, אי קרינכו רועי צאן מאי עבידנא לכו, ואי הוי רבו, לא הוה מהדר ליה הכי, אלא מוחה היה על כבוד רבו. [תוס']

ונאמרו שלושה ביאורים למחלוקתם.

א. נחלקו אם קציצתם היא עשייתם.

היו שרצו לומר, שבין לדברי רבי שמעון יהוצדק ובין לדברי החולקים עליו, לולב צריך אגד, כלומר מצווה לאגוד את הלולב וההדס והערבה יחד. ולדברי שניהם, יש ללמוד בבניין אב ממצוות סוכה, כשם שבעשייתה הקפידה תורה שתעשה מתחילתה בכשרות, ולא תעשה בפסלות ואחר כך תוכשר, כך באגידת הלולב הקפידה תורה שתעשה מתחילתה בכשרות, ולא תעשה בפסלות ואחר כך תוכשר. ובדבר זה נחלקו.

לדעת רבי שמעון בן יהוצדק – האגידה היא גמר העשיה, ומאחר שבשעה זו היה ההדס פסול, נגמרה העשיה בפסול, וכשמתקן אחר כך על ידי קציצת הענבים, אינו מועיל להכשיר.

ולדעת חכמים – קציצת הענבים מן ההדס היא גמר העשיה של מצוות אגד, [כדעת רב, שקציצת הסכך היא גמר עשיית מצוות הסוכה], **ואם כן נגמרה העשיה בכשרות, שהרי בגמר העשיה ההדס כשר.**

ב. נחלקו אם באגידה יש דין תעשה ולא מן העשוי.

שוב אמרו, שאפשר שלדברי שניהם, לעניין סוכה, הקציצה אינה גמר העשיה, ולפיכך כשסייך במחובר נחשבת כנגמרת בפסול ולא מועיל שיקצוץ אחר כך. והוא הדין לעניין אגד הלולב כשאגד תחילה ואחר כך קצץ את הענבים מההדס נחשב כנעשה בפסול ואחר כך נתקן. ובדבר זה נחלקו.

לדעת רבי שמעון בן יהוצדק – יש ללמוד בבניין אב ממצוות סוכה, כשם שבעשייתה הקפידה תורה שתעשה מתחילתה בכשרות, ולא תעשה בפסלות ואחר כך תוכשר, כך באגידת הלולב הקפידה תורה שתעשה מתחילתה בכשרות, ולא תעשה בפסלות ואחר כך תוכשר. ולכן כשתחילה אגד ואחר כך קצץ פסול.

ולדעת חכמים – אין ללמוד בבניין אב, שבאגידת לולב יש לעשות מתחילה בכשרות, ואף כשתחילה נעשה בפסול, ואחר כך תוקן, הרי זה כשר, ולכן גם כשתחילה אגד ואחר כך קצץ, כשר.

ג. נחלקו אם לולב צריך אגד.

עוד אמרו, שאפשר ששניהם מודים, שאם היתה עשיה בלולב, היה בה דין תעשה ולא

מן העשוי כמו בסוכה, ולא היה מתקנו כשמלקט ענבי ההדס אחר האגידה, אבל בדבר זה נחלקו.

לדעת רבי שמעון בן יהוצדק – לולב צריך אגד [כדעת רבי יהודה], כלומר מצווה לאגוד את הלולב עם ההדס והערבה, **ואם כן יש בו עשיה, וכשתחילה אגדו כשהיה ההדס פסול, נגמרה העשיה בפסול, ולא יועיל אם אחר כך ילקט את ענבי ההדס.**

ולדעת חכמים – לולב אינו צריך אגד, [כדעת החכמים החולקים על רבי יהודה], **ואם כן, אין בו דין עשיה, ואין בו חילוק בין שעה שנאגד לשעה שאינו אגוד, ובכל זמן, כשענבי ההדס מרובות הוא פסול, וכשהוא ממעטס הוא מכשירו.**

האם לולב צריך אגד

לדעת רבי יהודה – לולב צריך אגד, כלומר, מצוות לולב שיאגדנו עם ההדס והערבה, ואם לא אגדו, הוא פסול. **שנאמר** בענין לשון לקיחה, **"וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פֶּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עֵבֶת וְעַרְבֵי נָחַל וְשִׁמְחֶתֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים"** (ויקרא כ"ג מ'), **וכן נאמר בפסח מצרים, "וּלְקַחְתֶּם אֲגֻדַּת אֵזוֹב וּטְבַלְתֶּם בָּדָם אֲשֶׁר בְּסֹף וְהִגַּעְתֶּם אֶל הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן הַדָּם אֲשֶׁר בְּסֹף וְאִתָּם לֹא תִצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר"** (שמות י"ב כ"ב), **ויש ללמוד בגזרה שווה, שכשם שהלקיחה האמורה בפסח מצרים, היתה באגודה, כך לקיחת לולב טעונה אגידה.**

ולדעת חכמים – לולב אינו צריך אגד, ובין כשאגדו ובין כשלא אגדו הוא כשר. כי חכמים לא קבלו מרביותיהם ללמוד גזרה שווה "לקיחה" "לקיחה", ואין אדם דן גזירה שווה מעצמו, אלא אם כן למדו מרבו, ורבו מרבו עד משה רבינו^א. אמנם מודים חכמים שאף שאין הדבר מעכב מצווה לכתחילה לאגוד את הלולב, כי נאמר "עֲצֵי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאֵנִי אֱלֹהֵי אֲבִי וְאַרְמְנֶהוּ" (שמות ט"ו ב'), לומר התנאה לפני במצות, עשה סוכה נאה, לולב נאה, ציצית נאה, וכשהלולב אגוד, הוא נאה יותר.

סוכות שישבו בהם בני ישראל בצאתם ממצרים

כשבני ישראל יצאו ממצרים, הושיבם הקב"ה בסוכות, כמו שנאמר, **"לְמַעַן יָדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם"** (ויקרא כ"ג מ"ג),

^א ושמה מקראות הללו לא לדרוש גזירה שווה נכתבו. [רש"י].

[ולזכר אותן סוכות ציווה לשבת בכל שנה בסוכה]. ונחלקו חכמים מה היו אותן סוכות.

לדעת רבי אליעזר – ענני כבוד היו.

ולדעת רבי עקיבא – סוכות ממש עשו להם מפני החמה בשעת חנייתם.

אלו דברים כשרים לסכך בהם

מבואר במשנתנו, שאין מסככים אלא בדברים שמתקיימים בהם שני תנאים. (א) אינם מקבלים טומאה. (ב) גידולם מן הארץ.

אבל דבר שאין גידולו מן הארץ, אף על פי שאינו מקבל טומאה, כגון עורות בהמה קודם גמר מלאכתם, אין מסככים בו. וכן דבר המקבל טומאה, אף על פי שגידולו מן הארץ, כגון פירות, או כלי עץ, אין מסככים בו.

ולהלן יתבאר בעזה"י מהיכן למדו זאת חכמים.

א. צריך לעשות סכך הדומה לעננים.

לדעת ריש לקיש, מאחר שהסוכה נעשית זכר לסוכת ענני כבוד שהושיב בהם הקב"ה את בני ישראל בהוציאם ממצרים, יש לעשות את הסכך בדבר הדומה לעננים.

ושני דברים אלו מתקיימים בעננים. (א) עננים אינם מקבלים טומאה, [שכן לא נאמרה תורת טומאה אלא בכלים ואוכלים ומשקים ואדם ועננים אינם בכלל זה]. (ב) עננים גידולם מן הארץ, כמו שנאמר, "וַיֵּאָדָּם יַעֲקֹב מִן הָאָרֶץ וַהֲשִׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאֲדָמָה" (בראשית ב' ו').

ומעתה, גם הסכך צריך להיות דבר שמתקיימים בו שני הדברים הללו.

אולם דברי ריש לקיש מיישבים את הדבר רק כדעת רבי אליעזר, האומר, שהסוכות נעשות לזכר סוכות ענני כבוד, שהושיב בהם הקב"ה את בני ישראל בהוציאם ממצרים. אבל לדעת רבי עקיבא, הסוכות נעשות לזכר סוכות ממש, שישבו בהם, ואם כן, אין טעם לומר שיהיה הסכך דומה לעננים. ואם באנו לומר שיש לעשות סכך דומה לסכך אותן סוכות שישבו בהן, אפשר שהיו מסוככות גם בדברים המקבלים טומאה. ולפיכך נאמרו טעמים אחרים מנין שאין מסככים אלא בדבר שגידולו מן הארץ ואינו מקבל טומאה.

ב. מקיש סוכה לחגיגה.

לדברי רב דימי אמר רבי יוחנן, מאחר שנאמר **"חג הסוכות תעשה לך שבועת זמנים באספוד"**

מִגְנָןְד וּמִיִּקְבָּד" (דברים ט"ז י"ג) הקישה תורה את הסוכה לחגיגה [כלומר לקרבן חגיגה].

ושני דברים אלו מתקיימים בבהמה הקרבה לחגיגה. (א) בהמה בחייה אינה מקבלת טומאה. (ב) בהמה נחשבת דבר שגידולו מן הארץ, כי מן הקרקע היא גדלה וניזונית במרעה ופרנסה.

ומעתה, גם הסכך צריך להיות דבר שמתקיימים בו שני הדברים הללו.

דף י"ב

אולם דחו זאת, כי אם כן, יש לנו לומר שכשם שהחגיגה בעלי חיים, אף הסכך יהיה כשר בבעלי חיים, ואין הדבר כן^א.

ג. "בְּאַסְפָּד מִגְנָןְד וּמִיִּקְבָּד".

לדברי רבין אמר רבי יוחנן ענין זה שיש לסכך בדבר שגידולו מן הארץ ואינו מקבל טומאה למד ממשמעות הכתוב "חג הסוכות תעשה לך שבועת ימים בְּאַסְפָּד מִגְנָןְד וּמִיִּקְבָּד" (דברים ט"ז י"ג), שהכוונה לעשות סוכות מפסולת גורן [=קש ותבן] ופסולת יקב [=זמורות ואשכולות ריקנים], וכל אלו הם דברים שגידולם מן הארץ ואינם מקבלים טומאה^ב.

והקשו על כך מנין שכוונת הכתוב לסכך רק בפסולת גורן ויקב שמא כוונת הכתוב לסכך בכל מה שבגורן וביקב, שהם הפסולת והאוכל [=קשים עם תבואה, ואשכולות עם ענבים], ואוכל הוא דבר המקבל טומאה, ואם כן מסככים גם בדברים המקבלים טומאה.

- ותיירץ רבי זירא, שאין לומר כן, כי האוכל שביקב אינו ענבים, אלא יין, וביין אי

^א כיון דלא קמה מילתיה דרבי יוחנן, דהא פרכינן עלה ... וילפינן טעמא מגרנך ומיקבך, לא סמכינן עלה לאכשורי לסכך בעורות, דנהי דגידולי הארץ איקרי, על שם שהארץ מגדלתן במרעה ופרנסה, אבל גידולים מן הארץ לא איקרי, אלא דבר הצומח מן הקרקע, ולא בהמות. [רש"י].

^ב רבי יוחנן לא יליף מענני כבוד, מפרש בירושלמי, דין כדעתיה, ודין כדעתיה, רבי יוחנן אמר עננים למעלה היו, כלומר מן השמים הן באין, ואין זה גידולו מן הארץ, דקתני מתניתין, וריש לקיש אמר למטה היו, רבי יוחנן מדמי להו כאדם המשלח לחברו חבית וקנקנים, וריש לקיש מדמי ליה כמאן דאמר לחבריה שלח קופתך וסב לך חיטין. והכי נמי איתא בבראשית רבה רבי יוחנן אמר, אין עננים אלא למעלה, שנאמר וארו עם ענני שמיא, ריש לקיש אמר אין עננים אלא מלמטה, שנאמר מעלה נשיאים מקצה הארץ, על דעתיה דרבי יוחנן, לאחד שכיבד את חבריו בחבית של יין וקנקנים, על דעתיה דריש לקיש, לאחד שאמר לחבירו תן לי סאה חיטין, אמר לו הבא לי קופתך, ובא מדוד, כך אמר הקב"ה לארץ, אייתי ענני, וקבל מיטרא. [תוס'].

אפשר לסכך.

אולם רבי ירמיה דחה את תירוצו של רבי זירא, כי אף שביין כמות שהוא אי אפשר לסכך, ביין קרוש [הבא משניר שהוא דומה לעיגולי דבילה] אפשר לסכך, ובכך יתפרש הכתוב.

וכששמע רבי זירא את קושיית רבי ירמיה, אמר, הא מלתא הוה בידן [=דבר זה היה בידינו, כלומר עד עכשיו היינו סבורים לידע טעם משנתנו מן המקרא הזה, שבפסולת הכתוב מדבר, כי אי אפשר לסכך ביין], ובא רבי ירמיה, [שהזכיר לנו יין קרוש הבא משניר], ושדא ביה נרגא [=קצצה בגרון, כלומר, השיב תשובה ניצחת].

- ורב אשי תירץ, שוודאי משמעות הכתוב היא לפסולת גורן ויקב, ולא לגורן ויקב עצמם, כי נאמר "בְּאֶסְפָּד מִגְרָנָד וּמִקִּבְדָּ" כְּלֹמֶר דְּבָרִים שֶׁאֵתָּה אוֹסֵף מֵהַגּוֹרֵן וְהַיֶּקֶב, וְנוֹטֵל וּמְשַׁלֵּךְ שֶׁהֵם, הַפְּסוּלִת הַנִּבְרֶרֶת מִתּוֹךְ הָאוֹכֵל.

ד. מהכתוב בספר עזרא.

לדברי רב חסדא, ענין זה שאין מסככים אלא בדבר שאין מקבל טומאה וגידולו מן הארץ, למד מהנאמר בספר עזרא "וְאִשֶּׁר יִשְׁמִיעוּ וְיַעֲבִירוּ קוֹל בְּכָל עֲרֵיקָם וּבִירוּשָׁלַם לֵאמֹר **זָאוּ הָהָר וְהִבְיָאוּ עָלֵי זֵית וְעָלֵי עֵץ שָׁמֶן וְעָלֵי הָדָס וְעָלֵי תְּמָרִים וְעָלֵי עֵץ עֵבֶת לַעֲשֹׂת סִכָּת** כְּפִתּוּב" (נחמיה ח' ט"ו), שלא הזכיר בכל אלו, אלא דבר שאינו מקבל טומאה, וגידולו מן הארץ.

ובדף ל"ו יתבאר בעזה"י, שלדעת רבי יהודה, אין מסככים אלא בארבעה מינים שבלולב.

"וְהִבְיָאוּ ... וְעָלֵי הָדָס ... וְעָלֵי עֵץ עֵבֶת"

בכתוב הנ"ל, הוזכר ההדס שתי פעמים, מתחילה נאמר "הָדָס", ולאחר מכן נאמר "עֵץ עֵבֶת", וזהו הדס, הנקרא עץ עבות, על שם שהעלים מורכבים זה על זה כמין עבותות ושרשרות.

וביאר רב חסדא, שהסיבה שהוזכר ההדס שתי פעמים, כי נצרך הוא לשני דברים. (א) **הדס שוטה**, [שאינו כשר ללולב, לפי שאין עבותו עשויה של שלש עליון], **לסכך**. (ב) **ועץ עבות ללולב**.

כל הפסולים לסכך כשרים לדפנות

נתבאר לעיל, שהכתוב "חג הסוכות תעשה לך שבועת ימים באספף מגרנד ומיקבד" (דברים ט"ז י"ג) מלמד, שאין כשר לסכך, אלא דבר שאינו מקבל טומאה, וגידולו מן הארץ.

ומבואר, שדווקא בסכך הדין כן, אבל לדפנות הכל כשר, גם דבר המקבל טומאה, וגם דבר שאין גידולו מן הארץ.

והסיבה לכך, כי כשנאמר בתורה "סוכה", הכוונה לסכך, שלשון סוכה על שם הסכך^א, ואם כן כשאמרה תורה לעשות סוכה מפסולת גורן ויקב, הכוונה לעשיית הסכך.

סיכוך בחבילות

קש, עצים, וזרדים [=ענפים דקים], דברים שגידולם מן הארץ ואינם מקבלים טומאה, ואם כן כשרים הם לסכך בהם.

אולם במשנתנו מבואר, שמסככים בהם רק כשהם פרודים, אבל בחבילות קשורות של קש, או בחבילות קשורות של עצים או בחבילות קשורות של זרדים^ב, אין מסככים.

והנה כבר נתבאר בדף ח', שאף שסוכה שלא נעשית לשם מצווה כשרה, מכל מקום אינה כשרה אלא כשנעשית לתשמיש סוכה, כלומר לצל, אבל כשלא נעשית לשם צל כלל, היא פסולה.

ואם כן, **כשמתחילה נתן חבילות קש ועצים וזרדים על סוכתו כדי לייבשם שם**, ולא להיות לגג להצל, מעיקר הדין אין זו סוכה, והיא פסולה.

ורבי יעקב שמע מרבי יוחנן טעם משנתנו, וטעם משנה נוספת [חוטט בגדיש המבוארת להלן], **ושכח איזה טעם אמר בכל משנה, ומתוך כך נסתפק בספק הבא.**

האם משנתנו מדברת באופן הנ"ל, שמתחילה נתן את החבילות על הסוכה שלא לשם סיכוך, שמעיקר הדין אין זו סוכה, ולכן היא פסולה, [וענין זה נקרא כאן בגמרא פסול משום תעשה ולא מן העשוי, שסוכה זאת נעשית בפסול]. אבל כשמתחילה נתן את החבילות לשם סיכוך, הסוכה כשרה.

^א דדופן לא איקרי סוכה. ודנפקא לן, דפנות מבסכת בסכת בסכות, מייתורא דקראי ילפינן, ולא ממשמעותא. [רש"י].
^ב מפרש בירושלמי דאין חבילה פחותה מעשרים וחמשה קנים. [תוס']. ומתוך פירוש רש"י בדף י"ג לדברי רב חסדא אגד שלוש שמיה אגד משמע, שגם לעניין סכך, אגודה נחשבת בשלושה.

או שמשנתנו מדברת באופן שמתחילה נתן את החבילות על הסוכה לשם סיכוך, שמעיקר הדין סוכה כשרה היא, ובכל זאת אמרו חכמים שלא לעשות כן, כי חששו, שאם ישבו בסוכה שנתנו עליה חבילות לשם סיכוך, יבואו לשבת גם בסוכה שנתנו עליה חבילות לשם יבוש, שמעיקר הדין היא פסולה. [וענין זה נקרא כאן בגמרא גזרת אוצר, כלומר, שגזרו על סוכה זו שמסוככת בחבילות, משום סוכה שנעשית על ידי שאצר עליה חבילות שלא לשם סיכוך].

ומסקנת הגמרא, שהאופן האחרון הוא הנכון, ומשנתנו אוסרת לשבת בסוכה המסוככת בחבילות, גם כשנתנו עליה את החבילות לשם סיכוך, אף שאינה פסולה מעיקר הדין, שכן אמר רבי חייא בר אבא משמו של רבי יוחנן.

ואמרו, שראייתו של רבי יוחנן לכך, שמשנתנו פוסלת אף כשנתן את החבילות לשם סכך, כי לא שנינו כאן "אינה סוכה", לומר שפסולה מעיקר הדין, אלא "אין מסככין בהן", שמשמע מתקנת חכמים^א, הרי שאף באופן שמעיקר הדין הסוכה כשרה פסולה חכמים משום גזרת אוצר.

החוטט בגדיש

התבן דבר שגידולו מן הארץ, ואינו מקבל טומאה, ולפיכך הוא כשר לסכך.

אכן כבר נתבאר, שגם סכך כשר, מועיל להכשיר סוכה, רק כשניתן מתחילה לשם סיכוך, אבל כשלא ניתן לשם סיכוך, אינו מועיל.

ולפיכך, גדיש של תבן, מאחר שלא הוגדש לשם סכך, אינו נחשב כסכך, ואף אם חפרו בגדיש בצידו, עד שנעשה בו חלל גבוה עשרה טפחים כשיעור סוכה, התבן שבג החלל אינו נידון כסכך, וסוכה פסולה היא^ב.

ובמשנה בדף ט"ו שנינו כן, שהחוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה.

^א ואם תאמר והא גבי דבר המקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ קתני מתניתין "אין מסככין בו", אף על גב דדיעבד נמי אינה סוכה, אפילו מדאורייתא. ויש לומר דשאני התם דליכא למיטעי. [תוס'].

^ב כן נראה לכאורה הטעם לפסול, משום שלא ניתן התבן לשם סכך. וראה בפירוש רש"י, שפירש, "החוטט בגדיש לעשות סוכה, נוטל מן העומרים למטה סמוך לארץ, ונכנס לתוכו, ועושה חלל כשיעור סוכה, וסכך עשוי ועומד מאליו", ולכאורה משמע, שרוצה לומר שזו סיבת הפסול, שהסכך עומד מאליו, ולא הוא עשה אותו. ויל"ע בדבר. ויותר נראה, שלא פירש בזה רש"י את טעם הפסול, אלא פירש כיצד הוא החיטוט בגדיש, אבל טעם הפסול הוא משום שלא ניתן התבן לשם סיכוך כנ"ל, וכמו שפירש בד"ה והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי.

ורבי יעקב שמע מרבי יוחנן טעם אותה, וטעם משנתנו [בענין מסכך בחבילות], **ושכח** איזה טעם אמר בכל משנה, **ומתוך כך נסתפק בספק הבא**.

האם המשנה הזו מדברת באופן הנ"ל, שחטט בגדיש עד שעשה בו חלל גבוה עשרה, אבל לא נגע כלל בתבן שבגג החלל הזה להכשירו, ומעיקר הדין אין זו סוכה, ולכן היא פסולה, [וענין זה נקרא כאן בגמרא פסול משום תעשה ולא מן העשוי, שסוכה זאת נעשית בפסול]. **אבל אם לאחר שחטט בגדיש נענע את התבן שבגג החלל, נחשב כמניחו עתה לשם סכך, והסוכה כשרה**.

או שהמשנה הזו מדברת באופן שנענע את התבן שבגג החלל, שעל ידי זה נחשב כנותנו עתה לשם סכך, ומעיקר הדין סוכה כשרה היא, ובכל זאת אמרו חכמים שלא לעשות כן, כי חששו, שאם ישב בגדיש שחטט ונענע את התבן שבגגו, יבוא לשבת גם בגדיש שחטט ולא נענע את התבן שבגגו, שמעיקר הדין הוא פסול. [וענין זה נקרא כאן בגמרא גזרת אוצר, כלומר, שגזרו על גדיש זה שנענע את גגו, משום זה שלא נענע והוא נתון לשם אוצר ולא לשם סיכוך].

ומסקנת הגמרא, שהאופן הראשון הוא הנכון, ואם נענע את גג הגדיש, סוכה כשרה היא. שהרי כבר נתבאר, שלדעת רבי יוחנן, טעם משנה זו אינו כטעם משנתנו בענין חבילות, ומאחר שטעם משנתנו כאופן האחרון, טעם משנת חוטט בגדיש כאופן הראשון.

ואמרו, שראיתו של רבי יוחנן לכך, שאותה משנה מדברת באופן שהגדיש פסול מעיקר הדין, כי כך שנינו בה, "אינה סוכה", משמע אינה סוכה כלל.

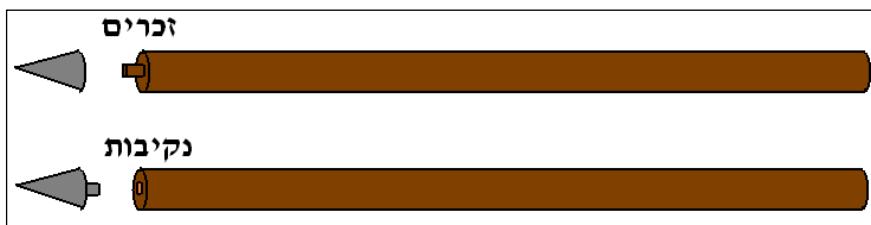
וביאר רש"י, שהסיבה לכך שלא גזרו על גדיש שחטט ונענע את גגו, משום זה שלא נענע את גגו, כי כשנענע, העלה על דעתו שיש צורך בתיקון זה, ואם כן אין לחוש שיטעה בדבר פעם אחרת, וישב בגדיש חטוט בלא לנענע את גגו.

סככה בחיצים

החיצים עשויים משני חלקים. (א) גוף החץ, הוא מעין קנה של עץ ארוך. (ב) וראש החץ, הוא חוד של מתכת המחובר בקנה.

ובשני אופנים היו מחברים את הקנה עם החוד. (א) יש שהיו עושים נקב בחוד של מתכת, ובו תוקעים את הקנה של העץ, [וקנים אלו קרויים זכרים]. (ב) ויש שהיו עושים נקב בקנה של עץ, ובליטה באחורי חוד המתכת, ותוקעים הבליטה בנקב שבקנה,

[וקנים אלו קרויים נקיבות].

ואמר רב יהודה אמר רב, שיש חילוק ביניהם לעניין סיכוך.

הנקבות, מאחר שיש להם בית קיבול, אף על פי שעתיד להתמלאות ולהסתם במילוי, הרי הם ככלי עץ שיש להם בית קיבול^א, ומקבלים טומאה^ב, ולפיכך **אין מסככים בהם**. [אף קודם שנתחברו לחוד של מתכת].

וה**זכרים**, מאחר שאין להם בית קיבול, והם פשוטי כלי עץ, אינם מקבלים טומאה^ג, ומסככים בהם [כל זמן שלא נתחברו לחוד של מתכת], ולא גזרו לפסול את הזכרים מחמת הנקבות.

סיכוך בפשתן

הפשתן הוא דבר שגידולו מן הארץ, וכל זמן שלא נעבד כשיעור שהגיע לכדי קבלת טומאה, הוא כשר לסיכוך.

וכך הוא סדר עיבוד הפשתן. (א) תחילה שורה אותו במי המשרה לרככו. (ב) ולאחר מכן כותשו במכתשת לשבר הפסולת. (ג) ולאחר מכן סורקו במסרק להוציא ממנו הפסולת.

והנה, **קודם עיבודו, כל זמן שהוא בהוצין שלו**, כלומר כמו שגדל, **ולא נשרה** במי המשרה, **ולא נופץ** במכתשת, **ולא נסרק** במסרק, **דין פשוט הוא שאינו מקבל טומאה, ומסככים בו**. והוא הנקרא הוצני פשתן.

^א משמע מהכא, דשמייה קיבול. וקשה ... ובסנהדרין הארכתי ובמסכת כלים אמתניתין דצורר המעות. [תוס']. ע"ש בפירוש הרי"ש ואפשר שהוא בעל התוס' למסכת זו.

^ב קצת תימה, כיון דעשוי למלאות [לא נגמרה מלאכתו ו]הוי ליה גולמי כלי עץ, דטהורים, כמו קתא דסכינא עד שלא שם הברזל. [תוס'].

^ג לא דמו לשאר פשוטי כלי עץ, כמו דף של נחתומין ... דמקבל טומאה מדרבנן, דהני אפילו מדרבנן טהורין ... [תוס'].

וכמו כן לאחר גמר עיבודו, שנשרה במי המשרה, ונכתש במכתשת, ונסרק במסרק, דין פשוט הוא שמקבל טומאה^א, ואין מסככים בו. והוא הנקרא אניצי פשתן.

אבל כשהחל עיבודו ולא נשלם, בזה נסתפק רבי יוחנן, אם הוא מקבל טומאה ואין מסככים בו, או אינו מקבל טומאה ומסככים בו, וקרא אותו רבי יוחנן הושני פשתן.

ונסתפק רבה בר בר חנה בדבר זה, האם הושני הוא זה שנעבד הרבה, שנשרה במי המשרה, ונכתש במכתשת, ולא חסר לעיבודו אלא הסירוק, אבל זה שנשרה בלבד, עדיין בכלל הוצני פשתן הוא, שאינו מקבל טומאה ומסככים בו. או שגם זה שרק החל עיבודו, שנשרה במי המשרה בלבד, בכלל הושני הוא, שנסתפק בו רבי יוחנן אם מקבל טומאה ומסככים בו.

סיכוך במינים הבאים

א. שושי.

שושי, הוא מין ירק הנקרא בלע"ז פליי"א [=שָׁרָד]. ומוזים רב יהודה ואביי שמסככים בו, כי אינו מקבל טומאה, לפי שאינו מאכל אדם.

ב. שווצרי.

י"מ ששווצרי הוא מין ירק הנקרא בלעז ארניז"א [=לענה]. ורבי מכיר פירש שהוא עשב הגדל ביערות שעליו רחבים ונקרא בלע"ז פלקיר"א [פרעושי].

לדעת רב יהודה – מסככים בו, כי אינו מקבל טומאה, לפי שאינו מאכל אדם.

^א כן פירש בקונטרס, שכך ראוי ליטמא בנגעים, כדאמר פרק במה מדליקין, האונץ של פשתן משיתלבנו, פירוש אניצי פשתן, לאחר שתקנו במסרק ... משמע שרוצה לומר שהפשתן עצמו מטמא בנגעים קודם טויה, ולפירושו אתיא שמעתין כרבי יהודה, דפלוגתא היא במסכת נגעים, ומייתי לה בפרק במה מדליקין, דתנן, שתי וערב מטמא בנגעים מיד, דברי רבי מאיר, רבי יהודה אומר, השתי משישלק, וחרב מיד, והאונץ של פשתן משיתלבנו. [] ותמיהה, היאך פשתן מטמא בנגעים לשום תנא, הא שתי וערב כתיב. ועוד ... [] לכך נראה כמו שפירש בערוך, דאונץ הוא מטוה של פשתן, ושתי וערב דקאמר רבי מאיר היינו בצמר, שניכר בו מהו ערב מהו שתי, שזה טווי כלפי היד, וזה טווי כלאחר יד, אבל דפשתן הכל שוה ואין ניכר. ואניצי פשתן נמי אומר רבינו תם שהוא מטוה ... [] אבל קשה ... ועוד תניא בספרי יכול לא יביא גיזי צמר ואניצי פשתן ... משמע דאניצי פשתן דומיא דגיזי צמר שלא נטוה. ועוד סוגיא דשמעתין מוכחא דהוא פשתן שלא נטוה ודייק ונפיץ ... [] לכן נראה דאניצי פשתן ודאי לאו טווי הוא, ואף על גב דאינו מטמא בנגעים, הואיל וקרוב הוא לטומאה, גזור בהו רבנן לפוסלו לסכך, כדאשכחן לקמן, דאיכא דפסיל נסרים משופין משום גזירת כלים. ואפילו מאן דמכשר התם מצי למיפסל הכא ... [תוס']

ולדעת אביי – אין מסככים בו, כי ריחו רע, ואם יסככו בו, יניחו את הסוכה ויצאו.

דף י"ג

ג. היזמי.

היזמי הוא מין של סנה, **ומודים רב חנן בר רבא ואביי שמסככים בו**, כי אינו מקבל טומאה, לפי שאינו מאכל אדם.

ד. היגי.

היגי גם הוא מין של סנה, ונחלקו חכמים אם מסככים בו.

לדעת רב חנן בר רבא – מסככים בו, כי אינו מקבל טומאה, לפי שאינו מאכל אדם.

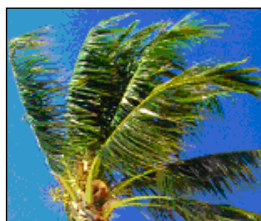
ולדעת אביי – אין מסככים בו, כי עליו נושרים, ואם יסככו בו, לא יוכלו לשבת בסוכה מפני נשירת העלים, ויניחוה ויצאו.

חבילות שנאגדו בידי שמים

בדף י"ב נתבאר, שגם דברים שכשרים לסכך בהם, כגון קש עצים וזרדים, אין מסככים בהם כשהם בחבילות.

ומבואר בסוגיתנו, שכל זה כשנאגדו בידי אדם, אבל אם נאגדו בידי שמים, מסככים בהם [=אגד בידי שמים לא שמה אגד].

כמאמר רב גידל אמר רב, שמסככים באפקותא דדיקלא, [הוא הדקל בעודו קטן, שאין לו גזע כל כך, אלא ענפים הרבה יוצאים מאמצעו^א].

^א ואין זה אצוותא דדיקלא דפרק כל שעה, דההוא עשב הגדל סביב הדקל ... ואפשר דחיינו ערקבלין דסוף עושין פסין ... וצריך לומר דמין זרע הוא. ומיהו מדתנן בפרק לולב הגזול אין אוגדים את הלולב אלא במינו, ואמר רבא בגמרא אפילו בסיב, ואפילו בעיקרא דדיקלא, שמע מינה דאין זה עשב, אלא מן הדקל עצמו הוא, ואין זה ערקבלין. [תוס'].

וכמאמר רב חסדא אמר רבינא בר שילא, שמסככים בדוקרני דקני, [כעין אפקותא דדקלא של קנים].

וכל אלו, מאחר שנאגדו בידי שמים מצד אחד, מעתה אף אם קשר אותם גם בצד השני, [כדי שלא יהיו מופרדים זה מזה ויסככו היטב], מסככים בהם.

כי אין נקראת אגודה להיחשב כחבילה הפסולה לסכך, אלא כשאוגד שני דברים נפרדים, ולא כשאוגד דברים המחוברים זה בזה [=אגד בחד לא שמה אגד].

אזוב בלא שם לווי

כל מקום שנאמר בתורה אזוב, [כגון בפסח מצרים, ובשריפת פרה אדומה, ובטהרת טמא מת], הכוונה לאותו הנקרא אזוב סתם, ללא שם לווי, ולא לכל מיני אזובים אחרים שיש להם שם לווי, כאזוב יון, ואזוב כוחלי, ואזוב מדברי, ואזוב רומי.

מרור של אגם

לדברי רב חסדא אמר רבינא בר שילא, מרור [=חזרת^א] של אגם, **אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח**.

ואף שכבר נתבאר לענין אזוב, שמאחר שנאמר בתורה אזוב סתם, אין הכוונה למיני אזוב שיש להם שם לווי, והוא הדין לענין מרור, מאחר שנאמר בתורה מרור סתם, אין הכוונה למיני מרור שיש להם שם לווי, מרור של אגם דינו כמרור סתם.

- **לדעת אביי, מרור של אגם שונה ממרור סתם, ואף על פי כן יוצאים בו ידי חובה, כי בזמן מתן תורה עדיין לא היה לו שם לווי, והיה נקרא מרור סתם, כמרור הנקרא גם היום מרור סתם, ומאחר שבזמן מתן תורה נקראו שניהם מרור סתם, שניהם בכלל הכתוב, "וַאֲכָלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צָלִי אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל מַרְרִים יֹאכְלֻהוּ"** (שמות י"ב ח'), ורק אלו שכבר בזמן מתן תורה היה להם שם לווי, אינם בכלל הכתוב.

- **ולדעת רבא, יתכן שכבר בזמן מתן תורה היה נקרא מרור זה בשם 'מרור של אגם', ואף על פי כן הוא בכלל הכתוב "על מַרְרִים יֹאכְלֻהוּ", שכן כשאמר שכל מרור שיש לו**

^א כן פירש בקונטרס ... ואין משמע כן בפרק כל שעה ... אלא מין אחר הוא ששמו מרריתא, ויש ממנו שמגדל באגם, ושורש שלו נקרא תיעה ... [תוס'].

שם לזוי אינו בכלל הכתוב, נתכוונו למיני מרור שהם שונים ממרור סתם, [נמחמת השינוי נשתנה שמם], ומאחר שהם שונים, ולא נזכרו בתורה, אינם בכלל הכתוב, אבל 'מרור של אגם' הוא מרור סתם, ולא נקרא שמו מרור של אגם מחמת שינוי שיש בו, אלא משום שהוא מצוי באגם, ומאחר שהוא ממש כמרור סתם, דינו כמותו ויוצאים בו.

מצוות אזוב

בענין טהרת טומאת מת נאמר, "וְלָקַח אֶזּוֹב וְטָבַל בְּמֵי־אֵשׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל הָאֵהָל וְעַל כָּל הַכֵּלִים וְעַל הַנִּפְשׁוֹת אֲשֶׁר הִיוּ שָׁם וְעַל הַנֶּגַע בַּעֲצָם אוֹ בְּחֵלֶל אוֹ בְּמַת אוֹ בְּקֶבֶר" (במדבר י"ט י"ח), ולמדו בגזרה שווה מלקיחת אזוב האמורה בפסח מצרים, "וְלָקַחְתֶּם אֲגֻדַּת אֶזּוֹב וְטָבַלְתֶּם בְּדָם אֲשֶׁר בַּסֶּף וְהִנֵּעְתֶּם אֶל הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר" (שמות י"ב כ"ב), שכשם שאותה לקיחה של פסח מצרים היתה של אגודת אזוב, כך לקיחה של טהרת טומאת מת, תהא של אגודת אזוב^א. ונחלקו חכמים במסכת פרה, כמה אזוב צריך לאגוד יחד. [מתחילה היו סבורים להעמיד את מחלוקתם בהיפוך מהמבואר להלן^ב. אולם מסקנת כפי המבואר להלן, שרבי יוסי מחמיר, וחכמים מקילים].

לדעת רבי יוסי – תחילתו שלושה ושייריו שנים. כלומר, מעיקר הדין אין אגודה נחשבת בפחות משלושה, ולכן מתחילה צריך לקחת שלושה קלחים [=שרשים] של אזוב, שבכל קלח גבעול [=קנה אמצעי שהזרע בראשו] אחד^ג, ואם לקח שני קלחים, אין זו אגודה, ופסול. אמנם כשמתחילה לקח שלושה, מאחר שכבר נחשבו לאגודה, מעתה אף אם נפל אחד לאחר מכן, ונשארו שנים, לא נפסלו.

ולדעת חכמים – תחילתו שנים ושייריו אחד. כלומר, מעיקר הדין אגודה נחשבת גם בשנים, ולכן אם לקח מתחילה שני קלחים [=שרשים] של אזוב, שבכל קלח גבעול, הרי זו אגודה וכשר. אמנם אף שמעיקרה הדין די בשנים מודים חכמים שמצווה לכתחילה

^א ורבנן דלא ילפי לעיל גבי לולב לקיחה לקיחה, דמכשרי בשאינו אגוד, קסברי דמאזוב לאזוב נאמרה גזרה שות. ותימה, דאי גזרה שות היא, הא קתני סיפא דהך משנה ... לא אגדן כשר, ומאי שנא מלולב לרבי יהודה, דתניא, אגוד כשר שאינו אגוד פסול, משום דיליף לקיחה לקיחה. [תוס'].

^ב ובשינוי מועט, כלומר שמעיקר הדין אין חילוק בין תחילתו לשייריו, ולדעת רבי יוסי, תחילתו ושייריו שנים.

^ג דאי שלושה לכל קלח וקלח, אם כן היינו רבי יהודה, דקתני סיפא, רבי יהודה אומר, שלש על שלש. ומשנה זו שנויה באורך במסכת פרה, אלא שהגמרא קצרה. [תוס'].

ליטול שלושה. וכשמתחילה לקח שנים [או שלושה], מאחר שכבר נחשבו לאגודה, מעתה אף אם נפל אחד [או שנים] לאחר מכן, ונשאר אחד, לא נפסל.

ולדברי הכל, גרדומיו בכלשהו כלומר, **אף שבכל הזאה משתבר הגבעול, כל זמן שנשאר ממנו משהו, נחשב הוא כקיים.** [ואם כן, לדעת רבי יוסי, כשמתחילה לקח שלושה קלחים, כל זמן שישתיירו שני קלחים, שבכל אחד משהו גבעול, עדיין כשר. ולדעת חכמים, כשמתחילה לקח שני קלחים, כל זמן שישאר קלח אחד, שבו משהו גבעול, עדיין כשר].

-

ומתוך פירוש רש"י לדברי רב חסדא משמע, שלדעת רב חסדא, כמחלוקתם לענין אגודת אזוב, כך נחלקו לענין סכך, [אלא שבזה חכמים מחמירים ורבי יוסי מקיל], שלדעת רבי יוסי האומר שאגודה בשלושה^א, אין לסכך בחבילה של שלושה, ולדעת חכמים האומרים שאגודה בשנים, אין לסכך בחבילה של שנים.

חבילה הנעשית למנין

כבר נתבאר בדף י"ב, שאין מסככים בחבילות. ואמרו בסוגיתנו, שכל זה כשנאגדו כדי לשומרם כך, אבל כשנאגדו לצורך אחר, ולא להתקיים אגודים, אף אם לא התירם, **מסככים בהם.**

ומהטעם הזה התיר מרימר לסכך באיסורייתא דסורא, הם חבילות של קנים, שהמוכרים היו אגודים למוכרם בחבילות, והקונים היו רגילים להתיר את החבילות לייבש את הקנים, ולא נאגדו הקנים מתחילה אלא לצורך המכירה, שהיו נמכרים במנין מסוים בכל חבילה, ומאחר שלא נאגדו כדי לקיימם אגודים, מסככים בהם אף כשהם אגודים.

חבילה המתפרקת מאליה

צריפי דאורבני הוא כוך עגול ככובע גדול, העשוי מענפי ערבה, מתחתיו פיו רחב,

^א תימה, דבמסכת אבות משמע, דפחות מחמשה לא שמיא אגד, דתנן ... ומנין אפילו חמשה, שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה ... ואית ספרים דגרסי איפכא ... ושלושה נפקא לן מואגודתו על ארץ יסדה. ובפרק קמא דברכות לא משמע כן ... ושמא, דאף על גב דבעלמא חשיבא אגודה בשלושה, האי קרא דואגודתו על ארץ יסדה לא מיתוקם אלא בחמשה, משום דכתיב אף ידי יסדה ארץ, וביד יש בה חמש אצבעות. [תוס'].

ולמעלה קושרים ראשי הנצרים בחבל, ולמטה חוט קלוע על הענפים להחזיקם יחד^א, [ורגילים צידי עופות לעשותו, להיות נחבאים בו, כשהם ממתניים לעופות].

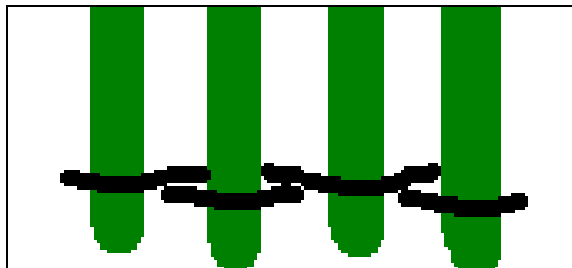

ובעוד הצריך הזה קשור כהלכתו, אין מסככים בו, כי נחשב הוא כחבילות עצים, שאין מסככים בהם.

ואמר רבי אבא, שאם התיר את הקשר העליון, הוא כשר לסכך, אף על פי שקצוות הענפים התחתונים מחוברים ביניהם.

- לדברי רב פפא, כן הדין רק כשהתיר את ראשי החוט שבו קצוות הענפים מחוברים למטה, שבהתרת החוט הזה, החבילה נחשבת מפורקת [אף אם לא הוציא את החוט

^א אפשר שהכוונה לכך שמעביר חוט סביב סביב בתחתית הצריך, כשהוא נכנס ויוצא בין ענף לענף כלומר אצל ענף אחד הוא נכנס ואצל הענף הבא הוא יוצא וכן על כל הענפים, וחוזר ומקיף שוב, באופן שכל ענף שעבר אצלו בפעם הראשונה מצדו הפנימי, עובר אצלו עתה מצדו החיצון, ונמצא אחוז כל ענף וענף, וכל הענפים יחד.

מביניהם, כי די בהתרתו, כדי שלא יהיו קשורים], אבל אם לא התיר את החוט, מאחר שהענפים מחוברים מלמטה, יש להחשיב אותם כחבילה ופסולים לסכך בהם.

- ולדברי רב הונא בריה דרב יהושע, אף בלא התרת החוט התחתון, מיד כשהתיר את הקשר העליון, הותר הצריף לסכך, כי הקשר התחתון מועיל לענפים לחברם רק כשהם במקומם, אבל אם יבוא ליטול אותם, מיד הם מתפרקים זה מזה^א, וכל אגד שאינו מועיל לטלטל על ידו, אינו אגד, ואם כן גם בעודם קשורים מלמטה, נחשבים כאינם קשורים, וכשרים לסכך.

דיני אוהל וסכך בירקות מרור

א. הבאת טומאה.

כלל בידינו, שכל שיהיה תחת אוהל אחד, טומאת מת ודבר אחר, הטומאה באה תחת כל האוהל^ב, ונטמא כל מה שתחת האוהל מהמת, ובתנאי שיהיה האוהל רחב טפח על טפח וגבוה טפח.

והוא הדין אם נעשה אוהל כזה על ידי עלי ירקות שאמרו חכמים שיוצאים בהם ידי חובת מרור^ג, אף על פי שאוהל דק הוא, **כל זמן שהירקות לחים**, ולא נפרכים, **אוהל גמור** הוא לענין זה, **ומביא את הטומאה תחתיו**.

אבל משנפרכו הירקות, בטל האוהל, ואינם מביאים את הטומאה תחתיהם.

ב. חציצה בפני הטומאה.

כלל בידינו, שמת מטמא את כל מי שעובר מעליו בלא חציצה של אוהל, אבל אם יש מעל המת אוהל רחב טפח על טפח וגבוה טפח, הוא חוצץ בפני הטומאה, והעובר עליו טהור^ד.

ומעיקר הדין, כן הוא כשנעשה אוהל כזה על ידי עלי ירקות שאמרו חכמים שיוצאים

^א שמשותף קשר העליון, אם אתה מטלטלו, הוא ניתק מאליו, שאין לו אלא פיו קלוע כמין גדיל לאחוז את הנצרים. [רש"י].

^ב בין כשהאוהל מדבר שאינו מקבל טומאה, ובין כשהאוהל מדבר המקבל טומאה.

^ג חזרת. עולשין. תמכא. חרחבינא. מרור.

^ד ודין זה אמור רק באוהל שאינו מקבל טומאה, אבל אם האוהל עצמו דבר המקבל טומאה, אינו חוצץ בפני הטומאה.

בהם ידי חובת מרור, אף על פי שאוהל דק הוא, **כל זמן שהירקות לחים**, ולא נפרכים, מדין תורה **אוהל גמור** הוא, **וחוצצים** מפני הטומאה^א, **ורק אחר פריכתם בטל האוהל ואינם חוצצים**.

וכל זה מעיקר הדין, **אבל חכמים גזרו עליהם**, מאחר שהם דקים, שלא יסמכו על חציצתם אף בעודם לחים, שמא יסמכו עליהם גם אחר שנפרכו, ולכן אמרו, **שגם בעודם לחים אינם חוצצים** מפני הטומאה, והעובר עליהם נטמא מדברי חכמים.

ג. סכך.

בהמשך המסכת יתבאר בעזה"י, שיש חילוק בין סכך פסול שבסוכה, לבין מקום פתוח לגמרי [=אויר] שבגג הסוכה, שעל ידי סכך פסול העובר באמצע הסוכה לאורכה, אינה נפסלת אלא כשהוא רחב ארבעה טפחים, אבל ידי אויר פתוח העובר לאורך הסוכה, היא נפסלת אף כשהוא רחב שלושה טפחים.

והנה אם היו עלי ירקות שאמרו חכמים שיוצאים בהם ידי חובת מרור, עוברים בגג הסוכה לאורכה, **מאחר שהם נפרכים ונופלים**, אף **קודם נפילתם** **אנו מחמירים להחשיב אותם כאילו כבר נפלו**, **והרי הם כאויר**, **ולפיכך אם היו ברוחב שלושה טפחים, הסוכה פסולה**^ב.

יד לטומאה

"יד", הוא דבר שאינו ראוי לקבל טומאה מחמת עצמו, אבל הוא מחובר לדבר הראוי

^א משום דלא מקבלי טומאה, דלאו מאכל אדם נינהו. [רש"י]. אבל קשה, דהיכי מצי למימר דלאו מאכל אדם נינהו, הא אמרינן בפרק כל שעה, מה מצה שנקחת בכסף מעשר, אף מרור ... ואנן בעינן אוכלין דומיא דדין ושכר ובקר וצאן. והגהה היתה שהגיה הר"י יהודה בפירוש רש"י, דלא מקבלי טומאה, משום דלאו מאכל אדם נינהו, ואינו כן, אלא מאכל אדם הן, ואפילו הכי חייצי מדאורייתא כל זמן שלא הוכשרו ... [] ודווקא בתלושין עסקינן, דאלו מחוברין לא מביאין ולא חוצצין ... חוץ מן הירקות שמנו חכמים, כלומר גבי מביאין וחוצצין דקחשיב התם בריש פרק ח' האירוס והקיסוס וירקות חמור ודלעת ייונית דהנהו אפילו מחוברין חייצי, דקביעי וקיימי, ואין הרוח מנענען, אבל שאר ירקות המחוברין מתנענעין ברוח, והוו להו כטלית וספינה שהיא שטה על פני המים, ואפילו בעידנא דלא נידד, ואין מביאין ואין חוצצין ... [תוס'].

^ב מתוך פירוש רש"י מבואר, שאם לא היינו מחשיבים אותם כאויר, היו פוסלים ברוחב ארבעה טפחים, כסכך פסול, כי הם דבר הראוי לקבל טומאה, משום שהם אוכל. ומכאן משמע כמו שכתבו התוס' שמה שכתוב ברש"י לעיל שאינם מקבלים טומאה, כי אינם ראויים למאכל אדם אינו מרש"י אלא מהגהת תלמידו.

לקבל טומאה, ועל ידו ניתן לטלטל את הדבר המקבל טומאה.

- ובכלל זה, ידיעות של כלים, שהכלים ניטלים על ידן, שהידיעות בפני עצמן אינן ראויות לקבל טומאה, כי אינן כלי, והן מחוברות בכלי הראוי לקבל טומאה.

- וכן חלקי הענפים הנקצצים עם הפרות, שהפירות ניטלות על ידן.

ובמסכת חולין מבואר, שהידות הללו, **מאחר שהן משמשות כלים ואוכלים המקבלים טומאה, נעשים כמותן**. אם נגעה טומאה ביד, נטמא האוכל. ואם היה האוכל טמא ונגע היד שלו בדבר אחר [שראוי לקבל טומאה מהאוכל הטמא, כגון במשקה], נטמא אותו דבר.

יד לטומאה בענבים

נתבאר, שחלקי הענפים הנקצצים עם הפירות והפירות ניטלים על ידם, הרי הם נידונים כידות לטומאה.

ובכלל זה, **אשכול של ענבים**, שכל ענב מחובר בענף קטן, וכל מספר ענפים קטנים יוצרים אשכול קטן, וכל האשכולות הקטנים מחוברים בשרביט האמצעי. **כל החלקים הללו המחזיקים את הענבים, נחשבים ידות**, כי אינם אוכל, אבל על ידם מטלטלים את הענבים.

ומבואר, שהחלקים הללו נחשבים כידות לטומאה, רק **כשבוצר את הענבים לאכילה**, כי לצורך אכילה צריך לאותם ענפים, להחזיק את כל הענבים יחד, כשאוכל אותם אחד אחד מהאשכול.

אבל הבוצר ענבים לגת, כלומר לדרך אותם לעשות מהם יין, **אינו חפץ בכך שיהיו הענפים הקטנים מחוברים לענבים, כי הם מפסידים את היין הנעשה מהענבים, ולכן, אינם נידונים כידות**, ואינם מביאים טומאה לענבים, ולא מטמאים.

ובדין זה לא נחלקו רבי אבא ורבי מנשיא בר גדא, ושניהם מודים שכן דעת רב הונא.

יד לטומאה בתבואה

נתבאר, שחלקי הענפים הנקצצים עם הפירות, והפירות ניטלים על ידם, הרי הם נידונים כידות לטומאה.

ובכלל זה, **שיבולת של מיני דגן**, שכל הגרגירים מחוברים בשיבולת, **כל הקש הנקצר עם השיבולת**, שאינו אוכל, מאחר שעל ידו מטלטלים את הגרעינים, הרי הוא **נידון כיד לטומאה**.

וכשקצר את השיבולת לצורך התבואה שבה, הכל מודים שהקש נידון כיד לטמא ולטמא, כי העיקר הם הגרגרים המקבלים טומאה, והקש הוא יד להם.

אבל נחלקו חכמים, מה הדין כשקצר את השבולים לסכך בהם את סוכתו או כשקצץ לאכילה ונמלך.

לדעת רב מנשיא אמר רב הונא – כשקצץ את השבולים לסכך בהם, מאחר שהגרגירים הם אוכל, שהוא דבר הפסול לסיכוך^א, אינו חפץ בהם, ואינו רוצה שיהיו מחוברים בקש, ולפיכך הקש אינו נידון כיד להם, ואינו מקבל טומאה מחמתם, וכשר לסיכוך.

ומסקנת הסוגיה, שלדעת רב מנשיא, כל זה כשמתחילה קצץ את השבולים כדי לסכך בהם.

אבל אם מתחילה קצצם לאכילה, ולאחר מכן נמלך עליהם לסכך בהם, בזה נחלקו חכמים בברייתא.

ונאמרו שני אופנים בביאור מחלוקתם לפי רב מנשיא, האחת כדברי רבי יוחנן בדף י"ד, והאחת כדברי רבי אלעזר בדף י"ד.

א. על פי דברי רבי יוחנן, כשנמלך עליהם בלבד לסכך בהם, הכל מודים שלא תיקן אותם כלל, כי מאחר שכשקצצם קצצם לצורך אכילה, קבלו הידות דין ידות לקבל טומאה, וכל שקיבל תורת טומאה, אינו יוצא מכך במחשבה בלבד, ואין הסוכה כשרה עד שירבה סכך כשר על האוכל והידות^ב.

והאופן שבו נחלקו בברייתא, הוא, כשדש את התבואה.

^א ואי לאו דפסולת מרובה עליו הוה פסיל לה לסוכה. [רש"י].

^ב אף על גב דאמר בפרק העור והרוטב, בית שסיככו בזרעים טיהרו, משום דבטלינחו. (א) יש לחלק בין בית לסוכה, דבסוכה לא בטילי, דעביד דסתר לה אחר החו. (ב) אי נמי בעינן דלא מקבלי טומאה בשעת סיכוך, משום תעשה ולא מן העשוי. (ג) אי נמי התם כשעשה בהן שינוי מעשה, דבמחשבה לא סלקי מטומאה, והכא בשלא עשה בהן שינוי מעשה, כדמוכח בתר הכי ... [תוס'].

- **לדעת תנא קמא, מאחר שדש את התבואה, גילה דעתו במעשה שרוצה להפריד את הקש מהאוכל, ובמעשה מועיל לבטל תורת טומאה מהידות.** [כדעת חכמים בדף י"ד], ומעתה, כל שיהיה סכך כשר מרובה מהאוכל עצמו, סוכה כשרה היא.

- **ולדעה שניה, כשדש את התבואה לצורך הסיכוך, לא נתכוון להפריד את הקש מהשבולים,** כי עדיין זקוק לחיבורם שכשיצטרך להסירם מהסוכה יהיה נקל לו להסירם כשם מחוברים, [שאם לא יהיו מחוברים יהיה קשה לו להוריד אחר כך את הגרגירים], ולא היתה הדישה **אלא לרכך את השבולים, ומאחר שעדיין רוצה בחיבור הקש והגרגירים, עדיין תורת יד יש בקש.** [כדעת רבי יוסי בדף י"ד], ולכן אין הסוכה כשרה, עד שירבה סכך כשר על האוכל והידות.

ב. ועל פי לדברי רבי אלעזר, כשעשה מעשה להראות שרוצה להפריד את הקש מהשבולים, כגון שדש את השבולים, הכל מודים שבטלו הקשים מהיות יד לטומאה, וכשרים לסיכוך, וכל שתהא הפסולת מרובה מהאוכל עצמו, סוכה כשרה היא. והאופן שבו נחלקו בברייתא, הוא, כשנמלך במחשבתו בלבד בלא מעשה.

- **לדעת תנא קמא, אף שמתחילה כשקצץ לצורך אכילה היה לידות דין יד לקבל טומאה, והיו פסולים לסיכוך, מאחר שנמלך עליהם לסכך בהם, במחשבה זו בטלה מהם תורת טומאה,** [כדעת חכמים בדף י"ד], ולכן כל שהפסולת מרובה על הפרי עצמו, הרי זה סכך כשר.

- **ולדעה שניה בברייתא, מאחר שמתחילה קצץ לצורך אכילה, ונעשו ידות לקבל טומאה, לא בטלה מהם תורת טומאה במחשבה,** [כדעת רבי יוסי בדף י"ד], ולכן גם הידות מקבלים טומאה, ופסולים לסיכוך, ואין הסוכה כשרה, עד שיהא סכך כשר מרובה על הידות ועל האוכלים.

ולדעת רבי אבא אמר רב הונא – גם כשקצר מתחילה לשם סכך, אף שאינו צריך את הגרגירים לסכך בהם, רוצה הוא שיהיו מחוברים בקשים, שלא יתפזרו, [רש"י פירש, שהגרגירים מחברים את השבולים שלא יתפזרו. וי"מ שהגרגירים מכבידים את הקשים שלא יעופו ברוח], **ולכן מאחר שהוא חפץ בחיבורם, הקש נעשה להם יד לטומאה,** [ואין מסכים בו כל זמן שהוא מחובר בגרגירים].

אמנם למסקנת הסוגיה, מודה רבי אבא שדין זה אינו מוסכם על הכל, ונחלקו בו חכמים בברייתא.

- **לדעת תנא קמא בברייתא, כל שאינו חפץ בגרגירים עצמם כאוכל, בטלו הקשים**

מהיות יד לאוכל, ואינם מקבלים טומאה, ולכן כשתהא הפסולת מרובה מהאוכל עצמו, מסכך בהם.

- **ולדעה שניה בברייתא**, מאחר שחפץ שיהיו הקשים מחוברים בגרגירים לצורך חיזוק הקשים, **לא בטלו** הקשים מהיות ידות להם, ומקבלים טומאה. ולכן הסוכה פסולה, עד שיהא סכך כשר מרובה על האוכל והידות. **ודעת רבי אבא כדעה אחרונה**.

קצץ לסיכוך	קצץ לאכילה ודש	קצץ לאכילה ונמלך לסיכוך במחשבה	קצץ לאכילה
רבי מנשיא	על פי דברי רבי יוחנן	נחלקו חכמים	על פי דברי רבי יוחנן
	על פי דברי רבי אלעזר	אינו יד	נחלקו חכמים
רבי אבא	נחלקו חכמים והלכה כדעת האומרים יד	יד	יד

דוגמאות נוספות של ידות

הדין הנ"ל האמור בקשים של תבואה, נאמר גם בדברים הבאים שהם ענפים של פירות.

(א) **סוכי** [=ענפי] **תאנים ובהם תאנים**.

(ב) **פרכילים** [=זמורות] **ובהם ענבים**.

(ד) **מכבדות** [=ענפי דקל] **ובהם תמרים**.

דף י"ד

כל הכלים יורדים לידי טומאתם במחשבה

ואין עולים מידי טומאה אלא במעשה

כלל בדינו, שאין כלי מקבל טומאה, אלא כשנגמרה מלאכתו.

ולעניין זה, דבר שיש המשתמשים בו כמו שהוא, ויש העושים ממנו דבר אחר, כגון עור מעובד, שיש המשתמשים בו כשטיח, כמו שהוא, ויש העושים ממנו רצועות וסנדלים, במחשבה שמחשב עליו שישתמש בו כמו שהוא, החשיבו לכלי, ומקבל טומאה.

וכל שכן אם עשה מעשה המוכיח שרוצה להשתמש בו כמות שהוא, כגון שחתכו סביב ויפהו להיות שטיח, הרי זה מקבל טומאה כמות שהוא.

אבל להוציאו מהיות כלי, לא די במחשבה שמחשב עליו לעשות ממנו דבר אחר, ורק על ידי מעשה מבטלו מתורת טומאה.

ולכן כשהיה לו עור המשמש כשטיח, וחישב עליו לעשות ממנו רצועות וסנדלים, במחשבה זו לא נתבטל מהיות כלי, ועדיין הוא מקבל טומאה.

ואין חילוק בדבר כיצד ירדה לו מתחילה טומאתו, אם במחשבה בלבד, או אף במעשה. [שמחשבה אינה מוציאה, לא מיד מחשבה ולא מיד מעשה].

ורק כשיעשה בו מעשה, כגון לחתכו, לעשות ממנו רצועות וסנדלים, מתבטל מהיות כלי, ושוב אינו מקבל טומאה, עד שתגמר מלאכתו למה שעומד להיות עתה.

ובמעשה זה מוציאו מתורת טומאה בין כשמתחילה ירדה לו במחשבה בלבד בין אם ירדה לו במעשה [שמעשה מוציא מיד מחשבה ומיד מעשה].

ולהלן יתבאר בעזה"י, שלדברי רבי יוחנן, הכל מודים שדין ידות כדים, ואינם יוצאים מידי תורת טומאה אלא במעשה.

ולדברי רבי אלעזר, נחלקו בזה חכמים ורבי יוסי, ולדעת חכמים, ידות קלות מכלים, ויוצאות מידי תורת טומאה במחשבה שמחשב עליהם שאינו חפץ בהם להיות ידות.

ידות האוכלים שבססן בגורן

במסכת טהרות נחלקו חכמים ורבי יוסי בדין ידות האוכלים שבססן בגורן, האם בכך

גילה דעתו שאינו חפץ בהן, והן טהורות, או לא. ונאמרו שני ביאורים למחלוקתם^א.

א. כשבססן ממש.

לדברי רבי יוחנן, החכמים הנ"ל נחלקו בדין עומרים שבססן ממש, כלומר דש אותם ברגלי בהמה או במקבת [ובססן מלשון "בָּדַד צָרִינוּ נִגְנַח בְּשִׁמְךָ נְבוֹס קָמִינוּ" (תהילים מ"ד ו) "לְמַצֵּעַ יָרְשׁוּ עִם קִדְשְׁךָ צָרִינוּ בּוֹסְסוּ מִקִּדְשְׁךָ" (ישעיה ס"ג י"ח) "רעים רבים שָׁתְנוּ כְרָמִי בְּסָסוּ אֶת חֲלָקוֹתֵי נִתְנוּ אֶת חֲלָקוֹתֵי חֲמִדְתִּי לְמַדְבַּר שְׁמָמָה" (ירמיה י"ב י')].

לדעת חכמים – מאחר שעשה בהם מעשה גמור להראות שאינו חפץ בהן, אינן ידות, וטהרו. אבל במחשבה שאינו חפץ בהן, לא יצאו מתורת טומאה, כדין כלים, שאינם עולים מתורת טומאה אלא במעשה.

ולדעת רבי יוסי – אף על פי שבססן ממש, לא יצאו מתורת טומאה, ועדיין ידות הן, כי צריך הוא לחיבור הקש לתבואה, שעל ידי הקש הוא מהפך את התבואה בעת^ב, וכשבססן, לא נתכוון לבטלם, אלא לרככך.

ב. כשהתיר אגדן.

לדברי רבי אלעזר, החכמים הנ"ל נחלקו בדין עומרים שהתיר אגדן להתפזר ולהתגלגל, ולא דש אותם ממש, [ובססן מלשון "וְאֶעֱבֹר עָלֶיךָ וְאֶרְאֶה מִתְבוֹסֶסֶת בְּדָמֶיךָ וְאֶמַר לָךְ בְּדָמֶיךָ חַי וְאֶמַר לָךְ בְּדָמֶיךָ חַי" (יחזקאל ט"ז ו')].

לדעת חכמים – אף על פי שלא עשה בהם מעשה בגופן להראות שאינו צריך להן, ורק התיר אגדן, כמחשבה בעלמא, בטלו מהיות ידות, וטהרו, שהידות קלות מכלים, ולא רק במעשה בטלות מתורת טומאה, אלא אף במחשבה.

ולדעת רבי יוסי – לא יצאו מתורת טומאה בהתרת אגדן שהיא כמחשבה, משום שלדעתו הידות הרי הן ככלים, ואינן יוצאות מתורת טומאה במחשבה בלבד [והוא

^א תחילה הובאה משנה זו דרך אגב לצורך ענין אחר ולאחר מכן כשבאו לפרש אמרו גופא כו'. וכתב על זה רש"י: שאלתי את מורי, מגופה דמשנה דמיייתי אגב גררא בשמעתין, מי שייך למיתני גופא, כדגרסינן במימרות האמוראים. ואמר לי רבי, משום דהך משנה מן הטהרות, שאין מהם שום גמרא בעולם, ולא מפורשת כאשר המשניות, לפיכך נוהג התלמוד לומר גופא כדי לפרש. [ע"כ מרש"י].

^ב בפרק הבא על יבמתו פירש בקונטרס עתה פל"א בלע"ז [=מעדר]. ולא יתכן, דבלא ידות נמי יכול להפך בה את התבואה, והיא נקראת רחת, שטטהרין בה את התבואה מן המוצץ שלה, כדכתיב, אשר זורה ברחת ובמזרה, וכאן פירש פורק"א [=קלשון] וכן עיקר. [תוס'].

הדין במעשה קל הנידון כמחשבה].

תפילת צדיקים נמשלה לעתר

תפילתם של צדיקים נמשלה לעתר, כמו שנאמר, "וַיַּעֲתֶר יִצְחָק לַה' לְנֹכַח אֲשֶׁתוֹ כִּי עָקְרָה הוּא וַיַּעֲתֶר לוֹ ה' וַתֵּהֱרֶה רַבֶּקָּה אֲשֶׁתוֹ" (בראשית כ"ה כ"א) "וַיֵּצֵא מֶשֶׁה מִעַם פְּרָעָה וַיַּעֲתֶר אֶל ה'" (שמות ח' כ"ו) "וַיַּעֲתֶר מֹנֹחַ אֶל ה' וַיֹּאמֶר בִּי ה' אִישׁ הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּ יְבוּא נָא עוֹד אֲלֵינוּ וַיֹּרְנוּ מִה נַּעֲשֶׂה לְנַעַר הַיּוֹלָד" (שופטים י"ג ח') ועוד פסוקים.

וביאר רבי אלעזר שהסיבה לכך, **לומר לך, מה עתר זה, מהפך את התבואה בגורן ממקום למקום, אף תפלתם של צדיקים, מהפכת דעתו של הקדוש ברוך הוא ממדת אכזריות למדת רחמנות.**

סכך של נסרים

כבר נתבאר, שכל דבר שגידולו מן הארץ ואינו מקבל טומאה כשר לסכך. ונסרים, בין רחבים מעט, ובין רחבים הרבה, הם דברים שגידולם מן הארץ ואינם מקבלים טומאה, ואם כן ראויים הם לסכך. אמנם אף שמעיקר הדין היו ראויים לסכך גם כשהם רחבים, נחלקו חכמים בדבר, ויש אופנים שאמרו לאוסרם מחמת גזרה.

א. נסרים שרחבם ארבעה טפחים.

לדברי שמואל – הכל מודים שנסרים רחבים ארבעה טפחים פסולים לסכך, והסיבה לכך, **משום גזרת תקרה,** שכן סוכה המסוככת בנסרים אלו דומה לבית, כי רוב בתים מסוככים בנסרים רחבים ארבעה טפחים, וחששו חכמים, שאם יהיו יושבים בסוכה כזו, יאמרו, הרי היא והבית שווים [=מה לי לסכך באלו, מה לי לישב תחת קורות ביתי, אף היא בנסרים מקורה], וכשם שהסוכה כשרה כך, גם הבית כשר, ויבואו לשבת בבית בסוכות ולבטל מצוות סוכה, [ובאמת הבית פסול, גם כשהוא מסוכך בסכך כשר, כי "סוכה" אמר רחמנא, ולא ביתו של כל ימות השנה].

ולדברי רב – נחלקו חכמים בדבר זה, רבי מאיר אוסר סוכה המסוככת בנסרים רחבים ארבעה מהטעם הנ"ל [=גזרת תקרה]. ורבי יהודה חולק ומכשיר [=לית ליה גזרת תקרה].

ב. נסרים שרחבם משלושה ועד ארבעה.

לדברי שמואל – בדבר זה נחלקו חכמים. לדעת רבי מאיר אסרו חכמים לסכך בנסרים

כאלו, שלא יבואו להכשיר את הבתים המסוככים בנסרים אלו. **ולדעת רבי יהודה**, לא **אסרו** לסכך בהם סוכות.

- **מתוך פירוש רש"י בתחילת הסוגיה משמע**, שמחלוקתם היא האם אנו חוששים **למיעוט**. שלדעת רבי מאיר, אף על פי שרק מיעוט תקרות הבתים מסוככות בנסרים כאלו, אסרו חכמים לסכך בנסרים כאלו, שלא יבואו להכשיר את אותם בתים מעטים המסוככים בנסרים אלו [=דחיישין למיעוטא]. ולדעת רבי יהודה, מאחר שרק מיעוט בתים מקורים בנסרים כאלו, לא **אסרו** לסכך בהם סוכות, שאין אנו חוששים לגזור ולאסור מחמת המיעוט. [=דלא חיישין למיעוטא].

- **אולם מתוך דברי רב פפא מבואר**, שנחלקו האם נסרים אלו הם **דבר חשוב**. לדעת רבי מאיר, מאחר שרוחב שלושה טפחים רוחב חשוב הוא, שאינו נסתם מדין לבד, ואם היה אויר ברוחב כזה היה המקום נחשב פתוח, גם כשנותן נסרים ברוחב כזה, יש להם חשיבות תקרה, ואסרום כדי שלא יבואו לשבת תחת תקרה גמורה. ולדעת רבי יהודה, מאחר שלא מצינו בשום מקום רשות בפחות מרוחב ארבעה טפחים, נסרים שרחבם פחות מארבעה טפחים אין להחשיבם כתקרה, ואין לאוסרם לסיכוך מטעם שיבואו להכשיר תקרה גמורה.

ולדברי רב – בנסרים אלו הכל מודים שמסככים בהם, כי אין רגילות כלל לסכך בהם בתים, ואם כן, כשמסכך בהם, אין הדבר דומה לתקרת בית, ומודה רבי מאיר, שאין לחוש שעל ידי הישיבה בהם, יבואו להתיר בתים ממש.

ג. נסרים שרחבם פחות משלושה טפחים.

נסרים שרחבם פחות משלושה טפחים, אינם נקראים נסרים אלא קנים, **ולדברי הכל כשרים הם לסיכוך**, כשאר דברים שגידולם מן הארץ, ואינם מקבלים טומאה.

	פחות משלושה	משלושה עד ארבעה	ארבעה או יותר
שמואל	כשרים	לרבי מאיר פסולים	פסולים
		לרבי יהודה כשרים	משום גזרת תקרה
רב	כשרים	כשרים	לרבי מאיר פסולים
			לרבי יהודה כשרים

מחלוקת רבי יהודה ורבי מאיר במשנתנו

נתבאר, שבין לדברי רב, ובין לדברי שמואל, נחלקו רבי יהודה ורבי מאיר, אם אסרו חכמים לסכך בנסרים מסוימים משום גזרת תקרה. [לדברי רב, נחלקו בנסרים רחבים ארבעה טפחים. ולדברי שמואל, נחלקו בנסרים רחבים משלושה עד ארבעה].

ובדף ט"ו יתבאר בעזה"י, שלדברי רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, במשנה זו לא נחלקו רבי יהודה ורבי מאיר בטעם זה, אלא מחלוקתם בנסרים שאינם רחבים ארבעה טפחים, אבל הם משופים, כלומר חלקים וראויים לשאר תשמישים, ונחלקו אם אסרו לסכך בהם משום גזרת כלים.

לדעת רבי מאיר, מאחר שראויים הם לתשמיש, ונחשבים ככלים, אף על פי שהם פשוטי כלי עץ, שאינם מקבלים טומאה, אסרו לסכך בהם, ככלי עץ שיש להם בית קיבול, שהם מקבלים טומאה, שכן אם יסככו באלו שאינם מקבלים טומאה, יבואו לסכך גם באלו המקבלים טומאה.

ולדעת רבי יהודה, לא אסרו חכמים לסכך בפשוטי כלי עץ, ולכן מסככים בהם.

עוד יתבאר שם בעזה"י, שמתחילה רצו לומר, שגם לדעת רב, כן הוא ביאור מחלוקתם במשנתנו, אולם דחו זאת.

כשהנסר הרחב בצד הסוכה כשרה אבל לא יושב שם

נתבאר, שיש אופנים שהנסרים פסולים לסכך בהם. [לדברי שמואל, רבי מאיר פוסל מרוחב שלושה ומעלה, ורבי יהודה פוסל רק מרוחב ארבעה ומעלה. ולדברי רב, רבי מאיר לבדו פוסל, ורק מרוחב ארבעה ומעלה].

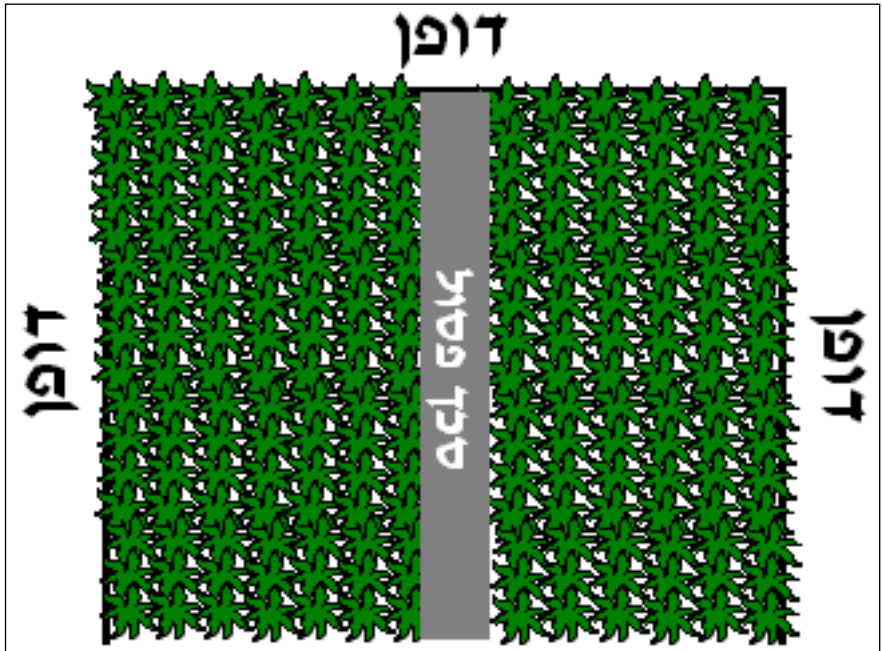
ופעמים, אף שהנסרים פסולים לסכך בהם, אינם פוסלים את כל הסוכה, וזאת, כשאינם באמצע הסוכה, אלא בצד, שאז **אנו מכשירים את הסוכה תחת הסכך הכשר על ידי עקימת הדופן** שהנסרים הפסולים סמוכים להם, [כפי שנתבאר בדף ד'].
על ידי עקימת הדופן

ומכל מקום, דווקא תחת הסכך הכשר הסוכה כשרה, **אבל תחת הנסרים הפסולים, לא יושב.**

וסוף משנתנו, בה נשנה דין זה בנסרים רחבים ארבעה. לדברי שמואל היא כדברי הכל. [כי לדעתו, נסרים רחבים ארבעה פסולים לדברי הכל]. ולדברי רב, היא כדעת רבי מאיר. [כי לדעתו, רק רבי מאיר פוסל נסרים רחבים ארבעה טפחים].

צירוף סדינים

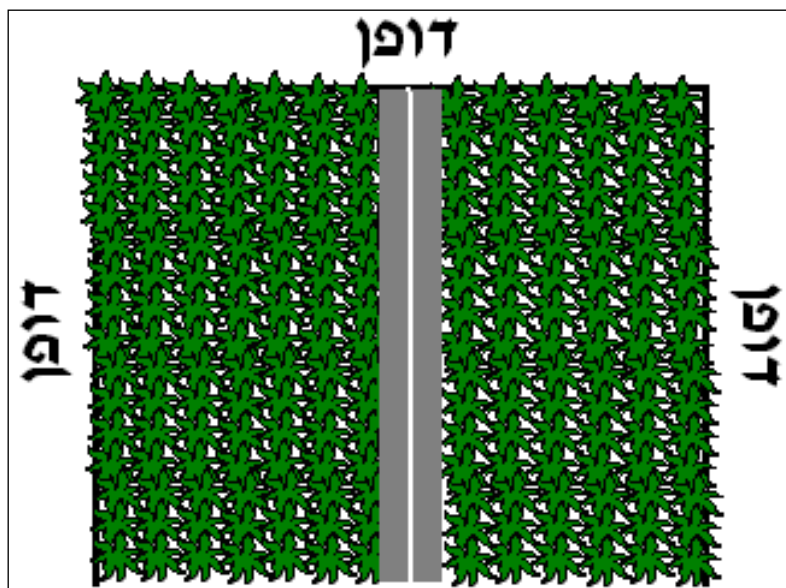
כלל בדינו, שסכך פסול העובר לאורך הסוכה באמצעה, [רחוק מהדפנות ארבע אמות], פוסל בארבעה טפחים^א, כי הוא חולק את הסוכה לשני חלקים, ונמצא שכל חלק אין בו הכשר סוכה של שלוש דפנות.

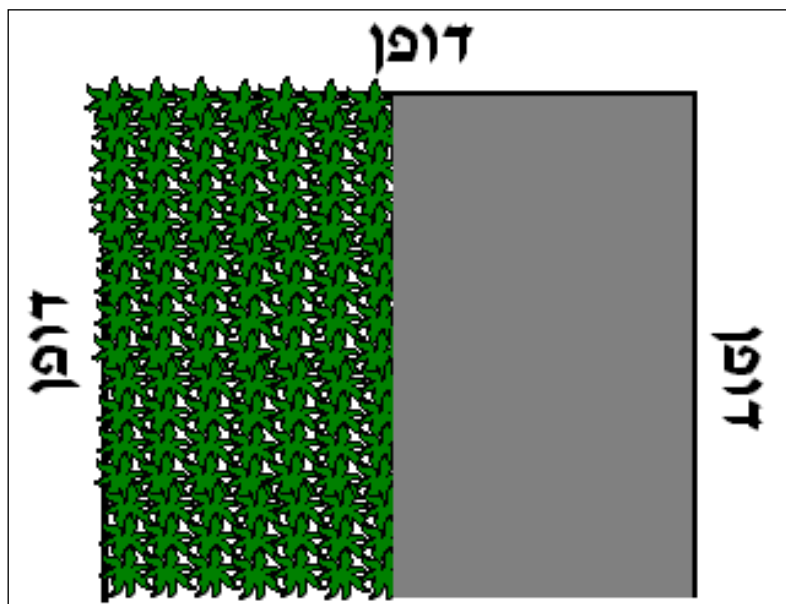
ואין חילוק בדבר, בין אם היה הסכך הפסול דבר אחד שרחבו ארבעה טפחים, או דברים פסולים הרבה שרחבם יחד ארבעה טפחים.

וכן שנינו, ששני סדינים שהם דבר המקבל טומאה ופסול לסכך, מצטרפים יחד לשיעור ארבעה טפחים לפסול את הסוכה.

^א כן סוגית הגמרא בדף זה, אולם בדף י"ז יתבאר בעזה"י, שנחלקו חכמים בדבר, וי"א שגם באמצע אין הסכך הפסול פוסל את הסוכה אלא בארבע אמות.

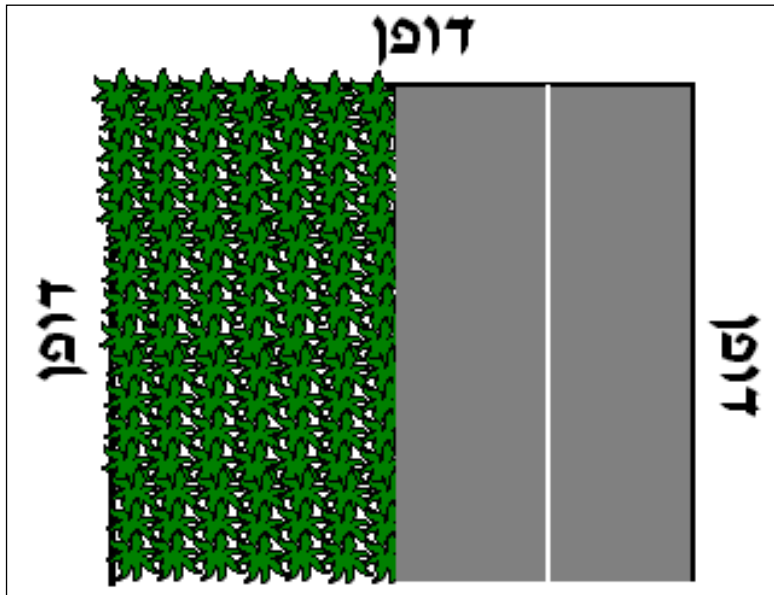

וכלל נוסף בידינו, שאם היה סכך פסול ברוחב ארבע אמות סמוך לאחת הדפנות, מאחר שהוא רחב ארבע אמות, אין לומר בו דופן עקומה, להכשיר את הסוכה, והרי יש בה שתי דפנות, ולכן היא פסולה.

ואין חילוק בדבר, בין אם היה הסכך הפסול דבר אחד שרחבו ארבע אמות, או דברים פסולים הרבה שרחבם יחד ארבע אמות.

ויש אומרים, שעל הענין הזה שנינו, ששני סדינים שהם דבר המקבל טומאה ופסול לסכך, מצטרפים יחד לשיעור ארבע אמות לפסול את הסוכה.

סוכה פסולה על ידי נסרים

נתבאר, שסכך פסול פוסל את הסוכה באמצע, כשיש ברוחבו ארבעה טפחים, ומן הצד, כשיש ברוחבו ארבע אמות.

והנה, נסרים שרוחבם פחות משלושה טפחים, סכך כשר הם לדברי הכל, ולכן אפילו אם יסכך בהם את כל הסוכה, הסוכה כשרה.

וכן הדין לדעת האומרים שנסרים רחבים משלושה ועד ארבעה סכך כשר הוא [=לדברי רב הכל אומרים כן. ולדברי שמואל רבי יהודה אומר כן], אפילו יסכך בהם את כל הסוכה, הסוכה כשרה.

וכן הדין לדעת האומרים שנסרים רחבים מארבעה טפחים סכך כשר הוא [=לדברי רב כן דעת רבי יהודה], אפילו יסכך בהם את כל הסוכה, הסוכה כשרה.

ולהלך יתבאר בעזה"י, כיצד סוכה נפסלת על ידי נסרים פסולים.

לדעת האומרים, שנסרים רחבים שלושה טפחים עד ארבעה פסולים [=לדברי שמואל כן דעת רבי מאיר], כשיהיה נסר כזה בסוכה, אף על פי שסכך פסול הוא, **לבדו לא יפסול את הסוכה**, כי אין בו שיעור, לא של ארבעה טפחים לפוסלה באמצע, ולא של ארבע אמות לפוסלה בצד.

וכדי לפסול סוכה על ידי נסרים שאינם רחבים ארבע טפחים, צריכים אנו למספר נסרים כאלו, שעל ידי צירוף יפסלו את הסוכה.

באמצע יפסולה, כשהיו על ידי צירוף, ארבעה טפחים יחד או יותר.

ובצד יפסולה, כשהיו על ידי צירוף, ארבע אמות יחד או יותר.

ולדעת האומרים, שנסרים רחבים ארבעה טפחים פסולים [=לדברי שמואל הכל אומרים כן. ולדברי רב רבי מאיר אומר כן], **נסר כזה, בלא שום צירוף פוסל את הסוכה באמצעה, כי יש בו רוחב ארבעה טפחים.**

אבל מן הצד אינו פוסל את הסוכה לבדו, אלא רק בהצטרפות נסרים נוספים, שיחד יש בהם שיעור ארבע אמות.

נסר פחות משלושה

נסר פחות משלושה				
		דין הסכך	כיצד פוסל באמצע	כיצד פוסל מהצד
שמואל	רבי מאיר	כשר	אינו פוסל	אינו פוסל
	רבי יהודה	כשר	אינו פוסל	אינו פוסל
רב	רבי מאיר	כשר	אינו פוסל	אינו פוסל
	רבי יהודה	כשר	אינו פוסל	אינו פוסל

נסר משלושה עד ארבעה

נסר משלושה עד ארבעה				
		דין הסכך	כיצד פוסל באמצע	כיצד פוסל מהצד
שמואל	רבי מאיר	פסול	<u>פוסל על ידי צירוף</u>	<u>פוסל על ידי צירוף</u>
	רבי יהודה	כשר	<u>אינו פוסל</u>	<u>אינו פוסל</u>
רב	רבי מאיר	כשר	אינו פוסל	אינו פוסל
	רבי יהודה	כשר	אינו פוסל	אינו פוסל

נסר ארבעה או יותר				
כיצד פוסל באמצע		דין הסכך		
כיצד פוסל מהצד				
פוסל על ידי צירוף	פוסל לבדו	פסול	רבי מאיר	שמואל
פוסל על ידי צירוף	פוסל לבדו	כשר	רבי יהודה	
פוסל על ידי צירוף	פוסל לבדו	כשר	רבי מאיר	רב
אינו פוסל	אינו פוסל	כשר	רבי יהודה	

והנה שנינו ברייתא בה מבואר, שיש אופן בו לדעת רבי מאיר נסרים מצטרפים לפסול את הסוכה, ולדעת רבי יהודה נסרים אינם מצטרפים.

ומבואר, שלדעת שמואל ניתן להעמיד את מחלוקתם בנסרים רחבים משלושה טפחים עד ארבעה ובשני אופנים.

- האופן הראשון הוא לפסול את הסוכה באמצע. שלדעת רבי מאיר, מאחר שנסרים אלו פסולים הם, מצטרפים לפסול את הסוכה באמצע בארבעה טפחים. ולדעת רבי יהודה, מאחר שנסרים אלו כשרים, אינם פוסלים. [וכן העמידו את המחלוקת ללשון ראשון].

- והאופן השני הוא, לפסול את הסוכה מהצד. שלדעת רבי מאיר, מאחר שנסרים אלו פסולים הם, מצטרפים לפסול את הסוכה מן הצד בארבע אמות. ולדעת רבי יהודה, מאחר שנסרים אלו כשרים, אינם פוסלים. [וכן העמידו את המחלוקת ללשון שני].

ולדעת רב ניתן להעמיד את מחלוקתם בנסרים רחבים ארבעה טפחים או יותר ולפסול את הסוכה מן הצד. שלדעת רבי מאיר, מאחר שנסרים אלו פסולים הם, מצטרפים לפסול את הסוכה מן הצד בארבע אמות. ולדעת רבי יהודה, מאחר שנסרים אלו כשרים, אינם פוסלים. [וכן העמידו את המחלוקת לשני הלשונות].

מצינו ברייתא כדעת רב

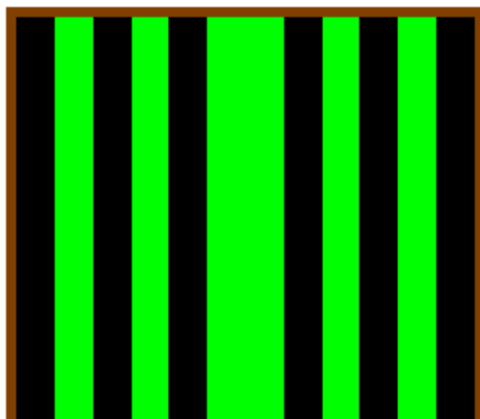
סיככה בנסרים של ארז שאין בהן ארבעה טפחים, דברי הכל כשרה. יש בהן ארבעה טפחים, רבי מאיר פוסל, ורבי יהודה מכשיר.

אמר רבי יהודה – מעשה בשעת הסכנה, [שגזרו הגויים שמד], שהביאנו נסרים שהיו בהן ארבעה, [שאינן הגויים מכירים שתהא לשם סוכה], וסיככנו על גבי מרפסת, וישבנו

מצינו ברייתא כדעת שמואל

וּכְתַבּוּ הַתּוֹס', שֶׁנִּרְאָה שֶׁהִלְכָה כַּשְׂמוּאֵל.

שמונה טפחים אמצעים שלה סוכה כשרה, שכל הנסרים הפסולים שמשני הצדדים נעשים דפנות עקומות משני הצדדים, כי כל אחד מהם ארבע אמות פחות ארבעה טפחים, ושמונה טפחים אמצעים סך כשר בשיעור הכשר סוכה כשר לסוכה.

והוא הדין לרבי מאיר, הפוסל גם נסרים פחות מארבעה טפחים, [כדברי האומרים כן], כשתהא הסוכה מסוככת בנסרים פחות מארבעה באופן הזה, ויש בה באמצעה הכשר סוכה, מודה הוא שהיא כשרה.

כן כתבתי מתחילה, אולם בדף י"ח פירש רש"י, שכשתהא הסוכה מסוככת בנסרים פחות מארבעה, ויש בין נסר לנסר כמלא נסר, הכל מודים שכל הסוכה כולה כשרה, שכן לא פסל רבי מאיר בנסרים פחות מארבעה, אלא כשמצרף שנים מהם להיות ארבעה יחד, אבל כשכל אחד לבדו, אינו פוסל, ואף הוא עצמו כשר.

הפכם על צידיהם

נתבאר שנסרים רחבים ארבעה טפחים פסולים לסיכוך משום גזרת תקרה.

לדעת רב הונא – כשגזרו חכמים על הנסרים הללו שלא לסכך בהם, נפסלו לגמרי, ואין לסכך בהם בשום צורה, כשאר דברים **הפסולים** לסכך.

ולדעת רב חסדא ורבה בר רב הונא – כשגזרו חכמים על הנסרים הללו שלא לסכך בהם, לא גזרו אלא כשמסכך בהם כמו שמסככים בהם תקרה, כלומר על רוחבם, כדי שלא יבואו להכשיר שאר תקרות בתים, אבל **יכול לסכך בהם** על ידי שנותן אותם על חודיהם הצר משלושה טפחים^א, שכן באופן הזה לא מסככים תקרות בתים ולא יטעו להתיר שאר בתים כמו סוכה.

וכשנזדמן רב נחמן לסורא, נכנסו אליו רב חסדא ורבה בר רב הונא לשאול מה דעתו בדין זה, אולי יאמר כדבריהם. אולם הוא ענה להם, שמאחר שגזרו עליהם חכמים, נפסלו לגמרי, כשפודין של מתכת, ואין לסכך בהם בשום צורה. ומשמע מהסוגיה שמאחר שאמר להם טעמו של דבר קבלו דבריו וחזרו בהם מדבריהם.

וכששמע זאת רב הונא, אמר להם, הלא כך אמרתי לכם, שתאמרו כמוני. אמרו לו, וכי אמר לנו כבודו טעם, [כמו שאמר רב נחמן], ולא קבלנו? ענה להם, וכי בקשתם ממני שאומר לכם טעם, ולא אמרתי?

^א כן פירש רש"י. ויל"ע אם נקט כן משום רבי מאיר, או שגם לדעת רבי יהודה לא הכשירו בזה אלא בפחות משלושה טפחים.

אופנים שסוכה פסולה

בברייתא המובאת כאן, נמנו מספר אופנים שבהם הסוכה נפסלת.

א. סוכה שאינה מחזקת כדי ראשו ורובו ושלחנו, [כדעת בית שמאי, שהלכה כמותם, כפי שנתבאר לעיל בדף ד'].¹

ב. סוכה שנפרצה בה פרצה באחת הדפנות [הנצרכות להכשר הסוכה], והיתה הפרצה בתחתית הדופן, **בשיעור** שיכנס גדי בבת ראש כלומר ברווח בלא להשפיל ראשו, והוא גובה שלושה טפחים.

ג. סוכה שנתן עליה נסר רחב ארבעה טפחים אף על פי שלא הכניס לתוכה אלא שלושה.

- מתחילה רצו לומר, שהכוונה לכך, שסיכך את כל הסוכה בנסרים רחבים ארבעה טפחים, על ידי נתינתם על חודם שאינו רחב שלושה, והסוכה פסולה, כדעת רב הונא, האומר שנסרים הרחבים ארבעה פוסלים גם כשהם נתונים על חודם. ומברייתא זו ראיה לדבריו.

- **אולם דחו זאת ואמרו, שהכוונה לסוכה שסיכך אותה בנסר רחב ארבעה טפחים על פתחה בדופן הרביעי הפרוץ, באופן ששלושה טפחים בפנים², וטפח אחד בחוץ.** ואם היה נותן נסר של שלושה טפחים בלבד, לא היתה הסוכה פסולה, שאינו נחשב סכך פסול, אבל עתה שנתן נסר רחב ארבעה, אף על פי שטפח אחד בחוץ, נחשב כנותן נסר רחב ארבעה בסוכה, שהרי פסל היוצא חוץ לסוכה נידון כסוכה, כפי שנתבאר לעיל בדף ד', ואם כן יש לחשוב את כל הארבעה בסוכה, ולכן היא פסולה³.

דף ט"ו

תקרה שאין עליה מעזיבה

כבר נתבאר בדף י"ד, שמדין תורה, נסרים, אף כשהם רחבים ארבעה טפחים, מאחר שהם דבר שגידולו מן הארץ, ואינו מקבל טומאה, כשרים לסיכוך, אלא שיש אוסרים

¹ אפשר שהכוונה למעט פחות משלושה.

² אם מלבד המקום הזה יש הכשר סוכה, דווקא תחתיו פסול. ואם הוא ממועט מהכשר סוכה, כל הסוכה פסולה.

מדרבנן בלבד, משום גזרת תקרה, [שאם יהיו כשרים, יאמר, כשם שאלו כשרים, כך תקרת ביתי המסוככת כך כשרה, ויבוא לשבת בביתו].

אכן כל זה כשמסכך סוכתו בנסרים, אבל בית, שלא נעשה לשם סוכה, אף כשהוא מסוכך בנסרים אלו בלבד, [ואין על גביהם מעזיבה^א], הכל מודים בו, שמדין תורה הוא פסול לסוכה, אף אם ירצה לשבת בו מעתה לשם סוכה, כי נאמר "חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנד ומקבד" (דברים ט"ז ג) ולא מן העשוי, כלומר כשאתה עושה אותה, תהא עשויה בכשרות ולשם סוכה, ולא כשמתחילה נעשית לשם בית, ולאחר מכן בא לשבת בה לשם סוכה^ב.

ולהלן יתבאר בעזה"י, אם ניתן להכשיר בית מסוכך בנסרים, להיות סוכה כשרה.

ביאור משנתנו כדעת רב

ותקנת תקרה שאין עליה מעזיבה

כבר נתבאר בדף י"ד, שלדברי רב, רבי יהודה ורבי מאיר נחלקו בדין נסרים רחבים ארבעה טפחים, לדעת רבי מאיר, אסרו חכמים לסכך בהם משום גזרת תקרת, ולדעת רבי יהודה, לא אסרו חכמים, וכשרים לסכך בהם. ומבואר, שלדעת רב, גם במשנתנו נחלקו רבי יהודה ורבי מאיר בדין זה.

א. דברי רבי יהודה.

לדעת בית הלל – לא אסרו חכמים לסכך בנסרים רחבים ארבעה טפחים.

ולפיכך, אם היה ביתו מסוכך בנסרים אלו, [והוא פסול לסוכה, כי נעשה לשם בית ולא לשם סוכה, כמבואר לעיל], **יש תקנה להכשיר את כל ביתו** כמות שהוא, להיות סוכה.

והתקנה היא, **שיפקפק את כל הנסרים**, כלומר, יגביה כל אחד מהנסרים, ויחזור ויניחנו לשם סוכה, ובכך נעשה ביתו סוכה, והוכשר.

^א רצפת טיט. ודומה לו במקרא בספר עזרא, "וַיַּעֲזְבוּ יְרוּשָׁלַם עַד הַחֹמָה הָרְחֵבָה" (נחמיה ג' ח'), שהכוונה לכך שמלאוה מתוכה עפר להחזיק החומה. [רש"י].

^ב ואף על גב דלא בעינן סוכה לשם חג, דהא כבית הלל קיימא לן, דמכשרי סוכה ישנה, חכא אינה סוכה, דלא מנכרא מלתא דלשם סוכה הוא דר בו, דהא כל ימות השנה דייר התם, ורוב תשמישו וסעודתו ושנתו שם. [רש"י בדף ח']. וכעין זה כתבו התוס', וביתו ודאי פסול מדאורייתא, דסוכה אמר רחמנא, ולא ביתו של כל ימות השנה. [תוס' בדף ב'].

ואם אינו רוצה לפקפק את כל הנסרים, עדיין יכול להכשיר את ביתו, על ידי הוצאת נסרים כדי הכשר סוכה, ונתינת סכך כשר במקומם^א. [ובאופן שאין מהסכך הכשר ולדפנות ארבע אמות, שבכך הסוכה כשרה על ידי דפנות עקומות].

ולדעת בית שמאי – אסרו חכמים לסכך בנסרים רחבים ארבעה טפחים משום גזרת תקרה.

ולפיכך, אם היה ביתו מסוכך בנסרים אלו, [והוא פסול לסוכה, משני טעמים (א) כי נעשה לשם בית ולא לשם סוכה, (ב) כי מסוכך בנסרים רחבים ארבעה טפחים], **אין לו תקנה להכשירו לסוכה על ידי פקפוק הנסרים, כי הם סכך פסול מדרבנן, נואם כן, אף שמהתורה הוא עושה עתה לשם סוכה, וכשרה, מדרבנן פסולה, משום גזרת תקרה.**

והאופן היחידי שיוכל להכשיר את ביתו לסוכה, הוא בהוצאת נסרים כדי הכשר סוכה, ונתינת סכך כשר תחתיהם. [ובאופן שאין מהסכך הכשר ולדפנות ארבע אמות, שבכך הסוכה כשרה על ידי דפנות עקומות].

ב. דברי רבי מאיר.

לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה, ולדברי שניהם, אסרו חכמים לסכך בנסרים רחבים ארבעה טפחים, משום גזרת תקרה.

ולפיכך, אם היה ביתו מסוכך בנסרים אלו, האופן היחיד שיוכל להכשיר את ביתו לסוכה, הוא בהוצאת נסרים כדי הכשר סוכה, ונתינת סכך כשר תחתיהם.

-

ומתחילה רצו לומר, מאחר שלדברי רב, מחלוקת רבי יהודה ורבי מאיר במשנה זו, אם אסרו חכמים לסכך בנסרים רחבים ארבעה טפחים משום גזרת תקרה, לא מסתבר שנחלקו באותה סברא בשתי משניות.

ואם כן מחלוקתם במשנה בדף י"ד, אינה בנסרים רחבים ארבעה ובגזרת תקרה [כפי שנתבאר שם], אלא מחלוקתם שם בנסרים שאינם רחבים ארבעה, אבל משופים הם, כלומר חלקים וראויים לשאר תשמישים, ונחלקו אם אסרו לסכך בהם משום גזרת

^א יליע אם כשמוציא נסר אחד, צריך לתת דווקא סכך אחר במקומו, או שיכול להחזיר אותו עצמו, שהרי הוא סכך כשר, ומה שאמרו שיש לתת סכך אחר הוא רק כדעת בית שמאי וכן כרבי מאיר.

כלים. [כדברי רבי יוחנן].

לדעת רבי מאיר, מאחר שראויים הם לתשמיש, ונחשבים ככלים, אף על פי שהם פשוטי כלי עץ, שאינם מקבלים טומאה, אסרו לסכך, ככלי עץ שיש להם בית קיבול, שהם מקבלים טומאה, שכן אם יסככו באלו שאינם מקבלים טומאה, יבואו לסכך גם באלו המקבלים טומאה.

ולדעת רבי יהודה, לא אסרו חכמים לסכך בפשוטי כלי עץ, ולכן מסככים בהם.

אולם דחו זאת ואמרו, שלא מסתבר שרב יפרש שנחלקו בדבר זה, שהרי לדעת רב, חיצים זכרים, שהם פשוטי כלי עץ, מסככים בהם, ולא גזרו עליהם משום נקבות, [כפי שנתבאר לעיל בדף י"ב], והוא הדין לשאר פשוטי כלי עץ, שאין לאוסרם משום מקבלי כלי עץ.

ולפיכך אמרו, שאמנם לדעת רב, בשתי המשניות נחלקו רבי יהודה ורבי מאיר בנסרים רחבים ארבעה טפחים, ובגזרת תקרה. והכל ענין אחד.

שכשאמר רבי מאיר שיש לאסור נסרים רחבים ארבעה משום גזרת תקרה, [כמבואר במשנה בדף י"ד], אמר לו רבי יהודה [במשנה בדף ט"ו], שדברים אלו הם כדעת בית שמאי, אבל בית הלל לא אסרו. והשיב רבי מאיר, שגם בית הלל אסרו, ולא נחלקו בית הלל ובית שמאי בדבר זה.

ביאור משנתנו כדעת שמואל

ותקנת תקרה שאין עליה מעזיבה

כבר נתבאר בדף י"ד, שלדברי שמואל, רבי יהודה ורבי מאיר נחלקו בדין נסרים רחבים שלושה טפחים עד ארבעה, שלדעת רבי מאיר, אסרו חכמים לסכך בהם משום גזרת תקרה, ולדעת רבי יהודה, לא אסרו חכמים, וכשרים לסכך בהם. אבל נסרים רחבים ארבעה טפחים, הכל מודים שאסרו חכמים לסכך בהם, משום גזרת תקרה.

עוד נתבאר לעיל, שכל זה כשמסכך סוכתו בנסרים לשם סוכה, אבל ביתו ממש, פסול לסוכה מהתורה.

ולדברי שמואל, נחלקו חכמים במשנתנו, כיצד ניתן להכשיר בית המסוכך בנסרים רחבים ארבעה.

א. דברי רבי יהודה.

לדעת בית הלל – כשאסרו חכמים לסכך סוכה בנסרים רחבים ארבעה טפחים, מחשש שאם יהיה מותר לסכך בהם, יטעו לומר שבית גם כן כשר, לא אסרו אלא כשאין הוכחה לכך שלא יבוא לכלל טעות זו. אבל כשעושה מעשה המוכיח שידוע לו החילוק בין בית לסוכה, ולא יבוא לכלל טעות להכשיר בית, לא אסרו לסכך בנסרים רחבים ארבעה טפחים.

ולפיכך, מי שהיה ביתו מקורה בנסרים רחבים ארבעה טפחים, אם מפקפק, כלומר עוקר את כולם, וחוזר ונותנם לשם סוכה, מראה שידוע הוא שיש חילוק בין בית לסוכה, ולכן, במעשה שעשה, הכשיר את הבית להיות סוכה, אף על פי שהוא מסוכך בנסרים רחבים ארבעה טפחים. [=ביטולי תקרה מהני].

ולדעת בית שמאי – לא חילקו חכמים בדבר זה, ובכל אופן נסרים רחבים ארבעה טפחים פסולים לסכך בהם.

ולפיכך מי שהיה ביתו מקורה בנסרים רחבים ארבעה טפחים, האופן היחידי שבו יוכל להכשירו להיות סוכה הוא כשיעקר ממנו נסרים בשיעור הכשר סוכה ויתן תחתיהם סכך כשר. [=ביטולי תקרה לא מהני].

ב. דברי רבי מאיר.

לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה, ולדברי שניהם, אסרו חכמים לסכך בנסרים רחבים ארבעה טפחים, בכל אופן.

ולפיכך, אם היה ביתו מסוכך בנסרים אלו, האופן היחיד שיוכל להכשיר את ביתו לסוכה, הוא בהוצאת נסרים כדי הכשר סוכה, ונתינת סכך כשר תחתיהם.

היקף שבו פרוץ בעומד

כלל בדינו, שכל שיהא מקום מוקף בדבר גבוה עשרה טפחים, הרי תוכו רשות היחיד. ואין צריך לעשות היקף גמור, אלא אפילו ההיקף כולו פרצות פרצות, אם (א) העומד רב על הפרוץ, (ב) והוא גבוה עשרה טפחים, (ג) ואין בו פרצה אחת של עשר אמות, נעשה תוכו רשות היחיד, ומותר לטלטל בו.

ונחלקו חכמים מה הדין כשהפרוך והעומד שווים^א, כגון שהקיף בפסים גבוהים עשרה טפחים, ורחבים שלושה טפחים, והעמידם באופן שבין קנה לקנה רווח שלושה טפחים, ונמצא העומד והפרוך שווים:

לדעת רב פפא – היקף שבו הפרוך והעומד שווים, נידון כהיקף מחיצות, ומותר לטלטל בתוכו, שכך נאמרה הלכה למשה מסיני, לא יהא רוב ההיקף פרוץ, אבל אם חציו פרוץ וחציו עומד, מחיצה כשירה היא.

ולדעת רב הונא בריה דרב יהושע – היקף שבו הפרוך והעומד שווים, נידון כמקום שאינו מוקף מחיצות, ואסור לטלטל בתוכו, שכך נאמרה הלכה למשה מסיני הקף את הרוב, אבל אם חציו מוקף וחציו פרוץ, אין כאן מחיצות כשירות.

המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה

שפודים של מתכת [וארוכות המיטה], דבר המקבל טומאה הם, ופסולים לסיכוך, אבל יכול לסדר אותם על גבי הסוכה, כדי לתת עליהם את הסכך.

ובמשנתנו מבואר, עד כמה יכול להרבות בשפודים הללו, ותהא הסוכה כשרה, שכך שנינו, המקרה את סוכתו בשפודים או בארוכות המיטה, **ויש רווח ביניהם כמידתם, ונתן עליהם סכך כשר, סוכתו כשירה.**

והנה **לדעת רב פפא**, האומר, שפרוך כעומד כשר, **משנתנו מתבארת כמשמעותה, שהרווח בין השפודים שווה להם ממש**, ובכל זאת הסוכה כשירה, כי כל הרווח הזה שבין השפודים מלא סכך כשר, וכשהפסול שווה לכשר, הרי זה נידון כמו שהכל כשר.

ולדעת רב הונא בריה דרב יהושע, האומר, שפרוך כעומד פסול, על כרחך אין להכשיר את הסוכה אלא כשהסכך הכשר מרובה על השפודים, וכדי שלא יקשה עליו ממשנה זו, ישבו אותה כמותו בשני אופנים.

- **מתחילה אמרו, שבאמת אין כוונת המשנה לסוכה שבה הרווח בין השפודים כמידתם ממש, אלא מעט יותר מהם**, באופן כזה שיכולים להעביר בין כל שני שפודים שפוד שלישי [=בנכנס ויוצא], והוא שיעור גדול יותר ממידתם של השפודים עצמם, שכן

^א נראה דהלכה כרבי יוסי, דאמר פרק שני דבכורות, אפשר לצמצם לכל הפחות בידי אדם מדאיפלגי אמוראי הכא בפרוך כעומד ... לכך נראה דבידי שמים אין הלכה כמותו ... [תוס'].

מקום שבו שפוד עובר, רחב ממידת השפוד, שאם היה ממש כמידתו, לא היה עובר בו אלא בקושי. ומהטעם הזה הסוכה כשירה, כי באמת הסכך מרובה על השפודים. וביאר רבי אמי, שאף שניתן לצמצם ולקרות את הסוכה בשפודים באופן שיהא הרווח ביניהם כמותם ממש, המשנה מדברת באופן שלא צמצם כל כך, אלא הניח ביניהם רווח יותר ממידתם עצמה.

- **ורבא אמר**, שאמנם כוונת המשנה לסוכה שבה הרווח בין השפודים **כמידתם ממש, ובכל זאת היא כשירה, כי נותן את הסכך הכשר מאונך לשפודים**, [אם היו נתונים שתי נותן ערב, ואם היו נתונים ערב נותן שתי], **ובכך מאחר שהסכך הכשר עומד על הפסול, על כרחך הכשר מרובה מהפסול, שאם לא כן, יפול ברווחים**, ומאחר שהכשר מרובה על הפסול, הוא מבטל^א, והסוכה נידונית כמסוככת בסכך כשר בלבד, וכשרה.

כן ביאר רש"י את דברי רב אמי ורבא, שבאו ליישב את המשנה כדעת רב הונא בריה דרב יהושע. והתוס' הקשו על פירוש כמה קושיות.

ולכן פירשו התוס' כגרסת ר"ח ורבינו תם, שדברי רב אמי ורבא לא נאמרו ליישב את המשנה כדברי רב הונא בריה דרב יהושע, אלא באו ליישב קושיה אחרת, והיא, הלא אף אם יהא בין השפודים רווח כפי הראוי, [לרב פפא כמידתם, ולרב הונא בריה דרב יהושע יותר ממידתם], עדיין לא תהא הסוכה כשירה, כי אי אפשר לצמצם, ולמלא את כל אותו רווח בסכך כשר.

- ועל זה תירץ רבי אמי, במעדיף, כלומר שיתן הרבה סכך כשר, עד שבדאי יסתום כל האויר^ב.

- ורבא תירץ, אפילו אינו מעדיף, מכל מקום אם היו נתונים שתי, נותנו ערב, ואז נסתם כל האויר^ג.

סיכוך בארוכות המטה

במשנתנו מבואר, שארוכות המטה פסולים לסיכוך. והנה אם הכוונה לארוכות המטה ממש, מכאן ראה לדברי רבי אמי בר טביומי [המבוארים להלן בדף ט"ז], שחלקי כלים,

^א קשה להאי פירושא, דאין דומה שיתבטל סכך פסול בכשר, אף על פי שהכשר רוב, כיון דאין מעורבין זה בזה, וניכר כל אחד בפני עצמו ... [תוס'].

^ב כלומר עד שבא מן הכשר על השפודים שמכאן ומכאן שנתכסה כל האויר. [תוס'].

^ג דאפילו תימא אינן מעדיפים, אם היו נתונים שתי נותנן ערב, אי אפשר שלא יתכסה כל האויר, שהכשר נסמך בפסול. אי נמי דווקא שתי וערב מהני לרבא, אבל בענין אחר לא, דגזרינן שמא לא יעדיף, אבל שתי וערב אי אפשר בלא העדפה, שלא יפול הכשר. [תוס'].

אף על פי שכשנחלקו בטל מהם שיעורם לטומאה, מאחר שמתחילתם היו מקבלים טומאה, גזרו עליהם שלא לסכך בהם אף אחר שנחלקו, שכן ארוכות המטה הם כמותם, שמתחילה כשהיו חלק מהמטה השלמה היו מקבלים טומאה, וכשנחלקו הרי הם פשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה, ואף על פי כן אין מסככים בהם.

ואמרו שניתן לדחות ראייה זו, ולומר, שמשנתנו אינה מדברת בארוכות המטה בפני עצמם, שבטלו משיעורם לטומאה, אלא כשהם מחוברים לשתי רגלים, ועדיין הם בתורת טומאה, כדעת חכמים בדף ט"ז, אבל ארוכות המטה בפני עצמן, מאחר שאינן מקבלות טומאה, כשרות לסיכוך.

אכן מסקנת הגמרא בדף ט"ז, שיש להביא ראייה לדברי רבי אמי מברייתא, שאין מסככים בחלקי כלים גם אחר שנפחתו משיעורם לטומאה, ואם כן, לכל הפחות לפי דעת הברייתא הזו, יש להעמיד את משנתנו בארוכות המטה בפני עצמן, שאף על פי שבטלו מטומאתן אין מסככים בהן.

דף ט"ז

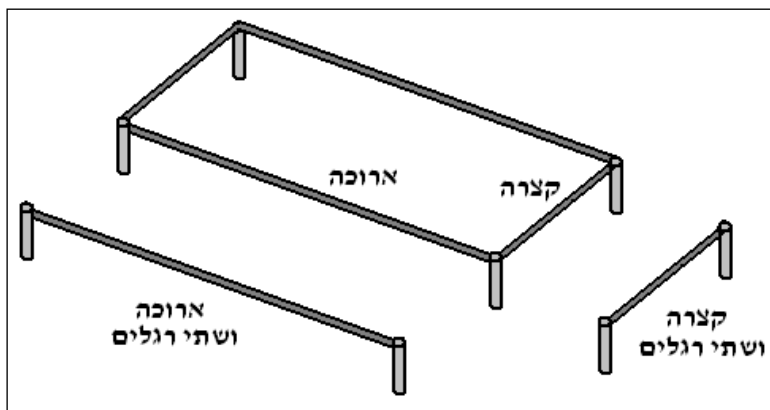
טומאה במטה

כבר נתבאר, שכלי עץ שאין להם בית קיבול, אינם מקבלים טומאה. יוצאים מכלל זה כלי עץ העשויים למושב ומשכב, שבכך הם ראויים לקבל טומאת משכב ומושב, ומתוך כך מקבלים גם שאר טומאת כלים. ובכלל זה מיטה שהיא דבר המשמש משכב ומושב.

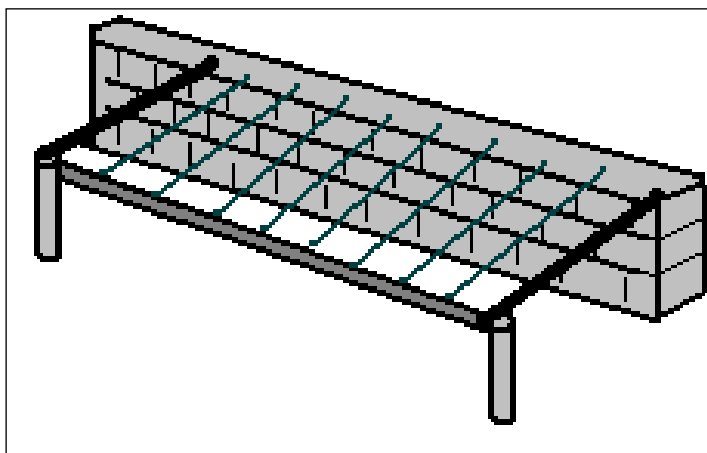
לדעת רבי אליעזר – המטה, מטמאה חבילה, ומטהרת חבילה. כלומר, אין המטה מטמאה, אלא כשהיא שלימה, שהיא ראויה למשכב ומושב, אבל אם נתפרקה, אינה מקבלת טומאה. וכמו כן, אינה נטהרת בטבילה אלא כשהיא שלימה, אבל אם נטמאת כשהיא שלימה, ונתפרקה, אין הטבילה מטהרת אותה.

ולדעת חכמים – המטה, מטמאת אברים, ומטהרת אברים. כלומר, יש אופנים שבהם גם חלקי המטה מטמאים ומטהרים, אף על פי שהם מפורקים.

ואמר רב חנן בר רבי שהאופנים הללו הם, כשהיו יחד **ארוכה ושתי רגלים, או קצרה**

ושתי רגלים^א.

כי גם חלקי מטה אלו ראויים הם לשמש משכב ומושב, על ידי העמדתם כנגד כותל, ונתינת מוטות בין הרגלים והכותל, וחוזר ונותן חבלים בין הארוכה או הקצרה ולכותל, וראוי למשכב.

^א ודוקא כשכל המטה קיימת, וכולה של אדם אחד, שסופו לחזור ולחברה, אבל אם נאבד מקצתה, או של שני בני אדם, הואיל ואין סופו לחזור ולחברה טפי, אפילו איכא ארוכה ושתי כרעים קצרה ושתי כרעים טהורה ... והא דתנן ... כרע שהיתה טמאה מדרס, וחברה למטה שלה, טמאה, פירשה, היא טמאה מדרס והמטה מגע מדרס, אלמא דכרע לחודיה טמא, היינו לאחר שחברו למטה, חוזר לטומאה ישנה, אפילו במטה טהורה, אבל כל זמן שלא חברו, טהורה אף על פי שפירש ממטה טמאה [כלומר כרע אחד טמא לענין זה שכשיחברוהו בפועל במטה יהיה טמא, וארוכה או קצרה ושתי כרעים אם עתידים לחברם במטה, טמאים אף קודם חיבורם]. וסוגיא דשמעתין כרבי נחמיה, דרבנן לא מטמאי בארוכה ושתי כרעים. [ע"פ תוס']

בלאי כלים

כלל בדינו, שבגד שאין בו שלש אצבעות על שלש אצבעות, מאחר שאינו ראוי לשום אדם, [לא לעניים ולא לעשירים^א], בטל מהיות בגד, ואינו מקבל טומאה.

סיכוך בבלאי כלים

כבר נתבאר, שכל דבר שאינו מקבל טומאה, וגידולו מן הארץ, כשר לסיכוך.

אכן **לדברי רבי אמי בר טביומי, בלאי כלים** [כלומר שיירי בגדים] של פשתן, יוצאים מכלל זה, ואף על פי שהם דבר שגידולו מן הארץ, ואינו מקבל טומאה, מאחר שמתחילה כשהיו שלמים היו ראויים לקבל טומאה, גזרו חכמים שלא לסכך בהם. ולעיל נתבאר, שרצו להביא ראיה לדבריו ממשנתנו, והראיה נדחת.

ומכל מקום, בברייתא מבואר כדבריו, שכן שנינו בברייתא, שמחצלת של שיפא [=לישק"א בלעז, הוא עשב הצומח ליד הים], וכן מחצלת של גמי [=גומ"א], אם מתחילה היה בהם שיעור לקבל טומאה, מעתה, אף על פי שנפחתו משיעורם לקבל טומאה, [שהוא ששה טפחים על ששה טפחים], הואיל ומתחילה היו מקבלים טומאה, גם לאחר שנפחתו, אין מסככים בהם.

-

דין מחצלת הקנים יתבאר בעזה"י בדף י"ט.

החוטט בגדיש

נתבאר בדף י"ב שגדיש של תבן, מאחר שלא הוגדש לשם סכך, אינו נחשב כסכך, ואף אם חטט וחפר בו מצידו, עד שנעשה בו חלל גבוה עשרה טפחים כשיעור סוכה, התבן שבגג החלל אינו נידון כסכך, וסוכה פסולה היא. [כל זה כבר נתבאר בדף י"ב].

ולדברי רב הונא, כל זה כשחטט בגדיש שהוגדש מתחילה על הקרקע ממש, בלא שיהא חלל טפח בינו לקרקע, אבל אם מתחילה הוגדש באופן שיש חלל טפח^ב בינו לקרקע,

^א ואפילו חישב עליהן, בטלה דעתו. והא דמשמע בזבחים ... דמטלית פחותה משלש על שלש מהניא ביה מחשבה, דלא דמי, דהתם מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, כדפרישית פרק כ"ח דכלים. [תוס'].]

^ב מצוין למימר רב הונא לטעמיה, דאמר לעיל בדף י' גבי בין סוכה לסוכה טפח, ושם אמר מאן דאמר התם ארבעה, הכא מודה, דהא לשמואל דאמר התם עשרה, הכא לא שייך. [תוס'].]

והחלל הזה הוא באורך ורוחב של הכשר סוכה, מתחילת נתינתו של הגדיש שם נחשב כולו כניתן לסכך, אף שאין בו גובה עשרה טפחים, ומעתה אם חוטט בו, להגביה את החלל לגובה עשרה טפחים, סוכה כשרה היא^א, כסוכה פחות מעשרה, שחקק בה להשלימה לעשרה.

מחיצות תלויות בסוכה

נחלקו חכמים ורבי יוסי לעניין מחיצות הסוכה, אם הן כשירות גם כשהן מוגבהות.

לדעת חכמים – אין המחיצות כשירות, אלא אם כן יתקיימו בהן שני תנאים. (א) גובה המחיצה עצמה [מראשה ועד רגליה] יהיה עשרה טפחים. (ב) **ולא תהא המחיצה מוגבהת שלושה טפחים** מהקרקע.

ולדעת רבי יוסי – כל שתהא המחיצה עצמה גבוהה עשרה טפחים, **מחיצה כשירה** היא, ואפילו היא מוגבהת הרבה יותר משלושה טפחים.

אכן לדברי שניהם, כשנתקיימו התנאים הללו, המחיצות כשירות, גם כשאין מגיעות למעלה עד הסכך, ואפילו רחוקות ממנו הרבה, כגון שהמחיצות סמוכות לקרקע בגובה עשרה טפחים, והסכך עליהן בגובה עשרים אמה.

בור שבין שתי חצירות

שתי חצירות, שבכל אחת עירבו לעצמה, אבל לא עירבו יחד, [כגון שהיה כותל ביניהן בלא פתח], אסורים בני החצירות לטלטל מזו לזו.

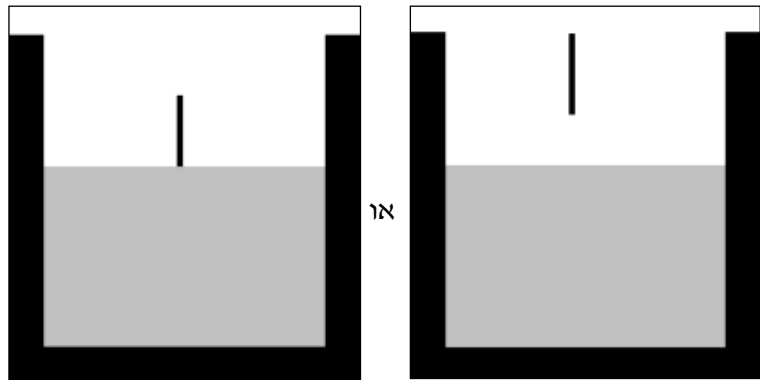
ולפיכך אם יש בור בין שתי החצירות, [תחת הכותל שביניהן], חציו בזו וחציו בזו, מאחר שרשות שתי החצירות שולטת בבור, **אסורים הם אלו על אלו מלמלא ממנו, עד שיעשו מחיצה גבוהה עשרה טפחים, לחלק את הבור, חציו לאלו וחציו לאלו.**

ואמנם הקלו חכמים במחיצה זו, שאינה צריכה לחלק את הבור מקרקעיתו, ואף כשהיא תלויה היא מועילה לחלקו, אבל נחלקו כיצד יש להעמידה.

^א וכשוטט בו מלמטה למעלה עד שמגביה את החלל לשיעור גובה עשרה, אין זו עשייתו, שהרי אינו מתקן אלא הדפנות, ובדפנות לא אמרינן תעשה ולא מן העשוי, והרי היא כסוכה שפחותה מעשרה, וחקק בה והשלימה לעשרה. [רש"י].

א. דעת תנא קמא.

מאחר שהקלו חכמים להתיר את חלוקת הבור במחיצה תלויה, באופן שאין מחיצה מועילה לשאר דברים, צריך להעמידה באופן שיהא ניכר שנעשית לצורך הבור, ולפיכך **צריך להעמידה בתוך חלל הבור** [=מתוך אוגנו], ולא מעל חלל הבור, אמנם בתוך הבור, מאחר שניכר שנעשית לצורך המים, יכול לתת אותה באיזה גובה שירצה, בין מלמעלה סמוך לשפתו מתוכו, ובין מלמטה סמוך למים^א.

ב. דעת רבן שמעון בן גמליאל.

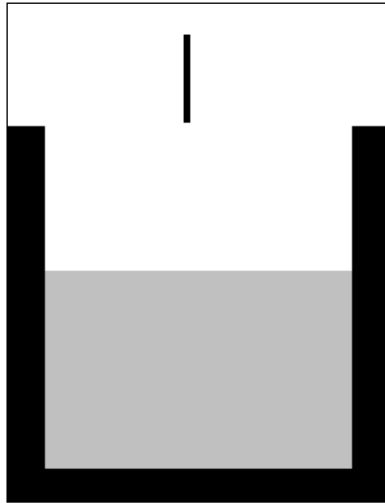
הדברים הנ"ל הם דעת בית שמאי. אבל לדעת בית הלל, צריך לתת את המחיצה דווקא למטה סמוך למים ולא למעלה^ב.

ג. דעת רבי יהודה.

המחיצה שבין החצירות, ההולכת מעל הבור, אף על פי שאינה נכנסת כלל לתוך הבור, ולא נעשית כלל בשביל הבור, מועילה לחלק את הבור בין שתי החצירות, ומותרים אלו ואלו למלא מהבור, כי מחיצה תלויה מתירה כל טלטול בין חצרות, ואין צורך לעשות מחיצה נוספת בתוך חלל הבור.

^א אבל מחיצה החוצצת את החצירות ומהלכת על פי הבור, שלא נעשה בשביל המים אינה מתרת, דאין מחיצה תלויה מתרת במים אלא הנעשית בשביל להתיר מלוי המים. [רש"י].

^ב בכל הספרים גרסינן איפכא בפי' כיצד משתתפין. [תוס'].

דעת רבי יוסי ודעת רבי יהודה

הנה נתבאר, שלדעת רבי יוסי, מחיצה תלויה מועילה להכשיר את הסוכה, ולדעת רבי יהודה, מחיצה תלויה מועילה להתיר טלטול.

ולדברי רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, דעת רבי יהודה ודעת רבי יוסי דעה אחת היא, שמחיצה תלויה מועילה כמחיצה גמורה.

אולם דחו זאת, ואמרו, שיתכן **שלא היקל רבי יהודה** להתיר על ידי מחיצה תלויה, **אלא לעניין עירובי חצירות, שהם מדברי חכמים,** [שכן מדין תורה אין הטלטול אסור אלא מרשות היחיד לרשות הרבים], אבל לעניין סוכה, שהיא דין תורה, מודה רבי יהודה שאין מחיצה תלויה מכשירה אותה.

וכמו כן יתכן **שלא הקל רבי יוסי** להכשיר מחיצה תלויה **אלא לעניין סוכה, שאינה** חמורה כל כך, שאין בה **אלא חיוב עשה,** מה שאין כן לעניין הלכות שבת החמורים, שיש בהם איסור סקילה, אין להכשיר מחיצות תלויות, [ובכלל זה לעניין רשויות שתקנו חכמים בהלכות שבת, דכל דתקון רבנן, כעין דאורייתא תקון].

בציפורי הביאו ספר תורה על ידי מחיצה תלויה

כשבא רב דימי, סיפר מעשה שארע בציפורי, בחצר שהיו בה מספר בתים ובית כנסת, והיה דרכם להצניע את ספר התורה באחד מהבתים מפני הנוכרים, ולא היתה אותה

חצר מעורבת, ושכחו ולא הביאו ספר תורה מערב שבת מהבית שבו היה, לבית הכנסת, אולם למחר מצאו שהיו סדינים פרוסים באותה חצר על גבי עמודים, באופן שחצו בה בין שאר בתי החצר לבין בית הכנסת והבית שבו היה ספר תורה, ואף שהיו הסדינים הללו מוגבהים מן הארץ יותר משלושה טפחים, סמכו עליהם להיות מחיצה, להחשיב את בית הכנסת והבית שבו ספר תורה שהם בחצר בפני עצמה, ומאחר שלא היו דרים בבית הכנסת, והיה באותה חצר בית דירה אחד, מותר לטלטל בו בלא עירוב, וכך הביאו את ספר תורה מהבית לבית הכנסת.

- ולפירוש רש"י, אם לא היו שם סדינים לא היו יכולים להביא מהבתים כדי לעשות בהם מחיצה כי לא עירבו ואסורים לטלטל מהבתים לחצר. אמנם אם היו סדינים בחצר אף אם לא היו פרוסים היו יכולים לפורסם ואין בכך משום עשיית אוהל בשבת שאין הדבר אסור אלא בעשיית גג ולא בעשיית דפנות.

- ולפירוש רבינו תם, גם אם לא היו שם סדינים, היה להם אפשרות להוציאם מהבתים דרך מלבוש, ומכל מקום לא היו יכולים לתקן דבר, כי אפילו היו סדינים מונחים בחצר, היו אסורים לפרוס אותם להיות מחיצות, משום שעשיית מחיצות מתירות, אסורה משום עשיית אוהל, גם בדפנות, ולא רק בגג.

על כל פנים, למדנו ממעשה זה, שבציפורי סמכו על מחיצות תלויות גם לענין שבת, ולכאורה יש ללמוד מכאן, שדעת רבי יוסי כדעת רבי יהודה, לסמוך על מחיצה תלויה גם בשבת, שהרי ציפורי מקומו של רבי יוסי, והוא היה ראש בה, כמו שאמרו, הלך אחר בי"ד יפה, אחר רבי יוסי לציפורי, ומן הסתם על פיו נעשה אותו מעשה.

אולם דחו זאת ואמרו, שאפשר שרבי יוסי עצמו לא סמך על מחיצות תלויות אלא לענין סוכה, ולא לענין שבת, ואותו מעשה ארע אחר מותו, ונעשה על פי רבי ישמעאל בנו שהיה ראש בציפורי אחריו.

דופן גבוהה ארבעה ומשהו או שבעה ומשהו מתירה סוכה

לדברי רב חסדא אמר אבימי, סוכה שגובהה עשרה טפחים, יכול לעשות לה דפנות שגובהן ארבעה טפחים וקצת, ויעמיד אותן באמצע גובה עשרה טפחים, באופן שיהיה פחות משלושה טפחים בינה לקרקע, שבכך אותו רווח נידון כסתום מדין לבד, וכן יהיה פחות משלושה טפחים בינה לסכך, שבכך אותו רווח נידון כסתום מדין לבד, ונמצאת מחיצה שלמה של עשרה טפחים.

והחידוש שבא רב חסדא ללמדנו הוא, שמחשיבים את המחיצה כסתומה מדין לבוד, אף משני צדדים^א.

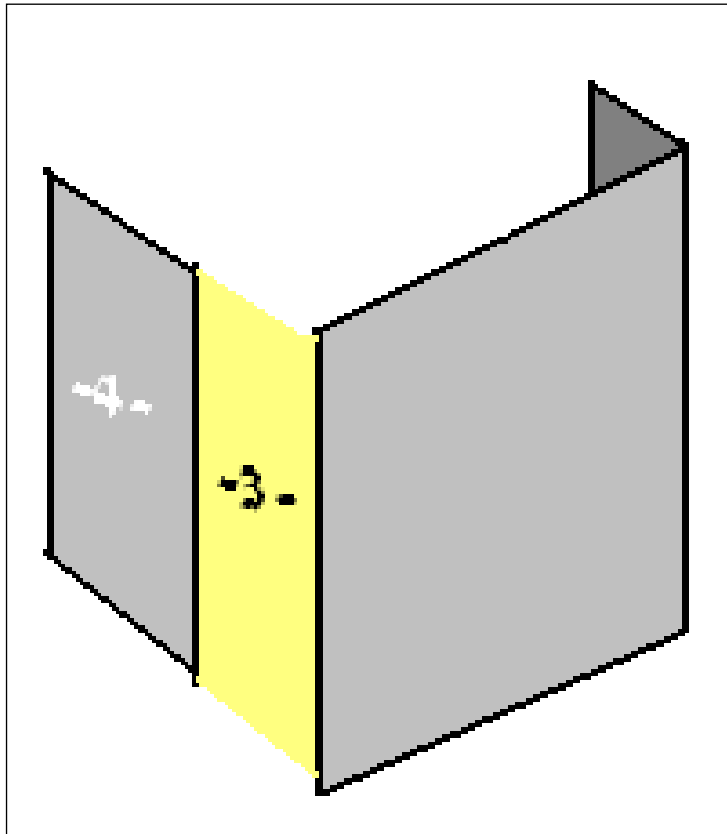
וכל זה בסוכה שגובהה עשרה טפחים, אבל סוכה גבוהה הרבה, צריך לה לכל הפחות דופן שבעה טפחים ומשהו, ויעמידנה בפחות משלושה לקרקע, שבכך תהא נחשבת כעשרה טפחים.

^א ותימה דהא נמי מלתא דפשיטא היא, דמכשירין לעיל קנה קנה פחות משלשה, דדופן סוכה כדופן שבת. ושמא סלקא דעתך לחלק בין שתי לערב. ואין לחקשות דתיסגי בשני חבלים שעוביין יתר מטפח ואמרינן לבוד, כדאשכחן פרק קמא דעירובין, דמקיפין בשלשה חבלים, והכא בשנים סגי, הא אמרינן התם דלא התירו אלא בשיירא. [תוס']

ולדעת רבי יוסי, יוכל להעמידה גם בפחות משלושה סמוך לסכך, שבכך תהא מחיצה תלויה של עשרה טפחים, שלדעתו היא מכשירה את הסוכה.

דופן רחבה ארבעה ומשהו מתירה סוכה

לדברי רבי אמי, פס ארבעה טפחים ומשהו מועיל לסוכה להיות לה דופן שלמה, על ידי שיעמידנו בפחות משלושה לדופן אחרת, שבכך כל הרווח נחשב סתום, והרי זו דופן שבעה טפחים^א.

^א ותימה, למה לי פס ארבעה, יעשה פס שני טפחים, ויעמידנו סמוך לדופן, וירחיק שלשה טפחים פחות משהו, ויעמיד פס אחד של שני טפחים ומשהו ... ויש לומר משום דאמרינן בסוף פרק קמא דעירובין, דכל מחיצה שאינה של שתי וערב אינה מחיצה, ואם היו שני פסין, שאין בכל אחד ארבעה, הויה לה כמחיצה של שתי. [תוס'].
 לפרטים ולהזמנת ספרי "בקיזור" bekitsur@outlook.com

ואמרו, שהסיבה שאמר רבי אמי דין זה, כדי ללמדנו, שהכשר סוכה שיעורו שבעה טפחים^א שזהו המקום הנצרך להחזיק את ראשו ורובו ושלחנו.

דף י"ז

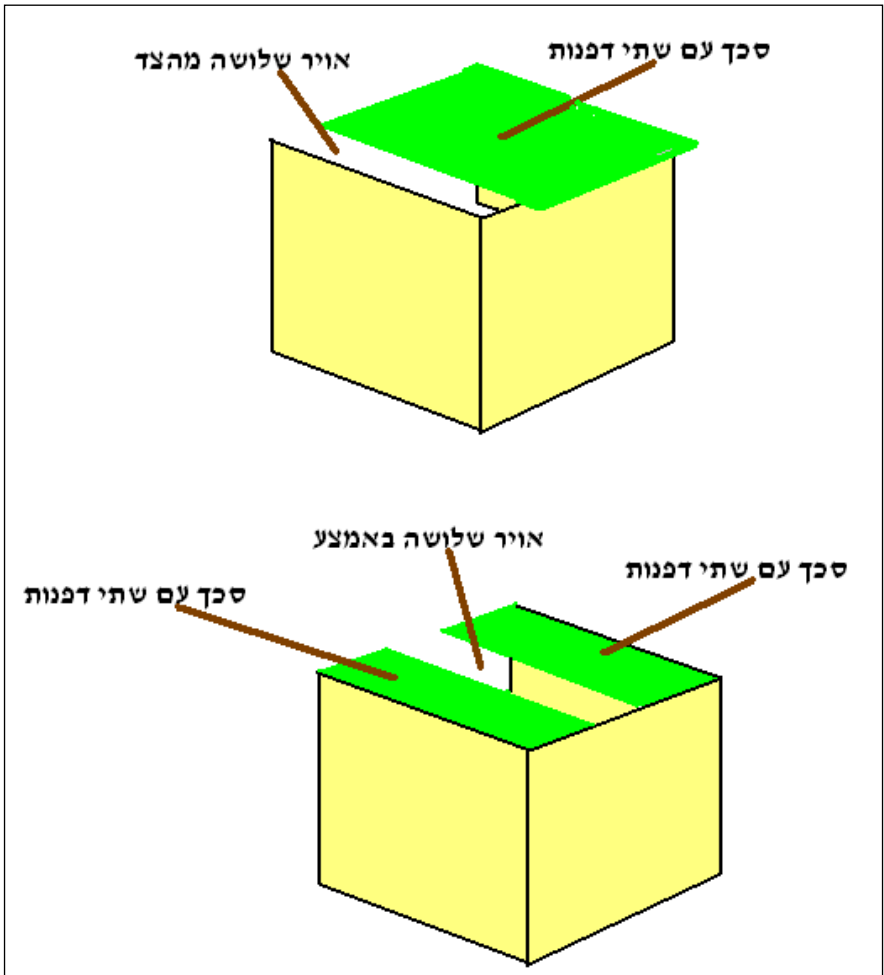
אור פוסל בשלושה אפילו מן הצד

כשיש בתקרת הסוכה מקום פנוי מסכך [=אור] ברוחב שלושה טפחים לאורך הסוכה^ב, הוא מחלק את הסוכה שמשני צידיו לשני חלקים נפרדים, שכל אחד נידון לעצמו, ולכן כשהיה הדבר בסוכה של שלוש דפנות, בין כשהיה מן הצד, ובין כשהיה באמצע, הסוכה פסולה, שהרי אין במקום אחד סכך עם שלוש דפנות^ג.

^א לעיל בדף ד' ע"א פירש רש"י שבעה ומשהו. ויל"ע בדבר.

^ב ודוקא כשמתחיל מדופן האמצעי ומהלך על פני כל הסוכה עד הפתח, דהשתא חוצץ האויר או הפסול בין כשר לכשר, וליכא שלוש דפנות, לא לזה ולא לזה, אבל אם מתחיל מן הדופן שבצד, ומהלך עד הדופן שכנגדו, אם נשאר מן הכשר לצד הדופן האמצעי כשיעור הכשר סוכה, כשרה, דהא אית לה שלש דפנות, ושל צד הפתח פסולה. והיכא דהאויר או הפסול אין מהלכין על פני כל הסוכה, כגון דאיכא באמצע סוכה שלוש על שלוש אויר או ארבעה על ארבעה סכך פסול, אם ממנו ועד הדופן האמצעי כדי הכשר סוכה, הכל כשר, בין מה שבצדדין בין מה שלצד הפתח, ואפילו מה שיוצא לחוץ לגמרי, דהואיל והכל מחובר לשיעור הכשר סוכה, הרי זה כפסל היוצא מן הסוכה, דניתר בלא דפנות ... ואפשר אפילו אין כדי הכשר סוכה ממנו עד דופן האמצעי, מצטרפין זה עם זה לכדי הכשר סוכה, ואין האויר והפסול חוצצין, מאחר שהכשר מתחבר יחד דרך הצדדים. [תוס'].

^ג ומכאן אני אומר ומפרש, הא דאמרין שבסכך פסול מן הצד אמרינן דופן עקומה להכשיר עד ארבע אמות, היינו דחשבינן לסכך כאילו מן הדופן, ונעקם ונכפף למעלה. ובאוריה ליכא למימר הכי. ואיני מפרש, רואין את הדופן כאילו הוא עקום והולך תחת הסכך פסול ומגיע לסכך כשר, ומוציא את הפסול מן הסוכה, דאם כן, גם גבי אויר נמי נימא הכי. [רש"י].

אבל כשהיה אוויר פחות משלושה טפחים, הוא נחשב סתום מדין לבד, והסוכה כשרה. [ובדף י"ח יתבאר בעזה"י, שנחלקו חכמים, אם רק מן הצד הסוכה כשרה מדין לבד, או אף באמצע].

דופן עקומה עד ארבע אמות

כבר נתבאר בדף ד', שהלכה למשה מסיני היא, שאם היה הסכך הכשר רחוק מהדופן עד ארבע אמות, [ולא עד בכלל], ויש שם סכך פסול כגון תקרה, אותו הסיכוך הפסול נידון כדופן, והרי זה כאילו יש כאן דופן עקומה המגיעה עד הסכך הכשר, והסוכה כשרה.

והזכירו במשנתנו שלושה אופנים שבהם מתקיים דין זה.

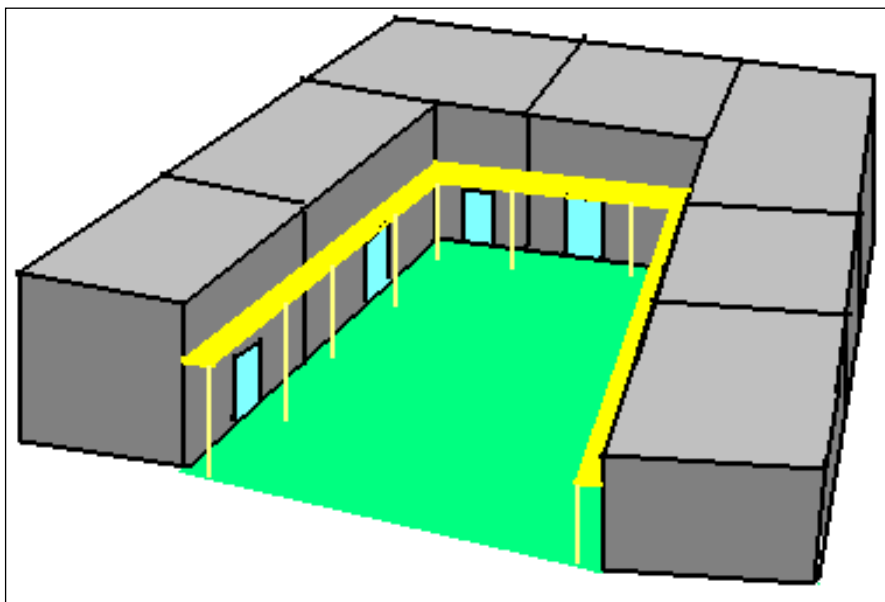
א. בית שנפתח באמצעו וסיכך על גביו.

בית שנפתח גגו באמצעו, ונתן סכך על המקום הפתוח. אם יש בין הסכך לדפנות ארבע אמות, סוכה פסולה היא, כי הסכך אינו על גבי הדפנות. אבל כשאין בין הסכך לדפנות ארבע אמות, הלכה למשה מסיני, שהחלק הנשאר מהגג, נחשב כהמשך הדפנות, והסוכה כשרה על ידי הדפנות העקומות המגיעות עד הסכך עצמו. ולא ישן תחת הדופן העקומה, אלא רק תחת הסכך.

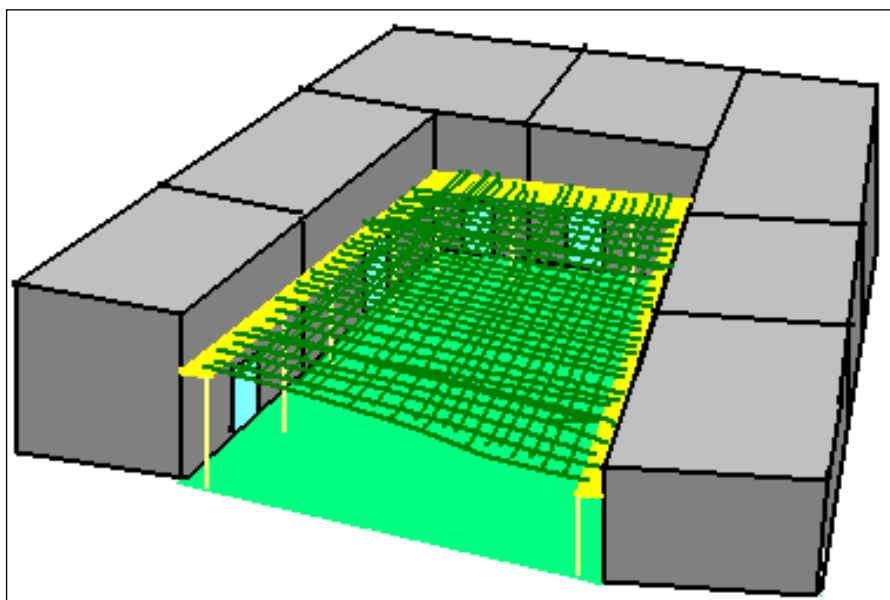
ואם היו נוקטים רק באופן הזה, היה מקום לומר, שלא נאמר דופן עקומה, אלא בדופן שנעשית לצורך המקום הנעשה סוכה, כדפנות הבית שנעשו בשביל הבית, וכשנעשה סוכה, הרי הם דפנות הסוכה, אבל כשנעשו הדפנות לדבר אחר, לא נאמר דופן עקומה, ולכן נקטו גם את האופן הבא.

ב. חצר שהיא מוקפת אכסדרה.

חצר שיש בה בתים סמוכים זה לזה, ומקיפים אותה משלוש רוחות בצורת ח, וכולם פתוחים לאמצע, ולפני פתחיהם אכסדרה [=כמין גג על גבי עמודים בלא מחיצות], נמצאת החצר הפנימית מוקפת בקירות הבתים משלוש רוחותיה, ומקורה סביבות ההיקף באכסדראות הבתים.

אם בא לסכך על גבי חלל החצר הפנימית, ולסמוך על קירות הבתים להיות לסוכה שלוש מחיצות, נמצא הסכך מרוחק מהדפנות כשיעור רוחב גג האכסדראות.

ומעתה, אם רוחב גג האכסדראות ארבע אמות, סוכה פסולה היא, כי הסכך מרוחק

מהדפנות ואינו על גביהם. אבל כשגג האכסדראות אינו רחב ארבע אמות, הלכה למשה מסיני, שגג האכסדראות נחשב כהמשך הדפנות, והסוכה כשרה על ידי הדפנות העקומות המגיעות עד הסכך עצמו. ולא ישן תחת האכסדראות, אלא רק תחת הסכך.

ואם היו נוקטים רק בשני האופנים הנ"ל, [בית שנפחת, וחצר מוקפת אכסדרה], היה מקום לומר, שלא נאמר דופן עקומה אלא בדבר שהוא ממין הראוי להיות סכך, ופסול משום שלא נעשה לשם סוכה, כגג הבית וגג האכסדרה, שהם עשויים מסרים הראויים לסכך, ופסולם משום שלא נעשו לשם כך, אבל דבר שהוא ממין הפסול לסכך, אינו נעשה דופן עקומה להכשיר סוכה, ולכן נקטו גם את האופן הבא.

ג. סוכה גדולה שהקיפה בדבר שאין מסככין בו.

סוכה גדולה שסיככו בה באמצעה סכך כשר כשיעור הכשר סוכה אבל סביבותיה סמוך לדפנות סככו אותה בסכך פסול. אם רוחב הסכך הפסול ארבע אמות, סוכה פסולה היא, כי הסכך הכשר מרוחק מהדפנות, ואינו על גביהם. אבל כרוחב הסכך הפסול פחות מארבע אמות, הלכה למשה מסיני, שהסכך הפסול נחשב כהמשך הדפנות, והסוכה כשרה על ידי הדפנות העקומות המגיעות עד הסכך עצמו. ולא ישן תחת הסכך הפסול, אלא רק תחת הסכך.

-

הנה נתבאר, שהסיבה שהסוכה אינה נפסלת כשיש סכך פסול סמוך לדפנות עד רוחב ארבע אמות, הוא משום הלכה למשה מסיני, להחשיב את הסכך הפסול כדופן עקומה. אכן להלן יתבאר בעזה"י, שאין הדבר מוסכם, ונחלקו בו חכמים. יש שאומרים שהסיבה היא משום דופן עקומה כנ"ל. ויש אומרים, שהסיבה היא משום שסכך פסול אינו פוסל בשום אופן בפחות מארבע אמות, ואפילו באמצע הסוכה.

סכך פסול בכמה

לעיל נתבאר, שכשיש בתקרת הסוכה מקום פנוי מסכך [=אויר] ברוחב שלושה טפחים לאורך הסוכה, הוא מחלק את הסוכה שמשני צידיו לשני חלקים נפרדים, שכל אחד נידון לעצמו, ולכן כשהיה הדבר בסוכה של שלוש דפנות, בין כשהיה מן הצד, ובין כשהיה באמצע, הסוכה פסולה, שהרי אין במקום אחד סכך עם שלוש דפנות.

ונחלקו חכמים, מהו השיעור של הסכך הפסול, שיהיה לאורך הסוכה, ויפסול אותה,

על ידי שיחלק אותה לשני חלקים.

א. ארבעה טפחים.

לדעת רב כלשון ראשון, וכן לדעת שמואל כלשון שני, השיעור שבו הסכך הפסול פוסל סוכה על ידי שהוא מחלקה לשנים הוא, כשיהיה הסכך הפסול לאורך הסוכה ברוחב ארבעה טפחים, שזהו שיעור מקום חשוב להיות חציצה.

אמנם דווקא כשהוא באמצע הסוכה, הוא פוסל בשיעור כזה, כי כשהוא באמצע הסוכה, ומחלק את הסוכה לשני חלקים, נמצא שבכל חלק אין שלוש דפנות, ולכן הסוכה נפסלת.

אבל כשיהיה שיעור כזה של סכך פסול בצד הסוכה, בתוך ארבע אמות לדפנות, אפילו יהיה הרבה עד רוחב ארבע אמות, הסוכה כשרה, כי כך נאמרה הלכה למשה מסיני, שעד ארבע אמות הסמוכות לדופן, אם פסולות הן לסיכוך, נעשות דופן עקומה, ונחשבות כדופן עצמה, ונמצא שהסכך הכשר שמעבר לסכך הפסול, סמוך לשלוש דפנות.

ב. ארבע אמות.

לדעת רבה, וכן לדעת רב כלשון שני, הטעם שהסכך הפסול פוסל את הסוכה, אינו משום שהוא מחלקה לשנים, כי מאחר שהיא מסוככת כולה, לעולם נחשבת סוכה אחת.

והסיבה שכשיש ברחבו ארבע אמות הסוכה פסולה, כי כך נאמרה הלכה למשה מסיני, שכשיהיה בסוכה רוחב ארבע אמות סכך פסול, הסוכה נפסלת, ואין חילוק בדבר, בין יהיה הסכך הזה בצד, ובין יהיה באמצע, אם הוא ברוחב ארבע אמות, הסוכה נפסלת, ואם הוא פחות מארבע אמות, הסוכה כשרה.

-

וכל זה לעניין שלא תפסל הסוכה תחת הסכך הכשר, אבל תחת הסכך הפסול, אם הוא רחב ארבעה טפחים, לא ישן תחתיו, בין כשהוא באמצע בין כשהוא בצד.

סכך פסול פחות משיעורו ואויר פחות משיעורו

הכל מודים, שסכך פסול ואויר אינם מצטרפים יחד לפסול את הסוכה.

ולכן לדעה ראשונה, אם היה באמצע הסוכה לכל אורכה, סכך פסול פחות מארבעה טפחים, ובצדו אויר פחות משלושה טפחים, אף על פי שיחד שיעורם קרוב לשבעה טפחים, אינם פוסלים את הסוכה, כי אין כאן שיעור לפסול, לא בסכך פסול ולא באויר^א.

וכמו כן לדעה שניה, אם היה באמצע הסוכה לכל אורכה, סכך פסול פחות מארבע אמות, ובצדו אויר פחות משלושה טפחים, אף על פי שיחד שיעורם קרוב לארבע אמות ושלושה טפחים, אינם פוסלים את הסוכה, כי אין כאן שיעור לפסול, לא בסכך פסול ולא באויר.

ואמר על כך רבה, שלדעה שניה, [שהיא דעתו], **ניתן להבין זאת,** שכן, הסיבה שהסכך הפסול פוסל את הסוכה ברוחב ארבע אמות, אינה משום שהוא מחלק את הסוכה לשתיים, אלא שכן נאמרה הלכה, ששיעורו לפסול בארבע אמות, ואם כן, כל זמן שלא יהיה ממנו בפני עצמו רוחב ארבע אמות, אין כאן שיעור סכך פסול לפסול את הסוכה, ואויר אינו סכך פסול שיצטרף לו. [שכל שני דברים ששיעורם שונה, אינם מצטרפים יחד, אלא אם כן יש דבר שבו שיעורם שווה, כגון בגד ושק, שק ועור, עור ומפץ, לענין תומאת מדרס, כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

אבל לדעה ראשונה הדבר קשה, שהרי הסיבה שהסכך הפסול פוסל את הסוכה ברוחב ארבעה טפחים, היא משום שהוא מחלקה לשתיים, וזהו עצמו הטעם שאויר פוסל את הסוכה ברוחב שלושה טפחים, שהוא מחלקה לשתיים, ואם כן, מאחר ששניהם פוסלים את הסוכה מטעם אחד, שהם מחלקים אותה לשתיים, למה לא יצטרפו, [לכל הפחות לשיעור ארבעה טפחים], וכן הסברא נותנת, הלא אויר עוד חמור מסכך פסול, שהאויר חוצץ בשלושה טפחים, וסכך פסול פוסל בארבעה, ואם כן **איך יתכן שכשיהיו שני טפחים סכך פסול ושני טפחים אויר, לא יחצו, וכשינתנו במקום האויר החמור סכך פסול, שהוא קל יותר, תהא חציצה.**

בסוכה קטנה אויר וסכך פסול שווים לפסול בשלושה

נתבאר, שיש חילוק בין אויר לסכך פסול, שהאויר פוסל את הסוכה בשלושה טפחים,

^א ומיהו היכא דאיכא שני טפחים סכך פסול, ושנים של סכך פסול, ואויר מפסיק ביניהם פחות משלוש איכא לספקי אם שני הפסולין מצטרפין לארבעה לפסול את הסוכה, דשמא כיון דאויר מפסיק ביניהם, לא מצטרפי, או שמא כיון דאין באויר שלוש מצטרפין. ומיהו היכא דליכא בפסולים ארבעה ואויר פחות משלושה מפסיק ביניהם, אין האויר משלימו לארבעה במה שחושבו כסתום מחמת לבד, דלא אמרינן לבד להחמיר. [תוס'].

וסכך פסול פוסל את הסוכה בארבעה טפחים או ארבע אמות.

אכן כל זה בסוכה, שמלבד האויר או הסכך פסול, יש בה סכך כשר כשיעור הכשר סוכה, אבל סוכה שהאויר או הסכך פסול ממעטים את שיעורה מהכשר סוכה, בזה אין חילוק בין אויר לסכך פסול, ושניהם שווים לפסול את הסוכה כשיש בהם רוחב שלושה טפחים, **שכן** כל שיש בהם שלושה טפחים, אין לומר בסכך הכשר לבד, להחשיב את הכל מסוכך בכשר, ואם כן, **אין סכך כשר כשיעור הכשר סוכה**, ולכן היא פסולה.

שיעורי כמה דברים לקבל טומאת מדרס

כל דבר שראוי לשבת עליו או לשכב עליו, נעשה אב הטומאה על ידי מדרס הזב^א.

ובמסכת כלים נשנו שיעורי הדברים הבאים לעניין זה, שאם תיקן את אחד מהדברים הבאים לשכיבה^ב, מקבל הוא טומאת מדרס אם יש בו כשיעור שהוא ראוי לכך.

א. הבגד, [הוא האריג מחוטי צמר או פשתן] – שיעורו לקבל טומאת מדרס **בשלושה** טפחים על שלושה טפחים.

ב. השק, [הוא האריג משער ונוצה של עזים] – שיעורו לקבל טומאת מדרס **בארבעה** טפחים על ארבעה טפחים.

ג. העור – שיעורו לקבל טומאת מדרס **בחמישה** טפחים על חמישה טפחים.

ד. מפיץ, [כמין מחצלת עשויה מקנים או מגמין] – שיעורו לקבל טומאת מדרס בששה טפחים על ששה טפחים.

וכתבו התוס', ששיעור בגד האמור כאן שהוא שלושה על שלושה, אינו אלא לעניין טומאת מדרס, [שכן לטומאת מת שיעורו בשלוש אצבעות], אבל שאר הדברים, שק ועור ומפיץ, זה שיעורם גם לקבלת טומאת מת.

^א לשון רש"י "אם ייחדו למשכב הזב, מטמא ליעשות אב הטומאה במשכב הזב או במדרסו". ויל"ע בדבר, הלא לכאורה כל שייחדו למשכב, אף של טהור, מטמא במשכב הזב או במדרסו. ושם יש למחוק תיבת "הזב" הראשונה.

^ב תוספתא: המקצע למשכב, אין פחות משלושה על שלושה. למושב, טפח. ולמעמד כל שהוא. [תוס' במסכת שבת]. וכן פירש רש"י בסוגייתנו, שהשיעורים האמורים כאן, הם לענין טומאת משכב. אמנם מתוס' בסוגייתנו משמע ששיעורים אלו נאמרו גם לשיבה.

צירוף כמה דברים יחד לעניין טומאת מדרס

כל אחד מהדברים המנויים לעיל לעניין קבלת טומאת מדרס, מצטרף עם הסמוך לו, כגון בגד מצטרף עם שק, ושק מצטרף עם עור, ועור עם מפץ, שאם יש משני דברים יחד כשיעור הגדול שביניהם הם מקבלים טומאת מדרס.

ואף שכבר נתבאר, שכל שני דברים ששיעורם שונה אינם מצטרפים זה עם זה, אלו מצטרפים זה עם זה.

וביאר רבי שמעון, שהסיבה לכך שהם מצטרפים, כי יש דבר שבו שיעור כולם שווה, והוא שיעורם לעניין טומאת מושב, שכולם שיעורם בטפח אחד, כי מכל אחד מהם אם יהיה ממנו טפח על טפח מהוקצע, ראוי הוא לעשות ממנו טלאי למרדעת חמור, שהיא דבר הנעשה לישיבה, ומאחר שיש דבר שבו שיעור כולם שווה, הם מצטרפים זה עם זה גם במה שאין שיעורם שווה, ובלבד שיהיו דומים זה לזה^א, כבגד ושק, שק ועור, עור ומפץ^ב.

צירוף נסרים לפסול את הסוכה

מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה לעניין צירוף נסרים מבוארת לעיל בדף י"ד, ושם נתבאר שלדעת רב מחלוקתם בנסרים רחבים ארבעה טפחים.

- והנה אם דעת רב, שלעולם אין הסכך פוסל את הסוכה אלא בארבע אמות [כלשון שני], לדברי רב, כשאמר רבי מאיר, שהנסרים מצטרפים, כוונתו לומר שהם מצטרפים לפסול את הסוכה בארבע אמות, בין מן האמצע ובין מן הצד.

- ואם דעת רב שבאמצע הסכך הפסול פוסל את הסוכה בארבעה טפחים [כלשון ראשון], אין אנו צריכים לצירוף נסרים לפסול את הסוכה, כי נסר אחד של ארבעה טפחים פוסל אותה, וכשאמר רבי מאיר שהנסרים מצטרפים, כוונתו לומר, שהם מצטרפים לפסול את הסוכה בארבע אמות בין מן הצד^ב.

^א כן פירש רש"י, "הואיל וממשן קרוב להיות שווה". אולם התוס' כתבו, "דווקא כסדר הזה, לפי ששיעורן קרובין זה לזה, אבל בגד ועור או שק ומפץ דשיעורן רחוקים זה מזה אין מצטרפין" ובסוף דבריהם כתבו, "ומתוך הכלל דאתא לרבווי משמע, דלאו דוקא קתני מתניתין דמצטרפין כסדר הזה".

^ב ויש מפרשים, המקצע מכולן יחד, שחיבר קיצועיהן, שקיצץ כל המינין ועשה מהן טפח על טפח ותפרן יחד. והראשון נראה לי. [רש"י].

^ג ולשמואל, דאמר בנסרים שאין בהן ארבעה מחלוקת, מוקי להא בנסרין שאין בהן ארבעה, ומאי מצטרפין, מצטרפין לארבעה טפחים. [ע"פ רש"י].

דף י"ח

בין נסר לנסר כמלא נסר

בדף י"ד כבר נתבאר דין סוכה שסככה בנסרים הרבה, ויש בין נסר לנסר כמלא נסר, ומילא אותו בסכך כשר, שלדעת רבי מאיר הסוכה כשרה, כשהיא רחבה שמונה אמות, והחל לתת הנסרים משני הצדדים, ויש באמצע סכך כשר כשיעור שני נסרים יחד.

אמנם כפי מה שנתבאר שם, כן ביאר כאן רב הונא בריה דרב יהושע, כדי ליישב את דברי רבי מאיר עם הלשון הראשון, שלדברי רב, סכך פסול באמצע, פוסל בארבעה טפחים.

אבל ללשון שני, שלדברי רב אין הסכך הפסול פוסל אלא בארבע אמות, אין אנו צריכים לכך, ובכל אופן שסיכך בנסרים הרבה, ויש בין זה לזה כשיעור נסר, מאחר שאין במקום אחד ארבע אמות יחד, מודה רבי מאיר שהסוכה כשרה.

מיעוט האויר המועיל להכשיר

כבר נתבאר, שכשיש לאורך הסוכה אויר ברוחב שלושה טפחים, הסוכה פסולה, ואם כן, יש למעט את האויר משלושה טפחים. ואמר אביי שיש חילוק בדבר בין סוכה גדולה לסוכה קטנה.

כשהסוכה גדולה, שיש בה הכשר סוכה שלם מסכך כשר, וכל הפסול שלה על ידי האויר הוא רק משום שנחלקה לשנים [ועל ידי זה אין לה שלוש דפנות יחד], **ניתן לתקנה על ידי כל דבר שיתן באויר למעטו, בין בסכך כשר, ובין בסכך פסול.**

כשיתן שם סכך כשר, דין פשוט הוא שהסוכה מוכשרת, שהרי בנתינתו שם, נתמעט האויר משלושה טפחים, ונתקרב הסכך הכשר משני צידי האויר זה לזה בפחות משלושה טפחים, וכל פחות משלושה הרי הוא לבוד, ואם כן יש להחשיב את הסוכה כמסוככת כולה בסכך כשר, בלא שום אויר.

ואף כשיתן שם סכך פסול, הרי הוא ממעט את האויר משלושה טפחים, ואין כאן שיעור אויר לפסול, ולא שיעור סכך פסול לפסול, ואם כן, אף שאין להחשיב את הסוכה כמסוככת כולה בסכך כשר, מכל מקום אין חציצה בין חלקי הסכך, והסוכה כשרה.

אולם כשהסוכה קטנה, שיש בה שיעור הכשר סוכה בצמצום, **לא תוכשר אלא כשימעט את האויר על ידי סכך כשר**, שבכך יחשב הכל כסתום בסכך כשר, ויש הכשר סוכה מסוכך כדין.

אבל כשימעט את האויר בסכך פסול, אף שמעתה אין כאן לא אויר הראוי לפסול, ולא סכך פסול הראוי לפסול, הסוכה לא תוכשר, כי אין בה סכך כשר כשיעור הכשר סוכה.

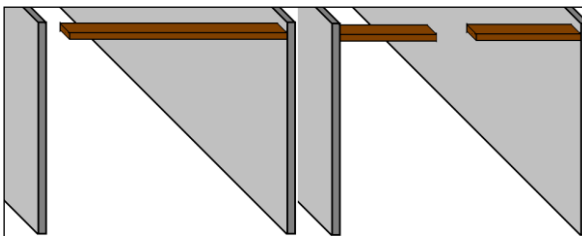
לבוד באמצע

כבר נתבאר, שכל אויר פחות משלושה נחשב כסתום. ולהלן יתבאר בעזה"י, האם כן הדין דווקא מן הצד, כלומר בסוף המחיצה, [כגון כשסוף הסכך מרוחק מהדופן בתוך שלושה טפחים, באופן שמצד אחד סכך, ומצד שני דופן, והאויר ביניהם], או אף באמצע המחיצה, [כגון כשיש בסכך אויר פחות משלושה באמצע, והסכך משני צידי האויר]. ויש חילוק בדבר בין הדינים השונים^א.

א. לעניין עירובין - דרבנן.

כבר נתבאר בתחילת המסכת, שאחד מהאופנים שניתן לתקן מבוי הפתוח מרוח אחת, הוא על ידי נתינת קורה בפתחו.

ומבואר בברייתא, שאם היתה קורה יוצאת מצד זה של הפתח, ומגיעה עד תוך שלושה לצד השני, הרי היא כנתונה מצד לצד, והמבוי מתוקן. וכמו כן, אם היו שתי קורות יוצאות משני צידי הפתח, ומגיעות כל אחת לתוך שלושה טפחים של חברתה, הרי הן כקורה אחת, והמבוי מתוקן.

^א כל הנידון הוא בלבוד במחיצה שבגג, אבל בדפנות, הכל מודים שבכל אופן כל פחות משלושה לבוד הוא, שהרי מכשירים מחיצות של קנה קנה פחות משלושה. [ע' תוס'].

ומהדין האחרון למדנו, שלענין תיקוני עירובין, **סומכים על לבוד אף באמצע המחיצה**.

ב. לעניין טומאה - הלכה למשה מסיני.

במסכת אהלות מבואר, שבית שיש בגגו ארובה [=חלון] בין כשיש בה רוחב טפח, ובין כשאין בה רוחב טפח, היא נחשבת כפתוחה ולא כסתומה, ולכן, כשיש טומאת מת בבית, מאחר שמת מטמא באוהל, כל מה שתחת תקרת הבית נטמא, אבל מה שתחת ארובה טהור, ואם יש טומאה תחת ארובה, מאחר שהבית עצמו אינו מאהיל על הטומאה, כל מה שבבית טהור^א.

למדנו מכאן, שלעניין טומאת מת, **אין אומרים לבוד באמצע המחיצה**, וכל שאינו סתום ממש נחשב פתוח.

ג. לעניין סכך - מחלוקת רב אחא ורבינא.

יש מי שאומר, שכשם שלענין תקנת עירובין, פחות משלושה באמצע נחשב סתום מדין לבוד, כך לעניין סכך, כשיש אויר פחות משלושה באמצע הסוכה, הוא נחשב סתום מדין לבוד, והסוכה כשרה. והחולק עליו אומר, שאין ראייה מתיקון מבוי לסכך, כי תיקון המבוי בקורה תקנת חכמים הוא, שכן מדין תורה אין אנו צריכים לקורה, וחכמים הם שאסרו לטלטל בלא תיקון, והקלו לסמוך על תיקון אף על ידי לבוד באמצע, אבל בדברים הצריכים תיקון מהתורה כסכך, אין סומכים על לבוד באמצע.

ויש מי שאומר, שכשם שלענין טומאת מת, פחות משלושה באמצע אינו נחשב סתום מדין לבוד, כך לעניין סכך, כשיש אויר פחות משלושה באמצע הסוכה, אינו נחשב סתום מדין לבוד, והסוכה פסולה^ב. והחולק עליו אומר, שאין ראייה מטומאת מת לסכך, כי בהלכות טומאה כך נאמרה הלכה למשה מסיני, שלא יהא לבוד באמצע, ואין ללמוד מהם לדברים אחרים כגון לסכך, שאין למדים דין מהלכה, כי לא נאמרה אלא למה שנאמרה.

^א לדברים אלו אין חילוק בין ארובה טפח לפחות מטפח אבל בדברים אחרים יש ביניהם חילוק במשנה דאהלות, והכא לא מיייתני לה כולה, שדרך הגמרא לקצר משניות של סדר טהרות, וזהו ראש הפרק ארובה שבתוך הבית. [עיי' רש"י ותוס'].

^ב ואם תאמר אם אין לבוד באמצע, אם כן צלתה מרובה מחמתה תיפסל, עד שתהא מכוסה יפה, ומעובה כמין בית, שלא יהא בה נקב. לאו פרכא היא, דהכא מייירי כשהאוויר מהלך על פני כולה, ובסיוכוך נחלקו לשנים. [תוס'].

רבי יהודה דרש בלא לפרש

כבר נתבאר בדף י"ז, שבית שנפחת באמצעו, וסיכך שם, אם יש בין הסכך לכותל ארבע אמות, הסוכה פסולה, ואם יש פחות מארבע אמות, הסוכה כשרה. י"א משום שתקרת הבית היא דופן עקומה. וי"א משום שלעולם אין סכך פסול פוסל בפחות מארבע אמות.

וכשרבי יהודה בר אלעאי **דרש** דין זה, לא פירש, אלא אמר סתם, **"בית שנפחת וסיכך על גביו כשרה"**.

אמר לפניו רבי ישמעאל **ברבי יוסי**, רבי, **פרש את דבריך**, שכך פירש אבא [=רבי יוסי], **ארבע אמות פסולה, פחות מארבע אמות כשרה**.

ולהלן יתבאר בעזה"י דין נוסף, שדרשו רבי יהודה בלא לפרש.

אברומא

אברומא הם מין דגים קטנים טהורים, שאין שרצים נכרים בהם, ואין לאוכלם אלא כשבאו ממקום שאין בו שרצים, שאין לחוש שיש בו שרצים.

וכשרבי יהודה בר אלעאי דרש דין אברומא, לא פירש, אלא אמר סתם, "אברומא שריא [=מותר]".

אמר לפניו רבי ישמעאל ברבי יוסי, רבי, פרש את דבריך, שכך פירש אבא [=רבי יוסי], אברומא של מקום פלוני [ששרצים גדלים שם] אסורה, של מקום פלוני [שארין שרצים גדלים שם] מותרת.

צחנתא דבב נהרא

צחנתא הם דגים קטנים שהיו גדלים בנהר בב, ואמר אבבי, שמותרים הם באכילה, כי כולם טהורים, ואין לחוש שמעורבים בהם דגים טמאים.

- ואין לומר שהחליט שכולם טהורים, משום שהיו המים זורמים שם מהר, ודגים טמאים שאין להם חוט שדרה אינם יכולים לעמוד במקום כזה.^א

^א חוט השדרה נותן כח באדם ובהמה ודגים להיות שדרתו עומדת בבריאות. [רש"י].

והסיבה שאין לומר כן, כי אנו רואים כמה נהרות הזורמים כאותו נהר, ויש בהם דגים טמאים.

- וכמו כן אין לומר, שהחליט שכולם טהורים, משום שהיו המים שם מלוחים, ודגים טמאים, מאחר שאין להם קשקשים, אינם יכולים לעמוד במקום כזה.

והסיבה שאין לומר כן, כי אנו רואים כמה נהרות מלוחים כאותו נהר ויש בהם דגים טמאים.

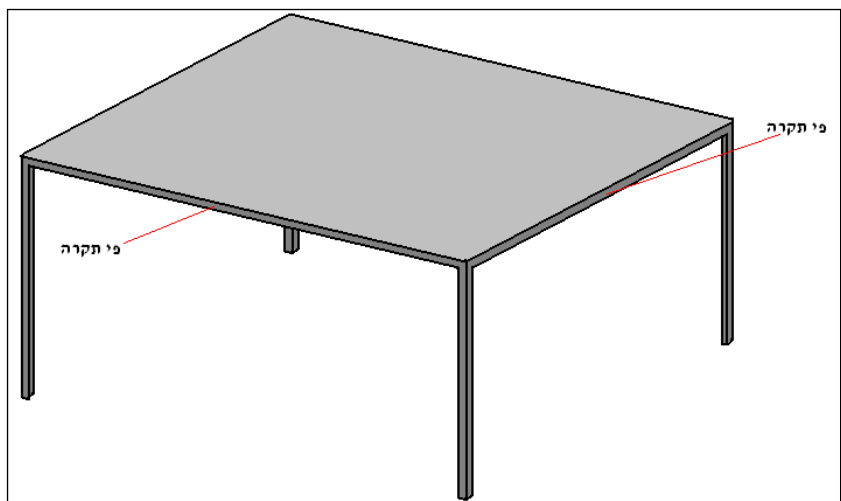
- והסיבה שהחליט שכולם דגים טהורים, כי היה ידוע, שבטיט של אותו נהר אין הדגים הטמאים יכולים לגדול.

ואמר רבינא, שכן היה בזמנו של אביי, אבל לאחר זמן, משהוסבו נהר איתן ונהר גמזא, המגדלים שרצים, לתוך נהר בב, שרצים באים עם מי אותן נהרות לנהר בב, ולכן עתה, מעורבים בו דגים טמאים, וצחנתו אסורה.

אכסדרה בבקעה

א. שיטת רש"י.

אכסדרה יש לה גג חלק ולא משופע, ואכסדרה שנחלקו בה רב ושמואל, אם מותר לטלטל בה בשבת, היא אכסדרה שאין לה דופן משום צד, וקרויה עומד על ארבעה עמודים שבארבע פינותיה, [ולכן נקטו אכסדרה בבקעה, שכן אלו העומדות בחצר, סמוכות לבית, ויש להן מחיצה מרוח אחת].

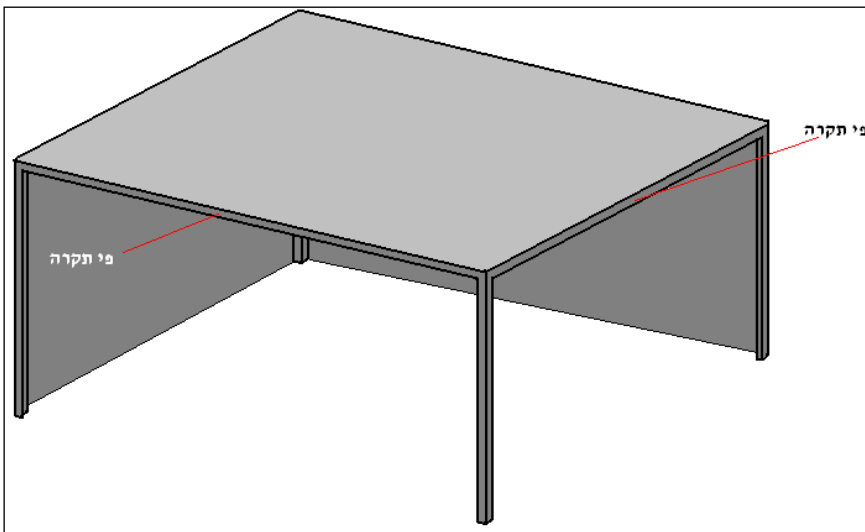
לדעת רב – אף על פי שאין לאכסדרה מחיצות, מותר לטלטל בשבת בכולה, כדין מקום מוקף מחיצות, שהוא רשות היחיד, כי הלכה היא, שמאחר שיש לתקרה פה, כלומר עובי, יש להחשיבו כאילו יורד עד למטה, וסותם את כל החלל שתחתיו [=אמרינן פי תקרה יורד וסותם], ובכך האכסדרה נחשבת כמוקפת ארבע מחיצות.

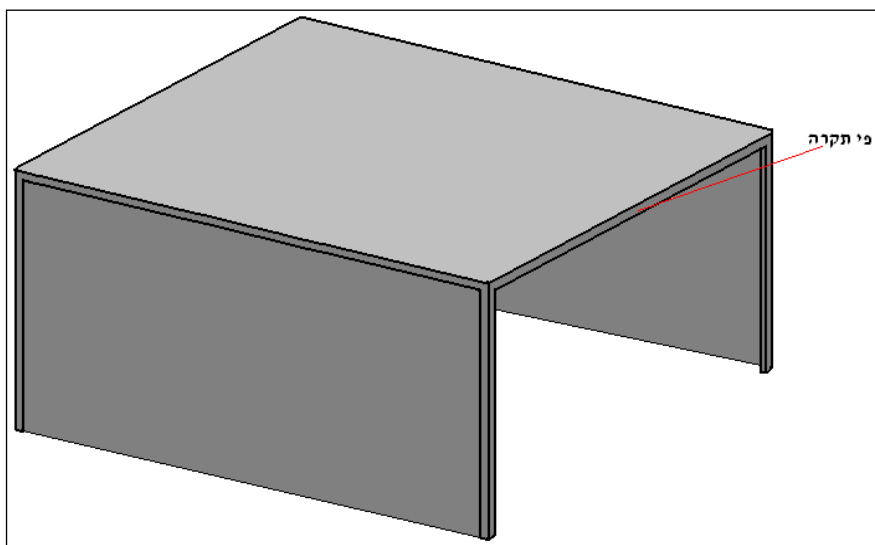
ולדעת שמואל – מאחר שאין לאכסדרה מחיצות, אין מטלטלים בה אלא ארבע אמות כדין כרמלית, ואף על פי שיש לתקרה פה אין האכסדרה נחשבת כמוקפת מחיצות על ידו [=לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם].

ודווקא באכסדרה כזו, הפרוצה מארבע רוחות, נחלקו אם אמרינן פי תקרה יורד לסתום כל ארבע מחיצות, אבל כשיש לה מחיצה אחת שלמה, והיא פרוצה משלוש רוחות, לדברי הכל מותר לטלטל בכולה, כי בשלוש רוחות הכל מודים שפי תקרה יורד וסותם.

ב. שיטת רבינו תם.

אכסדרה שאין לה שום מחיצה, לדברי הכל אין מטלטלים בה אלא בארבע אמות, ואין אומרים בה פי תקרה יורד וסותם, והוא הדין כשיש לה מחיצה אחת, או שתי מחיצות זו כנגד זו, שהיא מפולשת. ואכסדרה שנחלקו בה רב ושמואל, היא אכסדרה שיש לה שתי דפנות סמוכות זו לזו, או שלוש דפנות, שבה אמר רב, שלעניין הרוחות שאין לה מחיצות, פי תקרה יורד וסותם, ושמואל חולק.

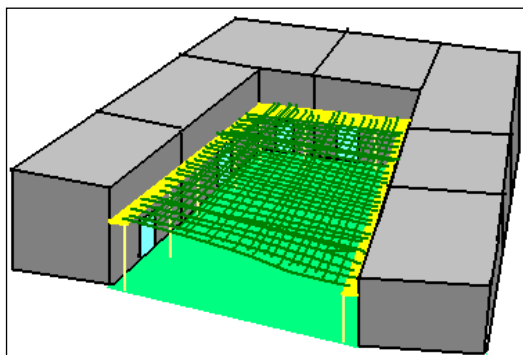

ואם יש לה שלוש מחיצות שלימות, ומעט דופן גם ברוח הרביעית, כגון שני לחיים, מודה שמואל שגם שאר הרוח הרביעית נחשבת סתומה, מטעם פי תקרה היורד וסותם.

דפים י"ח-י"ט

סיכך בחצר המוקפת אכסדרה רחבה ארבע אמות

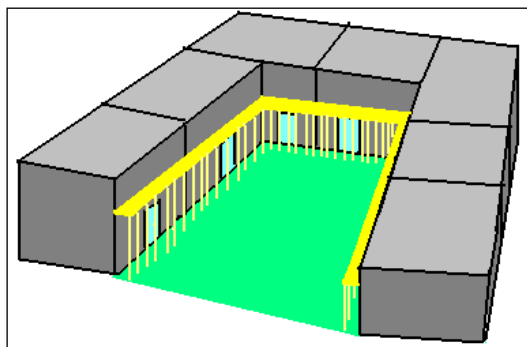
בדף י"ז כבר נתבאר, שהמסכך על גבי חצר שהיא מוקפת אכסדרה רחבה ארבע אמות, סוכה פסולה היא, כי הסכך מרוחק מהדפנות ארבע אמות.

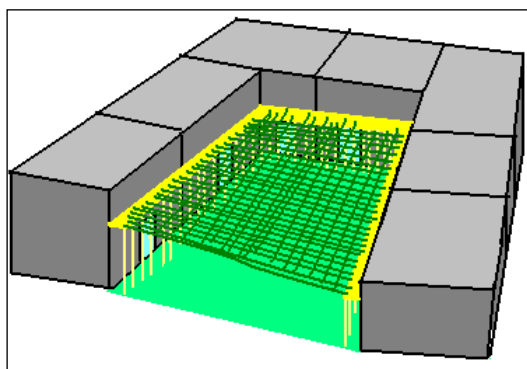
ולהלן יתבאר בעזה"י, באיזה אופן הסוכה כשרה, אף על פי שהאכסדרה רחבה ארבע אמות, ובאיזה אופן נאמר דין המשנה שהיא פסולה.

א. כשיש לאכסדרה פצימין.

כפי מה שלימדו בסורא, יש אופן שבו הכל מודים, שגם כשגג האכסדרה רחב ארבע אמות, הסוכה כשרה, והוא כשיש לאכסדרה פצימין, כלומר עמודים, שהם סמוכים זה לזה בתוך שלושה טפחים.

שכן באופן הזה, אין אנו צריכים לסמוך על כותלי הבתים הרחוקים להיות מחיצות לסוכה, משום שהעמודים של האכסדרה, מאחר שהם סמוכים זה לזה, הרווחים שבין עמוד לעמוד נחשבים כסתומים מדין לבד, ויש כאן מחיצה בסוף האכסדרה סמוך לסכך.

אכן כך לימדו בסורא, שלדברי הכל הפצימין של האכסדרה נעשים דפנות לסוכה והיא כשרה.

אולם בפומבדיתא לימדו, שבדבר זה נחלקו אביי ורבא.

לדעת אביי הדין כנ"ל, מאחר שבין פצים לחבירו פחות משלושה טפחים הרי זה כסתום ויש לסוכה דפנות סמוכות לסכך והסוכה כשרה.

ולדעת רבא, הסוכה פסולה, כי אין להחשיב פחות משלושה כסתום להיחשב דופן, אלא במקום שנעשה לצורך אותו דבר, כגון כשהיה עושה פצימין כאלו לצורך הסוכה, אבל כשנעשו לצורך האכסדרה, **אין להחשיב את הרווח ביניהן כסתום,** להכשיר את הסוכה, **והסוכה פסולה**^א. [ולדברי רבא, באופן הזה יש להעמיד את משנתנו, הפוסלת סוכה הנעשית כך בחצר מוקפת אכסדרה].

ומכל מקום, הלכה כלשון ראשון, שגם לדעת רבא הסוכה כשרה.

ב. כשיש לה פי תקרה^ב.

כפי מה שלימדו בסורא, כשאין לאכסדרה פצימין, אבל יש לה פי תקרה, כלומר עובי הנסרים שלה ניכרים בסופם לצד החצר, נחלקו חכמים, אם ניתן להכשיר את הסוכה על ידי פי תקרה של האכסדרה.

והנה כבר נתבאר, שנחלקו רב ושמואל לעניין אכסדרה שאין לה מחיצות, האם אומרים בכל ארבע רוחותיה פי תקרה יורד וסותם, להתיר את הטלטול בתוכה בשבת.

ולדעת שמואל, האומר, שאין מטלטלים בתוך האכסדרה בשבת, כי אין לומר בכל ארבע רוחותיה פי תקרה יורד וסותם, אף על פי שנעשית התקרה לצורך האכסדרה, הוא הדין לענין סוכה, אף אם יש לאכסדרה פי תקרה סביב הסוכה, מאחר שאין כאן שום דופן שלמה, אין להכשיר את הסוכה על ידי פי תקרה מכל הרוחות והסוכה פסולה. [ולדברי שמואל, באופן הזה יש להעמיד את משנתנו, הפוסלת סוכה הנעשית כך בחצר מוקפת אכסדרה].

אבל לדעת רב האומר שמטלטלים באכסדרה כזו בשבת, כי אומרים בכל ארבע רוחותיה פי תקרה יורד וסותם, לעניין סוכה נחלקו אביי ורבא מה דעת רב.

^א דלבד לאו מחיצה היא, אלא מהלכה למשה מסיני גמירי לה, וכי גמירי לה להיות מחיצה, לחלל הנעשה בשבילו, אבל למשדייה להכא ולהכא, לא. [רש"י].

^ב סוגיה זו כפירוש רש"י. אולם תוס' פירשו, שהמסכך על אכסדרה שאין לה פצימין, אינו בחצר מוקפת אכסדרה, אלא באכסדרה ממש, כמו לעיל לעניין טלטול.

לדברי אביי – כשם שהאכסדרה נחשבת כמוקפת לעניין שבת על ידי פי תקרה, כך הסוכה נחשבת מוקפת על ידי פי תקרה של אכסדרה, **וסוכה כשירה היא**. [ומכל מקום, מודה אביי, שדווקא באופן הזה ניתן להכשיר סוכה על ידי פי תקרה, אבל אם היתה הסוכה באמצע חצר, ויש לה שתי מחיצות זו כנגד זו, ומסוככת בנסרים עבים, אין להכשירה על ידי פי תקרה של נסרים אלו, להיות דופן שלישית בין שתי דפנותיה, כי מאחר שהיא מפולשת מצד לצד, אין לומר בה פי תקרה].

ולדברי רבא – לא החשיב רב את האכסדרה כמוקפת מחיצות על ידי פי תקרה שלה, אלא משום שהתקרה שלה נעשית לצורכה, ולכן מועיל פי התקרה שלה להיות לה למחיצות, אבל חצר מוקפת אכסדרה, **מאחר שלא נעשה גג האכסדרה לצורך הסוכה שבחצר, פי תקרה שלו אינו מועיל להכשיר את הסוכה**^א, **והסוכה פסולה**. [ולדברי רבא, באופן הזה יש להעמיד את משנתנו, הפוסלת סוכה הנעשית כך בחצר מוקפת אכסדרה].

אכן **כך לימדו בסורא**, שלדברי אביי, רב הכשיר סוכה זו על ידי פי תקרה.

אולם בפומבדיתא לימדו, שלא נחלקו בזה אביי ורבא, ושניהם מסכימים, שגם לדעת רב, אין להכשיר סוכה על ידי פי תקרה של אכסדרה, כי לא נעשה פי תקרה זה לצורך הסוכה, ולכן **הסוכה פסולה**. [ולפי זה, גם לדברי אביי, באופן הזה ניתן להעמיד את משנתנו, הפוסלת סוכה הנעשית כך בחצר מוקפת אכסדרה].

ג. כשאין לה לא פצימין ולא פי תקרה.

כשאין לאכסדרה לא פצימין ולא פי תקרה, כגון שנתן את הסכך בגובה פי תקרה של נסרים, כך שפי תקרה שלהם מוסתר על ידי הסכך, באופן הזה **לדברי הכל**, [מאחר שהאכסדרה רחבה ארבע אמות, ואין להכשיר את הסוכה על ידי כותלי הבתים], **הסוכה פסולה**. [ולדברי הכל, באופן הזה יש להעמיד את משנתנו, הפוסלת סוכה הנעשית כך בחצר מוקפת אכסדרה].

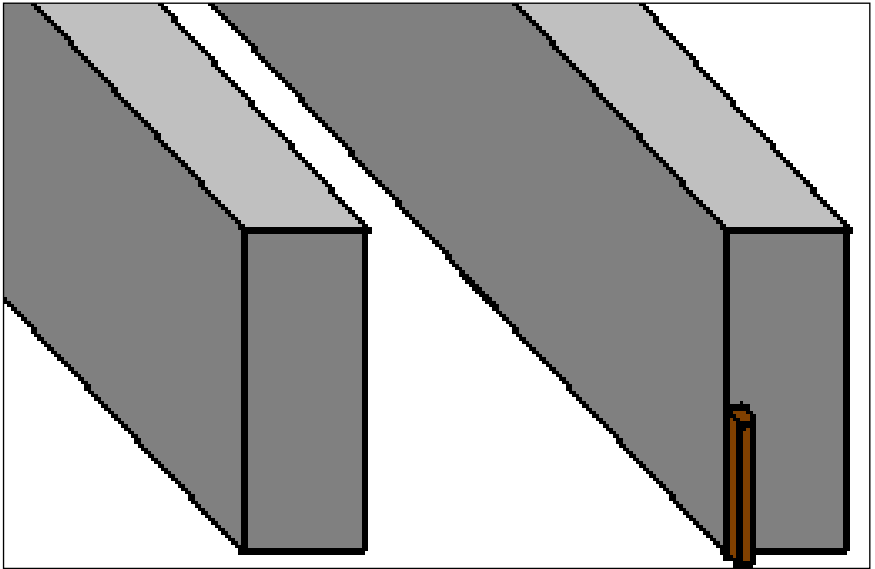
^א דכי אגמריה רחמנא למשה לגוד אחית, במחיצה העשויה לחלל שלה אגמריה, ולא לחוצה לה. ומיהו, היכא דיש לה פצימין, אף על גב דלגוואי עבידן, לבד בפחות משלשה כמחיצה סתומה היא. [רש"י].

דף י"ט

נראה מבחוץ ושווה מבפנים

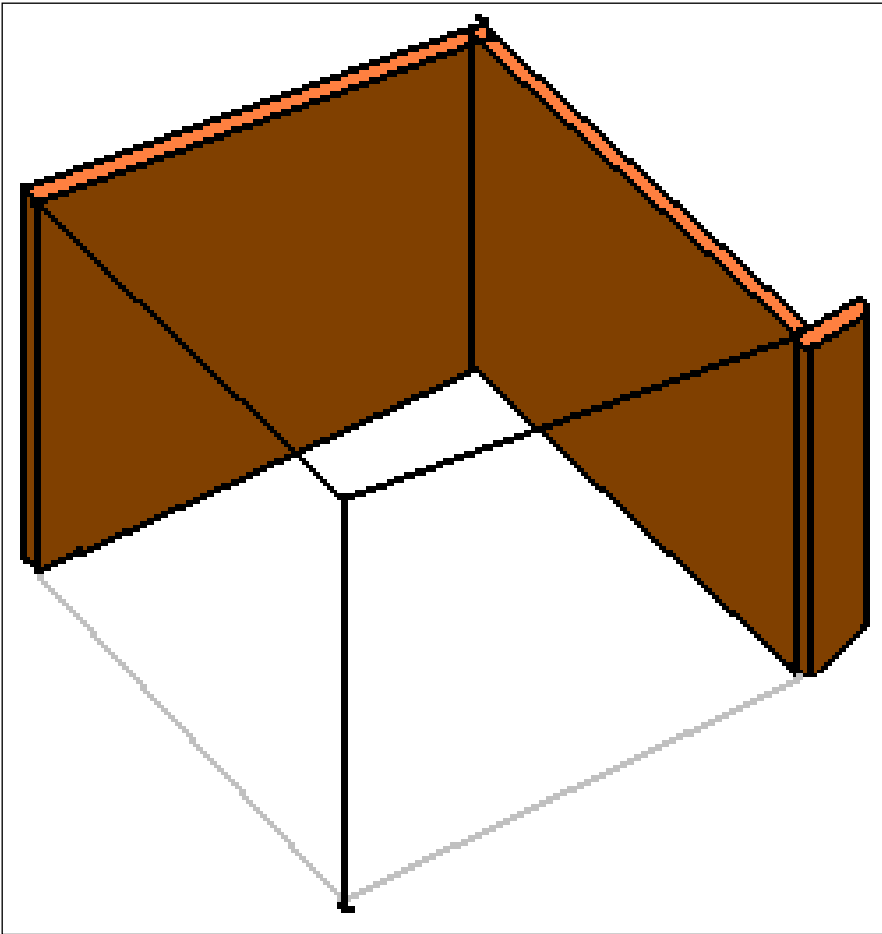
כבר נתבאר בתחילת המסכת, שמבוי שהוא פתוח לגמרי ברוח אחת, ניתן להכשירו, על ידי העמדת לחי בפתחו.

ומבואר **במסכת עירובין**, שלחי הנראה רק מבחוץ, כלומר שרק לעומדים מחוץ למבוי ניכר שאינו מהכותל, **אף על פי שהוא שווה מבפנים**, שהוא עומד כהמשך הכותל, ואינו ניכר לעומד בפנים, **נידון משום לחי**, וכשר.

ומבואר בסוגייתנו, שכן הדין לעניין סוכה, שיש לעשות לה שתי דפנות כהלכתן ושלישית אפילו טפח, אם היה אותו דופן טפח נראה מבחוץ, **אף על פי שהוא שווה מבפנים** ואינו נראה בסוכה, הוא מועיל להכשיר את הסוכה^א.

^א תימה, היאך הוא מועיל בסוכה, כיון דלא מינכר מבפנים שלישית של טפח, דאי משום מיגו [שמועיל להכשיר מבוי, מועיל להכשיר סוכה], חדא דאטו מי לא עבד רב כהנא סוכה אלא בשבת, ועוד דלשלישית דאורייתא לא מהני מיגו כדפירשתי לעיל. [תוס']

שכן למדו ממעשה ברב אשי, שמצאו לרב כהנא כשהוא מסכך על גבי חצר מוקפת אכסדרה שלא היה לה פצימין, ועשה שתי מחיצות תחת אותו סכך, ולפיכך הקשה לו, הלא צריך דופן שלישי, ואין לסמוך על פי תקרה של אכסדרה כי לא נעשה לצורך הסוכה [כדעת רבא לעיל].

הראה לו רב כהנא, שהיה לאכסדרה פצים [=עמוד] רחב טפח ויותר, שהיה צמוד לדופן הסוכה, ונמשך לאחריה, והרי זו דופן טפח הנראית מבחוץ, שהיא כשרה, אף על פי שאינה נראית מבפנים.

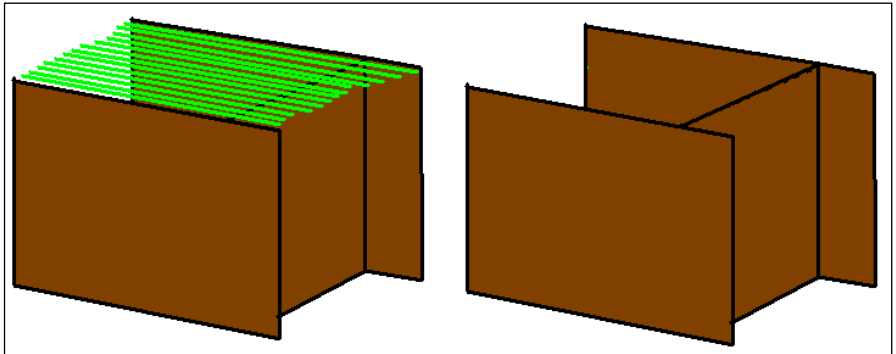
פסל היוצא מן הסוכה

בברייתא מבואר, שפסל [=סכך] היוצא מן הסוכה, נידון כסוכה. ונאמרו ארבעה ביאורים לברייתא הזו.

א. קנים היוצאים לאחורי סוכה.

לדברי עולא, פסל היוצא מן הסוכה, הוא חלק הסכך היוצא לאחורי הסוכה, מחוץ לדופן האמצעי של הסוכה.

ומאחר שסכך זה מובדל במחיצה גמורה מהסכך שבתוך הסוכה על כרחך נידון לעצמו, ולא הכשירה אותו הברייתא להיות נידון כסוכה, אלא רק כשיש לו הכשר סוכה בפני עצמו, שיש בו **שבעה טפחים על שבעה טפחים, ויש לו שלוש דפנות, וצלתו מרובה** מחמתו.

והחידוש הוא, שאף **שלא נעשו הדפנות^א הללו לשם הסוכה החיצונית**, אלא לשם הסוכה הפנימית^ב, גם הסוכה החיצונית כשרה.

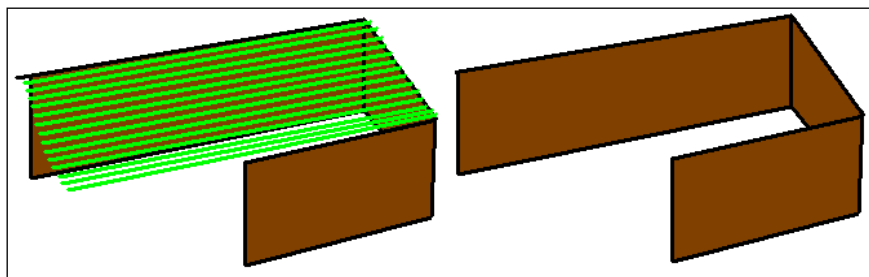
ב. קנים היוצאים לפני מן הסוכה.

לדברי רבה ורב יוסף, פסל היוצא מן הסוכה, הוא חלק הסכך היוצא לצד הרוח

^א כן פירש בקונטרס, שהדפנות לא נעשו לסוכה חיצונית. וקשה, דממתניתין שמעינן ליה דכשר, דקתני, וכן חצר המוקפת אכסדרה, דאם אין מן הכותל לסיכוך ארבע אמות כשרה, אף על גב דמחיצות בית לאו לבראי עבידי ... ונראה דאקנים היוצאים לאחורי סוכה קאי. ואית ספרים דגרסי בהדיא, מהו דתימא הני קנים לגוואי עבידי, לבראי לא עבידי, סלקא דעתך לפרסלה, לפי שאינה עשויה לצל, קא משמע לן דכשרה. [תוס'].
^ב דופן אמצעי זה לא לכך נעשה, וגם שבצדדין תחלתן לשם סוכה נעשו, אלא שהכניס דופן אמצעי לתוכן אחר שראה שהיתה דייה בכך. [רש"י].

הרביעית, יותר מהמקום שהדפנות נמשכות.

והאופן שהכשירה אותו הברייתא כסוכה, הוא **כשאחת מהדפנות שבצדדים נמשכת עמו**, שבכך הוא **כשר אף על פי שבצד השני אין דופן**, ככל סוכה של שבעה טפחים, שהיא כשרה כולה, אף על פי שאין שני הדפנות נמשכות כל שבעה טפחים, שהרי אחת מהן דיה טפח.

ג. סוכה שברובה הצל מרובה ובמעוטה החמה מרובה.

לדברי רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, פסל היוצא מן הסוכה, הוא מקום מועט בסוכה, שאינו מסוכך כראוי, שבו החמה מרובה מהצל, והוא נקרא יוצא מהסוכה, משום שהוא יוצא מהכשר סוכה.

והברייתא מלמדת, שאם רוב הסוכה מסוככת כראוי, שהצל מרובה מהחמה, **כל הסוכה כשרה**, וגם במקום שבו החמה מרובה מהצל.

ד. סכך פסול פחות משלושה בסוכה קטנה.

לדברי רבי אושעיא, פסל היוצא מן הסוכה, הוא סכך פסול, ונקרא יוצא מן הסוכה, משום שהוא יוצא מתורת סוכה, שאינו כשר לסכך.

והברייתא מלמדת, שאם היה סכך פסול פחות משלושה טפחים בסוכה קטנה, הוא **מועיל להצטרף לסכך הכשר**, להכשיר את הסוכה.

ועדיף סכך פסול פחות משלושה טפחים על אויר פחות משלושה טפחים, שאויר פחות משלושה בסוכה קטנה, אף שמועיל הוא להשלים את הסוכה לשיעור שבעה טפחים, מכל מקום אין ישנים תחתיו, אבל סכך פסול פחות משלושה, מועיל להשלים את

הסוכה לשיעור שבעה טפחים, ואף ישנים תחתיו^א.

דבר נוסף שמצטרף ואינו משלים

נתבאר, שאויר פחות משלושה בסוכה קטנה, מצטרף להשלים את שיעורה, אף על פי שהוא עצמו אינו כשר.

ואמר רבי יצחק בן אלישב, שמצינו דוגמת זה, דבר המצטרף להשלים שיעור, אף שהוא עצמו אינו כשר, והוא **טיט הנירוק**, כלומר טיט רך, שראוי להוריקו מכלי לכלי, שהוא מצטרף למי מקוה, להשלים לשיעור ארבעים סאה, אבל הטובל בו עצמו לא נטהר^ב.

סוכה משופעת

לדעת רבי אליעזר, אין נקרא אוהל אלא זה שיש לו דפנות וגג, ולפיכך, אין הסוכה כשרה, עד שיהיה ניכר שיש בה דפנות וגג, אבל כשהדפנות והסכך הם דבר אחד, הסוכה פסולה.

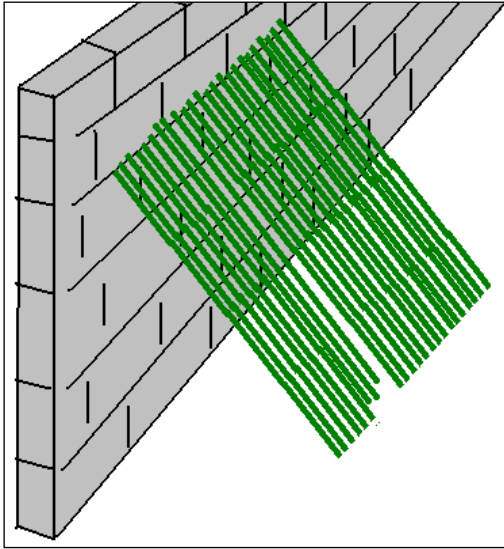
ובכלל זה, סוכה כמין צריף של ציידים שמתחבאים בו, שהיא עשויה על ידי קנים סביב סביב, שכולם עומדים בשיפוע כלפי האמצע, ולא ניכר מהו דופן ומהו גג, ולכן הסוכה פסולה.

^א כך פירש בקונטרס, וקשיא ... ונראה כספרים דגרסינן, איפכא, אויר מצטרף וישנים תחתיו, וזה מצטרף ואין ישנים תחתיו ... ומיהו קשיא ... לכך צריך לפרש בשיש הכשר סוכה בלא האויר ובלא הפסול ישנים תחתיו, בין בזה בין בזה, ולהכי נקט סוכה קטנה. ובירושלמי דברכות ... משמע ... כפירוש הקונטרס ... [תוס'].

^ב דהכי תנן במסכת מקואות, אלו מעלין ולא פוסלין, השלג, והברד, והכפור, והגליד, והמלח, וטיט הנרוק. ומעלין, היינו משלימין, אשלומי, אין, בפני עצמו, לא. [רש"י]. ומתוך פירוש רש"י משמע שדווקא בפני עצמו לא אבל כשהוא עם המים טובלים בו. וקשה דמה יוכיח הוא זה, דאויר נמי בפני עצמו לא, ואין זה יוכיח, דטיט הנרוק בשעה שהוא משלים חזי לטבילה, ולא דמי לאויר, דאין ישנים תחתיו אפילו בשעה שהוא מצטרף. ונראה דטיט הנרוק נמי, אפילו בשעה שמצטרף, אין מטבילין בו ... [תוס'].

וכן כשמתה קנים באלכסון על הכותל, אף שדופן אחת ניכרת, שהיא הכותל, לא ניכר מהם שאר הדפנות, ומהו הסכך, ולכן הסוכה פסולה.

ולדעת חכמים, בשני האופנים הללו הסוכה כשרה, כי לדעתם, שיפועי אוהלים דינם כאוהלים, אף על פי שלא ניכר מהו דופן ומהו גג, ולכן יש להחשיב את הדברים הללו כסוכה כשרה.^א

כך נזכרת המחלוקת הנ"ל במשנתנו, שחכמים מכשירים שיפועי אוהלים, ורבי אליעזר פוסל.

אולם לדברי רב יוסף, משנתנו היא כדעת רבי נתן, ודעת יחיד היא, אבל לדעת החולקים עליו, רבי אליעזר הוא שמכשיר שיפועי אוהלים, וחכמים פוסלים.

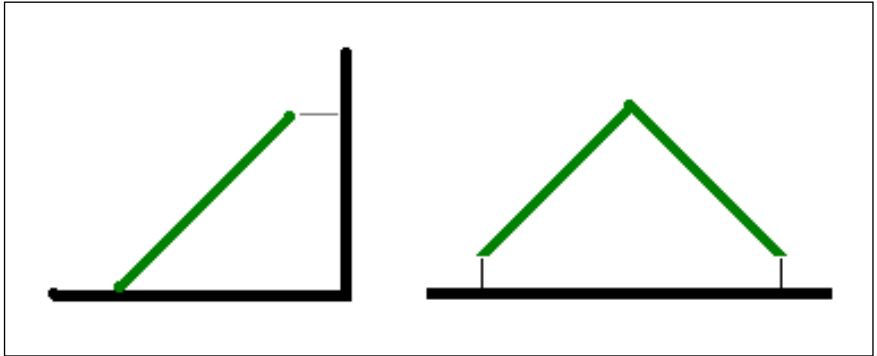
ומאחר שחכמים פוסלים שיפועי אוהלים, הם מתירים לשבת בסוכה בכילת חתנים, משום שהיא אוהל משופע, ואינה נחשבת אוהל להפסיק בין היושב בה לבין הסוכה.

ומהטעם הזה, רב יוסף היה ישן בכילת חתנים בסוכה.

^א בבי האי גוונא איירי, דלאחר שמשך השיפוע בגובה עשרה, איכא עדיין במשך סוכה רוחב שבעה, דבעינן אחר לא מכשירי רבנן, דהא בעינן גובה עשרה במשך שבעה בגובה עשרה. ואפשר כשיש שם משך שבעה בגובה עשרה, שאף תחת השיפוע שאין גובה עשרה כשרה, כיון שיש בה ארבעה ברוחב, מידי דהוה אפסל שיוצא מן הסוכה לרבה ורב יוסף דלעיל, דמכשירי בקנים היוצאים מפני הסוכה. [תוס'].

וכל זה, כשאין ניכרת דופן או תקרה כלל, אבל כשיש דופן טפח בעמידה, או גג טפח בשכיבה, הכל מודים, שמאחר שניכר הדופן או הגג בטפח, די בכך, והרי זה אוהל.

ומהטעם הזה, אם הגביה טפח אחד את הצריף או הקנים המוטים, אותו טפח נחשב סתום מדין לבד, וסתימה זו היא בעמידה, ובכך הסוכות הללו כשרות. וכן אם הרחיק את הקנים המוטים טפח אחד מהכותל, אותו טפח נחשב סתום מדין לבד, וסתימה זו היא בשכיבה, ובכך הסוכות הללו כשרות.

סיכוך במחצלת קנים

כבר נתבאר בדף י"א, שאין מסככים אלא בדבר שגידולו מן הארץ ואינו מקבל טומאה. ומחצלת של קנים, היא דבר שגידולו מן הארץ, ואם כן, כשאינה מקבלת טומאה, מסככים בה, וכשהיא מקבלת טומאה, אין מסככים בה.

והנה, אם ייחד אותה בפירוש שתהא מיועדת לשכיבה, הרי היא מקבלת טומאה, שכן כלי המיוחד לשכיבה ראוי לקבל טומאת מדרס, וכל המקבל טומאת מדרס מקבל גם שאר טומאות, ובכך היא פסולה לסכך בה.

ואם ייחד אותה בפירוש לסכך בה, אינה מקבלת טומאה^א, ובכך היא כשרה לסכך בה.

ולהלן יתבאר בעזה"י מה דינה של מחצלת קנים כשלא ייחד אותה בפירוש, לא

^א מתחילה כתבתי, שהסיבה לכך, כי מאחר שאינה עומדת לשכיבה, אינה מקבלת טומאת מדרס, ומאחר שאין לה בית קיבול, אינה מקבלת טומאת מת או שאר טומאות, כדין פשוטי כלי עץ. אולם התוסי' כתבו, שמאחר שהיא עומדת לסיכוך, הרי היא אוהל, וששנינו במסכת שבת, שכל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אוהלים אלא פשתן.

לשכיבה, ולא לסכך, האם מן הסתם עומדת לשכיבה, ולכן היא מקבלת טומאה, ואין מסככים בה, או מן הסתם עומדת לסיכוך, ולכן אינה מקבלת טומאה, ומסככים בה. ובמשנתנו נחלקו תנא קמא ורבי אליעזר בדבר זה^א, ונאמרו שלושה אופנים להעמיד את דבריהם.

א. לדעת חכמים גדולה עומדת לסכך וקטנה לשכיבה.

דברי תנא קמא במשנתנו נראים כסותרים זה את זה, מתחילת דבריו משמע, שמן הסתם המחצלת עומדת לסיכוך, ומסוף דבריו משמע, שמן הסתם המחצלת עומדת לשכיבה. ויישבו את דבריו ואמרו, שתחילה דיבר במחצלת גדולה, ולבסוף דיבר במחצלת קטנה^ב.

- מחצלת גדולה, מן הסתם עומדת לסכך בה, ולכן אינה מקבלת טומאה, וכשרה לסכך.

- ומחצלת קטנה, מן הסתם עומדת לשכב עליה, ולכן מקבלת טומאה, ופסולה לסכך.

אמנם כך ניתן ליישב את דברי תנא קמא, שלא יהיו סותרים זה את זה.

אולם גם דברי רבי אליעזר נראים סותרים זה את זה באותו אופן, ואי אפשר ליישבם כך, משום שבפירוש אמר רבי אליעזר, שמחצלת גדולה ומחצלת קטנה שוות בדין.

ב. גדולה עומדת לסכך ובקטנה נחלקו [ות"ק מחמיר].

לדברי רבא, הכל מודים, שמחצלת גדולה, מן הסתם עומדת לסכך, ולא לשכיבה, ולכן אינה מקבלת טומאה, וכשרה לסכך בה. ומחלוקת תנא קמא ורבי אליעזר היא במחצלת קטנה.

לדעת תנא קמא, מחצלת קטנה, מן הסתם עומדת לשכיבה, ולכן היא מקבלת טומאה, ופסולה לסכך. [וכך ביאור דבריו במשנה: "מחצלת קנים גדולה, עשאה לשכיבה" בפירוש, "מקבלת טומאה, ואין מסככים בה", אבל מן הסתם עומדת "לסיכוך, ומסככים בה, ואינה

^א עי' בהערה בדף כ', שם נתבאר, שסוגיה זו מדברת במחצלת של קנים ארוגות, שהן חלקות, אבל מחצלות קלועות, שאינם חלקות, אינן עומדות לשכיבה, ובכל אופן מסככים בהן.

^ב כן נראה מפירוש רש"י. אולם התוס' כתבו, לא משום דתהוי רישא בחדא וסיפא בחדא, אלא נקט ברישא עשאה לשכיבה בכל מחצלות, משום דאיכא מחצלת דסתמא לסיכוך, ובסיפא נקט עשאה לסיכוך בכל מחצלות, משום דאיכא מחצלת דסתמא לשכיבה. [ע"כ מהתוס'].

מקבלת טומאה", ודווקא גדולה, אבל קטנה, מן הסתם עומדת לשכיבה].

ולדעת רבי אליעזר, מחצלת קטנה דינה כמחצלת גדולה, ומן הסתם עומדת לסכך ולא לשכיבה, ולכן אינה מקבלת טומאה, וכשרה לסכך. [וכך ביאור דבריו במשנה: "אחת קטנה ואחת גדולה, עשאה לשכיבה" בפירוש, "מקבלת טומאה, ואין מסככים בה", אבל מן הסתם עומדת "לסיכוד, ומסככים בה, ואינה מקבלת טומאה"].

דף כ'

ואביי הקשה על דברי רבא, שכן אם רבי אליעזר בא להשוות קטנה לגדולה, היה לו לומר, "אחת גדולה ואחת קטנה", כלומר אין לחלק ביניהן, וכדין הגדולה כך דין הקטנה, ומתוך כך שאמר "אחת קטנה ואחת גדולה", משמע שבא להשוות את הגדולה לקטנה ולא את הקטנה לגדולה^א.

ועוד, הלא מצינו ברייתא, בה מבואר, שנחלקו בגדולה ולא בקטנה, [כפי שנכתוב מיד].

ג. קטנה עומדת לשכיבה ובגדולה נחלקו [ור"א מחמיר].

לדברי רב פפא, הכל מודים, שמחצלת קטנה, מן הסתם עומדת לשכיבה, ולכן היא מקבלת טומאה, ופסולה לסכך בה. ומחלוקת תנא קמא ורבי אליעזר היא במחצלת גדולה.

לדעת תנא קמא, מחצלת גדולה, מן הסתם עומדת לסיכוד ולא לשכיבה, ולכן אינה מקבלת טומאה, וכשרה לסכך. [וביאור דבריו במשנה כפי שאמרו בתחילת הסוגיה רישא בגדולה וסיפא בקטנה וכך ביאורם: "מחצלת קנים גדולה, עשאה לשכיבה" בפירוש, "מקבלת טומאה, ואין מסככים בה", אבל מן הסתם עומדת לסיכוד ומסככים בה. ומחצלת קטנה שעשאה "לסיכוד" בפירוש "מסככים בה, ואינה מקבלת טומאה", אבל מן הסתם עומדת לשכיבה ומקבלת טומאה ואין מסככים בה].

ולדעת רבי אליעזר, מחצלת גדולה דינה כמחצלת קטנה, ומן הסתם עומדת לשכיבה, ולכן מקבלת טומאה, ופסולה לסכך. [וכך ביאור דבריו במשנה: "אחת קטנה ואחת גדולה", מן הסתם הרי היא כמי ש"עשאה לשכיבה", ולכן "מקבלת טומאה, ואין מסככים בה", ורק אם

^א רש"י פירש, שכן דרך התנאים בכל מקום, להזכיר הדבר הפשוט תחילה. אולם התוסי' כתבו, שאין קפידא בדבר, ופעמים מזכיר הפשוט לבסוף. אלא שכל זה כשבא להזכיר מספר דברים ללמד, אבל כשבא לחלוק, לומר לא כדברך שאתה מחלק בין זה לזה, אלא זה וזה שווים הם, כמו בסוגייתנו בדברי רבי אליעזר, בזה וודאי הדרך להזכיר תחילה את הפשוט. [עיי' תוס'].

פירש שעושה אותה "לסיכוך, מסככים בה, ואינה מקבלת טומאה".

סתם קטנה	סתם גדולה		
לשכיבה	לסיכוך	תנא קמא	ביאור א
		רבי אליעזר	
לשכיבה	לסיכוך	תנא קמא	רבא
לסיכוך	לסיכוך	רבי אליעזר	
לשכיבה	לסיכוך	תנא קמא	רב פפא
לשכיבה	לשכיבה	רבי אליעזר	

סיכוך במחצלות של שיפה ושל גמי

שיפה [=מין קנים רכים] וגמי [=מין עשב], רכים הם, ולפיכך שנינו בברייתא, שמחצלות **קטנות** הנעשות מהן, בין כשהן גדולות [כלומר, מעשה שרשות, שהוא עבה, ואינן חלקות] ובין כשהן ארוגות [וחלקות], מיועדות לשכיבה, ואין **מסככים בהן**. אבל כשהן **גדולות**, הן מיועדות לסיכוך ולא לשכיבה, ולכן אינן מקבלות טומאה, ומסככים בהן.

סיכוך במחצלות של קנים ושל חילת

קנים וחילת קשים הם, ולפיכך **לדעת תנא קמא בברייתא**, כשעשו מהן מחצלות **גדולות**, שאינן חלקות, בין כשהן גדולות ובין כשהן קטנות, אינן עומדות לשכיבה, אלא לסיכוך, ולכן אינן מקבלות טומאה ומסככים בהן. אבל כשעשו מהן מחצלות **ארוגות**, שהן חלקות, מן הסתם לשיבה עשו אותן, שאין רגילים לארוג מהן אלא לצורך ישיבה, ולכן הן מקבלות טומאה, ואין מסככים בהן^א.

ולדעת רבי ישמעאל ברבי יוסי משום אביו, אף מחצלות **ארוגות** שעשו מהם, מאחר

^א בזה לא פירש רש"י גם גדולה, ויתכן שדווקא כשהן קטנות אין מסככים בהן, אבל כשהן גדולות, אף על פי שהן ארוגות, מסככים בהן [ועי' תוס']. שו"ר מה שכתב כאן בחידושי הג"ר שמחה מדעסוי, ומשמע ממנו כן, שכתב, שמשנתנו במחצלות של קנים ארוגות, וכדעת תנא קמא, הרי שבארוגות יש חילוק בין גדולות לקטנות, והוא החילוק שמחלק תנא קמא במשנתנו. ונמצא שלוש מחלוקות במחצלות ארוגות של קנים. לדעת תנא קמא של משנתנו, וכן לדעת תנא קמא של הברייתא, בקטנות אין מסככים, ובגדולות מסככים. ולדעת רבי אליעזר במשנתנו, בין בקטנות ובין בגדולות אין מסככים. ולדעת רבי ישמעאל ברבי יוסי ורבי דוסא, בין בגדולות ובין בקטנות מסככים.

שהם קשים, אינן מיועדות לשיבה אלא לסיכוך, ואינן מקבלות טומאה ומסככים בהן. וכן היה רבי דוסא אומר כדבריו.

כלי עץ לענין טומאה

כלי עץ שאינו מיועד למדרס, [כלומר, לעמוד עליו, או לשבת עליו, או לשכב עליו], אם אין לו בית קיבול, אינו מקבל טומאה כלל. ואם יש לו בית קיבול, נטמא בכל הטומאות, [כגון טומאת מת, וטומאת שרץ, וטומאת נבילה, ומגע זב], אבל אינו נטמא במדרס הזב, כי אין נטמא במדרס אלא המיוחד לכך.

וכלי עץ המיועד למדרס, בין שיש לו בית קיבול ובין שאין לו בית קיבול, נטמא אף טומאת מדרס, ומאחר שהוא נטמא טומאת מדרס, הוא נטמא בכל טומאה. שכן שנינו במסכת נדה, כל המטמא מדרס, מטמא טמא מת וכל טומאות^א.

מינו מיועד למדרס	אינו מיועד למדרס	
מקבל כל טומאה	אינו מקבל טומאה	אין לו בית קיבול
מקבל כל טומאה	מקבל שאר טומאות	יש לו בית קיבול

טומאת חוצלות [מהדורא קמא]²

לעיל נתבאר, שהחוצלות אינן מקבלות טומאה, ולכן הן כשרות לסיכוך, [חוץ מחוצלות ארוגות וקטנות, שלדעת תנא קמא, הן מיוחדות לשיבה, ומקבלות טומאת מדרס], אכן כל זה במחצלות שאין להן גדנפא, כלומר שפה סביב, שהן פשוטי כלי עץ³, אבל מחצלות שיש להן גדנפא, הכל מודים שהן כלי עץ שיש לו בית קיבול, שהן עשויות לתת בהן פירות, ומטמאות לכל הפחות שאר טומאות.

^א דאין לך מיטמא מדרס, אלא המיוחד לשיבה, וכיון דשוי לתשמיש, כלי הוא, וכל שהוא כלי למדרס, מיטמא בכל טומאה, ואפילו הוא פשוטי כלי עץ, דילפינן ליה מקל וחומר במסכת שבת. [רש"י].

² מתחילה כתבתי באופן הזה, אולם לאחר מכן כתבתי באופן השני, כי לכאורה אין אנו צריכים לומר שמדובר במחצלת שיש לה גדנפא אלא לפי דעת רבי שמעון בן לקיש. ומחמת קוצר הזמן, לא הספקתי לעיין בדבר היטב, ולכן לא מחקתי את הדברים הראשונים.

³ ואף על גב דפשוטי כלי עץ הרחבים העשויים להניח עליהם דבר, כדף של נחתומין, מטמאין מדרבנן, כדאמר פרק המוכר את הבית, הכא היכא דלית להו גדנפא, עשוין לסיכוך. [תוס'].

לדעת רבי דוסא – דווקא שאר טומאות הן מקבלות, אבל טומאת מדרס אינן מקבלות,
כי אינן מיועדות לשכיבה.

ולדעת חכמים – אף טומאת מדרס הן מקבלות, כי הן מיועדות לשכיבה.

- **לדברי רב אבדימי בר המדורי,** לא נחלקו חכמים על רבי דוסא, ואמרו, שחוצלות טמאות מדרס, אלא בחוצלות הקרויות **מרוזבלי או מזבלי**, שהן שק עור שמשמשים בהם הרועים להביא בהם אוכל לבהמות, ועשויות לרועים גם להניחן תחת ראשם לשכב, ולכן לדעת חכמים, הן נטמאות במדרס הזב, אבל שאר חוצלות, מודים בהן חכמים, שאינן נטמאות במדרס הזב.

- **ולדברי ריש לקיש משמו של רבי חייא,** החוצלות שנחלקו בהם חכמים הן **מחצלות ממש של רוב מקומות.** שכן, במחצלות של אושא, שהיו מיוחדות לשכיבה ולא לדבר אחר, הכל מודים שהן טמאות מדרס. ובמחצלות של טבריא, שהן קשות, ואין אדם שוכב עליהן, הכל מודים שאינן טמאות מדרס. ומחלוקת רבי דוסא וחכמים במחצלות של שאר מקומות, שרוב בני אדם אינן מייחדים אותן לשכיבה, אבל יש בני אדם שמייחדים אותן לשכיבה. לדעת רבי דוסא, מאחר שרוב בני אדם אינם מייחדים אותן לשכיבה, אינן טמאות מדרס. ולדעת חכמים, מאחר שיש בני אדם שמייחדים אותן לשכיבה, טמאות מדרס.

טומאת חוצלות [מהדורא בתרא]

לעיל נתבאר, שהחוצלות אינן מקבלות טומאה, ולכן הן כשרות לסיכוך, [חוץ מחוצלות ארוגות וקטנות, שלדעת תנא קמא, הן מיוחדות לשיבה, ומקבלות טומאת מדרס], **אכן יש מחצלות, שהכל מודים בהן שהן מקבלות רוב טומאות, ורק לענין טומאת מדרס נחלקו בהן רבי דוסא וחכמים** אם הן מטמאות או לא.

לדברי רב אבדימי בר המדורי, החוצלות שלדברי הכל טמאות לכל הפחות **רוב טומאות** [חוץ ממדרס], הן חוצלות הקרויות **מרוזבלי או מזבלי**, שהן עשויות עור, ומשתמשים בהם הרועים להביא בהם אוכל לבהמות, [על ידי שנותנים בהם אוכל וסוגרים אותם כלפי מעלה], ומאחר שמשמשים בהם תשמיש גמור כמו בשק, הרי הן כדבר שיש לו בית קיבול, ולכן הכל מודים שהן מקבלות שאר טומאות, ורק לענין טומאת מדרס נחלקו.

לדעת רבי דוסא – דווקא שאר טומאות הן מקבלות, אבל טומאת מדרס אינן מקבלות, כי אינן מיועדות לשכיבה.

ולדעת חכמים – אף טומאת מדרס הן מקבלות, כי הן מיועדות לשכיבה, כי מלבד מה שמשמשות כשק, עשויות לרועים גם להניחן תחת ראשם לשכב.

ולדברי רבי שמעון בן לקיש, החוצלות שלדברי הכל טמאות לכל הפחות רוב טומאות [חוץ ממדרס], הן חוצלות ממש, וכשיש להן גזנפא, כלומר שפה סביב, שעל ידי השפה הן כלי עץ שיש לו בית קיבול, שהן עשויות לתת בהן פירות, ולכן מטמאות לכל הפחות שאר טומאות. ורק לענין טומאת מדרס נחלקו.

ובמחצלות של אושא, שהיו מיוחדות לשכיבה, ולא לדבר אחר, הכל מודים שהן טמאות גם מדרס.

ובמחצלות של טבריא, שהן קשות, ואין אדם שוכב עליהן, הכל מודים שאינן טמאות מדרס.

ומחלוקת רבי דוסא וחכמים במחצלות של שאר מקומות, שרוב בני אדם אינן מייחדים אותן לשכיבה, אבל יש בני אדם שמייחדים אותן לשכיבה.

לדעת רבי דוסא – מאחר שרוב בני אדם אינם מייחדים אותן לשכיבה, אינן טמאות מדרס.

ולדעת חכמים – מאחר שיש בני אדם שמייחדים אותן לשכיבה, טמאות מדרס.

הריני כפרתו

לשון כבוד הוא, כשמזכיר אביו או רבו לאחר מותו, לומר, הריני כפרתו, כלומר יסורים הבאים עלי, יהיו לכפרתו^א.

^א במסכת קידושין דף ל"א אמר רבי אבא, שכן אומרים בתוך שנים עשר חודש, אבל לאחר מכן אומרים, זכרנו לברכה לחיי העולם הבא. ולכאורה מתוך דברי רבי שמעון בן לקיש משמע שאומרים כן גם לאחר מכן, שהרי רבי שמעון בן לקיש היה כמה שנים אחרי רבי חייא, ועוד שבני רבי חייא לא מתו באותה שנה שמת אביהם, ואם כן ודאי היה הדבר לאחר שנים עשר חודש ממיתת רבי חייא. ושם דברי רבי שמעון בן לקיש נאמרו באותה שנה שמתו בני רבי חייא, ומאחר שבא להזכירם עם אביהם אמר על כולם לשון אחד. או שמא יש חילוק בין הריני כפרת משכבו, לבין הריני כפרתו, שכפרת משכבו הוא כפרת העונש שאחר המיתה מיד, ואפילו רשעים אין נידונים בגיהנם יותר משנים עשר חודש. אבל כפרתו, אין הכוונה לכפרת העונש שאחר המיתה, אלא לכפרת דין שבכל שנה ושנה, שהמתים גם כן נידונים בכל שנה. ויל"ע בדבר.

ולפיכך כשרבי שמעון בן לקיש אמר דברים בשם רבי חייא, מאחר שהזכירו, אמר הריני כפרת רבי חייא ובניו.

שבתחילה, כשנשתכחה תורה מישראל, עלה עזרא מבבל ויסדה^א. חזרה ונשתכחה^ב, עלה הלל הבבלי ויסדה^ג. חזרה ונשתכחה, עלו רבי חייא ובניו ויסדוה^ד.

מיני חוצלות שנחלקו בהן רבי דוסא וחכמים

נתבאר לעיל, שיש חוצלות שהכל מודים בהן שהן מקבלות שאר טומאות, אלא שנחלקו בהן רבי דוסא וחכמים, אם נחשבות כמיוחדות לשיבה, ולכן נטמאות גם במדרס הזב. ובברייתא נמנו מיני מחצלות שדינן כן.

א.ב. חוצלות של שעם ושל גמי.

חוצלות הנעשות משעם וגמי, אין נארגות בצפיפות, ויש רווח בין הקנים.

ולדעת האומרים, שהמחצלות הטמאות לדברי הן כגון מזבלי, הראויות לתת בהם דבר ולקחתו כמו שק, הסיבה שגם את אלו טמאות, כי ראויות הן לתת בהן פירות גדולים, ולקחתם בו.

ולדעת האומרים, שהמחצלות הטמאות לדברי הכל הן מחצלות שיש להן גזנפא, שבכך הן ראויות לתשמיש כמות שהן, הסיבה שגם את אלו טמאו, אף על פי שאין להן בית קיבול, כי ראויות הן לתשמיש כמות שהן, לנזיאתא, כלומר, לכסות בהן גיגית שעושין בהן שכר.

ג.ד. חוצלות של שק ושל ספירא.

חוצלות של שק [הנעשות מנוצה של עיזים] ושל ספירא [הנעשות ממה שמסתפר מצואר הסוס וזנבו], נארגות בצפיפות, ואין רווח בין הקנים.

^א שמונים שגלה יכניה החרש והמסגר עמו היתה ישיבה מצויה בבבל. [רש"י].

^ב לא נשתכחה כולה קאמר, אלא הלכות שכוחות מבני בתירא, שהיו ראשי ארץ ישראל. [רש"י].

^ג שלמד משמיעה ואבטליון. [תוס'].

^ד לכאורה דברים אלו נאמרו לבאר, מדוע אמר רבי שמעון בן לקיש הריני כפרת רבי חייא, הלא רבי חייא לא היה רבו, שכן רבי שמעון בן לקיש היה תלמידו של רבי יוחנן, ולכן ביארו, שאף שלא למד מרבי חייא, מאחר שרבי חייא יסד את התורה אחר שנשתכחה, הכל נחשבים כתלמידיו.

ולדעת האומרים, שהמחצלות הטמאות לדברי הן כגון מזבלי, הראויות לתת בהם דבר ולקחתו כמו שק, הסיבה שגם את אלו טמאו, כי ראויות הן לתת בהן קטניות ופירות דקים, ולקחתם בו.

ולדעת האומרים, שהמחצלות הטמאות לדברי הכל הן מחצלות שיש להן גדנפא, שבבכך הן ראויות לתשמיש כמות שהן, הסיבה שגם את אלו טמאו, אף על פי שאין להן בית קיבול, כי ראויות הן לתשמיש כמות שהן, לפורסם כוילון ולנפות בהן קמח.

מסככים במחצלת שאין לה שפה

אמר רבי חנניה [בן אחי רבי יהושע], כשירדתי לגולה^א, מצאתי זקן אחד, ואמר לי, מסככים בבודיא [=מחצלת^ב], [והסיבה לכך, כי מן הסתם עומדת לסיכוך, ואינה כלי], וכשבאתי אצל רבי יהושע אחי אבא, הודה לדבריו. וביאר רב חסדא, שהכוונה למחצלת שאין לה גדנפא.

ואמר עולא, הני בודיתא דבני מחוזא [=אותם מחצלות של בני מחוזא], לולא קיר [הוא גדנפא] שלהן, מסככין בהן.

וכן שנינו בברייתא, מסככין בבודיא, ואם יש להן קיר, אין מסככין בהן.

סליק פרק סוכה

^א לעבר שנה, כדאמרינן בברכות בהרואה. [רש"י]

^ב בודיא עשויה היא לקבל תמרים, כדאשכחן בכתובות ... ואם תאמר אם כן מקבלת טומאה מדרבנן, כדף של נחתומין ... והיאך מסככין בה. ויש לומר, דההיא דאית ליה גדנפא, היא העשויה לקבל תמרים, והך מוקמינן בדלית ליה גדנפא, דההיא ודאי עשויה לסיכוך וטהורה. [תוס'].